

NORGES SVALBARD- OG ISHAVS-UNDERSØKELSER
LEDER: ADOLF HOEL

MEDDELELSER

Nr. 51

BIDRAG TIL GRØNLANDS BESKRIVELSE
FORFATTET AV NORDMENN
FØR 1814

UTGITT AV
H. OSTERMANN

OSLO
I KOMMISJON HOS JACOB DYBWAD
1942

NORGES SVALBARD- OG ISHAVS-UNDERSØKELSER

Observatoriegaten 1, Oslo

MEDDELELSER:

- Nr. 1. PETERSEN, K., *Isforholdene i Nordishavet i 1881 og 1882*. Optrykk av avis artikler. Med en innledn. av A. Hoel. — Særtr. av Norsk Geogr. Tidsskr. b. 1, h. 4. 1926. Kr. 1,00 [Utsolgt.]
- „ 2. HOEL, A., *Om ordningen av de territoriale krav på Svalbard*. — Særtr. av Norsk Geogr. Tidsskr., b. 2, h. 1. 1928. Kr. 1,60. [Utsolgt.]
- „ 3. HOEL, A., *Suverenitetsspørsmålene i polartraktene*. — Særtr. av Nordmands-Forbundet, årg. 21, h. 4 & 5. 1928. Kr. 1,00. [Utsolgt.]
- „ 4. BROCH, O. J., E. FJELD og A. HØYGAARD, *På ski over den sydlige del av Spitsbergen*. — Særtr. av Norsk Geogr. Tidsskr., b. 2, h. 3—4. 1928. Kr. 1,00.
- „ 5. TANDBERG, ROLF S., *Med hundespann på eftersøkning efter „Italia“-folkene*. — Særtr. av Norsk Geogr. Tidsskr. b. 2, h. 3—4. 1928. Kr. 2,20
- „ 6. KJÆR, R., *Farvannsbeskrivelse over kysten av Bjørnøya*. 1929. Kr. 1,60.
- „ 7. NORGES SVALBARD- OG ISHAVS-UNDERSØKELSER, *Jan Mayen. En oversikt over øens natur, historie og bygning*. — Særtr. av Norsk Geogr. Tidsskr., b. 2, h. 7. 1929. Kr. 1,60. [Utsolgt.]
- „ 8. I. LID, JOHANNES, *Mariskardet på Svalbard*. II. ISACHSEN, FRIDTJOV, *Tidligere utforskning av området mellem Isfjorden og Wijdebay på Svalbard*. — Særtr. av Norsk Geogr. Tidsskr., b. 2, h. 7. 1929. Kr. 1,60.
- „ 9. LYNGE, B., *Moskusoksen i Øst-Grønland*. — Særtr. av Norsk Geogr. Tidsskr., b. 3, h. 1. 1930. Kr. 1,60. [Utsolgt.]
- „ 10. NORGES SVALBARD- OG ISHAVS-UNDERSØKELSER, *Dagbok ført av Adolf Brandal under en overvintring på Øst-Grønland 1908—1909*. 1930. Kr. 3,40. [Utsolgt.]
- „ 11. ORVIN, A. K., *Ekspedisjonen til Øst-Grønland med „Veslekari“ sommeren 1929*. — Særtr. av Norsk Geogr. Tidsskr., b. 3, h. 2—3. 1930. Kr. 2,80.
- „ 12. ISACHSEN, G., I. *Norske Undersøkelser ved Sydpollandet 1929—31. II. „Norvegia“-ekspedisjonen 1930—31*. — Særtr. av Norsk Geogr. Tidsskr., b. 3, h. 5—8. 1931. Kr. 1,60
- „ 13. *Norges Svalbard- og Ishavs-undersøkelsers ekspedisjoner sommeren 1930*. I. ORVIN, A. K., *Ekspedisjonen til Jan Mayen og Øst-Grønland* II. KJÆR, R., *Ekspedisjonen til Svalbard-farvannene*. III. FREBOLD, H., *Ekspedisjonen til Spitsbergen*. IV. HORN, G., *Ekspedisjonen til Frans Josefs Land*. — Særtr. av Norsk Geogr. Tidsskr., b. 3, h. 5—8. 1931. Kr. 2,20.
- „ 14. I. HØEG, O. A., *The Fossil Wood from the Tertiary at Myggbukta, East Greenland*. II. ORVIN, A. K., *A Fossil River Bed in East Greenland*. — Særtr. av Norsk Geol. Tidsskr., b. 12. 1931. Kr. 3,60.
- „ 15. VOGT, T., *Landets senkning i nutiden på Spitsbergen og Øst-Grønland*. — Særtr. av Norsk Geol. Tidsskr., b. 12. 1931. Kr. 1,00.
- „ 16. HØEG, O. A., *Blütenbiologische Beobachtungen aus Spitzbergen*. 1932 Kr. 1,60.
- „ 17. HØEG, O. A., *Notes on Some Arctic Fossil Wood, With a Redescription of Cupressinoxylon Polyommatum, Cramer*. 1932 Kr. 1,60
- „ 18. ISACHSEN, G. OG F. ISACHSEN, *Norske fangstmenns og fiskeres ferder til Grønland 1922—1931*. — Særtr. av Norsk Geogr. Tidsskr., b. 4, h. 1—3. 1932. Kr. 2,80
- „ 19. ISACHSEN, G. OG F. ISACHSEN, *Hvor langt mot nord kom de norrøne grønlendinger på sine fangstferder i ubygdene*. — Særtr. av Norsk Geogr. Tidsskr., b. 4, h. 1—3. 1932. Kr. 1,00.

NORGES SVALBARD- OG ISHAVS-UNDERSØKELSER
LEDER: ADOLF HOEL

MEDDELELSER

Nr. 51

BIDRAG TIL GRØNLANDS BESKRIVELSE
FORFATTET AV NORDMENN
FØR 1814

UTGITT AV
H. OSTERMANN

OSLO
I KOMMISJON HOS JACOB DYBWAD
1942

UTGITT UNDER TILSYN AV
OLUF KOLSRUD

A. W. BRØGGERS BOKTRYKKERI A/S

Indhold.

	Side
<i>Niels Egedes</i> Beskrivelse over Grønland 1769	1
Indledning s. 3. Noter og anmerkninger s. 51.	
<i>Niels Axelsen Rasch</i> : Betænkning om handelen og missionen paa Grønland 1747	65
Indledning s. 67. Noter og anmerkninger s. 102.	
<i>Anders Olsens</i> ekspedition til Grønlands østkyst 1783.....	109
Indledning s. 111. Noter og anmerkninger s. 118.	
<i>N. R. Bull</i> : Beskrivelse af Sydgrønlands inspektorat 1802.....	123
Indledning s 125. Noter og anmerkninger s. 139.	
<i>P. H. Motzfeldt</i> : Beskrivelse af logen Kronprinsens Ejland og anlæget Hunde- Ejland 1799.....	145
Indledning s. 147. Noter og anmerkninger s. 180.	
Sagregister	189
Stedregister	191
Personregister	194

Billeder.

	Side
Niels Rasch Egede, 1710—1782, købmand og hvalfanger i Grønland, kaptajn .	6
Relief over indgangsdøren til kolonihuset i Christianshaab, forestiller efter traditionen kaptajn Niels Egede	51
Logen Claushavn i Diskobugten	63
Niels Axelsen Rasch, 1714—1757, købmand i Grønland, senere foged i Lofoten, Vesteraalen og Andenes	66
Hollandsk kart over Diskobugten ca. 1720.	107
Fra Anders Olsens reiserute opefter Sydøst-Grønland 1783.	121—122
Nanûseq s. 121, Nagtoralik s. 121, Kap Walløe s. 121, Kap Discord s. 122. — Dr. Gunnar Horn fot. 1932.	
Niels Rosing Bull, 1760—1841, inspektør i Sydgrønland	124
Peter Hanning Motzfeldt, 1774—1835, inspektør i Nordgrønland	146
Udsigt fra Hunde-Ejland mod vest	179

NIELS EGEDES
BESKRIVELSE OVER
GRØNLAND

1769

Indledning.

For nogle aar siden fandt jeg rent tilfældig hos min nu afdøde ven, sogneprest ved Davidskirken i København *Frederik Balle*, tidligere provst for Sydgrønland og forstander for Godthaabs seminarium, et manuskript, som ved nærmere eftersyn viste sig at være en original Grønlandsbeskrivelse fra 1769, forfattet af Hans Egedes yngste søn, daværende købmand i Holsteinsborg, Niels Egede (1710—82).

Provst Balle mente engang at have faaet det af en ætling af den bekendte Grønlandsforsker *Otto Fabricius*, hvem det sikkert ogsaa har tilhørt og paa hvis initiativ det maa antages at være forfattet.

Allerede tidligere havde missionskollegiet paalagt sine udsendinge i Grønland „at observere og give Meddelelser om hvad som synes mærkeligt og kand tiene Publico til nogen Efterretning“, og især efter at den herrnhutiske forfatter *Cranz's* Grønlandsbeskrivelse var udkommet 1765, blev disse opfordringer mere intense.

Som følge heraf planlagde *Otto Fabricius*, muligvis allerede inden sin udrejse til Frederikshaab 1768, en stor og udførlig Grønlandsbeskrivelse, hvortil han straks efter sin ankomst til landet begyndte at samle materiale og hvorom han indsendte forslag til missionskollegiet, som beredvilligt gav tilsagn om til sin tid at ville bekoste udgivelsen af verket.

Det ligger da nær at antage, at *Fabricius* snarest muligt har henvendt sig til de sagkyndige i landet om oplysninger og da først og fremmest til landets Nestor *Niels Egede*, og at denne Grønlandsbeskrivelse er svaret derpaa, som det ogsaa synes at fremgaa af den ytring, hvormed den slutter.

Imidlertid blev *Fabricius's* planlagte store Grønlandsverk aldrig til virkelighed. I et brev til missionskollegiet, dateret Drangedals

prestegaard d. 27 februar 1777, udtaler han sig herom saaledes: „Den grønlandske Beskrivelse staaer nu tilbage, *hvoraf en god Deel er færdig* og det øvrige under Guds Bistand skal blive fuldendt“ (udhævelsen af undertegnede). Grundet paa forskellige omstændigheder, deriblandt vistnok navnlig lakuner i missionærernes dagbøger og umuligheden af at faa tilvejebragt topografiske og naturhistoriske beskrivelser fra *alle* distrikter i Grønland blev værket dog aldrig fuldendt. Det eneste deraf, som blev offentliggjort, var hans berømte „Fauna Groenlandica“ (1780).

Det af mig fundne manuskript offentliggjordes i „Meddelelser om Grønland“, udgivne af kommissionen for videnskabelige undersøgelser i Grønland, bd. 120 (Kbh. 1939) og offentliggøres nu efter ønske paany i denne samling af norskfødte forfatteres bidrag til Grønlands beskrivelse.

Greve, juli 1941.

H. Ostermann.

En Brev og Indførdig Indtælling
Om Grønland, indtænkt i d. 1769,
Hvorin som af guld og sølv, som
Saa og af mig Torsten Engsted, og
Dannet af mig som fra Colonien
Hals Steenbergs den 17de Januarij
1769/
af N. Egede

Titelsiden til manuskriptet af
Niels Egedes Beskrivelse over Grønland.

Niels Rasch Egede, 1710—1782.
Hans Egedes yngste søn,
købmand og hvalfanger i Grønland, kaptajn.
Stentryk, tilh. afdøde overlæge E. Egede, Odense.

Først vil jeg beskrive *Colonierne* og *Loggierne* her i *Grønland*, udj hvilcken Stand de nu findes udj.

1. *Colonien Friderichs-Haab*, som ligger paa 62 graders Høyde, er kun maadelig beboed af danske Folk, som er 1 *Missionaire* med 1 *Catechet*, 1 *Kiøbmand* med sin *Assistent*, og 6 gemeene Mand.

Denne *Coloni*, har fra det første den blev sat, altid [har] kudde stoppe sine Omkostninger, siden den ligger paa et Nærsum Stæd, og bebois af maadelig folk som kan Ernære sig, og indbringe Een goed Deel til Handelen. *Coloniens* Mandskab kan ogsaa komme got ud, thj der findis temelig Driv-brænde aarlig, saa og kand de have tørv og Løng til skikkelighed, dernæst har de og baade Harer, Ræver og Ryper i mængde, saavel som mangeslags Søe fugle, der er og temelig got fiskerie, af adskillige Sorter, og mest smaae Torsk og Lax.

At En *Coloni* kan komme paa Knæerne, er den største aarsag denne, at de lokker og formaar alle omkring Boende Grønl: til at boe ved *Colonien*, og naar nu alle skal boe samled paa Et Stæd, falder det af fornødenhed, at den Eene er da den anden udj Veyen paa fangsten, saa Alle Søe og land dyr bliver paa 1 aar saa fraiaved at Stædet der ved *Ruinerer* sig Selv.

Liigeleedis er der og stor skade paa de *Colonier*, hvor der ere mange danske gifte med Grønl:inderne, thj de hielper ikke lidet til *Coloniens* *Ruin*; jeg har selv Erfared paa de *Colonier* hvor jeg tilforn har opholdt mig, da ingen gifte vare til, da kunde jeg sende hiem aarlig 400, til 500 Sælskind, og 1 temelig Deel Spæk med, men nu kan man faa de Skind til at klæde sig med, iae end og Grønl: Selv trænger og vil kiøbe Skind og Spæk af mig, de skyder og Skylden paa Præsterne og Kiøb(m)ændenis *ordre* som opkiøber alle Skind til at klæde de forløbne Grønl: med som op-

holder sig ved *Colonien* og ikke gider eller kan fange noget, men aarlig løber fra de andre deris Hosbunde til *Colonien* for at blive klæd og føed; saaeleedis ere der ogsaa med de gifte *Europeer*, de forøver(?) baade Skind og Spæk udj temmelig mængde, saasom de opholder sig paa sin grønlandsk, baade med Huus og Tælder, have mange Dagdrivere til tiænere som baade vil have Klæden og føden, og foruden alt dette, fortærer de alt hvad *Compagnied* sender dem til derris Forphlægning. og meere til, saa de *Ruinerer* baade sig selv og andre med; men som denne *Coloni* til *dato* har været befried for saadanne Anstalter Er den Endnu ved gammel Magt. Den største Ulejlighed denne *Coloni* haver, er den mængde driv-iis som undertiden driver paa Landet, som hindrer Skibenis fart og længe udeblivelse.

2. *Logen* ved fiske næssed, som ligger 10 til 12 Miile norden for *F: Haab*, er og Et lidet nærsom Stæd, som har kun Een *Assisten(t)* med 4re Mand, og til *dato* har leved got og Roelig, som og med sin Handel aarlig har kunde stopped sine Omkostninger; *Logens* Bygninger er af furre timmer opbygd paa sin norsk, ligesom de andre *Colonier* ere; Stædet er temmelig behagelig at boe paa, der er græs og smaae træer samt tørv og driv Brende til deris Brenssel; skiøndt Fiskerie med Vildt er der og temmelig af, saavel som skiønne Blaae Bær og tytte Bær, samt Krækeber; der opholder sig ikke heller fleere Grønl: end Stædet væl kan føde og ærnære, hvorover de alletider kan leve vel, og holde *Logen* ved liige med Handelen. Dog kunde saadan et Stæd vel holde en goed *Catechet* for Grønl: uden nogen Synderlig Bekostning. Men ieg tviller paa at dette Stæd bliver længe ved Magt, thj nu har de danske og begynt at gifte sig der med Indbyggerne, saa er nu ogsaa Herenhutterne kommed der at boe med, og begynder at samle formange Grønlænd: der til Stædet, som ej kan taale saadant, thj Grønl: har Selv, ligesaavel som vii andre, af Erfarenhed seet, at hver Stæd har nok i saa mange Menisker at føde, og derfaare har saaeleedis indretted deris Boepæle, at ingen skal være den anden til hinder udj Næringen, thj hvær Stæd har sine Fordeele og Vanskeligheder at holde Folk ved lige paa, nogle taaler faae Folk, og nogle mange, dog ikke meere end fangsten ikke for mængde Skyld af folk, skal skye Stædet.

Min Sal: Fader hafde forud af Erfarenhed seed al denne Ulejlighed, og derfaare ey ville tilstæde at Grønl: skulde komme formange

til *Colonien*, men at Ernære sig paa sine sædvanlige Nærings Stæder, saa at baade de og vii kunde blive ved Magt; han ville ikke heller tilstæde Giftermaal med vorris folk blandt Hedningerne, som nu ogsaa befindis skadeligt at forholde sig, som nu synlig er.

3. *Got-Haabs Coloni*, som den ældste og første her i Landet, blev anlagt 1721. Ligger paa Høyden af 64 Grader, udj det bekiente *Baals Reveir*. Denne *Coloni* eller Stæd, har været meeget berømt for sine mange Herligheder baade af Vilt og Fiskerier, samt Vægstens Biærger og andet meere, har mange skønne Fiører som er begrode med Græs og smaae Trær, hvor over den og frem for andre Stæder hafde de fliste Jndbyggere, men er ved mange Uløkker kommed til atters; i de første Aaringer blev den bederved ved alt for mange liderlige Folk som kom til *Colonien*, der ved baade den inted, thj alt hvad som kunde fortænis blev og næsten fortæred; 1734 blev snart heele *Destrigted* uddød af Børne Kopper som til den blev førte fra Danemark; da nu atter Folked hafde samled sig der fra andre Stæder til *Got-Haab* igien, døde der atter 1742 en stor mængde Folk af Een død Hvalfisk som kom derind drivendis, og var stukken med forgiftige Lænsere, hvilken de aade af, og styrtede som Fæe; nu er siden den Tid atter Folk samled og sat sig ned der, hvor over *Colonien* er kommed sig igien og driver goed Handel.

Men nu er den atter paa Fald igien, formedelst urimelige Anstalter; Herren Hutterne har nu overtalt alle omkring liggende Grønl: at boe hos sig, de danske som der er, gjør liigeleedis, hvorover den Eene er den anden i Veien for Næringen, og de bæste Nærings Stæder ere øde, hvorover Handelen gaar til Grunde, og Grønl: Selv lider storlig der under, saa de har verken at bide eller at brænde, men ligger *Colonien* til stor Byrde; bliver her nu ikke itide giørt andre Anstalter til Bedring, er der liige saa got først som sist at op hæve alle *Colonierne*, førend de komer at koste meere.

4. *Colonien Sukkertoppen* ligger 15 til 16 Miile norden for *Got-Haab*, har ogsaa været et got nærsom Stæd, men begynder nu ogsaa aarlig at tage af udj Handelen; Aarsagen der til, er den samme som ved de andre *Colonier*, at Grønl: bliver lokked til at boe ved *Colonien*, og bliver dem loved Spæk til at brænde, og Skind til Klæder, uden at see Efter hvad der af med Tiden vil flyde [af]. Den høye *Direction*, gjorde meeget ilde imod sig selv og Landet med

da de føyede *Missionairernes* Skrivelser her fra, at de danske skulle gifte sig med Hedningerne, og at føde Grøn: ved *Colonien* med Spæk til Brende, Skind til Klæder, om Nøden trænger som den altid gjør, skal de have Fødden med, nu er det saa fast sat, at det vil blive vanskelig at hindre, dog kunde det endnu blive got, om *Missions Collegio* og *Compagnied* ville være Eenige i at foranstalte det paa den gamle Foed igien, thj nu er ogsaa alle Grøn: forrygte i Hode over slige Anstalter, og hvor af komer alt dette, thj de ukyndige *Missions* Betientere bliver alletider hørt i hvad de skriver om, men de dumme Handels Betientere bliver aldrig staaed til troende, og langt mindre faar nogen Gehør i hvad de skriver om Landets bedste. Ieg for min Part har seet saa mange urimelige Anstalter, siden ieg nu siste Gang kom hid, at ieg er ganske henrygt i Fortrædeligheder, og er ganske kied her af.

5. *Colonien Holsteinsborg*, ligger ved *Weide fiord*, 30 Miile norden for omtalte Sukker Top. Denne *Coloni* er Een med de største og minst *Prophitabel*, den har tilforn 2de Gange været opbygd af de Danske, men formeedelst slæt fangst er den oprykked igien. Den første gang skeede 1725. Den anden gang var, da de Kongl: *Officerer* med deris underhavende Folk 1729 blev opbygged, men siden efter Høy *ordre* motte forlade den 1731, hvor Hollenderne om Høsten der efter satte ild paa den og op brente alle Bygningerne med alt hvad der udj var. Nu blev den siden aar 1757 3^{die} Gang opbygd af det høye almindelige Handels *Compagnied* igien, og sat udj goed stand, baade med *Colonie*, og 1 *Logie*, af got furre timer, foruden Spæk Huuse og andre *Material* Huuser, hvilke er alt for meeget paa dette mavre Stæd, hvilke bare Een *logie* af Navn kunde være nok her.

Thi først er her kun faae Folk, dernest er her en slæt fangst af Sælhunde, og naar her ingen Hvalfangst falder er her kun slæt bestilt med Handelen, og denne Hvalfangst er ikkun uvis, saasom den *dependerer* af Een *Puer* Løkke, thj Vinter Veiret er ustadig, og skarp Frost, hvor i det falder dem alt for besværligt, og mange sætter Helbreden til, hvor over de ere kiæde af at boe her, thj deris Sælhunde fangst er dem næst angeleegen; denne *Coloni* er og bederved med de mange gifte *Europæer* med Grøn:, saa og med den Anstalt at de skal opholde dem ved *Colonien*, og nyde Spæk, Skind, og anden *Provision* til deris Ophold, men dersom den hafde

forblefved i den stand som begynt var, kun bare med 1 *logie*, 1 *Kiøbmand* med 1 *Catechet* og 5 Mand, uden nogen gifte med Grønl: og at Grønl: motte boe paa deris Sædvanlige fangestæder, og ikke lokkis til at boe ved *Colonien*, kunde den have holt *Balancen*, men i den stand som den nu findis udj, kan den umuelig stoppe sine Omkostninger, om end skjøndt man var for vised om aarlig 150 fader Spæk, hvilke er det uvisseste af alt.

6. *Colonien Egedes Minde*, ligger 40 Miile norden for *H: Borg*, denne *Coloni* er den siste som af mig blev oprættet Aar 1759. Men 3de Aar der Efter blev flytte til det Stæd som den nu staar.

Denne *Coloni* har endnu holt stand, som den har kunde stopped sine Omkostninger til *dato*, men hvordan den her Efter vil blive, vil Tiden lære, thj nu er den ogsaa formeered med 1 *Missionair* og *Catechet*, saa og ere baade *Kiøbmand*, *Assistent*, samt 3de af Arbeids folked gifte med Grønl:; men dersom de nu ikke vil laakke Grønl: til at forlade deris fange Pladser, og fløtte til *Colonien*, kan det nok blive bestandig, thj der omkring boe mange Grønl: adspredte paa deris Nærings Stæder, som nok kan holde *Colonien* ved liige, dersom de nu ikke Selv vil bederve den med unyttige andordninger, som de foromtalte *Colonier* ere henfaldne til.

7. *Christians Haabs Coloni*, som blev næst efter *Got Haab* indretted *anno* 1734, ligger 12 à 14 Miile norden for *E: Minde*, har været den bæste af *Importance*, siden der var samled Een temelig Haabben Grønl: for den skønne Hvidfiske og Sælhunde fangst der falder, og er i det øfrige en Smuk og nærsom Stæd alle aaringer; men nu er den og forfalden i det at alle *Colonisterne* der ere gifte med Grønl: og komed udj Et for stort Svogerskab med dem, som ikke er bleven *Colonien* til nogen fordeel, saa der er ikke komed den fordeel fra Landet nu, som der var førend nogen af de Danske bleve gifte med Grønl:; denne *Mariace*, har ogsaa gjort denne Ulejlighed, med at venne Grønl: til voris danske Kost, som de nu ere saa hengifne til, at vii har stor Uleilighed af dem, og de gifte Selv har for længe siden fortrøed deris giærninger og det er ogsaa at fortryde, thj det er de urimeligste Partier som nogen tid kan opsittis.

Denne *Coloni*, har og tilforn været (forsynet med) 2de Præster, og 2de *Catecheter*, men som de Syntis at Veien til de fliste Grønl: falt dem for besværlig om Vinteren, forlangede

8. Een *Logie* for dem Selv, 4te Miile norden for *Colonien*, Et stæd kaldis *Claus Havn*, hvor nu Præste Sædet er; samē stæd ligger strax ved den Syder side af Jisse-fiorden, hvor de fliste Grøn: opholder sig.

Ieg har Selv udj sl: *Jacob Severins* tid, boed paa *Christianshaab* udj 5 aar, og der af kiender stædets Beqvemhed til *Missionen* og *Handelen*, hvor ieg aarlig kunde indkiøbe 250 til 300 fader spæk, 8 à 900de Maals Barder, 600 Sælskind og 100 Ræfskind, samt 50 Rensdyr Skind; mens nu hører ieg at *Handelen* er ikke nær saa sterk, og hvor af det komer sig kan nok eenhver begribe, thj naar de gifte aarlig kan brende 60 fade Spæk, og fortære 4 til 500 Sælskind, maa det paa Et Stæd savnis.

9de *Colonien Jacobs Havn*, Loed ieg opbygge Efter høye ordre 1741, liggende 6 miile norden for *Christians Haab*, ved den nordre side af Iisse Fiorden, hvor i fordom Tider af Hollenderne blev kaldet *Maklekaut*, hvor Hollenderne der hafde derris meste og bæste Handel af Hviidfiske Spæk og andre Vahre; det var og paa samē Stæd hvor de 4te hollandske Skiber aar 1739 af os Danske blev taget og *Erobred* til Priis og fangne.

Denne samē *Coloni* er siden for bedred, haver Een Præst og 2de *Catecheter*, 1 *Kiøbmand*, 1 *Assistent* og 7 gemene Mand, som og alle ere gifte med Grøn:.. Dersom dette stæd var saa *Prophitabel* i *Handelen*, kunde den Snart undergaae ved de mangeslags Huusholdninger, som skier baade paa dansk, Iislandsk og grøn: Maader; dette Stæd i sig selv, er ikke meeget smugt, men Søen er des Riigere, paa Hvalfiske, Hvidfiske, Sælhunde etc.; paa Landet er kun nogle faae Harer og Ryper, tillige med Søefugle og store Flyndre.

10de *Colonien Ritten-bench*, ligger 16 Miile norden for *Jacobs Havn*, hen i *Vaeigatted*, denne *Coloni* har ingen *Missionair*, men allene 1 *Kiøbmand* med *Assistent*, og 6 Mand til Arbeyde, samē *Coloni* staar vel paa Et smuk stæd, men har Een Slæt Skibs Havn, dog er der Et nærsom stæd til Grøn: af Hviidfiske, og Sælhunde falder ogsaa der de fliste tider i temelig Mængde, dog boe de fliste Grøn: ikke ved *Colonien*, og derfaare holdis der ikke heller nogen *Mission*, men de boer 3 til 4te Miile derfra, hvor deris bæste Næring er, og de bliver 2de gange om Aared besøgte af den Præst som boer paa *Jacobs-Havn*.

Denne *Coloni* har vel i det første kunde stoppe sig, men det har været temmelig mavert siden i de fliste Aaringer.

Paa denne *Coloni*, er ogsaa Kiøbmanden gift med 1 Grønland, og 3de af hans Folk; hellers er Stædet i det Øvrige temmelig got at bo paa, skjønt Vand, Lyng og tørv til Brensel, har og Et got Laxe fiskerie, med Fugle Vilt og meere.

11. *Colonien Norsak*; Eller paa Hollansk *Stinken Jacobs Bugt*, ligger 25 Miile nord for *Rittenbench*, eller paa 72 grader nord *Poli* høyde. Samme *Coloni*, er endnu den *Prophitabliste* af dem alle her i Grønland, men for de Danske, er den temmelig haard at leve paa; der er 1 Præst med sin *Catechet*, 1 *Kiøbmand* med *Assistent* og 7 Arbeidskaler. Denne *Coloni* er nogenleedis befriet for de urimelige Giftermaaler untagen *Catecheten*, som blev gifted ved *Jacobshavn*, thj baade Præsten og Kiøbmanden der, er ikke for at nogen ved deris *Coloni* skal gifte sig. Jeg har og alle tider sat mig der imod, men at saa mange er nu gifte her paa *H: Borg* hvor ieg nu er, er skeed for min Tid, og vil ieg ønske at de vare vel her fra, til de andre *Colonier*, hvor de bedre kan ernære sig.

Ved denne *Coloni*, er iust ikke stændig Mængde Folk, som stendig boer og opholder dem der, men de fleeste ere af de saa kaldede Flakkere, som nu opholder dem her, og nu der, men er dog alletider nok af Folk, formeedelst den Mængde Sælhunde og Hvidfiske der aarlig opholder sig; hellers er der ogsaa temmelig got med Søe Fugle og Æeg, samt Ryper og nogle Reensdyr, men med Løng og Tørv, samt andet Brensel, er lidt og inted at bekomme.

Siden Handels Togterne vare noget besværlig der, har de faaed oprætten En liden *Logie* 4re Miile nord for dem op i Een Fiord, hvor den bæste fangst og fleeste Folk opholder sig, og der inde *Negocerer Assistenten*, og Kiøbmanden ved *Colonien*, og om Sømeren *transporterer* al Handelen til *Colonien*, hvor Skibed lossere og lader. Den største Ulejlighed som og falder ved denne *Coloni*, er den Mængde Driv-Iis om foraaed som kommer Norden fra Bugterne og hindrer Skibenis Indfart. At der og er Een god Sømers Tid, kand seis af den Hauve som de haver, hvor i kan voxe temmelig goed Kiøcken Urtere.

12. Een 12 Miile nord for denne *Colonie*, kunde vel for *Profittens* Skyld oprettis en *Coloni*, thj der opholder sig en stor

Deel Grøn: om foraaerd, for den Mængde Hviid Fiske, *Inhiørninger*, Børner og Sælhundede som der falder, men ere alt for mange Vanskeligheder udj Veien, for Skibene og andre fartøyer, der er heller ikke noget beqvem Stæd at sætte een Bygning paa, der er hverken Lygn(!) eller Tørv at see, og det ferske Vand fryser ogsaa til om Vinteren. Vilt er der ogsaa kun lidt af.

Ieg har just ikke Selv, eller nogen af vore Folk Erfared dette, men Grøn: fortalte mig det, da ieg hørte at *Sr Dallager* hafde taget 1 *Coloni* med sig fra *Kiøbenhavn*, for at opsætte der, men den blir oplagt til viidere paa *Rittenbench*, og da Grøn: hørte dette, Loe de der af, og sagde at *Dalager* aldrig har været der Nord, og derfaare visste hand ikke heller af de mange Vanskeligheder som de ved Erfaring ved af. —

Alle disse *Colonier*, ere iust ikke alle af den *Importance*, at kunde bære Navn af *Colonier*, thj Een *Coloni* maae bestaa af 16 Mennsker, som de fliste nu findis paa, nemlig en Præst med sin Kone, 2de *Catecheter* med sine Koner, Kiøbmanden med sin Kone, *Assistenten* med sin Kone, og de fleeste af Arbeids Folked med sine Koner; uden at berægne alle deris Børn og tjeniste Folk som de holder, hvilke udgjør nu paa 1 *Coloni* henimod 30 Mennsker.

Alle disse vil have Føde og Klæder samt Varme, og hvor skal alt dette tagis fra, allerhelst hvor der er Een fattig *Coloni*. Men naar nu noget Arbeide skal giøres til Nøtte, har ieg kun 5 Mand, og derfaare er nu Eenhver kied af at være i Landet; her er galt begynt og galt maae det nu ogsaa fulendis, saa ieg for min Part, har haft saae mange Ergenis, at ieg fortryder den Dag i Dag at ieg kom til Landet, saa ieg kan forud see, at hvis her ingen Boed bliver i tide raad paa dette, kand baade *Colonierne* og *Compagnied* blive *ruined*, iae vii andre og Grønlænderne med.

Her er nu 3de *Colonier* i Landet, som umuelig kan bære Navn af *Coloni* og holde saa mange Folk.

1. Er *Colonien Sukkertoppen*, kun maadelig af *Importance*, og ey kan taale fuld *Mission*, med saa mange Folk, thj Een Kiøbmand uden *Assistent*, men med 5 Arbeidskaler, og Een goed *Catechet*, kunde giøre det saame tjeniste som nu bliver forrættet, og derved blive ved Magt.
2. *Colonien Holsteinsborg*, er Endnu langt uvissere paa Fortiensten end forommelte *Coloni*, saa den kan umuelig blive ved

Magt, uden denne Forandring maatte skiee; 1 Kiøbmand er nok og 1 goed *Catechet* ligeleedis, saa og kun 5 til 6 ugifte Arbeids Karler, hvori ieg vil forbinde mig til at udrætte det selv saame og bedre end det nu gjør, thj ved disse mange Folk kan inted andet bestillis, end den Eene *ruinerer* den anden, og daglig Fortræd, naar mand ikke kan skaffe til Veye hvad de begiærer.

3. Er *Colonien Rittenbench*, ikke heller af Synderlige Intægter, dog har den ikke saa stort at klage, siden der har aldrig været holt nogen *Mission*, men har kun været 1 Kiøbmand med *Assistent* og 6 Mand til Arbeyde, saa den kunde ogsaa giærne være Een *Assistent* foruden.

Nu ville vel vedkomende sige, at Een *Assistent* var umistelig, for ifald en Kiøbmand skulle døe, men dertil kan ieg Svare, at for uden de, er her *Assistentere* nok ved de andre *Colonier*, som og sørger for Kiøbmands Plads.

Dernæst kan og 1 *Missionair*, fra de nærmeste Stæder alle-tider besøge de *Logier* som ingen Præst kand taale.

Her udj har ieg vel gaaed for vidt med min Troeskyldighed, saa ieg frygter for at faae mange Uvenner ved denne Lejlighed, om saadan Forandring skulle skiee, men som ieg har Een goed Samvittighed, at ieg ingen anden Hensigt har her under, end dette at Colonierne kan blive ved Magt, og at de høye Herrer ikke skal have for mange unødvendige Udgifter, som i al Sandhed vil blive. —

Om Grønlænderne. —

Grønlændernis *Religion*, hvad den angaar, da har de snart ingen; nogle haver Troe til Solen, nogle til Maaneden, og andre til Dyr og Fugle, saavel som andre Døde ting. Dog er ingen fastere udj sine Troer End man daglig kan forandre den, naar man kun vil sige dem, I skal troe det eller det, saa troe de det til Een Tid, indtil Een anden igien vil forklare dem noget andet, altsaa troer ieg næppe at mange Grønl: antager den Rætte Guds Dørkelse for deris Sande Troe. Her udj skal ieg fortælle adskillige *Pasagier* af dem som baade ere døbte og faaed goed Kundskab om Gud og hands Ord.

Ved *Got-Haab* hafde min sl: Fader især giort sig Umage med nogle unge Mennisker som han hafde got Haab om, de lærte og meeget got, men frugten der af varede kun til Een tid, intil de kom

til deris Eegne igien, og bleve vogsne til at skulle ærnære sig Selv, og tillige at underviise sine vankundige Landsmænd; men inden Aared var tilænde, vare de de same som heele Ræsten, uden at gjøre nogen Frugt, men henfaldne til deris faarige Daarligheder.

Saadanne mange andre Daarligheder findis Endnu aarlig, der findis mange gode Hoder, men til hvad Nøtte, thj de ere flittige nok til den bogstavelige Kundskab, saalænge de ere ved *Colonien* og daglig kan have tilsyn, men de er ikke for at lære fra sig til andre formeedelst den utidige Undseelse der findis iblandt dem; dog findis nogle faae blandt Fruentimred, som vel kan til Een Tid Lære lidt fra sig, men saa snart de faar lidt Moedstand, er baade de selv, og andre med tvilraadige hvad de skal gribe til; dog har de det før sig Selv siden, hvad de har Lært, men bruger kun Guds Ord til deris Eegen tidsfordriv, uden at see nogen alvorlig Andagt, enten i Ord Eller gierninger, og ioe bedre Løkke og Velstand de kand have af det timelige gode, ioe slættere Christne ere de. Ieg har tidt for det same lasted deris Kolsindighed, men de har hørt det med al Uagtsomhed. Dog har ieg undertiden, fornūmed nogen Andagt iblandt dem i nødens tid, at de har paakaldet Gud om Hielp, men saa snart det har været forbie, ere de de same colsindige Folk som de før har været.

Det er et forunderlig Folk, som man aldrig kan blive klog af; Haarnakkenhed og Kolsindighed regiærer stærk iblandt disse Folk, saa de ere Endnu de samme som de var for 40 aar siden, i det mindste kan ieg ingen forandringer see blandt dem til det gode, men vel til det onde, thj de har Lært at blive stussige, tivagtige og meere som de aldrig tilforn har *Inclinered* faare. Dette kan ieg med Sandfærdighed sige, at de udøbte ere Langt bedre i Omgang end de døbte og høyoplyste; thj de siste mener at de gjør os Een tieniste med at de kan Læsse og skrive, og vil boe ved *Colonien* hos os. De andre som ere udøbte og ingen synderlig Kunskab haver, uden det som de undertiden kan høre af andre, ere heel fortrydelig over sine Landsmænd som stædse vil boe ved *Colonien*, og nyde got af os Danske, og ikke haver det Ringiste at for handle men ligger baade *Missionen* og os andre til daglig tyngge, og sig Selv til Praktkere, saa at hvis her ikke i tide bliver giort andre Anstalter til *Missionen* og Handelen end den nu i nogle Aar har været, bliver Landet til store Praktkere, og deris Lærdom kan mindre end føde og klæde dem, og dog i al deris Kunskab ere de Mundhyklere, og

ved noget uden Grund, ligesom *Papegøyen*, saa det er kun slæt jort med deris Christendom, og som før er melt, kan ingen blive klaag paa Grønl.; uden dette, at de ere Et gienstridig, kaalsindig, og utaknemmelig Folk.

Her kunde nu vel spørgis, i hvad Raad her til kunde brugis, da kan ieg for min Part ingen Raad der til give, saasom de nu er komēn for vidt ind i de ting, som er baade dem og os andre skadelig. Og naar ieg nu Rent ud skal bekiende Sandheden, som ieg længe har holt inde med, for ikke at lægge mig Uvenner paa Halsen, og Ey heller bliver staaende til at troe, saa er dog Aarsagen denne;

De første *Missionairer* som opholt sig her i Landet til 1745, vare ikke før, at formaa Grønl: til at boe ved *Colonierne*, men tillod dem at blive paa derris Sædvanlige fange Pladser, hvor de besøgte Grønl.; og Grønl: dem igien, saa at alle fik Een skikkelig og Infoldig Kunskab, som stædse ved Besøgelser bleve repatered for dem, stundom ved historisch og stundom gudelige Ting, hvor af de alle hafde nogen idee om guddomelige Ting, saa at baade de og vii vare med hinanden fornøyed, saa de aldrig nogen gang kom til os, at de ioe hafde noget med sig at forhandle, og saa var altid Slutningen denne, Læss nu lidet for os, førend vii Reiser vor Vei hiem.

Men denne Maade, som nu i nogle Aar er begyndt med, kan aldrigen holde stik, thj nu faar ingen Underviisning i Guds Ord, uden han vil forbinde sig stædse at boe ved *Colonien*, nu kan alle ikke gjøre det, thj Nøden tvinger dem til at blive hvor derris Næring falder, altsaae har de begynt med først at formaae gamle Enker, Piger, og Børn som vare fattige, til at boe ved *Colonien* og der at lære og læsse; nu kunde alle disse Mennsker ikke ærnære sig uden Hielp, hvor over *Missionairerne* har formaaed *Collegiom* til at hielpe dem med Klæde og Føde, samt Brensel af Spæk; disse unøttige Anstaltere saae nu de andre, tænkende, det er got at boe ved *Colonierne* for at lære at læsse, thj saa kan du faae baade Klæden og føden for inted, uden at lide ondt paa Søen efter Føden, saa vii nu har Et temelig Overheng af dem daglig; denne Uleilighed har foraarsaged saa meeget, at vii *Colonistere* ikke noget Aar, kan komme ud med vor Kost og Løn, da vii tilforn kunde Lægge meere End den halfve Deel op, og Grønl: Selv lider ogsaa der under, da de tilforn, førend de opholt dem ved *Colonien*, kunde sælge baade Skind og Spæk, hvor imoed de nu trænger til alting og Ey kan sælge det Ringiste, uden saa er, at de kan ved trudsler fange nogle Hvalfiske; alt saa,

beroer deris Gudsdørkelse mestendeel af, at kan faae deris Klæde og Føde ved *Colonien* uden at arbejde derfor. Man kan ogsaa Erfare, hvor vidt de vil antage den *Lutterske Religion*; Præsterne de siger troer troer, de siger altid Iae der til; deris *Angekko*ker siger ogsaa til dem, I skal troe voris Lærdom thj vii *Angekko*ker udviiser vor Lærdom ved Kunst og *Merakler*, saa at I kan see og høre det synligen og Erfare det. Præsterne siger I skal troe dem paa deris Ord, thi det er Guds Ord; og I kan dog aldrig hverken see Gud eller hans Søn, og Ey heller finde nogen Frugt af hvad I har hørt, alt saa er ioe voris Lærdom den Rætte. Hertil siger de alle iae vii tror dig, og kort derefter saa forlader de ogsaa derris Lærdom, og bliver ved deris Sædvanlige Colsindighed; hvad skal man da dømme om slige Folk, som siger Ia til alt hvad man bringer dem paa Ermerne og ikke fast udj nogen ting, saa Gud ved om her nogen tid skal blive got af disse Folk; for nu at bringe dem til nogen Eftertanke, har ieg Sagt til dem, om de nogen tid har seet os vakle i *Religionen*, thj den Gud som vii er underviist om, troer vi stedse, Ia og aldrig skal forlade; Enten vii lider ondt eller got, saa takker vii dog Gud for alleting, men I, har ingen hvis Gud, men troer alt hvad som Eeder bliver faaresadt, saa I kan have 20^{ve} slags Guder hver Dag; og om Morgenens, saa har I slæt ingen igien, thj I ere værre End umeelende *Chreaturer*, og kan snart blive kiede af at underviise Eeder om Gud. Her til Svarede de ikke andet, tager I fra os bort, saa vil voris smaae Børn savne de mange Støkker smør og Brød som I giver dem, det er ioe alt nok hvad man kan tenke om de Slags Folk. —

2.

Angaaende deris *Economi* og fangst til lands og Vands.

Deres Levemaade er temelig Svinske, om Someren boe de udj Telter, og om Vinteren boe de udj Iord Huusse, har Varme af Lamper og kaager over de samē; de æder baade kaagt og Raadt, Raaden Kiød og stinkende Fisk, iae æder det som verre er, nemlig Luuss og Utøy; bruger deris Tonger til ars Viskere, agter kun lidet om at holde Hævd over det de ere Eyere af, lader hver Dag have sin Eegen Plage; men naar de saa ere trængende for noget, da sælger de uden viidere Overveyning; det som ieg i Dag har gifved 10 Rd^r Værdi for, sælger ieg i Morgen for 1 Mk: Værdi igien.

Jeg har mangen gang med Forundring seet paa deris Kolsindighed, naar Enten Manden eller Koenen er syg, sidder de kun og seer paa hinanden, uden at tale et Ord til Opmuntring for hinanden, Enten af Guds Ord eller andre ting som kan være dem til Trøst og Lindring, og det skal gaae haart til, naar en af dem kommer til os, og siger, min Mand, Kone eller Søn er Syg, har du intet at hielpe dem med, og naar de da faar noged, siger de til den syge, der har du noget til at hielpe dig med, enten saa Patienten er i stand til at hielpe sig selv eller ikke, det bryder de sig ikke om; men naar han saa er død, saa giver de sig iammerlig derfaare, og og det undertiden med stor Utaalmodighed.

Liigeleedis er det og med deris fangst enten til lands eller vands, med Farer i haart Veier, eller moed glubbende Dyr og viidere som har gjort dem Skade i Dag, da ere de uden viidere Overveining lige *corati* i Morgen at gaae Faren i møde, thj naar de kun kand skyde og dræbe alting, ere de fornøyed; Et haart Hierte har de imod alle *Chreaturer*, og kan med Løst og Fornøyelse partere dem levende, Endskiøndt det kan være uskyldige smaae Fugle og andre uskyldige Dyr, iae ieg har og seet, at de har haft Behag i at plage uskyldige Mennisker, som ikke har haft deris fulde Forstand.

Det hendte sig Eengang, at her var en taabelig Dræng paa en 16 ad 17 Aar gammel, den samme var i Leeg med nogle andre paa Marken, og da han af Taabelighed bar sig naragtig ad, saa i stæden for at rætte ham, hafde de ham til Abe Spil og sloes med Steen til maals paa ham intil hand døde, og det kom de hiem til at fortælle deris Venner hvad de hafde gjort, og hvor taabelig han bar sig ad, bad for sig, og hvor ynkelig han gav sig for den haarde Død. Dette var en gierning som ieg tængte de ville straffe dem faare, men i stæden for Straf beloe de ogsaa den døde; dette lastede ieg dem faare, og truede dem paa Lived igien, men de ansaae alt dette med lige Kolsindighed som alt andet.

Disse Folk ere ogsaa meeget langsam til Vrede, men deris Vrede igien varer dis længere, og mange af dem gaaer saa vidt at deris Vrede Endis ikke uden Hævn; saa er ogsaa Een almindelig Last hos disse Folk, nemlig Bagtallelse indbyrdis og meeget falske og fiine, vil og gierne bedrage Folk om de kan.

De er hellers meeget ustadige i alting, untagen til deris Jagt og Fiskerie ere de temelig hurtige, saa har ogsaa denne *Nation* denne

store Feil, at de ere uskionsomē og meeget utaknemmelige Folk, saa at om man tiæner dem 9 gange og nægter dem noget den 10de gang, saa er al anden gode Giærning glæmt; dersom disse folk vare strævsomē og sparsomelige, kunde de med tiden blive velholdende folk, men det er imoed deris Natur at være sparsomelige, og Renfærdige, men lader alting ievne sig selv, saa de ere undertiden færdige at *crepere* af Hunger, og fryse ihjel for Klæder, saa at disse Folk ere ingen tienlige uden sig selv, men andre *Nationer* ere dem ikke tienlige, saa ieg med største forundring kan see og Erfare hvorleedis vore Folk, baade Geieslige og Verslige, samt handtverkis folk kan forlibe sig i disse Sviinagtige folk; Ieg kan ikke begribe den Smag, ikke skal Skjønhed, Rigdom, Huuslighed, Renfærdighed etc: forføre nogen, saa maa nu ogsaa de danske som har gifted sig med dem, finde sig udj alt hvad de finder for got, saa de ere nu ikke anderleedis, end fattige Grønl: der stendig trænger til andris Naade, kort at sige, de som gifter sig med Een Grønlænderinde, og lever Efter deris Skik, Er sandelig ikke ved sin fulde Forstand, thj naar de har haft dem i 8te Dage, ere de alt kiede af dem, men saa er det for sildig.

De første giftis Tanker, var vel, at see store Frugter af deris Børn og komme i Herlighed til at samle noget, hvoraf de kunde Riigelig føde dem af paa deris Alderdom, men i stædet for Een huuslig og Reenlig Kone, faaed en Soe, og ødeiæger, af nøttige Børn har de, de saakaldede unøttige, thj de duer hverken til Et eller andet, og ikke heller kan blive Een simpel Grønl: til at ærnære sig, men alt hvad de skal have, maae kiøbis af andre Grønl:, hvorover voris Folk er komēn i et slæt Udraab, som Ey kan Ernære sig, men ligner os ved gamle uduelige Kiellinger /: Een meget skjøn Tanke om voris Folk: / nu har ieg kiendt nogle af vore Folk, som ere gifte, og bedet dem forsøge, at *Excercere* deris Koner, til at haalde Huus paa den Danske maade, men er dertil ikke at overtale, saa at Manden stædse moed sin Villie maa føye sin Kone, saa de ere ingenlunde at faa fravændt fra deris faarige Levned, og naar de nu ere saa ægensindige og føllisløes imoed deris Eegne Mænd i det som er dem tilfællis bæst, hvor kand man da nogen tid vente at de kan blive gode Christne, ney deris Eegensindighed og Kolsindighed holder dem fra alt det som got er; naar ieg nu antager 100de Grønl: til Underviisning, skal næppe Een findis deriblandt, der skal give nogen instanse, men siger Joe til alting uden viidere Ofverveining, skal nu nogen blandt dem findis fornuftig, da skal det være een af deris

Angekkoeker, eller viise, thj de lader dog til at giøre sig nogen Begreb om alleting.

Nu har ieg talt noget om deris Colsindighed, og Dumhed, hvor vidt det gaar. Nu maae ieg skrive lidet om det gode som og findis hos dem.

Disse Folk, har den Dyd hos sig, frem for andre, at de lever meeget indrægtelig sāmen, uden Knor og Kivagtig; der ere de Huuse, hvor i kan være sāmen over 8te *familier*, med Kone, Børn og tieniste folk, og iblandt saa mange under Et tag, skal nu aldrig hõris Et ustolt Ord, og End ikke af Børnene Eengang, som dog iidelig spøger og Lægger sig; faar nu Een af dem Enten Sælhunde eller andre fiske etc: og ingen af de andre har faaed noget, saa deeler hand dog af sin fangst til alle dem som ere i Huussed, de som nu ere gamle og vanføre, der Ey kand fortiaene noget, har ligesaavel af de andre sine Klæde og føde, saa her er aldeelis ingen som gaar omkring og tigger sin føde og Klæder, alt saa er ingen Huus vild blandt dem.

Naar nu en Ænke, Pige, eller Dræng, finder for got at forlade det stæd hvem de har væred hos, siger de ikke Et Ord, men tager det lille de haver, med sig, gaar saa hen til Een anden familie, søger sig Et stæd op i hans Huus eller tælt, med de Ord, her finder ieg mig fornøyed at være, og derpaa sætter sig ned med sin Lampe og sit andet Boeskab, Verten og Vertinden siger da ikke andet, giør som du vil, her er Plads. Men naar de nu kan kom̄e til nogen af de andre deris Venner, beklager de sig at de nyelig har faaed saa stærk *Indcortering*, og derpaa gaar Bagtallelsen løes, men deres Undseelse i Øyne er saa stærk, at ingen af dem tør sige Et ord, men paa Bagen ere de meget slēme at bagtale alle, saa der ere kun faae der gaar Ram forbie, hvilket er en Hovedbyrde blandt disse Folk: Tyveri og skielsord, hõris kun skiælden indbyrdis, men til os at giøre saadant, holder de ikke for nogen Last, saasom de ingen Undseelse har for nogen *Europeer*. Derimod Løyng, er Een meeget lastværdig ting for dem. Løstige og muntre folk, kan de meeget vel fordrage, men derimoed Suure og stussige folk er dem Een Pæst; de vil gjerne holde dem løstige, finder og stor Fornøvelse i at see andre ere løstige, og har nu nogen Pick til en anden, da skier det ikke med Vrede eller Mundhuggeri, men med Sang, og at digte Viiser imoed hinanden, og bebreider hinanden al deris feile, og det med saadan Løstighed som er værd at høre, uden at blive vred

paa hinanden. Dog er denne løstige Sang saa betydelig, at Eenhver forbedrer sig i sine feile.

Denne Sang og al anden Løstighed, har voris geislige strængelig forbudet blandt dem; men frugten der af, har forværed *Nationen*, saa de ere blevne stusslige, og *Malitiusk*, gaar og *speculerer* paa mange unyttige ting, saa de kan ganske got *agere* Høklere.

Udj deris Næring ere de temelig Erfarne, kan og taale ondt som Bester, deris smaae Baader ere Særdeelis beqveme til Søs, saa man skulle forundre sig over hviiken søe og haart Veir de kand være udj og fange; Ieg har seet med forundring hvor de har roed igiennem de største Braad, hvor de har lagt under Vandet i lang Tid, og med Et mildt Ansigt komed der udaf, *Excercered* sig med at kandre og Reise sig Ræt igien, og det paa mange Maader. Deris Kaste Piile og Læsere, ere saa beqveme, at ingen Mæstere kan gjøre dem beqvemere og bedre, hvilke de med saadan Behendighed kan kaste og skyde alle slags Søe-Dyr og fugle med.

Alt det arbeide, som bestaar i at snitte, sauve og hugge, saavel det som De bruger til deris Skyde Redskaber og andet, forarbeyder Mandfolked. Pigerne og Konerne gjøre alt Huus Arbeyde og andet meere.

De ere ogsaa forgabet i deris indbildning med det de kand udrette, at de holder os for udelige Folk, siden vii ikke kan skyde, fange og fiske saagot som de kand, og derfaare kalder de dem af os for de nøttigste Folk som kan arbeide med Henderne, og dem som kan skyde, fange og fiske, men alle de af os som ikke kan noget af dette, men holder sig til Studeringer og andre høye Viidenskabere, dem holder de for de unyttigste Folk, og forundrer dem meeget over, hvor de Slags Folk kan have Klæder og Føden, men da ieg ogsaa iblandt andet fortalte dem om Et Slags Lærde folk hos os, som vii kalte *Procurateris*, og betiente os af, naar nogen af os kunde skie uræt, de forsvarede os imoed vores moedstandere, ogsaa hafde de ogsaa Een med paa deris Side, og den af dem som var klaagist vant alletider Een goed Belønning. Disse slags folk, sagde de, var ikke tient med at være hos dem, thj de kom virkelig til at sulte ihiel, hvis de bare ville bruge Munden og ikke lægge sig Efter andre nøttige Ting med Henders ierninger. Og derfaare forundrer de dem meeget over de Folk af os, som ere Handværksfolk, og gode Skiøttere og Hvalfangere at de skal være fattige og Ringe Folk, som dog ere de nøttigste, hvortil de giver denne *Raccong*, at de som

nu af Præsterne og *Catecheterne* bliver undervist i læsning og skrivning, kan ikke saagot ærnære sig som de kunde førend de bleve lærde, nu er de lærd, og fattis baade Klæder og føde, som vii ulærde maa række Haanden.

Dette gode, er ogsaa hos disse Folk, at de tjæner hinanden med alt hvad de formaar, uden at forlange noget Vederlag igien, saa at om Een var skyldig hinanden, aldrig saa meeget, og den anden Ey havde noget at betale med, skulle de aldrig kræve ham; saa vil de ogsaa imod os have same Ræt, at naar de er skyldig os noget, og de har inted at betale med, holder de det for ubillig at vii vil kræve dem naar de inted haver.

Der er ogsaa den Dyd hos dem imellem sig selv, at i hvor mange de ære i følgeskab og vil Reise nogenstæd hen i Besøgelse eller lang Vey hen, tager de aldrig det Ringiste med dem, men bliver føed og huused allevægne hvor de komer for slæt inted, og den same Ræt forlanger de ogsaa af os, men som vii ingen leylighed der til haver, saa som det gaar alt for tidt paa, holder de os for gierrige og umedlidende Folk.

Gierrige og stoute Folk, ere dem Een Vederstyggelighed, thi alt det, som er dem imoed, kan de aldrig liide, de tragter aldrig Efter Rigdom, og mindre for at lægge noget op aarlig, omendskiøndt de kand have lejlighed dertil, men er velfornøyet naar de kan have Klæden og Føden, og saa mange *Meubler* som de til dagligbrug behøver, hvilke dog er ikke meere End Et Vognmands Læss, hvilke de kand tage med sig i en liiden Baad paa engang hvor de Rejsser hen, og derfaare holder de os for et underlig slags Folk der iidelig samler og aldrig kan faa nok, thj de som har været i *Khavn*, har fortalt dem, at der ere mange Riige folk, som Eyer store Gaarer og mange Værelser, fuld af adskillige Rare *Meubler*, samd Klæder og Mad i Overflødighed, som de aldrig kan bruge op, og dog ere de saa gierige at de ikke engang vil give deris fattige Næste som gaar omkring og tigger Et stk: Brød Een gang, hvilket er saa ubarmhiertig, at vii tidt har græet over slig medfard, og hvor vil de hen med alt det de Eyer, thj de kan dog ikke tage noget med dem naar de dør. Nu laster I os, for voris Øsselhed og Nachlæssighed, men vii har større Aarsage at laste Eder, vii gjør vore fattige got med det lille vii har, og ingen af voris Folk skal gaa om at tigge, thi vii vil alle være lige gode, og det er den fornøftigste maade at leevæ paa.

Om Hvalfiskenis Egenskabere, og hvormange Sorter deraf eerer.

Der Ere her 10 *Sorter*,

1. den *Sort* som hafver de store Barder i Kiæften, og det beste Spæk til at give Tran af sig. Deris Længde er 30 til 40 allen Lange, Spækked paa dem ere 3 til 4re qvater tyk, Huuden eller Skined er Sort, uden Haar, men ganske gladt paa Huuden, som er 1 tomme tyk; der kan af saadan Een Fisk paa 40 all: lang, bekomis 230 tønne Spæk. Hans Bardere eller fiskeben, ere 10 til 13 foed lang, og 1½ foed breed i Roden, de ere i talled paa Een Fisk 600 stk: brugelig, fra 3 til 13ten foed lange; denne Fisk har kun Et Ben oven i Kiæften, 6 favne lang, og 4re foed bred saaleedis dañed hvor Barderne sider faste i; under Kiæfte Beened er 2de, hvor Tungen ligger imellem; Tungen er 18 foed Lang, og 8te foed Breed.

Deñe fisk har ingen Hode Skolt, og derfaare Ey har nogen ierne i Hode, thj de store Kieftte Been sider fast ved en stor Roed, i Rygbeened, og i Roden af det øverste Kiefttebeen, er et Hull hvor hand trækker sin Aande og kan sprude Vandet høyt i Loften. — Den

2^{den} *Sort*, kaldis af Grønl: *Kapokkak*, og af os Finde Fisk, siden de har en Finde paa Ryggen, de ere næsten af samme Størrelse, og haver kun smaa Barder i Kiæften fra 1 til 3 foed lang; Spækked paa den, er kun ¼ all: tyk, og mavert, uden at give stor Tran af sig, hvorfaare de skiælden bliver Efter satte. De ere hellers i alle maader af *Fasong* som den første. — Den

3^{die} *Sort* kaldis *Tunnolik*, og er overmaade stor og Lang, iae Een deel af de største er 70 til 80 all: lange, har og kun Kaarte Bardere i Kiæften, til 4re foed Lange, Spækked paa den er nok ½ all: tyk, men haart, og giver kun ganske lidet Tran af sig, er og meeget vanskelig at fange, hvor over de kun skiælden bliver Eftersatte; Grønl: kan vel undertiden fange den, som de finder Smag i dens Kiød og Spæk, men som de ikke kan faae noget for dens Spæk og Bardere, ere de ikke meeget for at fange den; denne Fisk, er og gemeenlig overalt begroed med Skiæl og og Snigle Skiæl hvor de kan æde Hul paa Huden, saa han ligger alletider og skubber sig moed Issen. — Den

4de *Sort*, kaldis *Chacelot* og paa grønlandsk *Kiutilik*, har Een længde til 60 à 70 foed, har hvide og sorte plætter paa Huuden, den har og Et stort og tygt Hode, med Et langt Kiæfte Been, paa

25 foed lang, og i stæden for Bardere i Kiæften har den korte og tykke Tender, hver til 6 tomē lange, som bestaar af 300 stk. Iernen i dens Hode, er det saa kaldet Hval Rav, ser ud som Tælg, hvor jeg har faaed af saadan et Hode 8 til 10 tønder *Spermicet*. Den har ogsaa got fedt Spæk paa sig, til een 40 fader; hans Næsebor, eller Puste Hul, staar til den Eene side, saa at i stæden for de andre, puster liige i Veired, saa Blæsser denne til den Eene Side; den har og kun Et Øye, som staar midt i Hode, dog lidet til den høyre side, men kan med det Eene Øye see langt skarpere end nogen af de andre Fiske, hvorover han er meget vanskelig at fange; dens meste Spiise, er de graadige *Hayer*, thi de kan den saa plage, at hvor Een *Chacelot* komer, der skyer alle *Hayerne*; lige som *Hayerne* ere Een Plage for andre Dyr og Fiske, saa er nu *Chacelotten* en Plage for *Hayerne*; jeg har seet og Erfared, at saa snart Een Hvalfisk eller Et andet Søe Dyr fangis, har man strax over 100de *Hayer* om sig, som River og slider i *Aasled*, iae folked staar og stor Fare for deeris graadige Tender, men fanger man Een *Chacelot*, kan man uden Fare flense Spækked af den, thj *Hayerne* skyer ogsaa den døde Krop som Een Pæst, saa det er Et stort *antepartie* i mellem dem. — Den

5te *Sort*, kaldis af Grøn: *Sigokitsok*, fordie den har Et kort Hode, med smaae Barder oven i *Kiæften* til 6 foed lange, og ere liige saa goede som den første *Sort* af de bæste Hvalfiske; dens Spæk er ogsaa ganske goed til at brænde Tran af. Dens Længde er kun 50 foed, til 55, er hellers i allemaader lige som de andre. Alt saa, er denne, saavel som den Rætte *Sort*, og *Chacelotten* de 3de nøttigste Fiske, men de andre ere vel store, men deris Spæk saa vel som Barderne, kun til liden nøtte, hvorfæare de bliver kun lidt Efterfulde at dræbe. — Den

6te *Sort*, er de store Sværfiske, som af Grøn: kaldis *Arloit*. De ere 30 til 35 foed lange, temelig tyk, med et stort og tygt Hode med Tænder, snart ligesom Een Løve, med Een stor *Pukkel*, eller Svær midt paa Ryggen, som er 3 all: høy, og er saa smeedig, at han kan bøye dem liige som Een Arm, med denne *Pukkel* tager han sin Unge paa Ryggen og bøyer denne *Pukkel* over den og haalder den fast, imeedens han Render Efter Sælhundene, og andre Søe Dyr, thj den bider og slider om sig paa alle Kanter, liige som Een glubende Løve og Bjørn, saa, at hvor denne Fisk komer frem, der skyr alle andre Dyr og Fiske, saa jeg har seet, at paa 2 à 3 Dager er aldrig Een at see paa Een 5 à 6 Miile nær; jeg har med

Forundring seet, hvor Sælhundene og Hualfiskene har rændt lige op i Bugterne, som de vare forstyrrede, de har undertiden fanged 5 à 6 Sælhunde, hvor de har haft de 5 paa Ryggen af Sig, som de holte fast med Sværed paa Ryggen, og den 6te har de haft i Kiæften, og dog har de været saa graadige, at de har rændt Efter andre Endnu. Den samē Fisk har ogsaa got Spæk, men skielden fangis, saa som den er baade skye, og farligt at komme til Rætte med.

Grønl. har og et Mundheld blandt sig inbyrdis, at naar de taler om slætte Gemytter og Mordere af deris folk, saa kalder de dem gierne *Arloit*, efter disse Slags glubige Fiske. — Den

7de *Sort*, kaldis *Tikagulik*, som og har een liden top paa Ryggen, og er kun 15 foed lang, har og got Spæk, men ingen Barder udj Kiæften, men smaae tænder, som hans Føde er smaae Fiske; denne Fisk kan Grønl: fange undertiden, som er dem Een goed Spiisse. —

d: 8de *Sort*, er Hviidfiske, ungefær 12 foed lange, har Et nydelig Spæk, som giver af sig hviid og klar tran, den har og tænder at æde med, og sit Blæsse Hul bag i Hode som de andre. —

d: 9de *Sort*, ere *Inhiørninger*, som ere af samē Skabning og Størrelse som Hviidfiskene, men sorte paa Skindet, har En Horen midt i Næssen 9 à 11 foed lange, af fiindt dreied Been, har og smaae Tænder, lever af smaae Fiske, Hunnen har kun Et lide Horen ungefær 1½ foed lang, føder hellers almindelig kun Een Unge, liige som alle andre Hvalfiske. —

d: 10de *Sort* kaldis *Nise*, er kun 6 foed lang, har og smaae tænder; dens Spæk ligner næsten Sviine Flæsk, og er den bedste Spiisse for Grønl:. — Den

11te *Sort*, er Een anden slags, som kaldis *hayer*, seer næsten ud paa Kraapen som en stor Torsk, er af ulige Størrelse 20 til 60 foed lange, har ikke Kiøed men Fisk som Een Hellefisk, Et stort Hode, og Næssen som Een Koe, Kiæften er under Hagen, med 5 à 6 Rader skarpe tænder, har inted varmt Bloed, Et stort Svælg, ingen tarmer, men dis større Lever; den har ingen naturlig Gang, men brækker af sig hvad han sluger i sig, den er saa graadig, at den kan sluge Spækstk: i sig saa store som Een heel tønne, og hvor der er Osler, kan man i en Hast see over 100de stk: paa Eengang; den er ogsaa farlig, om et Menniske falder isøvn da ere disse strax *parade* at Rive dem istykker og sluge dem i sig.

Grønland: fortæller, at disse Fiske parrer sig ikke som andre, men de laver Een anden Sort Fiske fra Sin Rovn, som kaldis *haae*, og de lægger sig i dens Stæd igien, og ruer deraf de store Hayer, thj som før er talt har disse ingen naturlige Gange. —

Hvad nu de store Hvalfiske angaaer, som have Barder i Kiæften, som staar fast i den øverste Kiæfte Been, de har ingen Jærne, og Ey heller nogen Hodeskalt eller Pande, thj dens heele Krop bestaar af store Ryggebeen og Rebbebeen, med Een lang og stor Kiæft der udgjør et Hode. Disse samme Fiske, kan ikke æde og tygge nogen slags Fiske, saasom de ingen tænder have, men de lægger sig oven i Vandskorpen, med Kiæften aaben, hvor en stor Mængde smaa *Incegtter* flyder ham i Gabet, som han sluger i sig, og af dem fødis og giødis hand.

Den anden *Sort* Hvalfiske, som haver tænder, æder baade smaae og store Fiske. De har baade Hode og Jerne, lige som andre Dyr, hvorofver Grønland: holder disse for meere fornuftige end de andre som ingen Ræt Hode og Hierne haver.

Andre Hav Dyr.

Nu kommer En anden *Sort* Hav Dyr, som har Hud og Haar paa Skindet, med Tænder, og Bøster i Snuden.

Den første *Sort* kaldis Hval Rosser, og har, for uden de 2de store tænder paa 1 all: lange, som staar ham ud af Kiæften, mange andre smaae, hvor han tygger sin føde med. Det samme Dyr, er 3 favne lange og meere, har 2de Laller forand, og 2de bagud, med store Kløer, see næsten ud som Een Sælhund, men har Et stort tygt og fælt Gesigt, næsten som en Løve, Røde Øyne; dens Hud er 1¹/₂ tommen tyk, saa ingen *Moscet* Kugle kan bide Hul paa den, uden saa er, at de kan træffe ham ved Øred; dette samme Dyr, er farligere at komme til at dræbe, End Een Løve og Biørn. —

Her næst er her mange *Sorter* Sælhunde, af ulige størrelse;

1. Een *Sort* som kaldis *uksuk*, og kan Een af dem, gjøre 1 t^d med sit Spæk;

2. Een *Sort* kaldis Klapmøs, er næsten ligesaa stor, men farlig at skyde, saasom den søger at hævne sig som Een Biørn.

Dernæst ere de saa kaldede Svartside, storspraglede, smaaespraglede, *Netset*, *Netseglit*, *aglektut*, som udgjør *otte* *Sorter*, af

disse er her Een Mængde, som er Grønl: mæste og bæste føde, thj af dem har de føde, skind til Klæder, tælder og Baader etc., og deris Spæk til at brænde, varme og kaage deris Mad med. —

Videre om Hvalfiskene.

Nu følger, hvorleedis Hvalfiskene *Parrer* sig. Det skier paa adskillige Maader. De løbber Efter hinanden, og Hannen Iaver saa længe Efter hende, intil hun kaster sig paa Ryggen i Vandskorpen, og da komer Hannen og lægger sig over hende, og lader sig siungke saa sagte ned i det dybe, som varer ungefær $\frac{1}{4}$ tiime, hvorpaa de begge komer op, Rænder hid og did med saadan førsse, og slaer Vandet høyt i Veired at det er grusomt at see paa. Jeg har og nogle gange, seet saadan Een stor Hvalfisk springe saa høyt ofver Vandet som Et Havel Skud i Veired, og med saadan et Fald i Søen, at ieg som laae med 1 *Chalupe* Et got Riffel Skud fra den, hafde nær gaaed til grunde af Søegang.

Den 2^{den} Maade, er liigeleedis, undtagen, at i stæden for Hunnen ligger paa Ryggen, kaster Hannen sig paa Ryggen, og hun ovenpaa, hvor de strax lader sig siunke, og paa same Maade som før er mælt.

Den 3^{die} Maade er det forunderligste, thj de Render sammen, og Reiser sig paa Ende imoed hinanden ofver Vandet, og tager hinanden i favn som det var Mennsker, og kan holde hinanden saa fast om lived, med sine korte Laller, og staar saa lige Ræt i Vandet, som er forunderlig at see til, og til slutningen kaster Hannen Hunnen baglendis over, og enhver løber sin Vei under Vandet.

Disse Hvalfiske, ere saa *geile*, at naar en Hun Fisk bliver stukken af Een *Harpun* eller lænsse, og den undløber uden at faae Døedskud, forfølger strax Hannen hende paa det hæftigste, og stikker sin *membra* udj Saared, og tumler saa længe med hende, intil hun giver sin Aande op; der ere vel de Hvalfiske, hvis *membra* ere 4te allen lange, saa det kan ingen Under være at den kan blive dræbt ved saadant *Spiud*.

Naar nu saadan Hvalfisk føder sin Unge, som almindelig er 18 til 20 foed Lang, naar den fødis; Lægger hun sig paa Ryggen, og holder bare Patterne over Vandet /: som er ikke større end Koe-patter, og haver kun 2de stk: / hvorpaa Ungen lægger sit Hode paa hendis Bryst, og patter alt hvad den kan.

Een Hvalfisk, saa vidt ieg har Erfared, med de gamle Grøn!, saa gaar den med sin Unge udj 12 *Maaneder*, men de andre smaa skal gaae i 10 *Maaneder*; men alle de andre Søe Dyr, som haver Haar og tænder, gaar almindelig i 9 *maaneder*, undtagen de smaa Sælhunde, som gaar ligesom andre Sviin paa Landet.

Af alle disse Søe Dyr, holder Grøn!: den saa kaldet *Arloit*, med det lange Svær paa Ryggen, for det skadeligste, thi den er skiælden at bekōme, men hvor den kōmer hen, der skyer baade Dyr og Fiske, og den forlader ikke gierne Stædet, førend alting er *Ruineret*, saa at Grøn!: spaar sig ikke got hvor den kōmer hen.

Denne sāme fisk, saae snart den agter sig Et andet Stæd hen, naar han har giort Reent bord hvor han hafde opholdt sig, tager han sin Unge paa Ryggen, og bøyer det store Svær over ham, og holder ham fast med, og saa Rænder hen til andre Stæder, hvor de i en kort tid atter gjør Reent bord, thi alting skyer for dette Udyr, ligesom alle Fugle gjøre for falken og ørnene. —

Disse sāme Dyr eller Fiske, Endskiøndt de ere ikke meeget store, tør dog *Atrapere* de store Hualfiske, hvor de bære sig saaledis ad; de bider hver sig fast i hans 2de Forlaller og Een i stærten, og den 4de bider ham over Puste Hulled, og paa den Maade kan de inden Een time dræbe den største Hval.

Om Land Dyr.

Af Land Dyr, er her kun 5 *Sorter*;

1. Hviide Biørner; 2. Reens Dyr; 3^{die} Harrer; 4de Ræver; 5te Hunde.

Hvad nu Biørnene angaar, da ere de hviide, med Een sort Næse og en sort Plæt paa Hvær Øretop, de ere ogsaa langt større end dem som falder i Norge, og som deris mæste føde er af Isen paa Søen, hvor de fanger Sælhunde, Hvidfiske, og under tiden de farlige Hval Rosser, som haver de 2de store tænder forand i Kieften, hvorover Biørnen under tiden maae sætte lived til, eller og med skāme forlade den.

Disse Sorte Biørner, ere af Een anden Art, thj de ere som *oderen*, der kan leve paa Land og Vand, iae dukke under Vandet Efter Sælhunde og andre Fiske, de ere meeget grumme at gaae

imøde, har og Forstand paa, hvem der vil skade ham eller ikke; Jeg har vel nogle gange, været i Kast med dem, men er dog sluppen Løkkelig fra dem.

Disse Svære Børner har almindelig kun 2de Unger, og det første de ere fødte, har de snart ingen Lignelse til at blive noget, og er ganske nøgne uden Haar, de ere ikke heller større end Een nyeføet Katte-Killing, imidlertid /: som de siger: / slikker de dem til lived, og inden 8de Dage har de allerede Haar paa Kraappen og kand krybe, hvilket er meedet forunderlig, at saadane store Bedster, haver saa smaae Unger, og inden 3de aar er ganske fuldvoxne til 4 all: lange og der ofver.

Herpaa vil ieg fortælle Een *histori* om saadan Et Dyrs forstand.

Her var en gammel Grøn: oppe ved *Jacobshavn*, aar 1741, da ieg var Kiøbmand der paa Stædet; den samme gamle Mand, fik fat paa Een liden Børne Unge, saa stor som en Kat eller en liden Hund, den samme bragte han hiem til sit fattige Huus, og oplækkede den; da nu Een tid af ½ Aar var forløben, gik denne unge Bjørn stædse efter sin Hosbunde, satte sig ved Hans side paa lissen hvor han stoed og fangede Sælhunde. Dette gjorde han nogen Tid, og slæbde det lille han hafde fanged hiem med sig, men da nu Bjørnen saa at denne gamle Mand hafde ondt ved at trække dem, toeg han Touved fra Manden, kastede Bugten af Linen over sin Hals, og saaledis slæbde dem hiem Efter sin Hosbunde.

Nu hente det sig, at der blev ondt Veier, og den gamle Mand ey kunde kome ud. gik Bjørnen hen og toeg Mandens Line og *harpun* Stok i Lallen, og gik sin Vey langt ud paa den farligste Iis, og kom hiem om Aftenen slæbende med 7 Sælhunde.

Over dette blev Manden og hans gamle Kone saa fornøyet, at de kaagede noget af Kiødet og gaf ham, som han fant goed Smag udj. Anden Dagen gjorde han ligeleedis, kom hiem med alt hvad han kunde slæbe med sig; her over blev Manden saa fornøyet, at han gik til sine *Naboere*, som tilforn havde foragted ham for hans Fattigdom, bad dem til giæst paa frisk Kiøed, sigende, nu trænger ieg ikke meere til Eeders Naade, ieg er gammel og min Kone med, der nu inted kan fortæne, ieg har ingen Børn der kan hielpe mig, men ieg har faaed een Stig-Søn, som er saa goed Een Fanger, som alle I ikke kan gjøre ham Efter; Af Nysgierrighed gik de med ham for at see denne hans Søn; da de nu spurte ham hvor hans Søn

var, Pægede han paa sin Biørn; dette fortrød dem noget, og de bleve vel tragtered, gik hiem med Fortrydelse.

Kort at fortælle, her gik hen Et par Aar, og han fik overflødig, baade af Sælhunde og Hvidfiske, hvor han kunde sælge en stor Haaben Spæk og Skind, foruden det han selv brugte, og derover blev en anseelig Mand. Saasom nu Misundelsen, er en sædvanlig Syge, ansaae de andre ham an med fortrydelse, lagde over, og dræbte denne gode Biørn imeddens han var paa fangst; denne Uheld fortrød den gamle Mand og hans Kone saa meeget paa, at de af Sorg døde om Foraaret, og det paa Een Maanedes tid.

2. Rensdyrenis Egenskaber.

Disse Dyr Ere nok saa store her som i Norge og Sverg, men Grønl: ved ikke at benøtte sig af dem som Findlapperne i Norge, men de iaver og skyder dem ned for foede, uden at tænke paa at de skulle forminskes, iae deris Overdaadighed i dette saavel som i andet, har været saa stærkt, at de har allene taged Huden af, og ladet det delekate Kiøed ligge Efter sig i marken for Ravne og Ræve, hvilken Synd og Overdaadighed ieg tidt har faareholdet dem, at Gud Een gang ville blive vred paa dem for slig Uorden; nu har de vel paa nogle Aar fortrødt deris giærning, siden Dyer ere saagotsom Reent skyd her fra, og meenis at de ere flygted ofver Iisfeldene hen til den Øster Side af Landet, saa her er nu rart at see et Dyr paa mange Miile nær; jeg har vel forsøgt at faareholde dem, ikke at jave efter dem i en 2 à 3 Aar, saa kanskie de torde samle sig igien, og ikke holde saadant Huus som de tilforn have giort, dette *aproberte* de vel, men det er dem saa umuelig at holde som at holde Katten fra Muesen, ieg har ogsaa fortalt dem om Findlapperne at de har tæmmed Reenkalvene, og nu ere Eyere af en stor Deel Reens Dyr, som kan give dem baade Klæde og føde nok, og dog ikke forminskis, men I her, ere nogen Eegensindige og urimelige Folk, som heller vil døe af Hunger, end lade Eeder underviise i det som got er.

Ved denne Tort, hafde de ikke andet at sige, om ieg ikke ville være deris Herre og forbyde dem saadan Uskik, men ieg betakkede mig at være Herre for saadanne uskikkede folk, og sandelig dette slags folk, er saa uskikked til at have Øfrighed ofver sig, at de skulle før lade sig *partere* førend de skulle aflade deris Skikke.

3. Hernæst ere *Ræver*,

baade blaaagtige og hviide, som er en temelig Mængde af, de ere ikke saa store som i Fædernelandet, de kan ogsaa have 8 à 10 Unger, Een gang om Aared, men Grøn: betjæner sig ikke stort af dem, men sælger Skindene til os, Kiødet æder de ikke, men holder det for ureen Spisse, saa som de skal have Menniskers Forstand; hvor paa her følger en *fabel*, som de fortæller om 'Rævene.

Der var 'Een gang Een ung Karl, meeget smuk af Skabning, den saame reiste iidelig omkring, for at opsøge sig en Brud af saame Skjønhed som han selv var; imidler(tid) tilsist træffede an et smugt Tælt paa en Øe, hvor han gik ind udj, og der blev var en deilig Piige allene, som han strax blev forlibt udj; derpaa begynte han straxen at frie, fik til slutningen tilsagn paa hende, med de Vilkor, at han skulle blive hos hende i sit Tælt, og Ey at komme til sine Veñer meere; som nu en sterk forlibt Person, betængte sig ikke længe, men svarede straxen Iae der til, og derpaa lagde de sig saamen som Ægtefolk.

Da de nu var forenede saamen, toeg han daglig ud paa Fangst, var stedse løkkelig, og naar han kom tiglig hiem uformodende, saae han ingen i Tælted, uden Een Ræv, som strax løb ud, og derpaa kort Efter kom hun ind, og hafde en liden Posse Bær med sig, dette *Continuerede* en tid lang, hvor han stædse med Fortrydelse kom hiem, og ikke fant hende at bestille noget, mens stædse saae denne Ræv at løbe ud af Tælted, blev han noget vred, spurte hende hvad det var for en Ræv som stædse løb her ved Tælten, men hun svarede ham med en vreed Miine, at han motte skytte sig selv til en Tid, saa blev det vel got, men hvis han tiere kom med denne Rævesnak, skulle det bekomme ham ille. Ved denne Tale blev han meeget vred, og skiældede hende ud for Een Ræv, hun bad ham venlig at tie, og ville holde for hans Mund, men han støtte hende fra sig, sigende, bort fra mig, du stinker som Een liderlig Ræv; derpaa greb hun i sin Posse, og optoeg 2de Ræve Rumper, og i en Kast satte den eene paa sin Mand, og den anden paa sig selv, og med et Skrig løb ud af Tælten til fields og da strax blev forvanded til Ræv, som og gaar den dag i dag til alles vedunder, saa det er for den Sag skyld at de har Fornuft som Mennisker.

4. *Harer* er her og allevægne en stor Deel af, de ere hviide baade Vinter og Soñer, er ogsaa nok saa store som i Dannemark; de yngler 2de gange om aared, og har almindelig hver gang 3 à

4re Unger, det første Sæt er udj May og det andet i Augustj; disse Harer, ere meeget hviidere og feedere i Kiødet, end som i Danne-mark, har og en bedre Smag og meeget mørere i Kiødet, Ulden er ogsaa meeget tyk og fiin; disse Dyr har ogsaa Grønl: Een *fabel* om, som hermed følger.

Der var Een gang Een ung Kone, som var meeget infoldig, saa at alt hvad Manden lærte paa hende var hun lige taabelig, saa og troede hun alt hvad hende blev fortalt, hvor over Manden maatte give Hug paa hende. Een Dag da hendis Mand var ude, kom Een stor Skielm til hende, og inbilte hende, at hendis Mand hafde sagt at hun maatte ligge hos ham saa tidt han begiærede det, og da ville han ælske hende meeget høyere. Denne unge Kone som tillige skulle være meeget smuk, troede denne Skielm, og tilstæde ham at ligge hos Sig, imidlertid kom Manden hiem, og fik see sin deilige Kone hos en anden, blev saa ivrig at han toeg den Pind som de bruger til deris lamper, tænte ild i Ænden paa den, og stak sin Kone 4 à 5 huller i Rumpen, og til sist brente han hende med same Pind i den øverste Leppe, saa hun af Værk og Pine Rænte sin Vei tilfjels, og i Een Fart blev forvandlede til Een Hare, og derfaare ere alle Harer Infoldige, og har denne Klyft i Overlepen, tillige 5 à 6 Rumpe Huller som dens naturlige Gang gaar ud af, hvilke ieg aldrig har *observered* førend denne *fabel* af Grønl: mig blev fortalt.

5. Ere deris *Hunde* her i Landet, de er temmelig store ungefær som Slagter Hundene i vore Lande, seer næsten ud som Ulve, har spisse Ører, Haar som en Ulf, spis Snude, store Tænder og Kløer, med en temmelig tyk Rompe. De ere af adskillige *Couleurer*, hviide, Sorte, Røede og spættede, de gjør skiælden men stædse tuder, dog ere de ikke biske imoed Mennisker, udden saa er, at naar de ere sultne, eller og har Unger. Een Deel af dem ere gode Iagt Hunde, dog betiæner Grønl: sig ikke af dem i anden tilfælle, end som Heste til at kiøre med, og kan have 5 à 8 stk: for en Slæde, hvor de kan trække et temmelig Læs, ieg har selv Een gang kiørt med 5 Hunde for en Slæde, i de korte Dage om Vinteren, kiørt 8te Miele, med Een tønne Spæk og 1 Sælhund paa Slæen; hellers betiæner de Sig og af deris Skind til Tækkener og Klæder, som ere ganske goede, og lige saa goede som Ulfve-skind i alle Maader.

Om Fuglene og deris art!

1. Ørnen som den fornemste Fugel her paa landet; den er almindelig brun med sorte og nogle hviide Fiær, den er temelig stor, er 4te allen i sin flugt, og gule Føder og Næb, med Røedagtige Øyne, den er saa sterk, at den tager baade smaae Sælhunde, Ren Kalve, Harer samt Fugle og Fiske etc.:

Om Ørnen har de og Een *fabel*. Han var og Et hofmoedig Menniske, og tyrannisk imoed alle, og stræved Efter at være allene Herre, dette fortrød alle de andre paa, og samlede alle Hexe folk saamen som skulle forvandle dette *Brutale* Menniske, saa de bleve Eenige om at forvandle ham til Een Fugel, nogle ville haft ham til Et firbened Dyr, men de fornuftigste af dem sagde, det gaar ikke an, thj saa kan han hævne sig paa os, men Een fugel kan ingen Skade gjøre os, men fordi han ikke skulle for stærk fortryde sin forvandling, blev han omgiort til en Øren, for at være Herre over alle andre fugle, hvor hand og hans Efterkomere den dag i dag, tyrانىserer over alle Fugle og smaae dyr.

2. *Falken* er her af same art som i *Island*, og er en meeged *adræt* fugel, her er graae, hvide, spætted og blaae graae; disse Fugle, siger de om, att være Horunger af Ørnen, som gik saaledis til; Ørnen tillige med sin Kone, da de var nu forvanded til Fugle, fortrød han stærk der paa, og fløy hies og her om, for at gjøre Skade, imidlertid fik han see nogle kiønne Piger i Marken som plukkede Bær, han fløy da til den kiønste af dem, toeg Hende med Vold og krænkede Hende, imidlertid føde denne stakkels Pige 2de falker unger, som slægte deris kiære Fader paa, og myrdede alle de fugle de kom over. Pigen som af denne Skade blev foragted og javed bort, maatte tage sit Herbærge i Een Klippe hvor ingen kunde komme til hende, imidlertid saa levede hun der ganske got, og byggede sig en Hytte, og hafde taged Lampekiedel og Syenaale etc: med sig; hendis Unger, som vare Falker, kom hiem til hende hver Dag, med Harer og Fugle, hvor hun kaagede og bespisede sine Unger indtil hun døde, og derfaare er det at Falkene alletider bygger deris Reeder udj den bratte Klippe.

3. Her findis ogsaa *Ugler*, som ere saa store som Ørner, de ere hviidspætted, store Øyne, store Kløer, og en kort krum Næb, og Et tygt Rundt Hode; de saame tager og alleslags Fugle, næsten lige saa got som Een Falke, men de ere mæst graadige Efter Harrer.

Aarsagen til denne Misforstaaelse, skal være kōmen af Een Trætte som Uglen og Haren hafde sāmen, Uglen brystede sig af sin Skiønhed fremfor andre Dyr, og sagde at hun aldrig ser smukkere Unger end hendis, Haren derimod sagde at han var den smukiste, og Uglen den fæliste bland alle fugler, hvortil alle fugler istemede med Harren, og sagde at det var ganske sant; hvorfaare Uglen blev vred, laave(de) at være derris Fiender al sin tid.

4. *Ravner*, er her Een stor Mængde af, de ere i allemaader som i Dannemark, dog synis mig, at de ere lidt større. Om denne Raafugl, har og Grønl: en *fabel*.

De siger at Ravnene var i faarige tider ganske hviid, nu er her og Een Søefugl, som er meeget smuk tægnet, som og var hviid; disse tvende Fugler kom sāmen, og var misfornøyet med deris hviide Farver. Søefuglen sagde da til Ravnene, du er meget kunstig, nu kan du først mahle mig, saa vil ieg siden mahle dig ganske smuk; Ravnene gjorde da Begyndelsen, og mahlede den med adskillige rare Farver, men Benene malede han piksorte. Denne smukke fugl blev fortrydelig over at han hafde saa liderlig bederved hans smukke Been; Ravnene sagde derimod, at det var den smukkiste Farve, og nu kan du mahle mig; hvorpaa toeg fuglen Een heeldeel Sværte og smurte Ravnene over alt med, ind i Kiæften og om Øynene, saa han skreg høyt, fløy bort og Raabte *kak, kak, kak*. —

5. *Ryper*, er her en stor Mængde af, og deilig til at spiise, er lidt større end en Due, er graae spætted om Sømeren, og hviid om Vinteren, med sorte Fiær i Rompen, og Een liden Røe Kam over Øynene; Disse kiønne fugler, siger Grønl: at have været Folk tilforn, som saaledis blev forvandlede;

Der var Een formuende Mand med sin Kone, som hafde En deilig Datter og Søn; denne Pige hafde imidlertid mange Friere, hvorfaare Forældrene rømte langt bort paa en Øe, for at boe i Roe. Imidlertid bleve forældrene Syge, samt deris tiæniste Folk, og døde Een tid Efter hinanden, og efterloed disse 2de Søskende i en sørgelig Tilstand, disse saae sig nu forladt af alle, og begynte haart at græde og klage sig saa længe, at deres Øyne bleve Røde, hvorover de ønskede sig at blive til Een smuk fugel paa det de kunde kōme til Folk, og derpaa græd bitterlig, og i det sāme blev forvandlede til Ryper, og fløy tilfæls, og til Beviis saa bær Ryperne den dag i dag Røde Øyne, som er den Røde Kam de bær, og at de stændig forligis som Søskende.

Foruden disse store Landfugle, findis og nogle faae Sangfugle med grøn: Navne, som ere, *Kopanuarsuk*, *Naglararmiutak*, *nennam-mak*, *tokkoveiut*, og *orpingmiutet*. —

Af *Søe* og *Vand Fugle*, ere Een Mængde af *Sorter* som følger Navne paa og er mig nogle ubekiente som haver grøn: Navne.

1. graae Gies; 2. Rad Gies; 3. Ænder; 4. Fiske Ænder; 5. Duk Ænder; 6. Stok Ænder; 7. store Hømerter; 8. Alker; 9. Borefærer; 10. strand Snipper; 11. Luder; 12. Svart Bager; 13. graae Maager; 14. blaae Maager; 15. Seeinger; 16. smaae Maager; 17. Strunt Iagere; 18. Tærner; 19. Lømer; 20. Skarver; 21. Teister; 22. hvide Teister; 23. Malemoker; 24. Enke Koner; 25. Ian fon Ienten; —

26. *Piut*, en fugel som Een Svane; 27. *Niakkertok*; 28. *Tellib-bik*; 29. *Tuglit*; 29. *Naviak*; 30. *Tojuk*; 31. *Peit*, 32. *Tornnauarsuk*; 33. *Aglit*. —

34. 2de *Sorter* Ederfugle. Disse siste fugler, ere sær nøttige, de ere gode at spisse, giver mange Æeg af sig, de har skønne Fiæder, og besynderlig den kostbare Duun som de lægger af Sig, saa at hvis disse Øer bleve tagne i Agt, kunde der skaffis meegen Duun.

Om Landets Beskaffenhed i sig Selv.

Landet er med Klipper og høye Bierger overalt, med Daler og Slætter imellem Biergene. Midt i Landet ligger de faste Iisbierger; der er og mange Fiorer og Bugter ind ad Landet, hvor der rinder baade store og smaae Elver, hvor der findis Mængde smaae Lax og Ørter.

Landet er hellers ikke saa mavert som Ordet gaar af, og allerhelst om de Syd, hvor det er lige saa got som i Norge. Her findis i de fleste Fiorer, smaae Træ af Vidier, Elletrær, Eenetrær og Birke Trær en 4re all: høye, men om de Syd paa Landet ere de saa tykke som en Karl om Lived; Græs er her og overalt, og især hvor Iorden er dyrked af Grøn:., her findis og *angelica*, samt andre *Sorter* Blomster som er henimoed 9 à 10 *Sorter*, vild *Rosmarin* i Mængde, tiimian etc.: Af Bær findis, Blaae Bær, tytte Bær, Eene Bær, Krækebær, Biønebær, Rønbær, og multebær.

Udj Biærgene findis Kaaber ærs, Jern, lidt Sølv, Christæl, Rubin etc: samt Rød og Guul farver, men formeedelst her ingen Skaave er, kan ey heller Bærgværkene fortsættis.

Søen som almindelig er Riik paa alle ting, kan Erfaris af de mange Hvalfangere og Handlere som her komer, thj Indbyggerne lefver mest af Vandet, thj Ager Dyrkning kan ikke indsættis, saasom Sømerens Heede varer kun udj 2 à 3de Maaneder, og Natte Kulden er snart heele Sømeren igiennem, dog kan her voxe lidt Have Urter af de groviste, thj de finiste kan ikke komē sig.

Iblandt disse Bierger og Øer som her findis i store Mængde, har Grønl: nogle latterlige *historier* eller *fabler* om, hvilke de fliste af dem troer at være sandt; Endskiøndt at disse Historier ere daarlige, saa ere de lige saa fornuftige som dem ieg hørt haver i *Jylland* og *Norge*.

Først fortæller de, at der skal være Et slags folk langt op tilfiels, som de kalder *Erkiglit*, de samē bruger Bue og Piiler, de ere Høye og store, har Een lang Hals, og ere farlige Folk at komē til, men seeis kun skielden.

Dernæst er der og Et slags, som boer i Biergene, og skal være ofvermaade store, som de kalder *Tunnersuit*, de samē skal være meeget sleme til at intage folk til sig i Biærgene, som de iidelig Plager med tungt Arbeyde, saa at de mange gange kan høre Skrige ind i Biergene.

Nok et andet slags, som de kalder *Innuaruglidt*, de ere smaae og lader sig mest see i Maaneskind hvor de komer lige op af Iorden, de samē skal ikke være meeget sleme at omgaaes med, naar de kun maae narre folk saa meeget som de vil, men dersom nogen ikke kan taale det, men vil hævne sig paa dem, da døde de af Een hastig Sygdum. Een gammel taabelig Pige fortalte mig, at da hun var ung, gik hun og paa lagt tilfiels alene, og blev forvildet i taage, imidlertid om Natten, hørte hun en deilig Sang, og da hun nærmede sig til dem, og blev var at det var under Iordiske Folk, ville hun løbe fra dem, men de toeg fat paa hende og slæbede hende under iorden til sig, hvor hun kom ind i et Smukt Huuss, og faarefandt alle ting i goed Stand, der var hun i nogle Aar, og hafde meeget got hos dem, men Ey kunde komē ud eller see nogen Udgang, imidlertid som nu Een af dem fride stædse til mig, og ieg ingenlunde ville ægte ham, blev ieg udstødt oven paa iorden, hvor ieg befant mig under aaben Himmel, men da fornam ieg, at have mist min forstand, og det hafde de sleme underiordiske folk paalagt hende, og hun kom til sine Venner igien, imoed allis Forundring.

Paae Øerne ved Stranden, skal og være et slags Folk, som kaldes *Ingnersoit*, de samē skal være braknæssed, og snøvle; dem

holder de faare at være de værste, thj de tager ind til sig alle de som komer roendis før deris Strand, og itrækker dem Støvler paa Benene, som ere fulde af Maddikker og Eder Kopper, der tærer alt Kiødet af Benene paa dem. Saa snart nu en ved Hendelse kan blive borte i sin *Kajak* til Søes, og de ikke finder ham, heder det strax at *Ingnersoit* har taget ham til sig.

De fortæller og om Een anden *Sort*, som skal have et Øye midt i Panden, som ved sit skarpe Syn kand dræbe Folk. —

Hvad Loften og dens *Planeter* samt andre Tægener angaaer her i Landet, da har ieg fra det første ieg kom her til Landet, som var 1721 og til nu vii skriver 1770, seet mærkelige Forandringer. Først har nu Folked taget aarlig saa stærkt af, at mange Stæder ere øde, og de Stæder som ieg tilforn kunde tælle over 50 *familier*, ere nu kun 5 à 6 *familier*. Aarsagen til denne store Forandring, er, at her drugner Een stor Deel, men den største Aarsag, er at de nu findis meere skrøbelig af Sygdommer end som tilforn, thj nu ere de aarlig underkast Bryst Syge, Sting, Mave Piine, Hode Pine, Blodgang, og Brækkelse, saa her er nu Rart at see Mænd leve over 40 Aar, saa og, dør her en stor Deel i sine Spæde aar, Aarsagen er vel denne, at Møderne har inted at give deris spæde Børn, udden den fattige Mælk.

Dernæst er her nu overalt, snart ingen Reens Dyr at see, den Grøn!: som tilforn kunde skyde 40 til 50 stk.; kan nu kun faae 1 à 2 stk: hvilke nu har vared i 13 Aar saa meeget slæt; Ieg har Selv for 20 Aar siden, kunde seet hver Dag naar ieg gik paa Iagt, 20 à 30, flere og mindre, hvor ieg selv har skudt om Sommeren Een 30 stk.; men nu kan ieg gaae udj 14 Dage og aldrig see Een; det forunderligste er, da ieg tilforn kunde tælle over 100de Mennisker paa Et Stæd, imoed her nu kan næppe findis 20, og da var her Dyr og Fiske nok, og nu da folked tager aarlig af, tager ogsaa Dyr og fiske af.

Nu skulde vel nogle tænke, at siden Grøn!: fick Givær, maae de være bort skiøtte og bort skræmt, men det kan ikke heller være troelig, thj da maatte Harer, Rytter, og andre Fugle, samt en *Sort* Sælhunde som daglig plagis med at skyde dem, hvilke skieer baade Vinter og Sommer, og dog er her lige fult af de *Sorter*, og hvorfaare forminskis de store Sælhunde og Hvalfiske som Siælden kommer ind ad Landet til, hvor de ikke engang kan høre et flinte

Skud; men ieg tror snarere, at de tager hen til andre land for Een tid, og kōmer nok igien naar nogen Moedgang kan træffe dem i deris nye antagne Boepæle, og de samē tanker har ogsaa Grōnl:, sigende at deris gamle forfædre, skulle have fortalt dem, at her var *manqvemang* paa alle slags Dyr og Fiske i mange Aar Efter hinanden, saa mange af dem døde af Hunger, men blev dog seet siden igien og har været her i mange aar, og nu kand skiee at her kan kōme nok igien inden nogle Aar gaar forbie. —

For een snees Aar siden, var her skiælden Rægn, men næsten klar Loft med N: O: og saa snart som Michelsdagen var kōmed, fik vii Sne og frost, hvilke *Continuerede* til sist i April eller først i May, med stændig N: O: og klar frost; nu har siden dentid været aarlig stor Forandring underkast, saa her er snart Rægn hver anden Dag med sydlige Vinde, da her tilforn har været iidelig Tørveir, nu kan vii have Rægn og Slud, snart til Iuuletider, saa Vinteren er nu her til Iuul, ikke anderleedis som i Dannemark, Iordskiælv og Torden, som aldrig tilfaarn har været hørt her ved disse nordlige *Colonier*, er nu paa nogle aar temelig stærk her, Nordlysen har og taged til, saavel som Ildstraaler af Himelen, hvilke gemeenlig kaldis Dragen af de Norske.

Denne store forandring med Veirliged, har ogsaa forvanded folked saaleedis, at de ere nu mange Sygdomē underkast, og mange dør i deris blomstrende Aar, men derimoed ere vii *Europeer* langt friskere End vii vare i de Tider da Frost og Kulden Rigiærede; Grōnl: i deris daarske Indbildning, siger at Loftens forandringer har vii skyld udj, thj hver aar voris Skibe fører os *Proviand* til, fører de ogsaa voris Lands Loft og Veir samt Sygdomē til dem.

Siden her er tidt tilforn meldet om *Planeternis* Begyndelse og opkomst, Efter Grōnl: Sigelse, vil ieg ikke melde meere der om, untagen den Historie om torden. De fortæller at der boede samē i Et Huus 2de arge Kiellinger, de samē kom hæftig i trætte om et Sælskind, de rev og sled imellem sig med stor Allarm, og til sist toge de deris brændende Lamper med Tran udj og slog til hinanden saa Ild og traenen med Bragen fløy tillige med dem i Loften og blev forvanded til torden, og derfaare kommer alletider torden med Bulder og Ild som stædsse gjør Skade. —

Jblant de forandringer som i nogle Aar her har været, er ogsaa denne; tilforn har her kun været maadelig om Someren af Spye-fluer,

af Bær samt og Urter, men nu i 2de aar Efter hinanden har været saadan Mængde af disse saarter at der ingen lignelse har været med de faarige Aaringer, saa ieg kan sige, at fra det første ieg kom hid til landet og til denne Tid, er alleting foranderlig, folked ere ikke de samē, Loft, Dyr og fiske samt fugle etc: ere Reen forandret, noget til det verste og noget til det Bæste, saa Gud ved hvad her til sist skal blive af. —

Om Maaneden har Grøn: adskillige tanker [om] Eendeel mener at den er Een fornuftig *Planet*, som kan gjøre dem baade ondt og got; andre der imoed, meener at den er Een Herre over luften, som Rigiærer den, at lade Storm, undt Veir, frost og Misvægst falde, hvilke de holder faare, ved dens aftagelse og tiltagelse i fuld og nye Maaned, hvor af naar det indfalder, har her altid faldet undt Veir, som gemeenlig skier her, og hver gang det unde Veir skier, flygter Dyr og fugle langt op tilfjels. Ia de siger ydermeere at Maanen er ogsaa Herre over de færske Søer og paa de høyiste Biærger, saasom naar Maaneden er fuld, stiger ogsaa de færske Vander høyt op til alle Bredder, iae end og om Vinteren kan den springe igiennem den tykkiste Iis i springs tider, og det store Hav gjør det samē, thj i springs tider stiger Haved i Høyden hver 6te time over 6 allen høyt og undertiden 8te allen.

De andre derimoed, siger at naar Maaneden er borte, og voxer til, gaar han ned i Haved og æder op alle Sælhundene for dem. Den Stiærne som gaar stændig For og Efter Maaneden, siger de at være hans Tiænere. Og naar der kan være formørkelse i Soel og Maaneden, meener de, at de vil gaee ind i Himelen, men Stiærnernis Mængde forbyder dem det, saasom Stiærnerne har deris Boepæle i Himelen, og kun lader sig see naar det er mørk.

For nu at faae nogen Kundskab ydermeere, fik ieg fat paa Een *Angekkok*, navnlig *Kannak*; den samē bad ieg ville fortælle mig noget om hans Kunst eller andet nydt som han hafde ved sin Kunst. Han tilstod vel for mig, at han hafde øvet mange Konster tilfaarne, men nu han var bleven gamel kunde han ikke komme tilrætte dermed, undtagen Een Kunst som ieg kan gjøre naar det skal være, og det bestaar derudj, at ieg kan kalde til mig under Iorden, Een liden Dværg, som boer paa Een Øe ned i Iorden ved Stranden og heder *Ingnersoak*, den samē skal Svare mig paa det ieg vil spørge Ham

om, og det under Iorden hvor ieg sider; for nu at overbeviise Ham hans Bedrageri i mangis Paasyn, bad ieg ham gjøre Et forsøg her i min Stue, udj allis Paahør; her paa toeg han Een Tromē, satte sig ned paa Gulved, lagde Een flad Kampesteen ved siden af sig, og derpaa trækkede han sin Kiøle af sig, begynte at puste og mumle, toeg Tromēn og malede paa Steenen, iorde mange Ophævelser og kalte paa denne *ingnersoit*, og iorde ham mange Spørsmal, og Spurte mig og de andre, om vii kunde høre noget til den underiordiske, men da ieg sagde ney, tiltalede han den og Raabte med græsselige Giberder, kan du ikke tale høyt saa vii alle kan høre dig, men da ieg enda ikke kunde høre noget, sagde *Angekkokken*, at han Svarede ham, at han var bange for de danske som vare saa mange tilskuere, derpaa bad Han, at Han ville sige os hvor vidt voris Skibe vare hid komne og om de var i goed Behold, dertil sagde hand, at Dværgen hafde Svared ham med skielvende Røst, de er i goed Behold, men kan ikke komme fort for den Mængde Drivjis som hindrer dem i *Strædet*; men da ieg atter sagde inted at kunde høre, blev han noget vred, og viste ham fra sig, sigende, siden han denne gang hafde gjort ham tort, og ikke ville tale høyt, ville han ikke meere kiendis ved ham, og derpaa sang Han Een forunderlig Sang og Reiste sig op af sit Sæde. Jmidlertid, var det dog ikke Ræt fat, leg som nu er bleven lidt tung-høred, syntis mig at der piusked noget under mig, men de andre tilskuere, syntis ogsaa som der var noget, men kunde ingen tydelige Ord høre, alt saa lod ieg Ham blive i den Troe, at Hans Hexerie duede inted.

For nu at muntre os bedre op, toeg Han Tromēn og dansede, sang tillige med alle de andre; Saa vii hafde een løyerlig *Assemble*, og om Aftenen forloed Han os, med Tilsagn, aldrig meere at ville bruge denne og andre sine Konster, men her Efter lære Guds Ord, og allene troe paa Gud, som Gud give det var saa vel.

Denne *Pasagie* skiede først i Iuulij, og sist i Iuulij kom vorris Fædernelands Skib løkkelig her paa Havnen, som berættede os, at Han laae belaid af driv-iis først i Iuulij, udenfaare *F: Haab*, ligesom *Angekkokken* hafde sagt; nu maae Een Hver troe som de vil, men ieg sætter ingen anden Troe til dette, end det var en Gissning af den goede *Angekok*.

Da ieg nu blandt andet spurgte Ham, siden han var saadan Kunstner, Hvorfaare Han ikke forlænge siden hafde spurt sin *Geist*,

Hvad Raad og Middel de skulle bruge til at fange de store og farlige Hvalfiske med, dertil gav Han mig 2de *raeisong* faare, først at Hvalfiskene hafde meere end menniskelig Forstand, og Ey kunde fangis uden stor Forsigtighed, thj alle de som farer paa Hvalfangst, maae være uberygtede folk, de skal have nye Klæder paa, de maae Ey heller have de afdødis Klæder paa, den Blære samt *harpune* som de skal stikke den med, maae bindis Enten i Harre Hode eller falke Hode paa som skal gjørre fisken afmægtig, og dersom de ikke tager disse Regler iagt, kan de umuelig dræbe nogen. For det andet sagde Han, at i de gamle Tider var der kun Een Hvalfisk til, og den saame kunde tale, og hafde Et stort Huus ned i Bunden paa Haved, den saame vankede allevægne omkring for at opsøge sig Een Mage, men ingen ville ægte Ham fordi Han var for stor; imidlertid stod der Een Pige ned ved Stranden og bade sine fødder, og idet saame kom der en Slæm og stor *hay* og snappede hende bort med sig. Pigen Raabte og skreg om Hielp, saa den store Hvalfisk hørde det, og kom rendendis hende til Hielp, og sagde til hende, vil du have mig til din Mand, saa skal ieg Rædde dig, og du skal have gode Dage hos mig, hvor paa Pigen strax sagde ia, og fisken toeg hende strax med sig til sit Hiem, og der levede ganske vel, intil Han hafde afled nogle Par Hvalfiske med Hende, og saa loed han Hende klæde op i nye Skind Klæder med Et Harre Hode bag paa pelsen, og et falke Hode forpaa, og saa førte Han Hende tillands igien til sine Venner, og derfaare maa de alletider have nye Klæder paa, og harre Hode med falke Hode om de skal fange Ham; og siden den tid han toeg Pigen fra *hayen*, har og er der alletider Et Fienskab Imellem Hvalfiskene og *hayerne*; saadanne Historier kan disse dumme folk sætte stor Troe til. —

Een anden *Angekkok*, har og fortalt mig en urimelig *fabel* om Hvalfiskene, Hvorfaare de kand holde dem saa længe under Vandet i det store Hav; Historien var saaledis; Han tillige med mange andre vare paa Hvalfangst, og han som *hapunerer* sprang paa Ryggen af Fisken og stak sig fast udi den, og blev holdende fast. Jmidlertid gik fisken ned i Haveds Dybhed med ham; der han nu kom under Vandet, begynte han at qvælis i Vandet, da han nu tænkte paa Døden, begyntis Loften at kome til ham igien og blev ganske lyst for ham; imidlertid sat han fast paa fiskens Ryg som rente med ham

langs Haveds Bund, hvor der var ikke anderleedis for ham at være end paa Landjorden, og kunde der see mange underlige Dyr. Imidlertid som han nu saae i Veired Efter sit Hiem, *Presenterede* Haved oven for Ham ligesom Een mørk Skye; men under Vandet ved Bunden var det ganske got at være; imidlertid da han nu var Kied af længere at Ride, og ville nu hiem igien, stak han *harpunen* heel ind i Lived paa ham, hvor han med Døden hastede op i Veired; da han nu nærmede sig til den mørke Skye, og kom oven i det første Vand, begynte han at qvælis igien, og det same blev han var at han stød over Vandet paa Fisken som nu laae og pustede Bloed af sig, blev han var Een Kone Baad som han Raabte til, der biergede Ham imoed allis forundring, siden der var 2de Dage Han hafde været borte; Imidlertid døde ogsaa fisken, som de bugcerede hiem med sig, Hvor Han fortalte dem sin underlige fart under Vandet, og hvor got det var at boe under Vandet, og ingen Mangel paa føde. —

Her er og adskillige tanker om alle Hvalfiskis Blæssen; de flistes tanker er, at den blæsser det bare Vand udaf sine Næsse huller, som kan stige i Høyden ofver 4 til 5 favne høyt; men ved Ærfaring som ieg har seet, er det ganske urigtig, men Sandheden er denne, at i det fisken komer op i Vandskorpen, blæser Han strax Veired fra sig, Hvor der ogsaa følger noget Vand med, som ikke er inden i ham, men af det som ligger Ham over Næssen, thj for hvergang hand har pusted, lader Han sig Synke ned i Vandskorpen med Hode; saa det er kun allene dens Aande og Damp som gaar fra Ham, og ikke Søe Vand som de meener. —

Hval Rosser, og alle Sælhundede, der har Haar paa Skindet, og ere ganske lodne som andre Landdyr, har og Hode som Een Bulbider eller *Mosp*, hvilke ingen Puste Huller har bag i Nakken, som Hvalfiskene og andre Søe-Dyr haver, men Rigtig Næsse Borrer som en Hund eller Kat, dog er Aabningen paa Næsse Borene temmelig bløde og slappe, saa de kan baade aabne dem, og lukke dem til for Vandet, man skal snart aldrig høre eller see noget Søe-Dyr trække siin Aande til sig, men allene puste fra sig. Grøn!: fortæller vel /:som er noget utroelig:/ at Sælhundene saavel som Hval-Rosserne trækker aanden Eller Veired til sig igiennem Rompe Hulled, og

puster det same Veir ud igiennem Næsse-Borrene; Hvad nu deris *Natur* her udj kand være, er skiult for Menniskene, men dette har ieg selv tidt Erfared og seet, at disse Søe Dyr alletider puster fra sig, men aldrig trækker sin Aande. —

Hayerne, ere de glubende Fiske, som lingner næsten Een torsk, men Har et fælt stort Hode, Næssen ligner til en Kois, men Kiæften er under Hagen, og Har mange Rader skarpe tænder, hvor han i Een Hast kan skiære store støkker udaf Een Hvalfisk, dens Længde er uskillig 3—4 til 5, iae undertiden 6 favne lang; den same fisk har Een forunderlig *natur*, den har ingen Tarmer, ingen Lunge, men 2de store Lever som ligger paa hvær side af Maven, der kan fylde 1 à 2de tønder; Svælged og Maven er udj Et, den har ingen *naturlig* gang, men naar den har fylt sig fuld, brækker den det af sig om Een stund, og spuller det Reent, og strax sluger det i sig igjen, dog har de deris *naturlig Membra*, same fisk har ingen Been udj sig, men er allene som Een Bruski i stæden for Been, saa dens heele Kraft bestaar i hans Hode og skarpe Kiæft; dens Yngel skal være Rauvn lige som andre fiske der inted varmt Blod haver, Grønl: vil ikke æde den, fordi dens fisk lugter som *uriin*, og den skal ogsaa have menniskelig forstand, thj de taabelige Grønl: siger, at naar de ere i Arbeyde med at afflense Een Hvalfisk, er der strax i Sneesetal *Hayer* om dem, og naar de siger til *Hayen*, gaae du under Vandet og æd saa meeget som du vil, saa vil vii flense over Vandet af fisken, saa gaar den strax under og bider store Støkker deraf, men vil de giøre ham Skade maae de tage sig i agt, thj den skal hævne sig, om det end var aar og dag imellem, som de tidt har haft *Ex-cempel* paa.

Om denne fisk, har de og Een *Fabel* eller Historie, som de fortæller saaleedis. Der var Een gammel Kiælling som tode sit Haar udj Een *urin* Ballie, imidlertid kom Een anden Kone, og hægledede Hende igiennem for det var Hendis Ballie som hun hafde lagt Skind i bløed udj, tog *urin* Baliem og sloeg over den anden, og sagde, bort til Søss med dig du leede Dyr, og strax løb hun til Stranden, sprang ud og blev forvandlede til Een slæm *hay*, og derfaare lugter alle *Hayerne* af *uriin*. Og for den skyld tør de ikke heller giøre dem nogen fortræd. —

Rensdyrernes art og Natur.

Rens Dyrene ere af Een skøn *art* her, de ere nok saa store som i *Norge* og *Sværge*, deris Kiøed er baade feedere og Hviidere end Dyrene i *Dannemark*, deris Huud eller skindene paa dem, ere meeget ypperligere, fiinere og uden Veirhuller som de Norske og er den dag i dag meeget begiærlig i *Dannemark*.

Disse saame Dyr vare meeget nøttige, ifald Grøn!: hafde den forstand som Findlapperne udj *Norge*, hvor de Have baade Oste, Smør og Mælk af dem, og disforuden Kiøed og Huder nok, og dog ingen Ulejlighed have af disse nøttige Dyr; de behøver ingen Huusser, og Ey Heller at samle Foer til dem, thj de føder sig selv baade Vinteren og Someren under aaben Mark i Klipperne og Dalerne.

Den faarige gang ieg var her i Landet, fangede ieg 2de Kalver, og de saame bleve saa taame at de ikke ville forlade Menniskene, vare under tiden borte over i 4re Uger, og kom dog igjen til Huuse, hvor ieg gav dem een Smugle Brød; ieg tængte her af at ville have Et Øngel af dem med Tiden, som og ganske vist hafde bleved, men da ieg Efter *ordre* motte hiem til Fæderne Landet, kunde ieg ikke tage dem med mig, men overlode dem i Landet til deris Nøtte, men de lode dem dræbe, og der ved forliste den Herlighed.

Nu har ieg ved min siste Ankomst Her til Landet, stræved ved alle Grøn!: om de ikke kunde skaffe mig 2de Kalve levendis, men al den Umage som de have gjort sig, er det umuelig for dem at skaffe nogen, thj de ere snart udtømed, men Rættene sagt bort skremte over Iisfiældene Hen til den østre Kant af Landet over fiældene, Hvor ingen kan komē til dem.

Jeg har seet paa disse Dyr, at de have Et lidet Huul paa Huden ved Øyed, at naar de lukkede Øyne til i stærk Sneefaag passede det lidet Hul paa Huuden lige for Øyed, saa de der igiennem kunde see ganske got. Grøn!: fortæller ogsaa, at disse Dyr, haver Et lidet hull imellem de fremste Kløver !:som ieg ofte har seet: der igiennem kan de tage lige saa got Veired som igiennem deris Næseboer.

Saa som disse Dyr ere meeget skye og varsom at komē i Skud, har ieg tidt merked naar nogen Dyr gik over Marken Hvor Et Menniske tilforn hafde gaaed, lættede paa Benene og sprang bort udj fuld *galop*, som de hafde lugted med Benene. —

Om Harrerne.

Harer her i Landet, ere hvide, baade Vinter og Sōmer, har deilig tyk Uld, de ere baade større og feedere End i Dannemark, Kiødet er ogsaa hviidere paa dem; — de Sætter 2de gange om Aared, og har gemeenlig 4re Unger. Disse Dyr, vil Grønlænderne ikke ierne Spiisse, af den aarsage at de Har 5 ad 6 Rompe Huller, Hvor deris naturlige gang gaar fra dem, men Har dog kun Een tarm Hvor den gaar igiennem, men paa Skindet bag under Rompen, kan seeis 5 Huller, som ieg aldrig før har vist af, før end Her i Landet.

Grønl: har og en *fabel* om sāme Dyr, de siger at Een Kone hafde 2de smaae Børn, som iidelig græd, hvor over Hun blev dem saa finsk, at hun bar dem op tilfiels, og sagde, græd nu saa længe som I vil, intil I forandris; og Efter $\frac{1}{2}$ Aars forløb, gik hun op tilfiels for at see hvordan de levede, men Hun fant istæden for 2de Børn 2de Harrer som laae og græd under Een stor Steen, saa Hun ikke saa dem meere, og derfaare er det, at Harren skriger endnu som Et Barn, naar nogen gjør Ham ondt og Skade. —

De smaae Sang Fugle, har de ogsaa denne Histori om; der var Een gang 3de smukke Piger, og 3de Ungkaler som vare Søskende, de sāme soer sig sāmen ikke at forandre sig men leve Eensøme; da de nu vare mandvoxne, fik de mange friere formeedelst deris store Skiønheder, men ingen af dem ville forandre sig, men fløgtede høyt op i Landet, og byggede sig Et Huus imellem de smaae Krat, de levede længe af Markens Urter, og diverterede sig med Sange og Viiser hver Dag. Imidlertid kom der Een Heel Forsamling af Grønl: som vare paa Jagt der forbie, og Hørte saadan liflige Sang, de stode længe og hørte derpaa, og mærkede at det kom fra Et Stæd hvor der stoed tygt med Trær, hvorpaa de nærmede sig sagtelig der hen og blev dem alle var, Hvor de sad imellem Trærne; da de nu hafde betragted dem Heel vel, sagde de til hverandre, det er stor Skade at disse deilige Mennisker skal gaae ugift, hvor over 3de af disse Mands Personer sagde, kom vii vil tage os hver sin Brud, det sāme sagde og 3de gamle Piiger, vii vil ogsaa tage os disse 3de til Mænd, og derpaa løbe de til dem udj fuld *galup*, men de vare ikke seene førend de og løb sin Vei fra dem, og da de nu saae, at de ikke vel kunde undløbe dem, blev de meeget bange, bad derfaare

til Solen og Maaneden, at de ville forbarme sig over dem og give dem Vinger, paa det de kunde undflye denne Fare; nu hafde de ikke saa snart bedet om dette, førend de alle bleve omskabte til de delige Sang-Fugle, fløy i Veired med Sang og fornøyelse, hvor over den Dag i dag er, hører man alletider disse Smaaefugle siunger og fornøyer sig, saa at disse Fugler Har været i faarige tider Mennisker. De andre som nu saae denne Forandring som de vare Skyld udj, bleve meeget bedrøved og gik deris Vey hiem igien. —

Denne Grønl: som fortalte mig denne *fabel*, var Een *Angekkok* som var fød om de Syd ved det varme Bad; Han fortalte mig ogsaa Efter Begiæring, om deris Land og folk der Synder paa, Folked sagde Han, var der langt fleere End som her, og vare vel vogsne frem for disse, de vare ikke heller saa mange Sygdomme underkasted som her paa denne Høyde, Hvor over de ogsaa bliver meeget gamle; de ere ogsaa meere arbeidsome med at giøre med derris Hender alt hvad de behøver, hvilke ieg kand stadfæste med Ham, thj naar de komer Synden fra, *Negocerer* de giærne med disse Folk, og tusker sig til med *Barder*, *Inhiørnings* Horner, Hval Ross-tænder, og smaae Sælskind, som hos dem ikke falder, hvor imoed de faar igien, Konebaader, *Kajakker*, med Reedskaaber, samt andre træ Vahrer etc.: Landet især, Rosede Han overmaade, med Græs, store Bærke Trær og Elle Trær, til 18 all: høye og En favn i Tykkelse, Eene Bær Trær og Rønne Trær findis der ogsaa, Klæke Bær, blaae Bær, tytte Bær, Multe Bær, Eene Bær, Biønd Bær etc: ere der udj Mængde, saavel som adskillige Blomster og andre Urter; Reensdyr, Harer, Ryper og Ræver, ere udj Mængde, saavel som andre Smaaefugle, Falker, Ørner og Ræver er og nok af.

I de færske Søer ere baade Lax og Lax-Ørter, i den salte Søe eller i Haved ere adskillige fiske, som Helle-fisk, store Torsk, Smaaetorsk, Røed-fisk, store Flyndre, smaae Flyndre samt mange andre *Sorter*. Der ere ogsaa stor mængde af Sælhunde og *Mar-sviner*.

Landet i sig selv, ere høye Klipper med store Slætter og Daller imellem, men høyt og mit i landet ere store Iisfælde som strækker sig til den Syderste Pyndt af Landet. Der er og kun kort Vinter frem for om de Nord, og er kun at Rægne til 4te Maaneder, da vii her paa Stædet, har almindelig 8te Maaneder Vinter, saa det skal være meeget behageligt at boe.

Han sagde ogsaa; At der endnu var at see mange store grunmuerede Huuse og Kierker [at see], som skulle have tilhøred de Norske i fordums tider.

Med al denne Herlighed, er og denne Uleylighed, at i fald I ville Sætte *Coloni* der, saa er den Iidelig driv-Iis som komer om Landet fra *Spesbergen*, ligger næsten alle Aaringer her ind paa Landet, men med Nordlige og N: Ø: Vinde driver fra Landet, men med Sydlige Vinde sætter den ind paa Landet igien, men dersom I ville have *Coloni* der saa motte Skibene ikke søge Landet der førend i *Augustj* maaned, da der i almindelig(hed) ved de tider ingen Jis ligger her, formeedelst den iidelige norden Vind, som sætter den fra Landet, og bliver siden skielden seet førend i Martj med Sydlige Vinde, og i almindelig(hed) *Continuerer* til sist i Iuulij; Han berætted ogsaa, at vii fore vild i Landstrækningen, thj som voris Søe *Carte* udviiser, skal Landstrækningen falde i nord og Søer, men Han sagde, at Landet fra 63 *grader* til 59 *grader* Sydvart, er ikke saae, men det strækker sig næsten udj Een østen, og derfaare driver al Iisen østen fra Landet og ind paa dem, med Synden og S: Ost:, der skal og være varmt, saa som Soelen iidelig skinner der paa.

Han fortalte og iblandt andet /:som ikke er troelig:/ at ved de gamle Norske Huuse og Enger, skal voxer Byg og Erter endnu, de har lignelse Efter voris Erter og Ruug, men Smagen er ikke saadan; der skal og være fiske Parker som ere iorte med Menniskenis Hender, der er ogsaa Et sydende Vand, hvor de kan kaage Kiød i, og brender sterkist om Vinteren, og ved saame Vand staar Et stort grunmuered Huus af spætted *Marmor*.

Han fortalte ogsaa, at Hans forfædre skulle have fortalt, at da deris forfædre kom norden fra *America*, og *avancerede* Søer efter paa denne Vester Kant af Grønland, for at sætte dem need, kom og nogle for at ville boe hos de norske, men de forment dem det, og kun allene tilstæde dem at handle med Sig, og de vare ogsaa bange for dem, siden de hafde mange *Sorter* Givær; Men da de nu hafde samled sig nogle *familier*, og hafde faaed nogen Fortroelighed med dem, kom der S: W: fra 3de smaae Skibe ind til dem, og Plyndre(de) og slog ihiel nogle af de norske, men som de norske bleve deris Mestere, motte de 2de Skibe sægle deris Vey, og det 3de toge de til Priis; men vii Grønland hafde ikke fast Boepæle den gang, men blev bange og flygtede langt ind i Landene; men Aared der Efter, kom Een Heel flaade og

stridede med dem, Plyndrede og sloeg ihjel for foede, toge deris Qvæg og Meubler med sig og Reiste deris Vei; de andre som overblevne, satte deris aabne Fartøyer ud, og lade dem med det overblevne og sægle deris Vei syd om Landet, og Efterloede nogle tilbage, Hvor Grønlænderne lovede at staae dem bie om tiere saadant ondt skulle hende dem. Men aared der Efter, kom atter de slæmme Søerøvere, og da vii saae dem igien, toge vii flugten, og bragte nogle af de norskis Børn og qvinder med os ind i Fiorden, og Efterlode de andre udj Stikken, men da vii om Høsten kom og tængte at finde nogle igien, motte vii med forskrækkelse see, at alle ting var bort Røved, Huuse og Gaarde opbrænte og ødelagt, saa der fattis alting; over dette Syn toge vi de qvinder og Børn tilbage med os, og flygtede langt ind i fiorden, og der forbleve vii i Roelighed udj mange Aar, og toge de norske qvinder til ægte, som vare kun 5 udj talled med nogle Børn, og da vii omsider bleve mange reiste vii omkring og satte os fast langs Landet, og i mange Aar Ey saae nogen af disse Søe-Røvere; omsijder kom Een af disse Snavhaner, som er af de Engelske *Capere*, og da de saae at vii ikke hafde stort, og vii vare mange, torde de ikke binde an med os, men allene Handlede med os. Disse samē Slags folk, komer enda undertiden her under Landet, og Handler med Grønlænderne, og naar de kan see deeris Kands dertil, Plyndrer de allevægne, saa det er troeligt at disse Søe-Røvere har væred de samē, og har nu *Colonier* tvers over paa de *American-ske* Stæder.

Til Slutningen hafde han ogsaa fortalt mig, at der bode smaae folk høyt op i Landet, som skulle kun være 2 spand lange, og Et andet slags store folk med 1 Øye midt udj Panden, men saasom hand ingen selv af disse slags folk hafde seet, og Ey heller kiente ieg nogen som hafde seet dem, Hvorfaare ieg ikke heller troede det; men det sagde Han, at ieg ganske vist kunde troe ham og de andre med, at de tidt og ofte kan see friske Folke Spur høyt op til Fields som er 1 all: lange, men aldrig kan komē over at see nogen, uden deris arbeide som bestaar af store Steene som de har bygged op til Børne-feiller, og ere hver Steen saa store at ikke 50 mand kand Rokke dem afstæd; men deris forfædre skulle Have seet nok af disse slags folk, men siden Verden nu er gamel, og de høye Biærger begynder at Raadne, torden tager og aarlig til, tør disse underjordiske folk Ey meere lade sig see om Dagen, men vel undertiden om Natten,

thj Soel og Maaneden har saae befalet det, og herpaa Ente han sin tale. —

Skulle nu Læseren finde noget her iblandt som var værd at Læsse, da maa den først Reenskrivis og sættis udj Een bedre og længere stii, saasom dette er kun opskreved udj Hast og uden overlæg af

N: Egede.

Holsteinsborg udj Grønland'

dj: 1ste Ianuarij 1770

∴

Relief over indgangsdøren til kolonihuset i Christianshaab.

Forestiller efter traditionen kaptajn Niels Egede.

Noter og anmerkninger.

Sd. 7, linie 1. *Loggierne*: en „Loge“ var oprindelig et filialanlæg af en koloni og stod under overopsyn af dennes bestyrer. Senere blev logerne selvstændige etableringer. Forskellen var da blot den, at en loge var mindre end en koloni og bestyredes af en saakaldt „Oberassistent“, medens kolonibestyreren benævntes „Kiøbmand“. — 3. *Friderichs-Haab*: anlagt 1742 af monopolindehaveren Jac. Sewerin. Kolonien opkaldtes efter kronprinsen, den senere konge Frederik V. Anlæggelsen af kolonien besørgetes af købmand N. C. Geelmuyden. — 62 *graders Høyde*: nøjagtigt 61° 59' 6" n. br. og 49° 42' 5" v. lgd. — 5. *gemeene*: haandværkere, matroser og „Arbeydskarle“. — 6. *altid — stoppe sine Omkostninger*: dette var ialtfald ikke tilfældet i den første tid af koloniens bestaaen, da der fulgte mange uheld med besejlingen; 1744 maatte endog handelsbetjentene og mandskabet paa grund af proviantmangel forlade stedet, og kun missionæren, A. v. Westen Sylow, og to mand blev tilbage. 1748 ansøgte Sewerin derfor om tilladelse til at ophæve kolonien, da besejlingen af den var for kostbar og risikabel, men da hans monopol udløb aaret efter, bortfaldt dette, og senere kom der bedre gang i tingene. — 11. *Løng*: til optænding benyttedes lyng. — 17. *samled paa Et Stæd*: dette var endnu i slutningen af 1760-aarene tilfældet ved Frederikshaab, da „en Hob Grønlændere“ boede ved selve kolonien og flertallet af missionens døbte paa øen Natdla lige i nærheden, hvorfor ogsaa missionær O. Fabricius arbejdede paa at faa befolkningen fordelt i distriktet, i hvilken hensigt han selv slog sig ned ved bopladsen Iluilårssuk nogle mil sydfør kolonien. — 23. *tilforn har opholdt mig*: 1721—36 og atter 1739—40 ved Godthaab og 1740—43 ved Christianshaab. Først efter den tid blev Europeernes giftermal med indfødte hyppigere.

Sd. 8, l. 9. *befried for saadanne Anstalter*: dog kun til en vis grad for sammenhobning af befolkningen, jfr. ovenfor; ligesom der paa denne tid ialtfald var én grønlandsk gift mand ved Frederikshaab, nemlig bødker Chr. Larsen Kleist (død 1787), som allerede $\frac{1}{2}$ 1757 blev gift med den som voksen døbte Grønlænderinde Else (død 1791), stammeforældre til den store sydgrønlandske Kleist-slegt. — 11. *driv-iis*: den saakaldte „storis“, som med strømmen føres ned langs landets østkyst rundt Kap Farvel og op langs vestkysten, undertiden til nord for Godthaab. — 14. *Fiske næssed*: anlagt paa 63° 5' 2" n. br. og 50° 41' 4" v. lgd. som loge 1754 af den bekendte pionér, Nordlændingen Anders Olsen, som var stedets første „Oberassistent“. Senere, i 19. aarhundrede, blev den selvstændig koloni til 1872, da den atter reduceredes til loge og paany lagdes ind under Godthaab. — 21. *skiøndt Fiskerie*: i midten af forrige aarh. tilvirkedes ved Fiskesnæsset 20—30 000 stkr. kabliu til klipfisk. —

22. *Blaae Bær*: bær af mosebøllen (*vaccinium uliginosum*), i Grønland kaldet „blaa-bær“. — 24. *Catechet*: først ind i 19. aarh. fik den danske mission saa mange tilhængere ved Fiskeræsset, at det blev nødvendigt at ansætte en kateket. Nu er der ansat en indfødt distriktsprest. — 26. *begynt at gifte sig*: selve den fra 1766 (til 1786 og igen 1790—1800) her ansatte „Oberassistent“ Hans Henrik Raun (ca. 1731—1801) var gift med den 1755 ved Godthaab døbte Grønlænderinde Esther (ca. 1740—95). — 27. *Herrnhutterne*: disse anlagde 1758 ved munden af Fiskeræs-fjorden deres anden missionsstation Lichtenfels, som oprindeligt befolkedes med Grønlænderfamilier fra Ny Herrnhut, men snart fik stor tilslutning af omegnens og sydfra tilflyttede indfødte. Overass. Raun og hans familie var ligeledes tilsluttet Herrnhutterne (Raun døde ved Lichtenfels, hvor han boede som pensionist), og endnu omkr. 1800 tilhørte hele distriktets befolkning paa faa familier nær Herrnhutermenigheden. Dennes princip: at holde menigheden saavidt muligt samlet paa ét sted, havde til følge, at befolkningen efterhaanden forarmedes paa grund af for ringe erhvervsmuligheder; endnu 1877 omtales den som „den usleste i Grønland“.

Sd. 9, l. 6. *anlagt 1721*: dette var ikke det nuværende Godthaab, som først oprettedes 1728, men „Haabets Colonie“ paa „Haabets Øe“ umiddelbart nord for Godthaabsfjordens munding. Stedet kaldes nu Igdluerúnerit (=: hustomterne). — 64 *Grader*: nøjagtigt $64^{\circ} 10' 8''$ n. br. og $51^{\circ} 43' 5''$ v. lgd. — 7. *Baals Reveir*: Godthaabs fjordkompleks benævnedes oprindeligt Balls River efter en London-købmand, som var medinteressent i Halls ekspedition 1612. — 8. *Vægsten*: talgsten; saadanne findes flere steder i Godthaabsfjordene, og herfra forhandlede i ældre tid forarbejdet husgeraad, lamper, gryder o. lign., til andre egne af landet. — 13. *liderlige Folk*: der sigtes til de 1728 udsendte soldater og folk fra spindehuset og tugthuset, som skulde „peuplere“ landet. — 15. *Børne Kopper*: denne epidemi bragtes til Godthaab i sommeren 1733 ved en i Danmark overvintrende Grønlænder og rasede til hen paa foråret 1734. Der mentes at være bortrevet omtr. 2000 mennesker derved. — 24. *gjør liigeleedes*: det er i og for sig rigtigt nok, at den dansk-norske mission i Godthaab paa grund af Herrnhuternes store succes havde ment sig nødsaget til ogsaa at holde sine døbte samlede ved kolonien, men netop da dette skreves, var missionær Egil Thorhalesen (1734—89) begyndt at oprette „Kateketmissioner“ paa forskellige steder ude i distriktet, hvorved befolkningen paa en gavnlig maade spredtes til de „bæste Nærings Stæder“ og koloniens produktion derved tiltog i betydelig grad. — 31. *Colonien Sukkertoppen*: anlagt 1755 af Anders Olsen paa ca. $65^{\circ} 45'$ n. br. lige nord for Evighedsfjorden paa øen Kangâmiut, som derfor efter koloniens flytning til dens nuværende plads 1782 langt ned i tiden kaldtes „Gammel Sukkertoppen“. Navnet stammer fra Hollændernes benævnelse paa de omliggende fjelde „Zuykerbrood“. — 34. *boe ved Colonien*: presten ved Sukkertoppen Berthel Laersen (1722—82), som var stærkt paavirket af Herrnhutterne, fulgte i begyndelsen disses samlingsprincip, men var iøvrigt netop ved den tid, da dette skreves, i lighed med Thorhalesen i Godthaab begyndt at oprette kateketmissioner rundt om i distriktet.

Sd. 10, l. 2. *gifte sig med Hedningerne*: saavel købmanden som presten ved Sukkertoppen var gift med indfødte, And. Olsen med Tupernat (1726—89) og B. Laersen med Susanne (ca. 1728—79), men hedninger var disse altsaa ikke ligesaa lidt som de øvrige med Europeere gifte Grønlænderinder; det var tilmed strengt for-

budt at indgaa ægteskab med udøbte. — 13. *nu siste Gang*: 1759, da Niels Egede efter 16 aars forløb paany kom til Grønland for at grundlægge en ny koloni. — 15. *Colonien Holsteinsborg*: oprindeligt anlagt 1750 som loge paa Sydbay ved Nordre Strømfjord og 1764 flyttet til sin nuværende plads paa $66^{\circ} 55' 9''$ n. br. og $53^{\circ} 40' 3''$ v. lgd. af Niels Egede, paa hvis forslag den opkaldtes efter missionskollegiets præses, lensgreve Johan Ludv. Holstein til Ledreborg (1694—1763). — 18. *opbygd af de Danske*: ikke paa sin nuværende plads eller paa Sydbay, men paa øen Nepisene (grønl. nipisat) i Holsteinsborgs fjordkompleks's sydlige del. — 20. *Kongl. Officerer*: guvernør, major Claus Enevold Paars (1683—1762) og kommandant, kapt. Jørgen Brodersen Landorph (1699—1741). — 21. *Høy Ordre*: kgl. resolution af $\frac{3}{4}$ 1731. — 22. *satte Ild paa den*: det samme var tilfældet 1725. — 23. *aar 1757*: huskefejl for 1756. — 25. *I Logie*: missionslogen (miss. Glahn kalder den „Nyebyggen“) Amerdloq, anlagt 1759 paa nordsiden af Holsteinsborgs havnebugt under „Præstefældet“. — 37. *opholde dem ved Colonien*: i dette tilfælde ikke af hensyn til missionen, men til hvalfangsten. —

Sd. 11, l. 8. *Colonien Egedes Minde*: anlagt 1759 af Niels Egede 5 sømil nord for „Rommelpottens Fiord“ (ø: Nordre Strømfjord) ved bugten Egoalugssuit foran en stor sø (nu kaldet „Gieseckes Sø“) og 1763 flyttet til sin nuværende plads paa $68^{\circ} 42' 4''$ n. br. og $52^{\circ} 45'$ v. lgd. ved den af Hollænderne saakaldte „Bonke Bay“. Paa forslag af Niels Egede opkaldtes kolonien efter hans far. — 13. *I Missionair* Hans Hansen Tulle (1743—1810), ansat 1769 som Egedesmindes første missionær. Indtil da virkede nedennævnte købmand som kateket ved stedet, hvilket han vedblev at være nogle aar. — 14. *Kiøbmand*: Johannes Pedersen Dorf (1718—87), en af Sewerins „jydske Bønderkarle“, født paa hans gods Dronninglund i Vendsyssel. Han kom til Grønland 1740 og blev aaret efter kateket, i hvilken egenskab han virkede især ved Jakobshavn, til han 1759 blev assistent ved Egedesminde. Gift 1747 med Grønlænderinde Mette (1727—82). — *Assistent*: Adam Chr. Thorning (1726—1807), presteson fra øen Gjøl i Limfjorden. Ansat som skibstømmer i Godthaab 1754, forflyttedes 1759 til Egedesminde, hvor han senere blev assistent. Gift $\frac{2}{3}$ 1764 med Grønlænderinde Maria (1742—1824). Disse blev stamforældre til en dygtig blandingsslægt i Diskobugt. — 15. *laakke Grønl*: Miss. Tulle var tvertimod meget ivrig for at faa befolkningen fordelt og foreslog bl. a., men forgæves, missionskollegiet at anlægge en missionsfilial i syddistriktet paa øen Rifcol. — 21. *Christians Haabs Colonie*: anlagt under medvirkning af Paul Egede paa $68^{\circ} 49'$ n. br. og $51^{\circ} 5'$ v. lgd. ved bugten Virebay og opkaldt efter kong Christian VI. — 22. *nordenfor*: dette er forkert; Christianshaab ligger omtrent retvisende østnordøst for Egedesminde. — 26. *alle Colonisterne*: købmanden Jonas Lillienskiold de Svanenhielm (1726—1801), gift $\frac{13}{8}$ 1758 med Grønlænderinde Birgithe (1732—75, begravet paa Fjære kirkegaard ved Grimstad); assistenten Johan Christopher Hammond (1731—78), gift samme dag som købmanden med Grønlænderinde Amalia (ca. 1735—75). Af mandskabet skal nævnes bødkeren Lars Lyng (ca. 1725—1803), gift 1754 med Grønlænderinde Maren (1737—85). Disse er stamforældre til den store sydgrønlandske Lyngeslægt, som tillige cognatisk nedstammer fra Hans Egede, idet dennes dattersøns datter Kirstine Methea Alsbach (1781—1855, datterdatter af pionéren Anders Olsen) 1806 blev gift med Lars Lynges sønnesøn Lars Albrechtsen Lyng. — 35. *2de Præster*: saaledes omkr. 1750 fætrene Niels Brønlund Bloch (1720—92), Hans Egedes søstersøn, og *Peder Egede* (1722—89), sammes brorsøn.

Sd. 12, l. 2. *Claus Havn*: oprindelig anlagt af Niels Egede selv 1741 som en slags filial til Christianshaab, oprettet 1752 som missionsloge, men dog saaledes, at koloniens assistent boede der endel af aaret for handelens skyld.— *hvor nu Præste Sædet er*: siden 1752, da N. B. Bloch flyttede dertil. — 6. *udj 5 aar*: det var kun 3 (1740—43). — 13. *Colonien Jacobs Havn*: anlagt 1741 af Niels Egede paa 69° 13' n. br. og 51° v. lgd. ved bugten Maklijkout nord for isfjorden, oprindelig som „Sommer Missions Loge“ og opkaldt efter Jac. Sewerin paa forslag af miss. Alsbach. — 18. *de 4^e hollandske Skiber*: „søkampen ved Maklijkout“ fandt sted natten mellem 6 og 7 juni 1739. De erobrede skibe var en hukkert, to galiotter og en bysse; Sewerins sejrende skibe var galiotterne „Eyland Disco“, „Eyland Shelling“ og „Christianshavns Galei“. — 20. *Een Præst*: Jørgen Sverdrup (1732—1810), ansat 1764, viceprovst 1773, hjemgik 1788; ^{26/10} 1767 gift med Grønlænderinde Marianna (ca. 1739—85), enke efter dansk bødker Michel Vilh. Grætzte. — 21. *2de Catechetere*: Grønlænderen Nicolai, døbt ^{16/7} 1741, og Jac. Petter Lange (1749—84), byfogedsøn fra Christiansund; senere assistent i Julianehaab. — 1 *Kiøbmand*: „Oberassistent“ Petter Lorentz Hind (1729—94), søsterdattersøn af Hans Egede; gift ^{23/10} 1757 med Grønlænderinde Lovisa (1739—96). — 1 *Assistent*: Johs. Andr. Willumsen (ca. 1735—75), død ugift som købmand i Upernavik. — 25. *ikke meget smugt*: naar Niels Egede siger saadan, maa det være, fordi kolonien, dengang han kendte den, laa ved en lille snever vig af havnebugten, indestengt mellem fjelde til alle sider, thi ellers maatte han have taget hensyn til de storslaaede omgivelser, den imponerende isfjeldbanke ved fjordmundingen og den vidunderlig skønne udsigt over Diskobugt til Disko mod vest og Arveprinsens Ejland samt Nûgssuaq-halvøen mod nord, hvilket gør Jakobshavn til et af de mest betagende steder i Grønland. — 27. *store Flyndre*: hellefisk (Reinhardtius hippoglossoides). — 28. *Colonien Ritten-bench*: anlagt 1755 ved Sarqaq paa Nûgssuaq-halvøens sydside. Kolonien fik navn efter handelskompagniets præses, greve Chr. Aug. Berckentin, ved omstilling af bogstaverne i hans efternavn. — 30. *Kiøbmand*: koloniens grundlægger Christopher Carl Dalager (1726—99), Jac. Sewerins svoger, gift ^{24/5} 1759 med Grønlænderinde Juliane Marie (1734—1817); stamforældre til den store Dalager-slegt i Nordgrønland. — *Assistent*: Jørgen Arnkiel (f. 1746), gift 1775 med Grønlænderinde Maren (ca. 1749—1815). — 31. *Slæt Skibs Havn*: egentlig et sund med ret trangt sejløb mellem fastlandet og en foranliggende lille ø; det er i sin tid blevet mig fortalt af meget gamle folk, at skibene maatte „svinebindes“, naar de laa her, for ikke at drive ind paa grundt vand. — 35. *3 til 4 Miile derfra*: paa kysten ind mod Torssukátaks isfjord, hvor der findes mange gamle hustomter. —

Sd. 13, l. 6. *og meere*: der var tillige god rensjagt baade paa Nûgssuaq-halvøen og paa Disko. — 7. *Colonien Norsak*: Ũmánaq, oprindelig anlagt 1758 paa sydvestspidsen af Nûgssuaq-halvøen ud mod Baffinsbugten og kaldet „Colonien Nordsoack“. 1761—63 flyttedes den ind til øen Ũmánaq i bugten af samme navn. — *Stinken Jacobs Bugt*: det hollandske navn paa Ũmánaqsbugten var „Stikkende Jacobs Bay“. — 11. *Præst*: Jonas Gill (1738—1807), „en stor og sterk Nordmand“, var koloniens første missionær 1765—71 — *Catechet*: Jac. Poulsen Møller (1732—82), vajsenshusbarn, kom til Grønland 1751 og oplærtes til kateket af miss. N. B. Bloch, var der efter kateket ved Jakobshavn og Ritenbenk, til han 1765 hjemsendtes paa grund af et farligt sværmeri, han havde anstiftet, men udsendes aaret efter til Ũmánaq, hvor han ligeledes suspenderedes af samme aarsag, men hjemrejste først 1775 og

kom atter ud som kateket først til Holsteinsborg og senere til Egedesminde; omkom under oprejse ved skibet „Sukkertoppen“s forlis ved Norges kyst. Gift 1756 med Grønlænderinde Rebecca (d 1771). — *Kiøbmand*: koloniens grundlægger Johan Henrik Bruun (1733—96); bestyrede den til 1770. — *Assistent*: Jens Andersen Geraae (1720—82), en af Sewerins „jydske Bønderkarle“, født paa Dronninglunds gods; gift 1754 med Grønlænderinde Tupera (d. ca. 1770). Død som købmand i Ritenbenk. — 15. *alle tider sat mig derimod*: senere skiftede Niels Egede dog mening i denne henseende, formodentlig fordi han oplevede at se dygtige børn af de blandede ægteskaber. — 27. *En liden Logie*: en saadan kendes ikke i Ūmánaq's distrikt, men maa sikkert bero paa en forveksling. Da kolonien flyttedes, foregik dette nemlig i to tempi, saaledes at baade den oprindelige plads og den nye samtidig var besat i tiden 1761—63. Niels Egede kendte ikke forholdene her af selvsyn. — 36. *norden for denne Colonie* ☉: nord for Svartenhuk halvøen. —

Sd. 14, l. 8. *Sr Dalager*: se anm. til sd. 12, l. 30. — *taged 1 Coloni med*: efter konference med kbmd. Dalager under dennes ophold i Kbh. 1767—68 besluttede handelskompagniet at „konsentere i hans Project at opsøge længere om de Nord et beqvemt Sted for der at oprette en nye Colonie“ og gav ham bygningsmaterialerne dertil med, da han rejste tilbage. — 10. *oplagt til viidere*: netop samme aar som N. Egede skrev dette, blev det nye etablissement oprettet ved Equaluit et stykke nord for Svartenhukkolonien under navnet „Colonie Rosencrantz“ af Dalagers assistent Andreas Bruun (1737—88); to aar senere flyttedes det til Upernavik. — 26. *Ergenis* ☉: ærgrelser. — *fortryder*: dette kan dog næppe være saa slemt ment, siden Niels Egede alligevel ikke kunde løsrive sig fra Grønland før 12—13 aar senere. — 32. *kun maadelig af Importance*: dette var ogsaa grunden til koloniens flytning 1781, hvilket ikke billigedes af dens grundlægger Anders Olsen, som i den anledning skrev: „Jeg, som i 17 paa 18 Aar har tient og lidt godt og ondt der paa Grænserne, kan ikke begribe den Fordeel, der er eller kan være ved det nye Anlæg.“ Imidlertid viste det sig dog, at produktionen steg efter nyanlægelsen. —

Sd. 15, l. 2. *1 goed Catechet er nok*: dette kunde dog kun gælde, medens Niels Egede opholdt sig ved Holsteinsborg, idet han nemlig tillige virkede som missionsmedhjælper. — 7. *ikke heller af synderlige Intægter*: derfor var det ogsaa allerede 1771 paatænkt at flytte kolonien Ritenbenk til et andet sted, hvilket handelskompagniet dog ikke vilde gaa ind paa, men nøjedes med „at lade samme bestyre ved en Ober Assistent og nogle faae Folck“. 1782 flyttedes den imidlertid til sin nuværende plads paa en lille ø ved nordvestsiden af Arveprinsens Ejland. — 15. *sørger for Kiøbmands Plads*: f. eks. maatte J. C. Hammond (se anm til sd. 11, l. 26) tjene som assistent i samfulde 18 aar, før han opnaaede købmandsposten i Ūmánaq. — 27. *Maaneden* ☉: maanen. — 37. *varede kun til Een tid*: dette gjaldt dog ikke den under koppepidemien 1733—34 afdøde unge Grønlænder Frederik Christian, som tvertimod havde været Hans Egede til stor nytte i missionsarbejdet. —

Sd. 16, l. 9. *den utidige Undseelse etc.*: dette har haft almindelig gyldighed næsten lige til nutiden. — 10. *blandt Fruentimmer*: her kan især nævnes de to af Paul Egede døbte piger Kirsten og Pernille, som udførte et stort evangeliserende arbejde blandt deres landsmænd, og navnlig den berømte, ligeledes af Paul Egede døbte Grønlænderinde Arnarsåq, som hele sit liv igennem var en stor støtte for missionen. Ogsaa enkelte mænd dannede saadanne undtagelser, f. eks. kateketen

ved Christianshaab Hans Púngujôq, som med stor frimodighed optraadte overfor sine landsmænd som kristendomsforkynder.

Sd. 17, l. 11. *til 1745*: dette er en vilkaarlig grænse, thi ogsaa før den tid maatte missionærerne samle Grønlænderne ved eller i nærheden af kolonien, ialtfald medens de gik til daabsforberedelse. Og omvendt var der ogsaa senere flere af missionærerne, som indsaa, hvilken fare dette samlingsprincip kunde medføre for befolkningens ernæringsliv, og som derfor saavidt muligt undgik at holde daabskandidaterne samlet længere end højst nødvendigt og aldrig om sommeren, naar befolkningen skulde ud til fangstpladserne for at samle vinterforraad. Der var adskillige af de ældre missionærer, som da fulgte med eller aflagde besøg paa fangstpladserne, f. eks. provst Sverdrup. Men hovedaarsagen til, at kolonierne ofte blev overbefolkede, var den, at Grønlænderne selv ønskede at bo saa nær kolonien som muligt af hensyn til butikshandelen — og desuden havde missionen gennem flere decennier langtfra kateketer nok til at besætte bopladserne med. Iøvrigt havde visse egne, saaledes begge sider af Jakobshavns isfjord, saa gode erhvervsmuligheder, at de var naturlige samlingssteder, hvor der boede mange mennesker og hvor derfor missionærerne ganske naturligt stræbte at faa oprettet faste stationer. — 15. *repatere* for dem: derfor hed det ogsaa: gaa hen „at læse for“ Grønlænderne! (jfr. teksten linie 20). — 23. *forbinde sig til stedse at boe ved Colonien*: dette gjaldt dog navnlig Herrnhuterne, der ligefrem satte det som en betingelse for at meddele daab. At den danske nabomission da ogsaa til en vis grad maatte gøre det, er indlysende; dog blev det, saavidt vides, aldrig sat som daabsbetingelse. — 38. *trænger til alting og Ey kan sælge det Ringeste*: dette stemmer ikke med Glahns samtidige skildringer fra Holsteinsborg. Saaledes siger han udtrykkelig, at „Missionens Grønlændere udgøre Kiærnen af Hvalfangerne“. Og navnlig stemmer det ikke med forholdene i den frederikshaabske mission, hvor netop i 1760-aarene missionær Jørgen Myhlenphort (1729—97) tog sig af sin menigheds erhvervsmæssige og økonomiske forhold i en saadan grad, at missionskollegiet endog nærede ængstelse for, at det skulde „gaa ud over hans egentlige Embede“. Men Myhlenphort kunde ihvertfald henvise til, at „endogsaa mange af de bedste Fangere iblant Hedningene selv have tilstaaet, at de med visse Fangere iblant de Døbte (og her nævnes en lang række navne) i ont Veyr icke kunde holde ud i at fare paa Fangst“. —

Sd. 18, l. 25. *hvad man kan tenke om de Slags Folk*: til hele denne pessimistiske skildring er at bemærke, at netop da den skreves var den store vækkelse, som skulde faa afgørende betydning for udviklingen af Grønlændernes kristendom, i fuld gang baade ved Godthaab, Frederikshaab og Jakobshavn. Men ved Holsteinsborg var den ganske vist kun i sin begyndelse. — 29. *Iord Huusse*: opført af tørv og sten. — 32. *ars*: (latin) bagdel (endnu i min barndom har jeg hørt skolelærere benævnes: ars-piskere). —

Sd. 19, l. 15. *corati*: kurassig (af courage: mod). — 36. *fine*: klog og noget træsk tillige (Molbech: Dansk Ordbog, 1. udg., sd. 239). —

Sd. 20, l. 18. *ere de alt kiede af dem*: i modsætning hertil fortæller Niels Egedes søstersøn Hans Egede Saabye, som var missionær i Claushavn og Christianshaabs distrikter, om en handelsbetjent, som giftede sig med sin tjenerinde, „der dog ikke hørte til Landets Skønheder“, at „de levede et ganske lykkeligt Ægteskab“ (Saabye: Brudstykker af en Dagbog, holden i Grønland i Aarene 1770—78, sd. 121). — 23. *duer hverken til Et eller andet*: ikke desto mindre kom Niels

Egede under sit Grønlandsophold selv til at opleve, at to sønner i et blandet ægteskab blev oplært, den ene tilmed af hans egen søsterdatters mand, missionær i Holsteinsborg Christopher Holm (1747—1819. gift med Mette Elisabeth Saabye, 1753—1832), og blev særdeles dygtige lærere, som baade skrev og talte flydende dansk. Deres søster var i mange aar husholderske for hans søn og efterfølger som købmand i Holsteinsborg Jørgen Fred. Egede og blev denne saa uundværlig, at han giftede sig med hende, da han rejste hjem til Danmark. —

Sd. 21, l. 33. *Løstige og muntre folk kan de meget vel fordrage*: f. eks. kaldtes købmand Dalager ved Frederikshaab af befolkningen „den pudserlige Lars“; han var meget afholdt paa grund af sit muntre væsen. — 36. *Pick*: af fransk piquer; have pique til \circ : være fornærmet paa. —

Sd. 22, l. 3. *voris geistlige strængelig forbudet*: dette gælder dog langtfra alle datidens missionærer. Saaledes holdt Thorhallesen og navnlig Glahn paa strids-sangene som en god form for rettergang blandt de indfødte indbyrdes. — 14. *Kaste Pille*: hermed menes navnlig harpunerne, som benyttes til sælfangst (grønl. tūkaq). Niels Egede har dog nok ogsaa tænkt paa fuglepilene (grønl. nugfit), som han især var velkendt med fra sine barndomslege og sin ungdomstid ved Godthaab og selv havde været særdeles dygtig til at benytte. — *Lænsere*: en slags spyd eller lanser, som benyttedes til at dræbe anskudte sæler og hvaler med. — 19. *og andet meere*: syr klær til hele familien samt fodtøj. Desuden var det kvindernes arbejde at ro konebaadene samt at reparere vinterhusene og sætte dem istand til indflytning efter hjemkomsten fra sommerfangsttogterne. —

Sd. 23, l. 19. *stoute*: her i betydningen: stolte, storagtige (Molbechs Ordbog, 1. udg., sd. 427). — 23. *Meubler*: her i udvidet betydning \circ : alleslags husgeraad. Møbler i ordets nutidsbetydning kendtes ikke blandt Grønlænderne dengang. — 29. *Rare*: her i ordets egentligste betydning \circ : sjeldne (lat. rarus). —

Sd. 24, l. 5. *30 til 40 allen Lange*: Grønlandshvalen (Balæna mysticetus), grønsl. arfvik. — 19. *Kapokkak*: pukkelhval (Megaptera boops), grønsl. qeporqaq. — *Finde Fisk*: finhval; jfr. nedenfor tūnulik. — *skiælden blive Eftersatte*: d. v. s. af europæiske hvalfangere, thi Grønlænderne jagede dem altid. — 25. *Tunnolik*: finhval (Balænoptera musculus), grønsl. tūnulik. — 36. *Chacelot*: kaskelot el. spermacethval (Physeter macrocephalus), grønsl. kigutiligssuaq (\circ : den stortandede). — *Kiutilik*: grønsl. kigutilik (\circ : den med tænder) er navnet paa søulven (Anarrhichas lupus). —

Sd. 25, l. 19. *antepartie*: her menes antipati. — 20. *Sigokitsok*: grønsl. siggukitsoq (\circ : den kort- el. smalsnuded), muligvis blaa-hvalen (Balænoptera gigas). — 29. *Arloit*: grønsl. plur. af årdluk: sværfisk el. spækhugger (Orca gladiator). —

Sd. 26, l. 11. *Tikagulik*: grønsl. tikågudlik \circ : sildepisker el. vaaghval (Balænoptera rostrata). — 16. *Hviidfiske*: hvidhval (Delphinopterus leucas), grønsl. qilalugaq el. qaqortaqa (\circ : den hvide af dem). — 19. *Inhiørninger*: narhval (Monodon monoceros), grønsl. qilalugaq qernertaq el. blot qernertaq (\circ : den sorte af dem). — 25. *Nise*: marsvin (Phocæna communis), grønsl. nisa (efter dyrets norske navn). — 28. *hayer*: haakjærringer. — 33. *Lever*: af høllever faas den i Grønland almindeligst brugte og bedste lampetran. —

Sd. 27, l. 31. *uksuk*: grønsl. ugsuk \circ : remmesæl (Erignathus barbatus); af disses skind forarbejdes de saakaldte kobberemme, som benyttes til harpunremme, hundeseler og -skagler m. m. — 33. *Klapmøs*: klapmyds el. blæresæl (Cystophora cristata), grønsl. matserssuaq (\circ : den store med hætte forsynede). — 35. *Svartside*: Grønlandssæl

(*Phoca groenlandica*), grønl. átaq. — *spraglede*: spraglet el. spættet sæl (*Phoca vitulina*), grønl. qasigiaq. — 36. *Netset*: grønl. natsit, plur. af natseq: fjordsæl el. ringsæl (*Phoca foetida*). — *Netsegliit*: grønl. natsigdlat, plur. af natsigdlat: gammel fjordsæl. — *aglektut*: grønl. agdlagtút, plur. af agdlagtôq: blaaside (*Phoca groenlandica* i 2^{det} og 3^{die} aar). —

Sd. 28, l. 20. *Reiser sig paa Ende imoed hinanden*: proviantforvalter paa kolonien Nepisene, senere sorenskriver for Hardanger, Voss og Lysekloster Johan Sechmann Fleischer (1702—89) fortæller i sin levnedsbeskrivelse, at Ikertôq-fjorden (den sydlige arm af Holsteinsborgs fjordkompleks) i marts maaned „saae ud som en Skov, formedelst den Mængde af Hvalfiske, hvilke stode lige op i Veiret, to og to sammen mod hinanden, og parredes.“ —

Sd. 30, l. 13. 1744: maa være en skrivefejl, thi Niels Egede hjemrejste 1743. — 14. *Kiøbmand der paa Stædet* ☉: med bolig i Christianshaab; Jakobshavn var fra først af handelsmæssigt en filial af denne koloni. — *fik fat paa Een liden Biørne Unge etc.*: blandt Polareskimoerne ved Smith Sund verserer et sagn: „Kvinden som tog Bjørnen til sig“ (Knud Rasmussen: *Myther og Sagn fra Grønland III*, sd. 80 f.), som i fyldigere form genfindes hos Østgrønlænderne (Knud Rasmussens *Posthumous Notes on East Greenland Legends and Myths*, edited by H. Ostermann, *Meddel. om Grønland* bd. 109, nr. 3, sd. 129—32: The woman who had a bear as a fosterson), ligesom et lignende sagn findes hos forskellige Eskimostammer i arktisk Amerika (se f. eks. Knud Rasmussen: *Igdulik and Caribou Eskimo Texts*, sd. 59: The old woman who had a bear). Om det her af Niels Egede berettede er det samme sagn, fortalt ham som en virkelig begivenhed af Grønlænderne, eller om der ligger noget virkelig til grund, kan ikke afgøres med sikkerhed ud fra beretningen. Kun er det iøjnefaldende, at han, som ellers var skeptisk nok overfor Grønlændernes fortællinger, beretter det som virkelighed, ligesom det vel ogsaa kan siges, at han havde haft let adgang til at kontrollere forholdet, naar han personlig kendte vedkommende gamle mand. Men at der under alle omstændigheder maa være overdrivelse med i spillet, er sandsynligt. —

Sd. 31, l. 17. *lade det delekate Kiøed ligge efter sig i Marken*: det samme har i visse egne af Sydgrønland fundet sted til nær op imod nutiden, uagtet der var udstedt forbud derimod. — 24. *samle sig igien*: i 1840-aarene blev der atter aarlig hjemsendt rensdyrskind i tusindvis fra Holsteinsborg, hvorefter bestanden paany aftog stærkt. — 35. *uskikked til at have Øfrighed ofver sig*: med folk som Egederne vilde det dog rimeligvis kunne være gaaet i kraft af den kærlighed, som alle Grønlænderne nærrede til dem, hvorom der er utallige vidnesbyrd. —

Sd. 32, l. 7. *en fabel*: sagnet om manden, der blev gift med en ræv, er almindelig kendt i Grønland (jfr. Knud Rasmussen: *Myther og Sagn III*, sd. 76 og 201; *Posthumous Notes on East Greenland Legends and Myths*, sd. 120) men dette er sikkert den første gengivelse, som eksisterer deraf, ligesom det ogsaa er den udførligste og varierer temmelig meget fra de andre, navnlig med hensyn til slutningen og den deri indeholdte begrundelse. —

Sd. 33, l. 4. *Een fabel*: dette sagn om haren findes, saavidt vides, ikke andensteds. — 15. *den Pind etc.*: lampepinden (grønl. tarqigssût) benyttes til at rette paa vægen i vegstenslampen — trække den op og skrabe skorpen af den. — 24. *deris Huude*: den grøn. hund (qingmeq) er beskrevet af Glahn i det Kgl. Norske Videnskabers Selskabs Skrifter, ny saml. bd. I, sd. 485—96 (jfr. hans dagbøger, Grønl.

selskabs skrifter IV, sd. 80 f.), samt af Fabricius i „Fauna groenlandica“ (jfr. Grønl. selskabs skrifter VI, sd. 60 f.); her benævnes den canis familiaris og beskrives som „en Hund med opadkrummet Hale, laadden paa Undersiden med oprette Ører“. — 31. *som Heste til at kiøre med*: Fabricius's udtryk om den grønlandske slædehund, som han ikke kendte noget til af selvsyn, da han aldrig havde været i Nordgrønland, er en tydelig genklang heraf: „tjener Nordgrønlænderne som Hestene os.“ —

Sd. 34, l. 2. *Ørnen*: havørnen (*Haliaetus albicilla groenlandicus*), grønl. nagtoralik. Er beskrevet af Fabricius (l. c. sd. 95—97). — 6. *Een fabel*: sagnet om mennesket, som blev til en ørn, findes vistnok kun her og kendes neppe mere. — 17. *Falken*: jagtfalken (*Falco rusticolus candidans*), grønl. kigssaviarssuk. Er beskrevet af Fabricius (l. c. sd. 97 f.). — 20. *Horunger af Ørnen*: heller ikke dette sagn kendes andensteds. Muligvis er sagnet om hvalen og ørnen, som giftede sig med to søstre (f. eks. Knud Rasmussen: Myther og Sagn I, sd. 363 f.) udledet af eller en variant af dette. — 35. *Ugler*: sneuglen (*Nyctea nyctea*), grønl. ugpiik. Er beskrevet af Fabricius (l. c. sd. 102—4). —

Sd. 35, l. 1. *Een Trætte*: dette sagn findes vistnok hellerikke andensteds i denne form. Derimod findes blandt Polareskimoerne og forskellige Eskimostammer i arktisk Amerika et sagn om en ugle, som var altfor graadig og vilde æde to harer paa een gang (Knud Rasmussen: Myther og Sagn III, sd. 73 f.). — 8. *Ravner*: en særlig grønlandsk race (*Corvus corax principalis*), grønl. tulugaq. Er beskrevet af Glahn i „Anmærkninger over de tre første Bøger af David Crantzes Historie om Grønland“, Kbh. 1771, sd. 92. Han omtaler her en variant med hvidt hoved, hvoraf maaske kommer det grønlandske ordsprog: tuhugkat qaqortigpata: naar ravnene blir hvide (≠ naar der blir to torsdage i een uge). Ravnene er ligeledes beskrevet af Fabricius (l. c. sd. 104—6), som i overensstemmelse med Niels Egede kalder den „større og fyldigere end andetsteds.“ — 10. *en fabel*: sagnet om ravn og ømmerten, som malede hinanden, er almindelig kendt næsten enslydende med dette (se f. eks. Knud Rasmussen: Myther og Sagn I, sd. 146). Glahn meddeler (Dagbøger sd. 89) en stridsang mellem en maase og en ravn. — 23. *Ryper*: fjeldrypen (*Lapogus mutus*), grønl. aqigsseq. Er beskrevet af Fabricius (l. c. sd. 157—60). — 26. *at have været Folk tilforn etc.*: dette sagn kendes vistnok ikke nu mere og findes, saavidt vides, i denne form kun her. Glahn meddeler (Dagbøger sd. 86 f.) en stridsang mellem en angeltaske og en rype, hvori forekommer følgende hentydning til sagnet her: „dens Øyenlaage ere /: af Graad /: røde“. —

Sd. 36, l. 2. *Kopanuarsuk*: grønl. qupanavarssuk, hyppigere qupalorårssuk: snespurv (*Emberiza nivalis*). — *Naglarmitak*: grønl. narssarmiutaq: Laplandsværpling (*Calcarius lapponicus*). — *nennamak*: ifl. Fabricius (l. c. sd. 103) skal ordet betyde: en ung graasisken (*Carduelis linaria rostrata*), men ifl. hans ordbog (sd. 295) skal det være et nordgrønl. dialektord og betyde: sidserønnike. Nu er ordet nánamáq neppe mere kendt. — 3. *tokkoveiut*: grønl. tukagfājōq ∅: vistnok den samme som sigssaviarssuk (sårffarssuk: strandsneppe), idet denne fugls fjer rejser sig og ligesom krøller (tukagput), naar nogen nærmer sig dens rede. — *orpingmiutet*: grønl. orpingmiutaq ∅: graasisken (*Carduelis linaria rostrata*). — 6. *graae Gies*: maa være blisgaasen (*Anser albifrons*), grønl. nerdlernaq. Graagaasen findes ikke i Grønland. — *Rad Gies*: sikkert knortegaasen (*Branta bernicla*), som paa datidsnorsk kaldtes „Raatne Gaas“ (Fabricius l. c. sd. 109 f.). — *Ænder*: hermed menes formodentlig krikanden (*Anas crecca*), grønl. qêrdlutôq, som er meget almindelig i Grønland. — *Fiske*

Ænder: formentlig strømanden (*Cosmonetta histrionica*), grønl. tórnaviârssuk. — *Duk*
Ænder: formentlig toppet skallesluger (*Mergus serrator*), grønl. pâq. — 7. *Stok*
Ænder: graa-and el. stokand (*Anas boscas comboscas*), grønl. qérldlutôq. — *store*
Homter: ømmert el. islom (*Colymbus glacialis typicus*), grønl. tûgdlik. — *Alker*:
lomvien (*Uria arra*), grønl. agpa. — *Borefiærer*: rimeligvis den saakaldte Fiærepist,
stor sortgraa strandpiber (*Ægialitis hiaticula*). — 8. *strand Snipper*: sortgraa ryle
(*Tringa maritima*), grønl. sârfârssuk. — *Luder*: skal vel være lunden, søpapegøjen
(*Mergulus alle*), grønl. qilángaq. — *Svart Bager*: svartbag (*Larus marinus*), grønl.
naujardluk. — *graae Maager*: graamaasen (*Larus glaucus*), grønl. nauja. — 9. *blaac*
Maager: muligvis den ret sjeldne Sabinemaase (*Larus sabini*). — *Seeinger*: sikkert
gejrfuglen (*Alca impennis*), som bl. a. kaldes See-Emmer (Fabricius l. c. sd. 123—6).
Det sidste eksemplar af denne nu uddøde fugleart skal være set i Godthaabsegnen
i 1850-aarene. — *smaae Maager*: der menes rimeligvis riden, den tretaede maase
(*Larus tridactylus*), grønl. tâterâq. — *Strunt Jagere*: rovmaasen (*Lestris*), grønl.
isúngaq. — 10. *Tærner*: havternen (*Sterna macrura*), grønl. imerqutailaq (o: den
lyskeløse). — *Lømer*: rødstrubet Lom (*Colymbus septentrionalis*), grønl. qarssâq. —
Skarver: skarven el. aalekragen (*Phalacrocorax carbo*), grønl. oqaitsoq (o: den stumme). —
Teister: tejsten (*Uria grylle*), grønl. serfaq. — *hvide Teister*: muligens de saakaldte
Mandts Tejste, men dog snarere den almindelige tejst i vinterdragt, som af Fabricius
kaldes Kakortungojuk o: grønl. qaqortungajak (o: den nesten hvide). — 11. *Male-*
moker: malle-muk el. stormmaage el. havhest (*Larus canus*), grønl. qaqugdruk el.
malemôq. — *Enke Koner*: skraape (*Puffinus gravis*), grønl. qaqugdlungnaq (o: den
der minder om qaqugdruk, stormmaagen). — *Ian fon lenten* o: Johan van Gent:
hollandsk navn paa havsulen (*Sulla hassana*), som enkelte gange er set i Grøn-
land. — 12. *Piut*: der maa menes den islandske sangsvane (*Cygnus musicus is-*
landicus), grønl. qugssuk, som ofte treffes i Grønland og i hvert fald tidligere har
ynglet der. — *Niakkertok*: o: grønl. niaqortôq (o: storhovedet): hvinand. — *Tellibik*
o: grønl. talivfak, en sneppeart (Fabricius: Ordbog 475: *Tringa* interpres). —
13. *Tuglit*: plur. af tûgdlik: ømmert. — *Naviak* o: grønl. naujaq, skal maaske være
naujavarssuk: ismaase (*Larus eburneus*), omtales af Glahn (Dagbøger sd. 215) og
Fabricius (l. c. sd. 145). — *Tojuk* o: grønl. tûjuk: præstekrave (*Ægialitis hiaticula*). —
Peit o: grønl. plur. af pâq: toppet skallesluger (se ovenfor anm. til linie 6). — *Tor-*
nauiarssuk o: grønl. tórnaviârssuk: strømand (se ovenfor anm. til linie 6). —
14. *Aglit* o: grønl. agdlit, plur. af agdleq: havlit el. angeltaske (*Pagonetta glacialis*). —
15. *2de Sorter Ederfugle*: Kongeederfuglen (*Somateria spectabilis*), grønl. qingalik,
og den alm. ederfugl (*Somateria mollissima*), grønl. miteq. — 22. *de faste Iisbierger*:
indlandsisen. — 28. *Vidier*: pilekrat (*Salix glauca*), grønl. ssit. — 30. *saa tykke etc.*:
det maa erindres, at i de første godt 20 aar efter kolonien Julianehaabs anlæggelse
(1774) udsendtes intet brendsel dertil, men kolonien holdt udelukkende sig selv
dermed og foretog derfor efterhaanden længere og længere togter efter „Skov-
brænde“, som i slutningen af aarhundredet meddeltes at være „næsten sluppet op“.
Derved er altsaa sikkert al større trævegetation i distriktet gaet i løbet. — 31. *an-*
gelica: kvan (*Archangelica officinalis*), grønl. quáneq (laaneord). — 32. *Vild Rosmarin*
(*Sedum*), grønl. qajaussat (o: det som ligner kajakker). — 33. *tiimian*: vild timian,
grønl. tupârnaq. — 34. *Bjønnebær*: bjørnebær (norsk). — *Muldebær*: findes, saavidt
vides, nu ikke i Grønland. En kolonibestyrrer frue forsøgte for en menneskealder
siden at udplante nogle i Godthaabs omegn, men uden held. —

Sd. 37, l. 12. *Erkiglit* ∅: grøn. erqigdlit, plur. af erqileq: en sagnskikkelse; illustration se Knud Rasmussen's Posthumous Notes on the Life and Doings of the East Greenlanders in Olden Time, Meddel. om Grøn. bd. 109, nr. 1, sd. 82. — 16. *Tunnersuit* ∅: grøn. tunerssuit: indlandsboere. Hans Egede kalder dem „Biærg-Trolde“; Glahn, som har givet den udførligste beskrivelse af dem (Dagbøger sd. 69—71), anser dem for „Levninger af de gamle Norske“; Fabricius (Ordbog sd. 506) kalder dem: „et Slags store Fjeldmennesker el. Bjergtrolde (som siges at boe høit oppe i Landet og tillægges europæiske Klæder)“. Ordet tuneq betyder i sig selv: Indianer, saa det sandsynligste er vel, at her foreligger en mindelse om Indianerstammer, som Grønlændernes forfædre paa vandringen gennem arktisk Amerika er kommet i berøring med og som traditionen da har gjort til fabelagtige indlandsboere. — 20. *Innuaruglidt* ∅: grøn. inuarugdigkat, plur. af inuarugdliqaq: dværgtrolde. De menes at opholde sig i indlandet i huler og kløfter og at være i besiddelse af en utrolig bevægelsesfærdighed. Fortællingerne om dem minder om nisserne. — 25. *fortalte mig etc.*: det her meddelte sagn kendes ikke andenstedsfra. — 39. *Ingnersoit* ∅: grøn. ingnerssuit: ildtrolde. —

Sd. 38, l. 7. *et Øye midt i Panden etc.*: der menes rimeligvis igdluinaut ∅: halve mennesker (Glahn: Dagbøger sd. 74). — 25. *for 20 Aar siden*: maa bero paa hukommelsesfejl, thi paa den tid levede Niels Egede i Aalborg. — 32. *siden Grøn: fick Givær*: flere datidige embedsmænd i Grønland, ligesom ogsaa handelsdirektionen, ansaa skydevaabnernes indførelse for meget uheldig, idet de mente, at fangstdyrene derved baade bortskræmtes og decimeredes i altfor høj grad. Der fremkom ligefrem forslag om at standse indførslen af skydevaaben eller i hvert fald udstede forbud mod deres anvendelse til rensjagt. —

Sd. 39, l. 10. *Michelsdagen*: Mikkelsdag, 29. september, katolsk festdag til minde om at pave Gregor den store mente at have set erkeengelen Michael stikke sit sværd i balgen som tegn paa at en da herskende pest var endt. Dagen helligholdtes i den lutherske kirke som „alle engles dag“. Den afskaffedes som helligdag i Norge og Danmark 1770. — 13. *stor Forandring*: periodiske klimaforandringer har været kendt i Grønland fra kolonisationens begyndelse. — 19. *Ildstraaler af Hime-len*: meteorer. — 20. *Dragen*: ifl. Dansk Ordbog skal „drage“ dialektisk betyde: betegnelse for forskellige himmelfænomener som ildkugler, kometer, meteorer o. l., der ifl. folketroen er flyvende (ild)drager; jfr. f. eks. Holberg: Barselstuen II, 8: „en gloende Drage over Roskild.“ — 22. *mange Sygdøme underkast*: neppe dog af den her anførte grund, men som følge af den hyppigere kommunikation med Europa (jfr. Grønlændernes nedenauførte mening). — 23. *vii Europeer langt friskere*: nemlig paa grund af tilpasning til forholdene. Saadan er det den dag idag. —

Sd. 40, l. 8. *Maaneden*: det her anførte om maanen kendes vistnok ikke andenstedsfra. — 20. *stiger Haved*: flodbølgen stiger ved Holsteinsborg til over 5 m og er en af de højeste i Grønland. — 30. *Angekkok* ∅: grøn. angákoq: aandemaner. — *Kannak*: denne aandemaner omtales af Glahn (Dagbøger sd. 117) under navnet Kanek (∅: qaneq: mund). — 35. *Een liden Dværg*: denne har altsaa været hans tórnaq familiaris ∅: personlige hjelpeaand. —

Sd. 41, l. 5. *sin Kiøle* ∅: pels, grøn. tingmiaq. — *mumle*: hekse ved smaa-mumlen (grøn. serravaq ∅: egentl.: bruge en serrat, trylleformular, jfr. Glahn, Dagbøger 67 f., 221 f.). — 17. *Strædet*: Davisstrædet. — 29. *lære Guds Ord*: ifl. Glahn (l. c.) havde han allerede nogle aar før opkaldt sin yngste lille datter Abigael efter

en afdød slegtning, som var kristen. — 33. *belaid* ♂: beladet, d. s. s. bebyrdet, overvældet (Molbechs Ordbog, 1. udg., sd. 72). — *F: Haab*: kolonien Frederikshaab. — *ligesom Angekkokken hafde sagt*: dette er kun et enkelt af mange velbevidnede eksempler paa, at datidens aandemaneres forudsigelser (gætninger) undertiden kunde vise sig at slaa til. —

Sd. 42, l. 12. *for at opsøge sig Een Mage etc.*: sagnet om hvalen, som giftede sig med en pige, kendes ogsaa andenstedsfra (jfr. f. eks. Knud Rasmussen: Myther og Sagn II, sd. 16—19), men foreligger her i stærkt varieret form. — 29. *en urimelig fabel*: fortalt Niels Egede i Christianshaab 28. dec. 1740. —

Sd. 43, l. 28. *Mosp* ♂: mops. —

Sd. 44, l. 9. *uskiellig*: uskiellig ♂: umaadelig, ubegrænset (Molbechs Ordbog, 1. udg., sd. 609). — 19. *dens fisk*: her i betydningen: dens kød. — 24. *bider store Støkker deraf*: jfr. Egede Saabye: Brudstykker af en Dagbog, holden i Grønland 1770—78, sd. 70: „Hayerne gjorde sig og tilgode paa deres Maade, og afbede store Stykker Maktak (mátak: overhud af hvaldyr) med deres skarpe Tænder. Kun naar de kom Grønlænderne for nær, støtte de dem tilside.“ — 28. *Een Fabel*: sagnet om kællingen, der blev til en haj, kendes vistnok ikke nu mere i Grønland, derimod maaske nok hos enkelte Eskimostammer i arktisk Amerika. —

Sd. 45, l. 6. *meget begjærlig i Danmark*: der indhandlede og hjemsendtes aarlig rensdyrskind i hundred-, til tider i tusindvis især fra Holsteinsborg. — 13. *faarige gang ieg var her i Landet*: 1759—64, først i Egedesminde og derefter i Holsteinsborg, begge steder gode rensdistrikter. —

Sd. 46, l. 4. *Sætter*: faar unger. — 10. *en fabel*: hellerikke dette andet sagn om harerne (se sd. 33) er kendt andenstedsfra. — 18. *denne Histori*: sagnet om de 6 søskende, som blev til sangfugle, er saavidt vides ikke ellers meddelt nogensteds, men sagnet kendes endnu i en noget anden form, hvor der kun er tale om to søstre. — 20. *forandre sig* ♂: gifte sig (endnu i min ungdom har jeg hørt dette udtryk benyttet). —

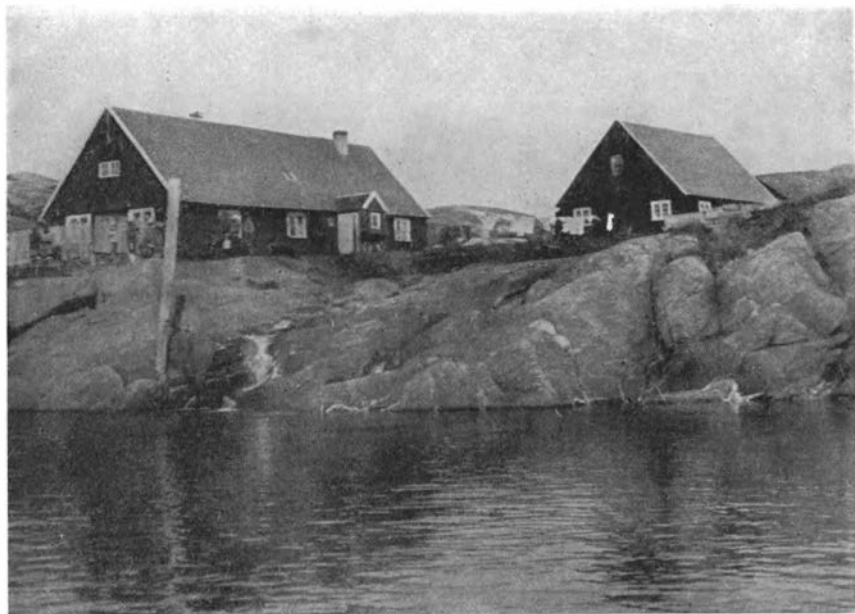
Sd. 47, l. 10. *det varme Bad*: øen Ûnartoq i fjorden af samme navn umiddelbart syd for Agdluitsoqfjorden i Julianehaabs distrikt, hvor der findes en berømt varm kilde, som allerede omtales af Hans Egede. — 11. *Land og Folk der Synder paa*: Julianehaabs distrikt var dengang endnu ret ukendt, kun berejst 3 gange, nemlig af Hans Egede 1723, af Matthis Jochumssøn 1734 og af Ped. Olsen Walløe, som overvintrede der 1752—3. — 12. *vel vogsne*: allerede Hans Egede lagde mærke til en forskel mellem disse folk og de øvrige Grønlændere. — 22. *Klæke Bær*: krækkebær (*Empetrum nigrum*). — 25. *Reensdyr*: nutildags findes rensdyr ikke længere sydpaa end Frederikshaabs distrikt. —

Sd. 48, l. 5. *Sætte Coloni der*: allerede foreslaet af Hans Egede og senere 1747 af M. Fersleff. Julianehaab oprettedes 1774 af And. Olsen. — 17. *strækker sig næsten udj Een østen*: dette forklarer og berettiger navnet „Eystri Bygd“. — 24. *Et sydende Vand*: de varme kilder paa øen Ûnartoq. Det ene af de tre bassiner er kunstigt opstemmet ved en tørvevold. — *kaage Kiød i*: dette kunde tyde paa, at vandet i kilderne tidligere har været varmere end nu, da temperaturen i dem ikke overstiger 37° C. — 26. *grundmuured Huus*: der findes nu kun svage spor tilbage, som viser, at her i Norsketiden har staaet boder af samme grundform som tingboderne ved Garðar (Igaliko), men det øverste af de tre bassiner er delvis fyldt med store sten, som maaske kan være rester af det her omtalte hus. —

28. *norden fra America*: vistnok eneste sted, hvor en saadan udtalelse foreligger fra Grønlænderne selv, hvilket ogsaa gælder hele den følgende skildring af forholdet mellem Eskimoerne og „de gamle Norske“, hvilket altsaa herefter skal have været gennemgaaende fredeligt, — af Østerbygdens tilintetgørelse, som altsaa udelukkende skal skyldes udenlandske „sørøvere“, — og navnlig af den sensationelle, aldrig tidligere fundne oplysning om, at de efterlevende kvinder og børn blev indoptaget i den eskimoiske befolkning. — 32. *mange Sorter Givær* ☉: i ordets oprindelige betydning: vaaben. —

Sd. 49, l. 17. *Engelske Capere*: atter en sensationel oplysning, hvis rigtighed vel nok kan være tvivlsom, men som altsaa har været en alm. tradition blandt Grønlænderne der endnu i begyndelsen af 18. aarh., ligesom Niels Egede selv tydeligvis er tilbøjelig til at acceptere den. — 23. *de Americanske Stæder*: Labrador og Hudson Bay. — 26. *spand*: saalangt fingrene kan række over. — 34. *Biørne-feiller*: der sigtes formentlig til den kendte „Bjørnefælde“ paa enden af Nûgssuaq-halvøen. — 37. *begynder at Raadne*: saakaldte „raadne Fjeld“ (☉: hensmuldrede) findes forskellige steder i Grønland. —

Sd. 50, l. 3. *Læseren*: O. Fabricius, efter hvis opfordring manuskriptet utvivlsomt er skrevet. — 9. 1770: sammenstillet med titelbladets aarstal skal dette vel forstaaes saaledes, at beskrivelsen er paabegyndt ved nytaar 1769 og skrevet færdig i løbet af aaret — hvis ikke et af aarstallene er fejlskrift. —

Logen Claushavn i Diskobugten (sd. 12 og 54)
med det gamle hus fra det 18de aarh.

NIELS AXELSEN RASCH:
BETÆNKNING
OM HANDELEN OG MISSIONEN
PAA GRØNLAND
1747

Niels Axelsen Rasch, 1714—1757,
købmand i Grønland,
senere foged i Lofoten, Vesteraalen og Andenes.
Miniatur, tilh. frk. Ingrid Buschmann (f. Nielsen), Christiansand.
(6 ganger forstørret).

Indledning.

Som bekendt havde den københavnske storkøbmand og ejer af Dronninglund gods i Vendsyssel *Jacob Sewerin* — som sammen med tre andre københavnske handelsmænd var indehaver af det finmarkske handelsmonopol fra 1729 til 1741 — monopol paa handelen i Grønland fra 1734 til 1750 og skulde mod en kgl. subvention paa tilsidst 5000 rd. tillige bestride omkostningerne ved missionen i landet; senere gik saavel tilskud som forpligtelse over til det alm. octroyerede handelskompagni.

Fra missionskollegiets side var der aldrig udelt tilfredshed med dette forhold, idet det gang paa gang fandt missionens interesser tilsidesat. Da en af den Sewerin'ske oktroy's perioder ved midten af 1740-aarene nærmede sig sit udløb, henvendte kollegiet derfor sin opmærksomhed paa muligheden af en anden og bedre ordning af de grønlandske forhold.

Paa kollegiets møde 23 december 1746 fremlagdes et brev til *N. Rasch*, „kgl. Foget udj Nordlandene, at indgive sin Betænckning om Handelens saavel som Missions Verckets bedre Anleggelse, naar den med *Sewerin* nu oprettede Octroy tilkomende Aar er til Ende.“ Det resolveredes at afsende brevet og samtidig tilskrive „H^r Superintendent *Egede*“ samt borgmester *Fersleff* i Helsingør, som havde været mange aar i Grønland, om ligeledes at indsende betænkninger. Den sidstnævnte indsendte 13 febr. 1747 „sine Tancker om det grønlandske Dessein“, og senere indløb den her meddelte betænkning, som findes blandt „Indkomne sager til missionskollegiet den grønlandske mission vedkommende“ i Rigsarkivet i København. Forfatteren er foged over Vesteraalen, Lofoten og Andenes *N. Rasch*.

Niels Axelsen Rasch var født ca. 1711 paa gaarden Vebbestad i Kvæfjord som søn af gaardbruger og handelsmand Axel Nielsen Rasch (død 1719) og Beret (Birgitte) Lucie Røst (død 23 jan. 1752),

som var gift anden gang med „Sieur“ Tarrald Andreas Gieverts (begr. 26 juli 1767), ejer af Vebbestad.

N. A. Rasch var saaledes brorsøn af Hans Egedes første hustru Gjertrud Nielsdatter Rasch af Vebbestad.

1725 sattes han i Bergens katedralskole, hvorfra han imidlertid maa være blevet overflyttet til Trondheims, idet han blev student herfra 1734. Efter at have taget anden eksamen ved Københavns universitet aaret efter rejste han tilbage til sit hjem, hvor han opholdt sig et aarstid, formentlig beskæftiget med at undervise sine yngre halvsøskende. Derefter tog han tilbage til København, vistnok ikke i den hensigt straks at paabegynde et embedsstudium, men snarere for at se sit snit til ialtfald først at komme til Grønland, hvortil formodentlig brevene fra Egedefamilien til slegtingene i Nordland har givet ham lyst.

Ifølge et brev fra Jac. Severin til kongen, datert 13 apr. 1737, havde nemlig Poul Egede, der 1734 var gaaet til Grønland som missionær, „begiært“ at faa fetteren op til sig, og da „den ældre Hr Egede“ som jo 1736 var kommen tilbage til København og der havde lært den unge mand at kende, „rekomenderede“ ham til Sewerin, sendte denne ham i marts 1737 med et af sine skibe til Christianshaab „for at lære Sproget og gjøre sig beqvem enten til det geistlige eller verslige, ligesom hand siden maatte forefindes“ — hvortil Sewerin siger: „hvilcket Octrojen ey obligerede mig til, mens er saaledes en extra Bekostning, som ieg af Kiærlighed for Grønland har paataget mig“, medens det fremgaar af betænkningen her, at Rasch, hvad Sewerin fortier, selv tilbød at ville tjene i Grønland for kosten alene uden løn, ialtfald i begyndelsen, saafremt han kunde vente at faa „employ“ ved hjemkomsten.

I Christianshaab, hvor Rasch traf sammen med Poul Egede, blev det imidlertid „det verslige“, han slog sig paa, idet han først gjorde assistentstjeneste ved handelen og senere blev dens leder som købmand. Som det fremgaar af betænkningen, lykkedes det godt for ham, men han var utilfreds med kolonimandskabet, som bestod af Holmens matroser, der baade var dovne kroppe og ofte tillige ryggesløse. Dette fik ham til at foreslaa sin principal at forsøge at faa nordlandske fiskere og bønderkarle derop i deres sted. Sewerin reflekterede dog ikke herpaa i første omgang, men overtalte nogle af „de beste og skickeligste“ fra sit eget gods Dronninglund til at gaa til Christianshaab til afløsning af „de liderlige Folk, som dér vare“.

Rasch har dog øjensynlig stadig ment, at Nordlændinge var bedre egnede baade til livet i Grønland og til det arbejde, som der krævedes. Da han i sommeren 1740 kom tilbage fra Grønland og besøgte Sewerin paa Dronninglund, drev han derfor stærkere paa sin plan, som nu ikke blot gik ud paa at skaffe arbejdskraft til kolonierne, men tillige at hverve folk til Grønlands „peuplering“. Og da han endte med at tilbyde at foretage en rejse til Nordland i denne hensigt paa egen bekostning, gik Sewerin omsider ind derpaa.

Rejsen syntes i begyndelsen at skulle faa det forønskede udfald. Der meldte sig adskillige „som gierne hafde Lyst at gaae til Grønland“ baade for det ene og det andet af de tilsigtede formaal, og „der iblant 2de Finner, som vare resolverede at boe udj Landet for at tæmme Reinsdyr og ernære sig baade af Fiskerie og Skytterie etc.“ Herimod rejste der sig imidlertid opposition, idet „de bleve fraraadede, enten af geistlige eller verslige“, og det endte med, at Rasch maatte lade sig nøje med „6 flincke Nordlands Karle“ — deriblandt den senere saa bekendte Anders Olsen, Julianehaabs grundlægger — som han bragte med sig først til Bergen og siden til København, hvor de dog ankom saa sent paa sommeren 1741, at skibene til Grønland var afgaaet, saa de maatte overvintre i hovedstaden.

Som det fremgaar af betænkningen, havde Rasch maattet love de 6 Nordlændinge, at han selv vilde følge med dem til Grønland og „være deres formand“, og han drøftede nu med Sewerin en ny plan, han havde fattet, nemlig ved deres hjælp at anlægge en ny koloni saa langt syd for Godthaab som muligt for derfra at gøre forsøg paa at trænge frem syd om landet til den formentlige „Østerbøyd“. Hertil var han utvivlsomt tilskyndet af sin onkel Hans Egede, som til sin død haabede, at den forsvundne bygd, som jo mentes at ligge paa Grønlands østkyst, maatte blive genopdaget.

Herpaa vilde Sewerin, under paaskud af ikke at ville risikere sin betjents liv, paa ingen maade gaa ind. Han vilde kun, som han allerede havde skrevet til kongen, datert Dronninglund 30 jan. 1741, have de nye folk placeret ved Godthaab „for at forsøge, enten mine Landsmænd eller Nordmændene ere de beste udi Grønland“, og det kom nu an paa, om han kunde faa Rasch overtalt til at „gaae op til Grønland igien for at anføre samme og fleere“; dette beroede meget paa kongens løfte om befordring ved hjemkomsten „paa det Fundamente, at hand tilforn kand have udviist Desseinet nogen særdeeles Tieniste“ (København, ultimo novbr. 1741).

Derimod var Sewerin blevet meget ivrig for Grønlands „peu- plering“ og bad kongen om at beordre fogden i Finmarken, „og den Handels Betient, som er paa Wasøe“ til at søge overtalt 2—3 eller flere familier „af fattige Finner, som godvillig vil gaae derop“ mod „en vis portion Meel etc.“ til hjælp til underhold de første aar. Det var heller ingen skade til, om foged Tønder fra Senjen, som netop da var i København, fik en lignende ordre, da Finnerne i hans fogderi „falder ulige dueligere og hurtigere end udj Findmarcken“ og er vant til smedearbejde, baad- og husbygning o. lign. Kongen gik ind herpaa og bevilgede under 12 jan. 1742 til dette formaal 200 rd. ialt aarlig til saadanne familier i 2 aar, men der blev intet af planen.

Bundet af sit løfte til Nordlændingene gik Rasch imidlertid paany til Grønland 1742 og blev købmand i Godthaab, hvor han dog forefandt betydelig ringere handelsmuligheder end ved Christianshaab. Da han tillige kom i konflikt med den stærkt herrnhutisk sindede missionær Drachardt, opgav han sin stilling allerede efter et aars forløb og forlod Godthaab 28 juli 1743 med skipper Jacob Bentsen.

Efter sin tilbagekomst til København forelagde Rasch, utvivlsomt i forstaaelse med Hans Egede, missionskollegiet sine tanker angaaende den grønlandske kolonisation.

Ved kollegiets møde 22 febr. 1744 fremlagdes hans memorial af 1 febr., i hvilken han forestillede, at „det er ugiørligt paa den nu brugelige Maade og saa længe *Colonierne* ickun ere Kiøbmænds *Contoirer*, enten ret at omvende Grønlænderne eller at faae den halve Nytte af Landet.“ Derimod foreslog han „at 5—6 Nordlandske Familier, som vare at overtale, bleve udskibede fra *Trunhiem*, paa Reisen lagde op til *Iisland* og der til at besætte Grønland indkiøbte Faar og Qvæg og landede ved Fiordene om *Gothaab*, huor der er Krat og skiøn Græs. Naar disse Folck fik Hiælp i 2 Aar med *Proviand* og forskaanedes for Arbeide (o: ved kolonien), fødte de sig siden self og vilde ægte sig med de omvendte Grønlænderinder, altid meere til Sønder *recognoscere* og *peuplere* og i sønderste Deel af Landet indføre Agerdyrkning saa vel som i *Nordland*; og naar saaledes erfaredes, at Indbyggerne kunde nære sig selv, kunde Aar efter andet flere delige Folck udsendes, ved hvilcke, siden de ere vante at seyle, fiske, jage, løbe paa Skier, bygge Baade og Fahr- tøyer, kunde sikkert med Tiden, uden stoer Bekostning, ventes at

decouvrere Øster bøygden.“ Naar da Sewerins oktroy udløb, kunde kongen spare det meste af det der aarlig gaves ud til missionen, og det hele kunde indrettes „paa saame Foed som i Finmark.“

Rasch tilbød selv heri sin tjeneste, naar det allernaadigst maatte gives ham noget at leve af, f. eks. en civil betjening ved Trondheim, for at „besørge det til dette Forslag behøvende.“

Missionskollegiet resolverede hertil, at Rasch kunde melde sig, naar en saadan betjening blev ledig. Men da han i april s. a. ansøgte om „at motte hielpes til Livets Ophold enten ved een allernaadigst *Pension* eller ved med Kongl. *Privilegium* som Borger her i Staden med et *Fahrtøy* at handle paa Nordland i Norge, som før skal være skeed een ved Navn *Bendix Nebel*,“ hvorunder han da tillige vilde „stræbe at *persuadere* Nordlandsfolck“, resolverede kollegiet, at sidstnævnte plan var „impracticabel“ og at man maatte „heller søge at skaffe ham *Employ*.“

I henhold hertil fremlagdes paa kollegiets møde 20 juni 1744 ansøgning fra Rasch om Vesteraalens og Lofotens fogderi i Nordland, „saafremt Hs: Kongl. Majt skal bortgive denne Tieneste til en anden i Anders Brøggers Stæd, som for urigtig Regnskab skal være suspenderet, hvilken Station kunde være heel beleilig for ham til at gjøre, efter sit Ønske, ved Leilighed det grønlandske *Dessein* nogen Tieneste.“

Kollegiet resolverede at anbefale ansøgningen, men sagen trak i langdrag og Rasch tabte taalmodigheden og gav sig til at søge andensteds hen. Men omsider hedder det i referatet fra kollegiets møde 27 nov. 1745: „*Niels Rasch* fra Grønland, som for 14 Dage siden har søgt om en Foged Tieneste i Tellemarken, beder i indlagte Memorial af 25 *hujus*, at saafremt han saame ey kand nyde, han da allernaadigst motte forundes den Fogedtieneste, som nordenfields i Vesteraalen nu skal være ledig“ — hvilket kollegiet resolverede at „forestille Hs: Majt“, hvorefter udnevnelsen fulgte 14 december, dog kun foreløbig som konstitution; først under 4 juli 1747 erholdt han kgl. konfirmation i embedet.

Foged Rasch havde bolig — vistnok embedsbolig — paa gaarden Vinje i Bø prestegjæld. Den første tid levede han her ugift, men 2 sept. 1749 blev han paa Steigen viet — „i huset“ — til *Anna Barbara Thams*, f. aug. 1724 i Trondheim, datter af prokurator, senere lagmand Peter T. og 2. hustru Lavina Thulin.

Hans embede gav ham saa meget at bestille, at han f. eks. ikke engang kunde finde lejlighed til at overvære en eneste af skifte-

samlingerne i sin mors dødsbo; han angiver som grund sine „vidtløftige Ting-Reyser“ og ved den sidste samling tillige, at han straks efter hjemkomsten fra tingrejserne „endelig maae seyle“ til Bergen „at klarere sine Regenskaber.“

Rejserne angreb ogsaa hans helbred, som muligens allerede har været undergravet fra Grønlandstiden. Allerede 22 nov. 1757 afgik han „ved een sagte og salig Død“ umiddelbart „efter de haarde Høste-tings Reysers Afleggelse“ og stededes til hvile i Bø kirke. Han efterfulgtes i embedet af tidligere handelsbetjent i Finmarken Truels Krogh, udnævnt 23 maj 1758, far til den første Nordlandsbiskop Matthias Bonsach Krogh.

Foged Raschs enke, der ved sin mands død var med barn, meddelte i memorial, dateret 28 nov. 1757, at hun „frasagde sig Gaarden Wennies Brug for tilstundende Aar 1758“, da hun som en fattig enke ikke saa sig i stand til at holde saa mange folk som behøvedes dertil og svare de kgl. skatter deraf. Hun blev 1760 paany gift med provst Augustinus Buschmann (1720—93) til Næsne, senere til Frosta, som havde været residerende pastor til Andenes 1748—52. Deres søn *Johan Buschmann* (1764—1820), død som overtoldbetjent i Trondheim, var handelsbetjent paa Grønland 1790—93. Enkeprovstinde Buschmann døde først 1813, næsten 90 aar gl.

Foged Rasch kom efter sin død endnu engang til at figurere i Missionskollegiets forhandlingsprotokol. Paa mødet 6 juli 1758 fremlagdes nemlig memorial fra „afdøde Foged *Raschs* Enke, en Datter af forrige Laugmand Thams, med Ansøgning om Tilladelse at faa hendes Mands og 5 smaae Børns Liig, som af Nød ere nedsatte i næste meget fugtige Kirke, forflyttet til Hassels eller Malnes Kirke og der nedsat under Gulvet i tør Muld, uden Svækkelse for Kirken eller Hinder for andre Gravsteder, og derhos byder 20 Rdr. til Kirken.“

Resolutionen herpaa lyder: „Siden *Rasch* i mange Aar som Kiøbmand i Grønland under *Severin* har gjort Missionen god Tjeneste, ogsaa ved Forslag efter Hiemkomsten, saa anbefales og tillades dette Forslag.“

De nordlandske kirker sorterede dengang under missionskollegiet.

Deris Høy *Excellence!* Høy og Vel-Baarne! Høy-ædle og Høye-Velbaarne! Høyædle og Høyærværdige! Samptl: Allernaadigst tilforordnede udj *Collegio de Cursu Evangelii promovendo!*¹⁾

Deris *Excellence!* med Samtl: Naadige Herrer har ved naadigste *Missive* af 24 *December* nest afvigte, forlanget mine ringe tancker, om hvorledis Missionen og Handelen i Grønland kunde settis paa en bestandigere foed til meere Fordeel, end skeed er; Sampt og hvorledis Landet bæst maatte *Cultiveris*; Da har ieg for nogle Aar siden, baade efter min første og Sidste Hiemkomst²⁾ fra Grønland, hvor ieg med flid, Saa vidt mig i den tid har været mueligt, [har] lagt mig efter at faae nogen Kundskab om det lands beskaffenhed, Sampt Indbyggernis art og levemaade, underdanigst indgivet for Deris *Excellence* og Samptl: Herrer mine ringe tancker og Enfoldige forslag, om hvorledis baade til landets opkomst, Som *Missionens* og Handelen forfremmelse Sagerne paa en Anden maade maatte indrettis. Imidlertid da der var icke noget at gjøre ved, saa længe Seigr: *Jacob Severin*³⁾ hafde landet under Kongl: Allernaadigst *octroye*, og ieg tænckte ved mig Selv, at saa fremt mand i vor tid ved retskaffen flid og en omhyggelig foranstaltning vilde see nogen kiendelig frugt og for fremmelse, *maatte icke nogen tid Spildis unyttig*, vilde ieg da udrette noget efter min pligt baade for Gud og Mennsker, Som ieg og gjorde med en god Samvittighed uden Hensigt til andet, end som Sig Burde, og derfor ofte holt an hos Seigr: *Severin* om *Commission* Skiønt paa min egen bekostning at forskaffe ham Karle fra Nordlandene til Grønland mod *raisonabel* med fart, Som hand og endelig bevilgede. Men som Indbyggerne i Nordland ere Særdelis Mistænkelige, Naar de skal overtalis til noget, Som er dem usædvanligt; Og derhos frøgtagtige at reyse ud af deris eget land, maatte ieg Skriftl: forbinde mig til at være deris Formand, og Saaledes paa Nye Giøre en Grønlands Reyse, uden at ieg maatte faae det ved

dem udretted, hvortil ieg hafde giort mig møye og umage, med omkostningen Spildt; Thi ieg hafde alvorlig Sadt mig fore, Som ieg og med en hellig Eed bekreftede for Seigr: *Severin* paa Dronninglund, at ieg ved dem, uden betaling til mig Selv vilde *recognoscere* landet, og med nogle andre tillige, om hand vilde kun fornøye dem, søge at komme til Østerbøyg omkring Statenhuch; Efterdj ieg holder for, at det er icke alle Aar, ikke heller hver tid om Aaret umueligt at komme den vey; Siden En og Anden af Grønlænderne skal have været et kort Støcke der omkring; Da den gode Mand Svarede, som af medlidenhed, at hand icke vilde mig saa ilde; maatte ieg lige vel Reyse til Grønland for deris Skyld, som ieg hafde bragt med mig fra Nordlandene, af hvilcke ieg i Særdelighed ønsker, at *Anders Olsen, Hans Haagensen, og Petter Ionsen* maatte komme hiem⁴⁾ til Høsten 1748, for at komme til sine igien, uden hvilcket det er vanskeligt for mig nu at kunde faa nogen i Nordland *persvaderet* til at forsøge Grønland, Siden ieg ey hafde holdet det løfte, at de ommelte 3de Karle tillige med deris Staldbrødre, Skulle inden 2 à 3 aar komme tilbage; og siden det ikke skeede, Staar ieg lit til troende, og neppe tør om den Sag tale noget, Saa fremt ieg icke vil høre haanlige Bebrejdelser og slemme Ord, Som sigis efter fornevnte Personers Slægt og Venner, Som indbilder Sig, at de enten ere døde, eller, maaskee, af andris Snack tæncker, at ieg har Soldt dem for min egen forfremmelse og gavn skyld. Derfor er det, Deris Høy Excellence og Samptl: Høygunstige Herrer, at ieg inderlig attraaer de bemelte 3de Personers tilbagekomst, naar de til Sommeren først nødvendig maa Reyse ind i de Smuckeste fiorde i Baals Revier⁵⁾ og Amaralik⁶⁾ fiorden for at See sig om; hvilcket om det Skal Skee, behøvis til Seigr: *Severin* en absolut befaling at lade foranstalte, og naar de saa vare hiemkomne, maatte de Strax med de første Skibe Skickis til Bergen, at de derfra med Jægterne kunde komme til Nordlandene, da ieg ved dem haaber bæst at faae nogle opmuntret til Grønland, som fra første dermed har været min hensigt.

Nu for hørsommeligt at efterkomme Deris Høy Excellences og Samptl: Herrerers naadigste Forlangende til det ønskeligste vercks fuldbringelse, skal ieg med ligesaa Stoer flid, Som glæde og fornøvelse Stræbe efter min underdanige Skyldighed og pligt, Saa vel af den liden Erfarenhed og Kundskab, ieg har Samlet mig i landet, Som af det ieg har udspurt hos andre, underdanigst at meddeele Naadig og høygunstige Herrer, alt hvad ieg i enfoldighed har eftertænckt, baade

det angaaende, Som ieg hidindtil i en og anden post har befunden anstødeligt og hinderlig for det Grønlandske dessein, Saa og det ieg haaber med Guds hielp, at kunde ansees tienligt for det samme.

1.

Hvad *Directionen* for det heele verck angaar, saavel i det Ene som i det andet da er det inderlig at ønske, at dertil maatte opstaa nidkiære og u-interesserede *Patrioter*; men som nogen i Handel og nærestanden skulle findis saa Skicked for sig alleene, derom maae ieg underdanigst aabenbare mine tvil; Thi først er det umueligt for en Saadan i vore lande de Grønlandske *affaires* at bestride anderledis, end blot at blive ved *negotien*, og anstalterne; Som de hidindtil har været; Hvilket udretter intet andet, end at det bliver altid det samme, hans Mayestet til unyttig bekostning. Ved et interessentskab vilde det mest blive ligesaa; Thi hvorom alting er, Saa blev det vanskeligt at finde dem alle af saadant Sind nu omstunder, der, for at indlægge Sig et Nafn, Skulle med god villie opoffre noget tilstreckeligt, at igien at See sig *profitten* ligesom forne i hænderne. Ja Skulde nu et interessentskab oprettis, Saa kunde de vel maaskee, Saa vidt det maatte blive, som det har været, antage sig Grønland, uden hans Mayestets bekostning,⁷⁾ Siden Handelen er alt paa en temmelig god Foed. Men naar nu noget meere skulle forsøgis; Saa som Landets *peublering*, Østerbygds *recognoscering* og adskilligt meere Som fører ny bekostning med sig, Saa kom der u-Enighed. En bemidlet turde maaskee for engang *hazardere* noget; en anden ikke saa bemidlet, vilde vel Krympe sig for en bekostning, som de ikke kunde vente noget for; men heller sette til; det kunde hand icke taale; og det var icke at friste løcken paa det uvisse i saa farlig en Sag. *Resolutionen*, Deris *Excellence* og Samptl: naadige Herrer blev nock uden tvil denne: at de vel vilde søge hans Mayt: om en Summa penge hielp til den ting at udføre, som de underdanigst formeente at være Kongens. Saaledis bekostningen dertil udregnet, at hvordan det løb af eller ey, bleve de dog i det mindste *Skadisløse*.

Desforuden tæncker ieg i Enfoldighed dette, at ved et interessentskab de Grønlandske Sager Skulle lide meere ophold, end ved en Mand; Thj udj sl: og Høylovlig Kong *Frideric* d: 4dis tid, da alting maatte gaae igiennem *Commissariatet* og Rente-Kammeret, bleve Skibene, inden det kunde komme til Endelighed hos saa mange, alt for Sildig *expederede*. Ligesaa var det da de Bergenske hafde

Grønland; Endskiøndt der var kun een *Colonie* for dem at forsyne. Saadanne sildige Reyser, Som i deris tid, forvolder ofte Stoer Skade i *Negotien*,⁸⁾ og hindring i *Colonisternis* andre nødvendige Forretninger.

Bliver derfor mit allerunderdanigste Forslag dette: at hans Kongl: Mayt: Som den allerbæste mand, der har den bæste formue, og *intention* af Høy Kongl: medfødde naade og kiærlighed til alle sine lande og undsaatteris gavn og bæste; Selv allernaadigst paatager Sig det arme Grønland⁹⁾ i alleting, for engang ret at forsøge, om det er værd at gjøre sig umage for eller ikke. Og dertil allernaadigst lader udvælge en god forstandig og reedelig Mand; der efter Eed og Samvittighed vil og kand dirigere de Grønlandske *affaires* saaledes, som hand med ære vil være bekiendt baade for Gud og hans Kongl: Mayestæt, og derfor aarlig gjøre Regnskab til Hans Mays¹⁰⁾ *particulair Cassa*. Den samme maatte drive Handelen og derudj bruge *correspondence* med fremmede, ligesom En, der driver sin egen handel, og lade foranstalte alting, Som Skal Skee til *Missionen* og Landets Bæste Efter Hans Kongl: Mayts: allernaadigste Gotfindende. Den samme, som Directeur, maatte See Handelen i Grønland forsyned med duelige Betientere, af nogen *ambition* efter ære; Haardføre, Søe-vante, flittige og gode Huusholdere, Saa længe det bliver derved, at hand gjør regnskab for alt, hvad som *Consumeris* og huusholdningen gåar over Et.

En god handel i Grønland beroer meget paa Betienternis anstalt, fornuftige opførsel og vindskibelighed, at de i tide er allesteds omkring, hvor noget er at Samle. Men som Saadanne Betientere ikke altid ere at bekomme; Saa fick mand bruge middel til at drive dem, der ey vare enten saa flittige, eller saa kiær efter ære, som penger. Det kunde bestaae derudj, at der maatte efter hver Colonies Beskaffenhed i Handelen, gives dem en vis liden part af hvert fad Speck,¹⁰⁾ og saa igien den visse løn mindre end som ellers, dog saaledis, at de alle kunde omtrent faae ligemeget; Thi paa den *Colonie*, hvor nogle 100de Fader Speck kunde indhandles, der maatte deris part være maadelig; og der igien, hvor kuns 100de fader bleve Samlede, der maatte deris part være *Større*. Som for exempel: Naar en Handels Betient ved Xstianshaab fick 16 s: i part af et fad Speck, skulle En paa Gothaab og Friderichshaab faae 4 m. Men den visse løn maatte da være Ens for dem alle — neml: 50 rdlr.; thi de bleve da vel flittige, for at naae resten til at *supplere* de 100de Rdr.¹¹⁾ med, som de hidindtil aarlig har faaet.

Skulle nu derfor nogen af dem for at faae meget sammen, Samle got og ondt tilhobe, Skulle hand af det *Fustagie*, hvorudj noget utienligt fantis miste sin part; og paa det alt icke skulle forkastis, Som Syntes icke saa got, men kunde dog give sin fordeel; Saa Skulle saadant Sankis paa *Fustagier* for sig Selv; hvor af vilde flyde den fordeel, at den gode Tran blev blanckere og finere, og altsaa meere begjærlig.

2.

Handelen der tillige Skal Soutenere Missionen,¹²⁾ har ieg i min tid enddog da ingen Hual er fanget, befunden saaledis: at den i Henseende til tranens pris har gandske kundet Stoppe omkostningerne, Som endnu kunde blive ringere, ved anden indretning paa *Colonierne*, baade ved at menagere paa *Fustagier*, der ofte har været saa mangfoldige paa de stæder, hvor fangsten har været mindst, at en stoer deel der af ere blevne spolerede. Saa og at menagere¹³⁾ paa Arbeids Karle ved visse *Colonier*; Thi naar paa Lofterne, Som maatte være tette for regn og Sne, blev giort afdeeler med Vrag Bræder, hvorudj kunde Størtis Malt, Erter, Gryn, Brød etc. Saa kunde de samme *fustagier*, Som ellers Skulle blive liggende igien i landet, samme Aar komme fulde med Speck tilbage; naar kun alleene fultis en Bødker med Skibene, der Skulle eftersee disse, saavel som Hine til Skibs Barlast Jernbaands Vandfæde og Cordeler; der forrige Aar blev lagt efter paa *Colonien* forat fyldis til næste aar; ligesaa at eftersee *Coloniens* Øllfæder; og giordis da ingen Bødker, huis løn og Kost om aaret er 80 Rdr., fornøden i landet; allerheldst, naar En tiene paa *Colonien*, der kunde lave til rette en ølltøndis og ballies leckagie, som ey er saa vanskeligt for en Nordsk tieneste Karl. Derimod kunde der, i Stæden for Bødkeren paa Skibet *menageris* en Matros siden den anden maatte giøre tieneste paa reysen frem og tilbage.

Nu maatte da til det Speck, som blev Samled meere, end der var *fustagier* til at forvare udj, byggis en Speck-kiste,¹⁴⁾ nedsadt dybt i Jorden, hvor der var blaae-leir, for ikke at raadne. Som naar den var *suffisant* giort, kunde vedvare nogle mænds alder, og blev da den fine tran derudj *Conserveret*, Som ellers, naar mand Seent om Høsten indhandler Speck, og for frost og kulde ey kand skiære og fylde det paa *fustagier*, maa ligge paa bar Jord at rinde bort, naar mand ikke har noget at giemme det udj; men da Strax kunde kaste det i Speck-kisten, Som maa være forvaret med laas, og Jern over

laaget. Saadan Speck-kiste kunde staae, hvor Grønlænderne mest opholdt sig, at mand ey Skulle have fornøden at Slæbe Specket af land og i baad, og af baad igien i et andet fartøyt, og saa at føris til *Colonien*, og der atter at Slæbis paa land, da ved saadan omgang mistis meget af det bæste; og det, der bliver i behold, er derover ilde medhandlet; dette Skeer dog icke paa en *Colonie*, som paa en Anden; thi omstændighederne ere ey paa alle lige Eens. En Smed paa *Colonien*, Som snart koster lige saa meget som en Bødker, kand og vel undværis; Thi naar der eftertænkis, hvad Jern Sager, mand mest skulle komme til at have fornøden, Saa kand Saadant mindre bekosteligt *requireris* fra Fædernelandet, og bliver det icke brugt strax, saa er det des bædre, mand har det dog engang fornøden. Ofte Erfarede ieg denne uheld, Som fulte med Smeden, da ieg Seneste Gang var i Grønland, at Jern blev Staalet og om Natten arbeidet til at forhandle hos Grønlænderne til Sig og Sine Camerader Revskind, Reenskind, Sælskind, ja og Speck. Som igien blev Soldt Skipperne for Brændeviin, naar de komme til landet; der og hafde anden Vahre tillige at forskaffe, Som de Skulle handle med, indtil de kom igien; Saa at en Kiøbmand i landet ofte har haft stor møye og fortræd med sine druckne og galne Arbeidsfolck paa den tid, naar Skibene laae ved *Colonien* eller paa nogen havn i Nærværelsen.¹⁵⁾ Men en Tømmermand er fornøden. Dette haver ieg forsøgt: At overalt kand mand bestride handelen med mindre folck, end mand tilforn har indbildet Sig. Paa Xstianshaab, hvor den Største Handel er, hafde ieg ikke meere det første Aar end 7 Arbeids-Karle, og det Sidste aar kun 3; da ieg dog ved Grønlænderns hielp¹⁶⁾ udrettede det samme, indtil Skibenis Ankomst; da ieg i *Severins* Nafn blev forbuden at handle, ligesaa paa Gothaab, hvor ieg i Nødsfald, for engang eller toe kand faae Hernhytterne¹⁷⁾ til hielp paa de lange Handels-Reyser, som der til ere ret villige og om ieg skulle vederlegge dem med 2 à 3 Rdrs. værdj hvergang foruden kosten, Saa er det intet at regne mod 60 Rdr., som en Matros trækker om aaret i kost og løn; og dog om Vinteren bestiller saa got som intet; *Coloniens* voxne Skole-børn¹⁸⁾ kand mand og have til hielp, naar en *Missionair* vil være føyelig; iligemaade *Catecheten*, naar hand følger med paa de lange Handels-Reyser for at underviise; altsaa Sees naadigst, at der kand *menageres* paa folck; det en vittig Handels Betient bør iagt tage til sin Principals interesse; dog saa at det nødvendige maa være.

De Vahre, som i Grønland forhandlis, maa være gode og vel *conditionerede*, de samme formeener ieg herefter at kunde forskaffe ligesaa vel fra Norge og Kiøbenhavn, Som tilforn fra Holland og Øster-Søen; fra Norge kand faaes bræder, lechter, granspirer, ald Slags giort Kaaber, som der havis fra første hand og Iern Sager, undtagen filer. Saa og vahre, som endnu icke har været brugt: at føris til Grønland, Saasom: Kiøl og Stavne-Træer til kone-baader, opstandere bag paa Grønlændernes Slæder, Kone-baad-aarer og Meyer til Slæder af haard og knasted fyrre Som er bæst og Stærkest dertil. Fra Kiøbenhavn kunde føris blick-arbeyde, Smaae Speyler, Synaaler, traad, lerret baade hvid og stribet, Kiersi,¹⁹⁾ perler, Sye-Ringer etc. naar disse Sager bleve ligesaa net og Smukt udarbeidet hos os, Som hos fremmede, bleve de lige saa vel antagne; hvorfore de, Som Skulle forarbejde dem, maatte have en Rigtig model og prøve at arbejde efter. Fordeelen her ved blev denne, at jo flere ting Grønlænderne Saae, jo meere begiærlige bleve de, og *conseqventer* meere flittige og arbejdsomme; Saa kunde og de penger, som før gick til fremmede for handels vahrene, blive i landet.

Endelig Skulle det og Synis at vorde til Handelens forfremmelse, naar der kom Europæer at boe inde i Fiordene; Thi som de Grønlændere, der boer længst ind i Baalsrevier,²⁰⁾ sielden og aldrig kommer til *Colonien*, og *Colonisterne* igien ligesaa rart til dem, Saa kunde vore folck, Som boede der, afhandle det altsammen, og igien Sælge til *Coloniens* Kiøbmænd imod billig *profit*, Som iblandt Andet blev en hielp for dem til deris næring og ophold i landet.

3.

Missionens fremgang i Grønland, Som det fornemste, hvor til alt det andet skal contribuere, beroer visselig paa *Missionariernis* Ist: *habilitet* i Sproget, 2det lyst til at blive i landet alleene for Hedningenis omvendelse til *Christi* Rigis formerelse; og 3die fornuftige og *exemplariske* omgang baade med Grønlænderne og *Colonisterne*. Herom har ieg tilforn underdanigst givet min Enfoldige meening tilkiende; Men efter naadigst befaling Skal ieg underdanigst videre frembringe, hvad ieg til *Missionens* bæste har eftertænckt, naar ieg først underdanigst faaer melde noget om det, Som Synis mig har været den til Hinder; hvilcket ieg holder nødvendigt, paa det Deris *høy-Excellence* og Samptl: naadige Herrer, Som af Høy Erfarenhed Selv bæst kand dømme i Sagen og dybere See ind i en

ting, Naadigst Selv maa finde de bæste midler til at hemme de i Veyen liggende forhindringer for verckets fremgang.

1. Kand mand da holde for, at Eendeel *Seminaristers*²¹⁾ *intention* har icke været til *Missionens* bæste, men alleene deris Egen; Som klarlig kand sluttis af deris opførsel: Nu med forsømmelse i at lære Sproget: Nu liden lyst til at blive hos Hedningene, Som iblant andet igien og kand have sin Aarsage af Vankundigheden i Sproget, der gjør disse fortrædelige for hine, og hiine igien fortrædelige for disse; og derfor ved denne og anden Selv forvoldt aarsag *resolveret* uden forlov²²⁾ at reyse hiem igien, i tancke under En og anden forevending og klage at slippe med det samme; og saaledis dog naae sit Øyemaal; Thi ieg veed at Eendeel af dem, Som siden er kommen til Grønland, har, førend de fick Giffte-tancker, ladet Saare ringe, og ligesom moqveret Sig, naar Grønland har været dem proponeret til at gjøre sig meriteret udj; Men siden da ingen anden udvey har været for dem saa hastig at naae sit forsæt,²³⁾ har de af ald magt søgt derom, og vidnet om deris iver og nidkierhed, som de nu ved grundig eftertancke vare komne til, og derfor endelig maatte der over.

2. Har været *Missionen* hinderlig *Seminaristernis* alt for liden *erudition* i det Grønlandske Sprog; thi Endskiøndt *Superintendenten Egede*²⁴⁾ ved allerunderdanigst ansøgning fik det saaledis indrettet, at alle *Seminarister* skulle hand antage²⁵⁾ og Saaledis underviise i Sproget, at de maatte være beqvemme, naar de kom til landet at underviise i lærdommen uden anstød; Saa har dette dog meest altid feylet: deels aarsagen *Seminaristernis* uflittighed, at de har forsømmet tiden til at lade sig lære og underviise; deels igien deris Slette udtale i det, som de har kundet; thi Endskiønt en *Seminarist* her hiemme har lærdt baade *gramm: Dictionar:*²⁶⁾ og nogenledis at *Componere* en Tale. Saa har jeg dog mercket, at hand enda icke tilstræckelig formedelst *pronunciationen* har i daglig handel kundet tale med en Grønlænder, end Sige: i *Theologiske Materier*. Naar nu en *Missionair* kommer og Saaledis *Succederer* En, der har været en god tid i landet, og ved lang omgiængelse temmelig har lærdt at tale Sproget; Saa kand hand langt fra icke udrette det, som hands formand; men heller nedbryder den forriges Lærdom, indtil hand med tiden har lærdt at tale meere reent og forstaaeligt. Dette har ingen *Missionair* vildet tilstaae i Begyndelsen, naar hand skulle eller var kommen der over; Men En som har været en god tid i landet, har dog siden Sandet det; Men den nye Ankomne, har heller strax vildet være

anseet nesten lige saa dygtig, som hands Formand; icke i hands nærværelse, da hand har tiet og undseet Sig; men i nærværelse af andre paa *Colonien*, naar hand skulle tale med Grønlænderne; hvilcket En og anden, Endskiøndt de ikke har været saa drevne i sproget, at de egentlig kunde sige, hvorudj det bestoed, har dog baade af adskillige omstændigheder mercket det, Som og Grønlændernis latter og grimacer,²⁷⁾ naar de tillige har sagt: hand er gal! vi forstaaer ham icke.

Paa saadan maade kand der tid efter tid immerfort holdis ved med *Missionen*, og blive alt det samme; Thi naar en *Missionair*, Saa snart hand kand udrette noget, Skal strax komme hiem, og en anden i hans Stæd, Som, naar hand igien har rettet det hand selv i begyndelsen har fordærvet, og skal strax og reyse hiem,²⁸⁾ kommer den tredie og atter gjør forstørrelse, indtil hand og lærer bædre. Saa kand det icke andet være, end Rive ned og bygge op, og atter Rive ned igien; Saaledis har det moxen været hidindtil og vil maaskee saa blive; Saa længe der icke findis middel til baade at beholde *Missionarierne* i landet, Som og det samme at peuplere med Europæer.

3. Har været *Missionen* hinderlig, den tvist og uforligelighed, Som har grasseret imellem Europæerne indbyrdis; ikke just at tale om Matrossernis ugudelighed,²⁹⁾ som offte har været forskræckelig; Saa at Grønlænderne har Staaet i forundring og frygt. Jeg Erindrer, at en Grønlænder engang Spurte Hr. *Egede*³⁰⁾ ad, om trællene !: Saa kalder de Arbeyds folckene: / ikke var bange for den Store Herre her oppe, eller veedste de ikke hands Ord, at de Skulle være Skickelige; da Hr. *Egede* Svarede, at de veedste nock hands Ord, og har vel før været skickelige, men nu de Synis de veed det nock, og gider ikke høre det saa tit, har de ret forhærdet sig, og ere blevne galne; Svarede Grønlænderen ja! kand skee, naar vi og faer vide det, skiøtter vi heller ikke meere derom, og bliver galne med. Men mest har været at beklage den tvist og u-Enighed, der har reyset sig imellem Betienterne; ikke alleene de Geystlige og Værdslige; men endog imellem de Geystlige Selv,³¹⁾ hvor toe har været paa en Stæd; Saa de har iblandt holdt underlig væsen til Stød og forargelse baade for Hedninger og Christne. Aarsagen til sligt onde, har uden tvil i mine tancker været den *Satans* egen Synd, Hofmodighed; at Enhver har icke vilde oppasse sit eget *officium* alleene, men og bemænget Sig i den Andens, det hand igien icke har vildet taale;

Saa der af er kōmen: at den Eene har lastet den Andens *Person*, og idretter, at giøre Sig Selv yppermeere. Og Endskiøndt det vel kunde have sin nøtte i saa langt et bortliggende land, at Enhver frøgtede for en Fiscal over Sig.³²⁾ Saa maatte det dog Skee for begge parter paa en maade, som icke gav nogen forargelse.

det 4. Som hidindtil kand ansees en forhindring til *Missionens* fremgang, har været *Coloniernis* alt for lange *distance* fra hinanden, Som igien har været Aarsagen: at de har kun været faae til denne tid. Thi som Grønlænderne ere de mest ustadige og flackende folck,³³⁾ Som ieg har kiendt, langt meere end Finnerne; Saa er det lidet af Guds Ord, de engang har hørt, igien bleven forliiset,³⁴⁾ Siden de har reyst saa langt fra det district, hvor Præsten har kommet, at de icke har været Seet igien i mange Aar, og har de da fortaalet noget af det de hørde til dem, Som de vare komne til, Saa har det været galt og bagvendt; Som siden er hørt af dem, der fra den Stæd igien ere komne til *Colonien*.

Forslag mod disse forhindringer har ieg ofte giort hos mig Selv; og Gud give ieg kunde treffe det bæste til Underdanigst at forestille, Som maatte finde allernaadigst Bifald.

Ieg har giort mig den tancke i anledning af endeel *Missionariers* slette forhold, Sampt ukyndighed i Sproget, efter 1te og 2den ovenmeldte forhindrings poster i *Missionen*, at Eendeels *Intention*, har icke været andet end bare egen nøtte og fordeel; Og derfor at Grønland er saa langt borte, icke har undseet sig ved at bruge et og andet til paaskud, hvormed de kunde slippe saa let, og ligevel blive hiulpen. Saa har ieg eftertænckt, om mand icke Skulle kunde bringe det derhen, at Egen-nøtte og fordeel Skulle ligesom kunde drive dem til at blive i landet, Saaledis: At en ung *Seminarist*, som har aflagt sin *Corporlig* Eed for det høylovlig *Collegio*, at hand har giort sig saa *habil* i det Grønlandske Sprog, som det ham her hieme mest har kundet være mueligt; naar hand indgaaer at tiene Gud og Menniskan reedelig i Grønland 10 aar,³⁵⁾ maa gifte Sig, og nyde for Sig og sine, frj underholdning, og aarlig i løn, de 7 første aar 150 Rdr.³⁶⁾ aarlig, de 3 sidste Aar 200de Rdr. Men den Summa af toe hundrede, Skulle hand ikke nyde, uden hand absolut tiende det Tiende Aar; Men ellers kun da for de tvende sidste, Som for de Syv første Aar; og naar hand kom hiem 50 Rdr. aarlig i pension,³⁷⁾ indtil hand blev hiulpen til et got Sogne Kald i en Kiøbstæd eller paa landet, hvilket

hand heldst maatte *inclinere* for. Og de som tiende 7 aar, maatte og have frihed at gifte sig og nyde Underholdning for Sig og sine, men aarlig i løn de 4 første aar 100de Rdr. og aarlig for de 3 Sidste 150, og hvis de icke tiende de 7 fulde aar, om Endskiønt det fattedis det Eene, Skulle de icke faae meere end 100de Rdr. Aarlig; men hieme i pension icke meere end 25 Rdr. aarlig. Men de, som tiende kuns 4 aar, skulle ey faae lov at gifte sig, og ey meere aarlig nyde i løn end 100de Rdr., og ingen pension naar de kom hiem. Thi mange Skulle vel icke ellers Skiøtte om at blive saa længe i Grønland for at legge sig penger op til underholdning, naar de kom hiem, efterdj de hafde en god pension at vente til at holde ud at *sollicitere* med. Desforuden Skulle disse Sidste lade sig nøye med hvad dem allernaadigst maatte forundis, efter *meriter*. Og efter disse forslag maatte de alle vederfari i hvad paaskud de end vilde forebringe til deris hiemkomst. Dersom dette saaledis forblev, som nu underdanigst er forestilled, haaber ieg, at enten ingen vilde gaae til Grønland,³⁸⁾ eller mand fick bædre lærere, som ved deris flid i en længere tid og omgang med Hedningene, vilde høste behagelige gode frugter.

De Børn, som imidlertid bleve avlede, maatte Forældrene have indseende med i deris opvext, at de icke med den omgiængelse med Grønlænderne lærde at blande Sprogene Sammen;³⁹⁾ hvoraf kunde flyde adskilligt, som icke var *Missionen* nøttig.

Men skulde det hælde Sig, at nogen af de gifte *Missionarier* imod formodning gick hiem med kone og børn, førend deris tid var *exspireret*, og den forhaabning derover slog feyl, som mand hafde gjort sig, om den fordeelagtige tjeneste, dermed tiden kunde have i Grønland baade ved *Negotien* og *Missionen* af saadanne Børn,⁴⁰⁾ der kunde blive som Naturaliserede i landet; Da Skulle samme *Missionair*, i stæden for at være frj, betale for sin kone og børn ald den fortæring og pleye, som de hafde oppebaaret, siden den tid de gick fra Fædernelandet, og indtil de kom igien. Thi naar *Missionairen* viiste saa liden omhyggelighed for Grønland, Saa fick mand icke heller andre til at boe og bygge landet.

Nu skulle vel Deris høy *Excellence* og Samptl. naadige Herrer Synes, at ieg har forestillet vilkaarene haarde for *Missionarierne*; Men ieg meener underdanigst, at naar mand skal gjøre sig *meritered* til noget got, kand mand icke paastaae løn og betaling for det man

giør; Thi saa bliver det ingen fortieneste. Enhver bør Stræbe paa Værckets forfremmelse, og icke være aarsag enten til for stoer bekostning eller noget i anden maade til værckets forhindring. Ieg sætter de Findmarkske og Nordlandske *Missionarier* imod de Grønlandske og forsickrer underdanigst, at de første lider større besværlighed og langt meere ondt end de Sidste og nyder dog kun aarlig 80 Rdr. af hvilcke samme de baade maae føde og klæde sig, uden at nyde nogen pension, naar de har udtient. Ieg for min deel, Skal underdanigst bevise, at ieg tilbød mig en gang for Seigr: *Severin*, at tiene udj Grønland for ingen løn, naar ieg strax maatte blive hiulpen ved min tilbagekomst; Og da ieg første gang kom fra Grønland, anvendte ieg det overblevne af min fortieneste paa min reyse til Nordlandene efter de Karle, som endnu ere i landet, hvor over da ieg atter Skulle derhen, maatte ieg ligesom den første gang, for fattigdom skyld, optage min halve aars løn forud, som var 50 Rdr. og hafde ingen pension, da ieg kom hiem. Dette formoder ieg udj dybesté underdanighed, at Deris høy *Excellence* og Samptl: Naadige Herrer icke optager i den meening, at ieg herved søger mig nogen berømmelse; Ney det veed Gud! Men ieg dermed underdanigst vil viise, at min egen Vilckaar har icke været saa god, som den ieg underdanigst har proponeret for *Missionarierne*.

Imod den 3die forhindrings Post i *Missionen*, neml: tvist, ueenighed og anden laster, veed ieg intet bædre middel, End at deris høy *Excellence* og Samptl: Naadige Herrer naadigst forloffter *Colonierne* Kongl: *Articuler*⁴¹⁾ Hvor efter Enhver underdanigst skulle rette og forholde sig; Og at En paa *Colonien* værende Betient blev sadt til Ober-hoved, der Skulle holde over *Articlerne*⁴²⁾ og Straffe dem, som forsaae Sig. Saadant har længe været nødvendig; Thi de fleeste har anseet Grønland som et *Assylum*, hvor ingen hafde frihed at Straffe dem for hvad de gjorde. Og ey heller har de synderlig undseet Sig for, at øve hvad de vilde, besynderlig druckenskab, Bander og Eder; *Clammerie*, opsetsighed og tyverie, icke at tale om Horerie med Grønlænderns Qvinder;⁴³⁾ hvilcke alle ellers mest er bleven bedervet, naar Skibene vare komne til landet, da *Coloniens* folck kunde faae Brændeviin; Saavel af Matrosserne paa Skibet, Som Skipperen og Styrmanden; der igien maatte have hvad Vahre de forlangede. Og naar en Kiøbmand paa *Colonien* vilde besvære sig derover, og tiltale en Skipper, fordi hand forvolte saadan uheld, maatte

hand, naar hand treffet paa en grov og uvittig, snart være bange for, at hovedet blev bidt af ham; og ellers i andre maader taale adskilligt; allerheldst naar hand vilde See ham og andre paa fingrene, at de icke Skulle handle og Skackre, Som de Selv vilde til Principalsens Skade. Thi som ieg før underdanigst har meldet, har Egenøttighed mest regiæret hos alle og Enhver: Og dersom her Skulle opregnis alle de ting med sine omstændigheder, som der maatte giøres Articler for, vilde der blive adskilligt at observere; Men som ieg hertil ingen befaling har, kand ieg heller icke understaae mig at forestille Saadan; allerheldst der findis nærværende de, som har bædre og større indsigt i de grønlandske Sager⁴⁴⁾ end ieg.

Hvad den 4de Post angaaer, som hidindtil kunde synis være hinderlig for *Missionen*, neml: *Coloniernis* lange *distance* fra hinanden, da tæncker ieg, at naar paa denne Side af Grønland, som nu er bekjendt, endnu bliver anlagt 2de Colonier; Saa der over alt bliver 5; Thi den ved Jacobs havn kand ieg icke regne;⁴⁵⁾ Skulle der vel icke behøvis fleere; i henseende baade til *Missionen* og handelen, og alt saa 5 *Missionarier*. Thi i Disco bugt kunde i Stæden for 2de *Missionarier* vel hielpis med 2de gode *Catecheter*,⁴⁶⁾ og en *Missionair*; da der ellers paa de andre *Colonier* blev kun Een *Catechet*. Og da meener ieg underdanigst, at naar en Grønlænder reyste fra en *Colonies district*, saa hvor hand da vilde hen, kunde han ey andet, end komme i en anden *Colonies district* igien, og saa ved leylighed maatte atter finde en lærere for Sig. Den Eene af disse *Colonier* maatte da oprettis paa Nepisene,⁴⁷⁾ og vel end noget Sydligere,⁴⁸⁾ om det kunde lade sig giøre til fordeel i Negotien; men hval-fangsten skal paa samme Stæd, saa og i Disco bugt være det bedste, paa den side af landet; Andre taler vel om en havn længer nord, ved navn Sydbay,⁴⁹⁾ men det er at giøre *distancen* alt for langt imellem samme *Colonie* og Gotthaab, og efter *advenant* for kort imellem den igien og Christianshaab, da der end og fra Christianshaab og til Jacobs havn er kun en dags vinter-reyse, naar isen ligger.⁵⁰⁾ Den anden *Colonie* Skulle da være 30 Miile Syden for Friderichshaab, omtrent ved Unartok,⁵¹⁾ Som efter Grønlændernis Sigelse skal være det behageligste Støcke af landet, og vest Statenhuch; hvorfra Skulle være den korteste vey omkring til at recognoscere Øster bøygd, Som hvorledis det best kunde lade sig giøre, ieg efter naadigst befaling Underdanigst skal meddele mine enfoldige tancker og ringe forslag.

4.

*Østerbøyd*⁵²⁾ kaldis den Side af Grønland, som vender mod Island og Norge, og ligger os nærmere end *Westerbøyd*,⁵³⁾ som vender mod America; Thi landet strækker sig Nord og Syd, lige fra 59½ gr: Norder brede og formodentl: til Polen, om icke meere tilbage Syd igien fra Nord Polen under os. Landet Syd paa ved Unartok eller Statenhuch, Som Svarer paa den høyde imellem Orcades og Hetland⁵⁴⁾ Skal icke være over 10 à 12 miile breed, Men siden jo længere nord, jo bredere indtil paa 80 gr: som er høyden af Spits Bergen, hvorhen og Grønland paa den Østre side skal strække sig. Som ligger lige i Nord fra Nordkapen i Norge ungefehr 80 tydske miile. Men paa den Westre Side fra Statenhuch og til Friderichshaab bliver landets Stræckning Syd ost og Nord vest; og derfra igien Strækker landet sig lige i Nord, til mand kommer saa langt, at mand skal sætte ind ad Discobugt, Som strækker sig, lige øster ind ad landet til Christians-haab 15 à 16 miile.

Hvad nu den Østre Side af landet angaaer, som kaldis *Østerbøyd*, hvor de gl: Nordske først skal have fæsted foed; og som meenis er den bæste og frugt bareste deel af landet; der hos, os og saa langt nærmere end den vestre Side; Thi imellem Island og Grønland skal icke være meere end 40 miile. Da Skulle det Synis en let Sag at finde den, Som ieg og holder for at det er; Thi at komme landet saa nær, at mand kand see det, troer ieg visselig hvert aar kand skeep; Men Sagen er just om at komme ind til landet, og derfra igien, Som er vanskeligt formedelst den mængde drivis, som *continuerlig* ligger langs kusten. Nu er det icke troeligt, at paa denne Side fra 60 gr: indtil 65 gr: hvor mand kand see Soelen i de korteste dage, Skulle fryse saa megen iis, at den har giort landet useiglbare at komme til; Siden paa den vestre Side, hvor der formodis, at Kulden er Stærckere, har landet dog været beseiglet indtil 71 gr: og meere,⁵⁵⁾ Og den iis, som fryser der om vinteren smeltis op hver Sommer, i hvor tyck den end er, saa det er icke nogen anden iis tilbage;⁵⁶⁾ end de store iis-biærge, som kommer oven af landet, og falder ned i de dybeste fiorde, der Strækker sig langt ind i landet, og kommer ud drivendis af fiordene med Strømmen i stoer mængde, sammen frossen af færskvand. For disse iisbiærge kand mand dog komme til og fra land, naar den salte søe-iis er borte, som mest hindrer Skibene. Derfor troer ieg visselig, som og ufeylbarlig maae

være, at uden den Salte Søe-iis, som er lagt om vinteren ved Østerbøyd, faaer tid at Smelte og drive bort, Som kand vare kort og længe, ligesom der har været Streng Vinter, og mild eller haard foraar til; Er vel icke lang tid, førend der begyndis Strax at komme en ny Sværm af iis fra Beren-Eyland, Ian Mayen Eyland og Spits Bergen; Eftersom den løsner der Sildigere saa langt i Nord; Og inden den faaer tid at drive bort, er det vel icke langt til høsten, da der skal begynde at fryse paa nye igjen.

Dette Efter-tænkte ieg, da ieg engang frittede en Skipper, Som nogen tid hafde seyled paa Iisland; og ligesaa en Styrmand, som hafde faret med Hollænderne paa Spitsbergen efter Hval. Skipperen fortalte, at det er Skeed, at der har været et Aar saa megen iis mellem Grønland og Iisland, at Skibet kunde icke komme vest omkring landet, men maatte vende tilbage; og et andet aar igjen har der icke været iis at see. Nu er det ikke at slutte, at Skibet det aar Skulle da mod Høsten saa silde være ankomæn, at den Store Iis fra Spits-bergen og de andre Øer var passeret forbj, men det maa have været den tid, da vinter iisen ved Østerbygden var bort dreven; Og ved en kold foraar længst under Nord, den anden iis da icke saa hastig kom løs at drive bagefter; Hvilcket ieg Sluttes af Styrmandens tale, som har ligget langt ind i iisen ved Spitsbergen efter hval; thi hand berettede, at iisen der icke faaer Sprecker eller begynder at løsis, førend allersidst i Iunii, men oftest i Iulii maaned. Hvorpaa den da drivis af Strømmen langs Syd efter den Grønlandske kust og til deels omkring Statenhuck. Men den 1ste Vinter iis, tillige med nogle iisbierge fra Østerbøyd drivis omkring Huchen paa den vestre Side Hvert foraar, formedelst vinden og Strømmen, Som Skyder da langs nær landet ind ad Strædet nesten til Friderichshaab; da den der igjen bliver mødt af den Strøm, som stædse gaar ud af Strædet og sætter først tværs fra landet, og siden tilbage igjen midt ud af Strædet. Og derfor er det, at Skibene om foraaet icke kand komme til landet for iis mellem Friderichshaab og Statenhuck,⁵⁷⁾ førend oftest in medio Iulii, efter Grønlændernis Sigelse.

Ieg kand og underdanigst aflegge mit Vidnesbyrd for det aar, ieg sidste gang reyste til Grønland, at da vi først i Iulii maaned var Statenhuck gandske nær, og Saae landet klarlig den gandske dag vi Seylede Huchen forbj, var der ingen Iis at See, undtagen hist og her nogle middelmaadelige Iisbierge. Og er det merckeligt, at Strømmen løber stedse fra Norden til Syden langs Grønland paa den østre

Side; og ligesaa ud af Strædet mellem Grønland og America mest altid Syd efter; da derimod ved Lindesnæs og langs Kusten ved Norge løber Strømmen mest altid fra Syden til Norden.

Derfore efter foregaaende omstændigheder, om der Skal gioris forsøg til at *recognoscere* Østerbøyd, holder ieg for, at det enten maatte skee, omtrent paa den Stæd, som kaldis Unartok, naar der kom en *Colonie*; thi fra Friderichshaab er det mest for langt til Statenhuch, da inden at Mand kom did høsten snart allereede var forhaanden. Eller og med Skibe fra den vestlige Kant af Iisland⁵⁸⁾ begynde at reyse, fra Foraaret tilig og heele Sommeren igiennem til og fra Grønland, indtil aller seenist om høsten, da ieg formoder der absolut nogen stæds maa være aabninger at seigle igiennem, enten En eller anden tid, thi at det altid skulle være umueligt at komme igiennem, kand ieg icke troe. Maatte da Saadant et forsøg skee med 2de Middelmaadige, armerede og vel beseiglede Galiother eller Hucherter; og Enhver af dem forsyned fra Kiøbenhavn med 2 aars provision, et ungt og friskt Mandskab. Skibene maatte altid holde sig Sammen, og følges ad; Sætte deris *Cours* først tvers over til Grønland,⁵⁹⁾ og naar de møtte Iisen, da icke Strax at vende tilbage; men Seigle ved siden af den, langs ned efter, for at leede efter aabninger; og naar det icke længer kunde lade sig giøre; da igien at Seigle langs ved Siden af den, tillige op efter igien; og holde sig den saa nær, Som de allerbæst kunde; dog efter *raison* af dag og nat og veyr og vind. Med hvert Skib maatte følge 2de Grønlændere og En islandsk Student, for Sprogens Skyld, i fald, om landet var beboet, da kunde findis enten Grønlændere, eller afkom af gamle Nordske; Thi ieg formoder ligesaa snart de Sidste, Siden Grønlænderne icke kand give nogen vis underretning om landet paa den Østre Side, eller hvad folck der er. Som maa komme deraf, at de for den farlige distance af 12 Miile mellem vester- og øster-bøyd icke med deris slags baader kand komme derhen. Dog har en Grønlænder, efter *Paul Egedis* Sigelse, brøstet sig deraf: at hand har reyst allerlængst Norden fra og omkring Statenhuch; og at der var slemme folck paa den anden Side, som hafde Spitse Ansigter; Men dog ingen der, hvor hand opholdt Sig; hvorover hand var glad, at hand kom derfra igien; Thi ellers hafde hand og Sultet ihiel. Dersom dette er Sandt, har hand vel icke været meget langt omkring, eller fra Huchen⁶⁰⁾ paa den østen Side, hvor der vel har været knap næring for ham; og heller icke for Indbyggerne, som var ham fremmed, har tordet vove sig længere. Men at Indbyggerne

Skulle have Spitse ansigter, kommer icke over Eens med Grønlændernis, som ere flade; Men heller med Evropæernis. Og skulle mand da slutte, i fald, saa er, at den Nordske afkom er der endnu.

Naar det nu skulle forsøgis paa den maade, som meldt er, at komme til landet, og Gud gav løcke til, at det Skeede; maatte mand strax /:efter at Skibene Sicker var forvaret for overfald; saa vel af Iis, som af Fiender:/ med armerede *Chaloupper informere* Sig om landet hafde Indbyggere, eller icke; dernest undersøge landets beskaffenhed i Sig selv, og hvad næring det gav; og for det tredige, Saa længe mand der blev liggende, Som vel kunde vare et heelt Aar, hver dag observere Veyrliget,⁶¹⁾ og flittig gaae op paa de Høye field, for at See ud over Havet, hvorledis det hafde Sig med lisen; Sampt hvor tit og ved hvad for Slags Vind mand Saae iisen heldst at aabne sig, og drive, paa det mand bædre kunde vide, om mand en anden tid, effter at Gud gav løcke, vel at komme hiem; Skulle Søge landet igien. Men har landet sine indbyggere, maatte mand, ifald de vare Barbarer; forsigtig See sig for, at komme dem med Sickerhed i tale; eller at faae i fortroelighed nogle til Sig, da mand ved Folck kunde udfrutte alting. Her maatte vore da først Spørge om det, Som de Selv alt af Erfarenhed veedste, og hafde Seet; for at fornemme, om de vare til at trøe; thi ellers kunde et folck, der hafde fatted mistancke, og frøgtede Sig; med *Politesse* og falskhed besnære og forraske vore. I det øvrige er der vel Fleere ting, som mand icke kand skrive noget vist for; men naar det kom saa vidt, at mand begynte at *recognoscere*, og *avancerte* dermed, da forefalt vel de omstændigheder ind, som gav folck anledning til at tage de raad og *mesures*, Som mand just icke før kunde tæncke eller falde paa.

Nu at *recognoscere* Østerbøygd fra den vestre Side af,⁶²⁾ lader sig vel ikke efter mine enfoldige tancker saa læt giøre, med mindre der først blev oprettet en *Colonie*, omtrent ved Unartok; hvorved allerede var 40 Miile kortere vey at komme om Statenhuch, end naar mand reyste fra Friderichs-haab, hvilcket er liden fordeel paa Saadan Stæd, hvor saa mange forhindringer ere i veyen at frøgte for, Saa som: Iis, Strøm, Modvind, og høsten med korte dage, Storm og mørcke Nætter. Da kunde mand fra Sammestæd med 2de dertil vel indrettede *Chaloupper* giøre forsøg saa betids som mueligt, og Eventyre i det længste; siden mand hafde da icke saa langt tilbage igien,

Som naar mand Skulle søge Friderichshaab; thi da, naar mand just var avanceret saa langt, at nu Skulle der sættis om Huchen, maatte man heller; formedelst tiden, være betænckt paa at vende om igien.

Desforuden vilde den *Colonie*, som for den Sag maatte anleggis, blive og meget nøttig for en anden Sag, som Deris høy *Excellence* og Samptl: naadige Herrer naadigst melder til befordring, som er det

5te

neml: landets *Peuplering*; Efterdj der skal være det smuckeste og bæste af landet, hvor de har den længste og heedeste Sommer; Og Skulle der icke vilde arte sig nogen Sæd, kommen norderst fra Nordland i Norge, og voxe til nytte; Saa Skeede det, i mine tancker, aldrig norden fore. Her maatte de da icke forsee Sig, Som Skulle brugis dertil; Men først giøre Jorden bequem ved dørckning, og ud-see saadan marck, Som mest formedelst field, og Stædets Situation i andre maader, var fri for de koldeste vinde, og hafde mest af Soelens varme. Og naar det saa Rettelig var forsøgt, og Gud gav Velsignelse, saa kunde Kornet efter 2 à 3 aar forsøgis i en Clima længere nord, og siden meere og meere; Thi det er ofte forsøgt i Nordland, at naar folck formedelst misvæxt har maattet forskrive Sæde-korn fra Trundhiems Ampt, har det samme icke vildet arte sig ret, førend efter 3 aar; Men har i den tid faldet en kold og vaad Sommer ind, har det og været reent borte. Det mærckeligste er, at det første Aar har det voxet saa, som der Skulle blive 100de fold efter, og neste aar igien Enskiønt ligesaa god Sommer, har det nesten Syntis at Slaae gandske feyl; Men naar nu den 3die Sommer og falt god, er det bleven *Naturaliseret*. Denne *Observation* kunde og i sin tid have nøtte i Grønland, at mand icke strax af mishaab Skulle overgive det; dog Skulle icke ald Sæden Eventyris paa engang; thi ifald det mislingede, Saa hafde mand noget i behold til et nyt forsøg.

Til dette at sætte i Værck, maatte i det mindste 10 Skickelige Familier eller par folck reyse til Grønland, og forplantis paa de bæste pladser ved Gothaab, saasom: udj Amaralik-, Kokome-⁶³) og Præstefiorden,⁶⁴) thi ved Unartok, hvor mand har det bæste haab i den Sag, kand det icke lade sig giøre, førend en *Colonie* der blev anlagt; at Skib maatte søge til dem; derved hafde da vore landfolck, som en trøst og beskiermelse for Grønlænderne af *Colonien*, hvortil de, i fald noget

paakom, kunde tage *refugium*. Thi Grønlænderne Syd paa landet ere meere *Robust* og dristige end nord paa; Men overalt lumske og stiltiende til ondt ligesom deris hunde; der icke giøer eller murrer, førend de bider. Og som vore, der icke kiendte dem, og veedste ret at omgaaes saadanne og tage sig i agt, kunde let komme i fortræd og uleilighed; Thi ieg er vis paa at Grønlænderne ikke barede sig for at Stæle fra vore, Vore igien bleve ophidsede til hevn og begynte at giøre allarm; og siden de icke forstoed hinanden, kunde Grønlænderne indbilde Sig, at det vilde gaae løs paa liv og lemmer, og der over begynde at spille *prævenire*. Allerhelst nu de icke ere saa bange for vore bøsser, som tilforn; hvortil har været aarsage *Colonisterne* i Grønland, baade de Geyslige og Værdslige; Saa og Skipperne, der alle har gjort Grønlænderne alt for tidlig klog paa vore gevæhr; Og, som ieg før underdanigst har meldet, af egenøttighed Soldt dem, saa mange bøsser, som de har kundet, efterdj de har gierne faaet dem 10 dobbelt betalt; Nu har Grønlænderne alt Erfaret, at vore Gevæhr ere icke saa farlige, Som de hafde indbildet sig; thi de meente at vi kunde Skyde med vore flinter, saa tit og hastig, som vi vilde, og ey hafde behov saa længe at ladde, og at laaset aldrig slog feyl; hvilcket altsammen de nu ere bædre underviiste udj. Dette fick Hollænderne finde for nogle aar siden, paa Disco Eyland, da Grønlænderne dræbte saa mange,⁶⁵) Endskiønt de hafde gevæhr med sig. De har og Selv faaet meget gevæhr; hvor over da ieg Seeneste Gang kom til Grønland, og fornam dette: først da ieg gick til Kone-baad, som kom til lands, og Saa, at der var 3de bøsser liggendis udj: Dernest da ieg hørde, at en Grønlænder med en bøsse hafde truet et Reensdyr fra en Matros, som hafde Skudt det, da Grønlænderen og hafde medet der efter. Giorde ieg forbud, at ingen paa *Colonien* maatte Sælge Gevæhr til nogen Grønlænder. Ieg gick dem Selv fore med *Exempel*, da ieg reyste fra landet; thi da ieg for mine 2de bøsser kunde have *profiteret* over 100de Rdr. paa Vahre i Fædernelandet, Soldte ieg dem begge til En af Matrosserne for reede penge efter værdj, imod hans Eed, at hand heller icke skulle Sælge dem til nogen Grønlænder. En og Anden falt mig da imod, og Sagde: at det kunde icke Skade, om Grønlænderne hafde gevæhr, naar de icke fick lod og krud; men ieg fick og høre, at de Kiøbte lod og Krud af Hollænderne, Som mueligens icke skulle græde, over de Danskis uheld i Grønland. Saa kunde det vel og Skee, Som fordum de Franske, der bragte de

lange buer ind i Engeland, hvormed de siden Selv bleve over vundne; og det kunde endnu ved uforsigtighed hænde, at Skrællingerne kunde ødelægge Evropæerne; naar de Skulle faae formegen Kundskab og frihed, førend enten vore vare ligesaa mange i landet, eller de Selv vare omvendte og bragte under *Politie* og *Regiæring*. Nogle af dem, som vare mig imod, paastoed, at mand hafde gjort vel, nu kunde Grønlænderne Skyde fleere Reensdyr, og vi *profitere* i Handelen med Skindhvare; Dette maatte ieg tilstaae, saa længe, der var et dyr igien til at Skyde; Men ieg tæncker, at det snart ville gaae heele landet over det samme, som nu er hendt *Circumferentsen* ved Gothaab; thi i begyndelsen var der mangfoldigt af vildt; men nu ved idelig jagen og Skyden, kand 2 à 3 Mennisker gaae en heel dag, og icke finde noget, ja neppe See Spoer efter noget Slags vildt. Og saa er Grønlænderne icke heller sparsom; Men som Ulven ødelegger saa længe hand känd,⁶⁶⁾ og seer Et igien.

Nu til at *etablere* saa mange Familier i Grønland, som underdanigst er meldt af Nordlændere og Finner; Det vilde vel fornemmelig og Sickerst komme an paa hans Kongl: Mayts: allernaadigste *resolution*; først med *Placater* at lade sin allernaadigste *intention* og villie forkynde her i landet, og der udj tillige at give tilkiende de Kongl: allernaadigste forundte Herligheder og Friheder; hvor iblant ogsaa dette: At de maatte nyde og tage til Odel og Eyendom for Sig og Sine, saa meget de formaatte uden betaling, og derfor end og være frj for Skat og *Contributioner* udj 20 aar, naar de vilde sætte sig ned i Grønland, Som til livs ophold og næring er ligesaavel Skicket og nock saa beqvemt til disse Slags folck, som Iisland eller Nordland paa sine Steder. Dernest, at hans Mayestæt Selv allernaadigst vil bekoste deris Reyse, og forskaffe alt, hvad de Skal have at holde paa, Saa vel til livs ophold, Som andre nødvendige ting at sætte sig i Stand med: af *Creature*, baader, fiske-Reedskab, Tømmer og Bræder til Huuse for dem, deris *Creature* og Søe-Redskab; Sampt andre *Materialier*, Som de kunde behøve. Og derforuden 2de Aars Underholdning med *Proviand*, efter at de vare komne til landet. Og naar saa de Nordlandske Karle, som før er meldt, kom fra Grønland og hiem, og forestillede sine Landsmænd det bæste; hvortil de maatte være *instruerede*, haaber ieg at Sagen fick en god Gang. Den toe Aars Underholdning i landet maatte de have, Eftersom de icke kunde forskaffe sig noget Selv, Saa længe de maatte bygge, og have tid til at sætte Sig i lave; hvilcket ey vilde Skee den første Sommer, og ey heller Maaskee til gavns den Anden Sommer,

Saasom de baade kunde komme Silde til landet, og lidet udrette, da Sommeren var kort; Saa og at de fornemmelig maatte indsamle foeder til *Creaturene* og Brænde at *Conservere* Sig Selv med; Og i saa fald, Saa længe, der var noget tilbage ugiort paa landet til deris medhavende godsis *Conservation*, kunde de icke synderlig søge nogen næring til livs ophold, hvercken paa land eller vand.

Af saadanne omstændigheder, Skulle det vel Synis Deris høi *Excellence* og Samptl: Naadige Herrer, at omkostningen vil blive Stoer; men ieg tæncker underdanigst, at naar alting blev *reguleret* for dem efter den maade som de ere vante til i Nordlandene, saa turde den kun blive maadelig. Og for nogenledis at viise omtrent hvad den kand beløbe sig til, vil ieg underdanigst giøre en *Calculation* over Omkostningen for en *familie* af 4 Mennsker til at sætte sig i Stand med.

	Rdr.	m.	s.
1. Stue med fordør, et lidet Kåmer og en Saa i Enden med 1500de Næver at tække med	24	—	—
2. Et lidet Sænge Kåmer 6 al: lang med et lidet Skaat til fordør og 700de Næver til Tag for	9	—	—
3. En Finne Gamme til ud Huus med Næver og Træfang	3	—	—
4. Et Fæhuus til Stort Qvæg med Næver at tække med for	10	—	—
5. En Finne Gamme, som den forrige til Faar og Gieder	3	—	—
6. Et Høe-Huus med ald behør	14	—	—
20 tylter arbeids bræder til gulv, lofft og at bordklæde med	6	4	—
4 tdr. Kalck at blande i leeret til at muure med.	—	4	—
Senge Klæder til Mand og Kone for	8	—	—
Ligesaa til en tjeneste dreng og pige	8	—	—
1 Haandqværn	1	4	—
1 Gryde paa en Ancker	3	—	—
1 dito paa 6 Kander	2	—	—
1 Kaaber Kiedel paa 9 à 10 m.	2	—	—
1 Brød-Jern	1	—	—
2 Skieringer, En Større og en mindre	—	4	—
1 Hacke	—	2	—
2 Jern-Spader	1	2	—
2 Høe-leer at meye græs med	—	2	—

	<i>Rdr. m. s.</i>
4 Græv.....	— 3 —
1 Stort Trug, 2 mindre dito og 4 træ backer....	1 — 8
2 Øxer.....	1 — —
1 Stoer ballie.....	— 2 —
8 Grinner at Samle fæet udj.....	1 — —
20 Melcke Buncker à 6 s.....	1 1 8
2 Melcke Kiør.....	6 — —
1 M: qvie og 1 Tyr dito à 1 Rdr.....	2 — —
5 Faar og 5 Gieder à 3 m.....	5 — —
2 bucker og 2 vædre, à 3 m. 8 s.....	2 2 —
7. Et Baad Nøst med ald behør for.....	10 — —
8. En Siaa, til at hænge fisk og Søe-Reedskab udj	4 — —
1 Ferrings Baad med behør.....	5 — —
1 toe Rum Baad for.....	2 3 —
1 dybsagn paa 200 favner.....	2 — —
1 Vad been.....	— 1 —
1 Søe-skind kiøle.....	1 — —
1 Skind buxe dito.....	— 4 —
1 pr. Søe-Støvler.....	1 2 —
1 Skindhæt.....	— 3 —
1 Væv, at væve Vadmel og lerret paa.....	2 3 —
1 dito at væve Ryer paa.....	1 1 —

Summa 150Rdr. m. s.

Her foruden til en *Familie*, bestaaende af 4 Mennisker, *Proviand* om Aaret; Prisen derpaa nogenledis beregnet som den kand ventis for i Danmark: af Efterfølgende Sorter, Neml:

4 tdr. bygmehl à 10 m. er.....	6 4 —
2 tdr. Havremehl à 9 m.....	3 — —
2 tdr. Rugmehl à 15 m.....	5 — —
½ td. hvide Erter.....	— 5 —
½ td. Fransk Salt.....	1 — —
1 td. Oxe Kiød.....	5 3 —
2 tdr. Malt à 9 m.....	— — —
Humble for.....	— 3 —
¼ td. Smør.....	4 — —
½ td. Byggryn.....	2 3 —

Summa 32Rdr. — —

Hertil føyes efterfølgende, Som icke En, Men 2de Familier tilsammen maatte eye, Neml:

1 fire Rømmings baad med behør . . .	7	Rdr.
1 laxegarn og 1 Hest	13	—
Og er 2de <i>Familiers</i> toe Aars <i>Pro-</i> <i>viant</i> i landet	128	—
Deeris udredning med Huuse og Boeskab	300	—
		448 Rdr. gjør
omkostningen for Tie <i>Familier</i>	2240	Rdrl.

Disse foranførte Sager at transportere Synis for Fragten Skyld menagerligst at kunde Skee fra Bergen, og did hen var det og vel lettest at bringe alting fra Nordlandene; Dog vilde ieg og vove det om Sommeren gandske vel at bringe det lige fra Nordland og til Kiøbenhavn med en Iagt i toe gange, ifald man icke kunde faae saa stort Skib fragtet i Bergen; Thi et Skib paa 50 à 60 lester Skulde vel icke kunde imodtage det alt paa engang, og naar mand da med et stort Skib igien Skulle først om foraaret reyse fra Kiøbenhavn til Bergen, kunde Reysen blive meget Sincket og maanedspengene fleere. Den forskiæl kunde dog blive at det vilde koste 360 dr. meere for begge Reyser lige fra Nordland og til Kiøbenhavn, end alleene at føre det til Bergen, og disforuden vilde det koste at underholde folckene i Kiøbenhavn Vinteren over. Men det vilde og koste i Bergen, og der kunde de overtalis til at løbe bort; ligesom, da ieg forrige gang var i Bergen med de, som nu ere i Grønland, løb 4 bort og ieg maatte faae andre i Stæden igien med stor møye. Derfor dersom det ikke Skulle være alt for stor forskiæl i bekostningen, imellem at føre dem lige til Kiøbenhavn og at indtage dem og deris i Bergen, saa var det dog, i henseende til at naae Grønland i betids end silde paa Sommeren, meget bædre at bringe det til Kiøbenhavn for at have alting paa reede hænder. En Iagt, som kunde føre det i toe gange fra Nordland til Kiøbenhavn, fick mand vel icke ringere for hver Reyse med ald omkostning end 380 rdr. det er for 2de gange 760 Rdr. Den forrige Summa er 2240 Rdr. gjør 3000 Rdr. i alt med at forskaffe det til Kiøbenhavn. Nu et Skib igien, Som Skulle imodtage dette, og gaae dermed til Grønland, vil nock komme over 12 til 1400 rd. om icke 1500de. Ellers kunde vel og de Skibe, som for Handelens Skyld gick til *Colonierne*, imod-

tage noget, efterdj de gaaer den samme Vey, og da Skulle mand vel maaskee komme ud med et Skib for 1000de Rdr.; Thi iblandt har det været temmelig drægtige Skibe, som for den pris har gaaet til Grønland. Men derimod har ieg spurdt at fra Bergen har mand for denne tid kundet faae et got Skib for 800de Rd. Overalt kand der dog icke vidis, hvor stort Skiberum behøvis, førend Sagerne kom paa et Stæd at ligge; thi da kunde vel et mindre behøves end Mand tæncker. Herom maa dog de forstandige i slige Sager, som har bædre Begreb, sige deris meening for nærværende omstændigheder; Men for den efterkommende tid, om Farten Stedse Skulle blive imellem, fra Kiøbenhavn, vil ieg underdanigst forestille noget, Som kunde blive nøttigt, i anledning af det, ieg har eftertænckt om Hvalfangsten. Men naar det nu kom der til og Gud gav løcke, at alting kom vel over til Grønland; da maatte hver mand baade paa Skibene og *Colonien* haste med at faae disse *familier* med deris Sager didhen, hvor de Skulle være, og hielpe dem i alle muelige maader, at komme fort med Huusenis opsættelse; Paa det de Skulle icke lide anstød og modgang i begyndelsen, der kunde gjøre dem forsagte og tage mod og lyst bort. Siden Skulle Præsten, Sampt Kiøbmanden og andre paa *Colonien*, ofte besøge dem, naar de kunde, for at opmuntre; og hvad som fantis paa *Colonien* af Kiød- og fisketønder og andre træer, som ellers icke brugis til Speck, men brændis op, Skulle som en Ret tilhøre dem, naar de vare ledige og de bad derom; hvoraf de kunde forarbejde adskilligt til fornødenhed. Og siden der icke er udj landet nogen Skov til nøtte, Saa vilde det og vel komme der til, naar *Familierne* Skulle blive mange, at alt det drive brænde, som fantis, maatte *Colonisterne* entholde sig fra, og alleene tilhøre dem at bygge med. Der er ellers ingen *Colonie*, som har haft nogen nøtte af drive Brænde, uden alleene Gothaab; hvor mand har haft større fordeel, om mand i Stæden for langt ud paa Høsten at Sancke allevegne omkring disse træer til brænde, heller har Sancket Specket fra Grønlænderne, da der altid kunde havis meere igien for det end som brænde har kostet fra Fædernelandet; og ellers kunde have Fartøyerne heele i stæden for Sønderbrudne. Ved landets *Peuplering*, naar alting var kommen i Stand og orden, kunde handels Logierne *profitere* med arbeidskarle; Thi i Stædenfor, at en Matros fra Kiøbenhavn koster aarlig i kost og løn 60 Rdr. Saa kunde mand efter den Nordlandske Huus-Holdning og maade, have en af landets Indbyggere i tjeneste om Aaret med kost og løn for 20 Rdr. Derforuden giordis da icke behov, at holde saa mange

folck om vinteren, uden 2 à 3. Men fra den tid om foraaet, handelen begyntis, og indtil den Endtis om Høsten kunde mand hyre i landet hos Sig. Og de som i den tid hafde ladet sig leye, kunde iblandt andet ogsaa faae *Proviand* i betaling, til at holde deris eget Huus med. Dette kunde dog vel icke saa snart Skee, førend indbyggerne vare blevne saa mange, at deris egen Iords avling og indhøstning derover icke blev spildt; Men disse maatte dog paa andre tider for betaling være pligtige at gjøre *Colonien* tjeneste.

6te.

Hvalfiske Fangsten, Som Deris Høy *Excellence* og Samptl: Naadige Herrer forlanger min Underdanigste betænckning om, har ieg icke saa Synderlig giort mig bekiendt, at ieg i Sælskab med andre Skulle kunde give nogen tilforladelig Underretning. Men dog efter pligtskyldighed Skal ieg det ringe og utilstræckelige, som er Samlet af andris Beretninger underdanigst meddeele til Deris høy-*Excellencis* og gode Herreris Skjønsomhed, hvorvidt det kand *validere*.

Paa den vestre Side af Grønland, hvor nu *Colonierne* ere, er Hualfiske-Fangsten mest af vigtighed i Disco-Bugt og ved Nipsisene, 15 Miile omtrent længer Syd; Paa disse pladser Skulle det være værd umagen; dog i mine tancker ikke anderledis end at *associer*e Sig med Grønlænderne⁶⁷⁾ i at fange og beholde den; Thi ofte mister Grønlænderne en Hval, naar den er dræbt, fordj de icke har middel til, enten at bierge den til landet, eller hindre at den icke Siuncker for dem, naar de skal paa Søen afflaae Specket, og derover neppe faaer den $\frac{1}{2}$ ve deel deraf. Derfor, Efter mit ringe Begreb, Synes det, at mand icke, som Hollænderne Skulle udreede noget Skib, for Egentl: at gaae paa Slig fangst; Thi det var for Stoer bekostning, og kunde mindre vente i profit, efterdj vi ey har saa befarne og dygtige folck dertil, som hand. Men Efterdj Vi har *Colonier* i landet, og Grønlænderne ere os til villie, Kunde voris Slaae sig Sammen med dem, og forsyne Sig med 2de behændige gode *Chaloupper*, og fornøden Redskab; Da et parti kunde med den Eene i betids om foraaet, ligge i hvalfiske Ejlænderne;⁶⁸⁾ for tillige med, at indhandle det Speck, Som Hollænderne hvert aar sammesteds drager af med; og et Partie med den anden *Chaloupe* i Maklykaut;⁶⁹⁾ Og hafde mand derfor icke fornøden større Mandskab i landet end sædvanligt uden et par vittige og duelige mænd i slig tilfælde, En for hver

Chaloupe med 2 andre af *Colonien*; for resten fick man gjerne saa mange Grønlændere, som behøvedis, Efterdj de gjerne vil være med i saadan leeg. Derforuden Siden der til Christianshaab i Diskobugt gaer aarlig 2 Handels Skibe,⁷⁰⁾ Saa kunde det Eene være tillige udrustet for at tage en Hval, og saa i betids gaae fra Kiøbenhavn, at det kunde være saa tidlig der, Som Hollænderne,⁷¹⁾ for at forsøge i Bugten deris løkke. Men hertil maatte forskaffis en *habil* Harpunerer⁷²⁾ uden Hvilcken det ellers vilde være for-giævis. Vel kunde mand og faae Grønlændere ombord, som til fangsten vare vante, med en Kone-baad; Men det var icke altid strax giort, da i midlertid hvalfiske kunde passere frj Som ellers maatte blive til bytte.

Syd paa landet ved Gothaab, Friderichshaab og Unartok er intet ved at giøre⁷³⁾ uden at der undertiden kand, Norden fra, komme en død Hval drivende langs kusten, og af Grønlænderne undertiden slæbis til landet.

Paa den østre Side, Østerbøygd kaldet, kand ingen vide nogen Beskaffenhed, saa længe landet der er ubekientd, Enten der kand faaes hval eller ey, og om mand derfra kand søge Spits-Bergen. Men der er altid hval, som mange Skibe gaaer efter om foraaret, en meget lang Reyse; ligesom ved Beren Eyland og Ian Mayen Eyland, som ligger mellem Spitsbergen og Iisland; til samme Seyler mange paa Kobbe-fangst, det er: at Slaae Sælhundene paa isen. Og de som først kand komme der hen giør den *profitabelste* fangst, efterdj Sæl-hunden da er bleven meere bange og Skye for dem, som kommer efter. Ved disse bemelte pladser: Spitsbergen, Beren Eyland og Ian Mayen Eyland, kunde baade de Danske og Nordske have fordeelen borte, naar de vilde /:ikke alleene derfor, at disse Rigers *Monarch* tilhører Herredømmet over samme pladser, og at de ligger udj Nord-Søen mellem Norge og Grønland, men og:/ fordj ingen hvercken fra Holland, Hamburg, Engeland eller Rusland, kunde saa snart Seigle derhen og være saa tidlig forud, som Danske og Nordske; naar de ville paa denne Høyde af Andenes, Som efter min Gisning ligger paa 68 gr. eller noget meere, op rette en Logie i Nordland, hvorfra de kunde beseigle ommelte Eylænder med god Vind i en tid af 2, 3, og 5 dage, og komme længe for de Andre, som omsider vel kunde kiedis ved Haandværcket, naar de saaledis hvergang Skulle See sig betagen ald fordeel. Til samme Logie maatte Skibene komme om høsten, for at være paa reede hænder mod foraaret, og imidlertid

om høsten fiske Sild og Salte paa sin Flamsk, som nu i toe aar har været i temmelig mængde, og En mand i aar alleene, førend lagterne kom fra Bergen har fanget 12 læster. Med samme Sild kunde da et Skib Strax igien gaae til Kiøbenhavn; og imidlertid de andre, som laae Vinteren over, fiske Tordsk og nedsalte, efterdj ved samme Stæd og i *Circumferencen* falder aarlig mest af Saadant fiskerie. Hval er her ogsaa alle Aar, som følger med fisken under land, besynderlig, naar Silden gaaer til; Men Somme aaringer om foraaet og Sommeren Endskiønt fisken er viget igien til Havs, er undertiden saa megen hval, og mange iblant af den rette Sort, at folck neppe tør vove Sig paa Søen, da kand en Hval ofte om Sommeren ligge heele dagen oven i Vandet og Sove. Ieg erindrer at for nogen tid en Hollænder, som gick til Spitsbergen, og hafde faaet Skade paa sit Roer, blev fordreven ind i en fiord 3 Miile fra Andenæs; da hand gick ud igien og fick en Stoer Hvalfisk nær under landet, Skulle hand have Sagt: at fick han en saadan til, vilde hand gaae Hiem igien; Men det er, Som ieg før underdanigst har meldet, at Hollænderne til Hvalfangsten har de bæste folck, hvilcke mig er Sagt, hand faaer fra Nogle Eylænder vesten paa Fyrstendømmet Slesvig,⁷⁴⁾ En af dem, uden tvil, kaldis Silt og Indbyggerne Sille-Rincker, naar saa er, er ingen meere berettiget til deris tjeneste end de Danske. Maatte nu dette gaae for Sig, Som Sædvanlig er værd at begynde paa, vilde det blive herligt for den Grønlandske dessein; Thi saa ofte noget herfra Skulle forskaffis til Grønland, Som, naar *familierne* der formerede Sig, lit vilde behøvis hvert aar, der nødvendig her fra maatte forskaffis, kunde det med ingen bædre leylighed og mindre bekostning komme til Kiøbenhavn, end med Skib, herfra; enten det, Som om Høsten gick bort med Sild, eller de Andre, Som kom tilbage fra Speck fangsten, og først maatte her ind igien for at brænde Specket og tillige at tage den Torsk, Som de her kunde have Salted om Vinteren.

Ved Andenæs er og det bæste, korteste og reeneste ind- og udløb for Skibe, 3 Miile breed; Saa kand der og altid af de fiskere fra Andenæs-væhr, der ligger yderst paa en odde ud i Havet, faaes lotser; thi de ere altid baade om høsten og foraaet langt i Søen paa fiskerie. Saa fattis heller icke paa gode havner i nærværelsen; og andre Stæder i Nordland, naar mand først er kiendt til at Seigle ind. Men naar et Skib første gang Skulle gaae fra Kiøbenhavn og hid op, maatte der Skickis ved en kiendt mand, som maatte følge med, og

giøre Skipperen bekiendt med fieldene paa dend høyde, hvor han Skulle ind.

* * *

Saaledis har ieg nu Underdanigst anført baade det Eene og det Andet, saa vidt ieg har kundet eftertæncke med bæste overlæg, efter mit ringe begreb; forhaabendis, at hvad ieg her enten har feylet udj eller manglet; andre da med større Skiønsomhed har igien givet bædre oplysning om, formedelst meere Erfarenhed og nøyere indsigt i tingen. De anførte poster, som ieg Underdanigst formeener baade at have været *Missionen* hinderlig og ellers i andre maader Værcket til Skade, kand vel naar aabenbaret bliver, vorde til fortrydelse og udleggis mig til onde; Men ieg veed med en god Samvittighed hos mig Selv for Gud, og forsickrer underdanigst, at ieg meener altsammen alleene til det bæste for efterkommende tid; Og at Deris Høy-*Excellence* og Samptl: Naadige Herrer, Som Staae i Gabet for Guds Meenighed og tage Hans æris og Rigis formeerelse iagt, kand selv naadigst, naar de veed uleyligheden og de forhindringer, som ere i veyen, *remedere* Sagerne allerbæst. Hvad ellers i mine forrige Underdanigst indgivne Betænckninger og forslag findis anført. Som ieg enten her gandske kand have gaaet forbj, eller kun lidt handlet om, det *refererer* ieg mig endnu underdanigst til.

Ieg har det Haab og den fortrøstning, at, om icke noget, Enten af dette eller de forrige, kand være tilstræckeligt og efter behag, Deris Høy-*Excellence* og Samptl: Herrer dog anseer villien for vercket og naadigst Eftertæncker: at af mig, i henseende til de andre, ey kand ventis noget saa Solid, og Fuldkomen, Siden ieg ey har været saa længe i landet, eller er saa gammel og Erfaren i de Grønlandske Sager, Som de.

For Resten skal det være min inderlig bøn og Suck til Gud og hans Søn den store Raads Engel, at hand for sin store kiærligheds Skyld til Mennisken, og sin u-Endelige Naade og Barmhiertighed mod usle og elendige Syndere, naadelig vil meddeele Deris Høy *Excellence* og Samptl: Herrer det bæste Raad til dette Høye og Gudelige *Dessein*, Som Sigter til arme Hedningers omvendelse, hans Store og Hellige Navn til udødelig pris, lov og ære; At deris høy *Excellence* og de Andre Høygunstige Medarbeydere her udj maa være et Middel til mange 100000de Siælers Frelse og ævige Salighed. Den allerhøyeste Gud give dette Værck løcke og fremgang, og faderlig benaade Deris Høy *Excellence* og de andre Høygunstige

Herrer til dette Verck at udføre Et langt Liv med bestandig Helbred og fornøyelse; at Deris Høy *Excellence* med Samptl: Naadige og Høygunstige Herrer maae her i tiden See velsignelsen af deris arbejde og omhyggelige foranstaltning, og høste derfor ævigheds behagelige frugter.

Ieg forbliver

Deris Høy *Excellence*

Høy og Velbaarne

Høyædle og Høyvelbaarne

Høyædle og Velbaarne

Andenæs d: 11te

Novembr:

Anno 1747.

Høyædle og Høyærværdige

Samptl: Naadigste og højgunstige Herrers

ringe *Client* og

Underdanigste tienere

N. Rasch.

Noter og anmerkninger.

¹⁾ *Collegium de cursu evangelii promovendo*: det latinske navn paa missionskollegiet (stiftet 1714). — Kollegiets daværende præses var „Hans Excellence“ greve Johan Ludvig Holstein til Ledreborg (1694—1763), efter hvem kolonien Holsteinsborg blev opkaldt paa forslag af Nils Egede. — Kollegiets øvrige medlemmer var Sjællands biskop, en professor og et par lægmænd i indflydelsesrige stillinger. Dets sekretær var Vajsenhusets inspektør eller forstander Johan Finckenhagen (1694—1778).

²⁾ *første og sidste Hiemkomst*: henholdsvis 1740 og 1743.

³⁾ *Jacob Sewerin*: f. 1791 i Sæby, søn af byfoged Søren Nielsen og Birgitte Ottesdatter, student 1706, men gik senere over til handelen og oparbejdede en meget stor forretning i Nyhavn i København. Medindehaver af monopolet paa Finmarken 1729—41; monopolindehaver paa Grønland 1734—50. Ejer af Dronninglund, Dronninggaard og Hals Ladegaard. Død ²³/₅ 1753 paa Dronninglund. Kaldtes „Grønlands Patron“. Gift 3° gang 1742 med sin kusines datter Maren Dalager, søster til de to bekendte Grønlandskøbmænd Lars og Christopher Carl Dalager.

⁴⁾ *maatte komme hjem*: af de tre her nævnte forblev Anders Olsen i Grønland til sin død, medens de to andre, Hans Haagensen og Petter Jonsen, sikkert er blevet hjemsendt maaske allerede 1748, da de ikke findes blandt mandskaberne i Godthaab eller Frederikshaab efter den tid.

⁵⁾ *Baals Revier*: Godthaabs fjordkompleks, egtl. Balls River, kaldet saaledes efter en londonsk storkøbmand Richard Ball, som var medinteressent i James Halls Grønlandsekspedition 1612.

⁶⁾ *Amaralik*: den sydligste fjord i Godthaabskomplekset. Gennem Austmannadalen og denne fjord kom Nansen ud fra sin indlandsisvandring „Paa Ski over Grønland“ i sept.—okt. 1888.

⁷⁾ *uden hans Mayestets bekostning*: dette blev ikke tilfældet, idet det alm. octr. handelskompagni ligesom Sewerin fik en aarlig subvention af kongens kasse til handelens og missionens drift.

⁸⁾ *forvolder ofte stoer Skade i Negotien*: nemlig derved, at handelstogterne ud i kolonidistrikterne da først kunde finde sted henpaa høsten og derfor ofte ikke naa alle beboede pladser.

⁹⁾ *Selv allernaadigst paatager Sig det arme Grønland*: Dette skete først midt i 1770-aarene, da „Kongen“ (o: staten) overtog Grønlandsmonopolet fra det alm. octr. handelskompagni.

¹⁰⁾ *en vis liden part af hvert fad Spæck*: Efter statens overtagelse af Grønlandshandelen bevilgedes der købmænd og assistenter visse indhandlingsprocenter, som i heldige aaringer kunde overgaa den faste løn.

¹¹⁾ *100 Rdr.*: dette var allerede i Sewerins tid de grønlandske købmænds pengeløn (foruden kostdeputat in natura). Senere blev det deres begyndelsesløn, som kunde stige til 200 rd.

¹²⁾ *Soutenere Missionen*: fra begyndelsen oprettedes handelen paa Grønland for at holde missionen i gang, ligesom baade Sewerins og handelskompagniets monopoler havde forpligtelse til det samme, og langt ned i tiden afgav ogsaa „Den kongelige Grønlandske Handel“ aarlig en bestemt sum til missionskollegiet, hvilken udgjorde langt den største del af bekostningen ved missionen.

¹³⁾ *menagere* ∅: formindske.

¹⁴⁾ *Speck-kiste*: en saadan indrettedes i 1770-aarene ved kolonien Ûmánaq, ligesom provst Sverdrup i Jakobshavn lod indrette en saadan, da han indsamlede spæk til bekostning af en kirke ved kolonien.

¹⁵⁾ *havn i Nærværelsen*: Godthaabs skibshavn ligger flere kilometer øst for kolonien og søvejen dertil er mere end dobbelt saa lang.

¹⁶⁾ *ved Grønlænderns hjælp*: den første fastansatte Grønlænder — en døbt ved navn Aron — antoges i handelens tjeneste ved logen Jakobshavn 1755.

¹⁷⁾ *Hernhytterne*: den herrnhutiske missionsstation Neu Herrnhut var beliggende paa selve Godthaabslandet 2—3 km. fra kolonien.

¹⁸⁾ *Skole-børn*: saavel ved Godthaab som ved Christianshaab opfostredes fra 12 til 24 skolebørn paa Sewerins bekostning, ligesom der var opført et „paa grønlandsk Maade bygget“ skolehus.

¹⁹⁾ *Kiersi*: kirsey ∅: en art uldent stof, hvoraf der forhandlede temmelig store mængder ved de grønlandske kolonier.

²⁰⁾ *Baalsrevier*, jfr. anm. 5.

²¹⁾ *Seminarister*: saaledes kaldtes de studenter, som undervistes paa „det grønlandske Seminarium“ med senere missionstjeneste i Grønland for øie.

²²⁾ *uden forlov*: paa dette tidspunkt var der kun een missionær, nemlig Jacob Sewerins første hustrus dattersøn Segud Hansen Grønbech (1716—61), som efter to aars ophold ved Christianshaab uden tilladelse rejste hjem 1746 under paaskud af, at han var „bange for Grønlænderne og ikke kunde lære sproget“. Iøvrigt tilbød Grønbech — vel som en slags erstatning for sin egenmægtige hjemrejse — at gaa som missionær til Finmarken, men deraf blev intet, uagtet missionskollegiet vedtog at tage imod tilbudet „naar Leilighed gives“.

²³⁾ *hastig at naae sit forsæt* ∅: at opnaa et pretekald i fædrelandet.

²⁴⁾ *Superintendenten Egede*: Hans Egede, som 1740 var blevet udnevnt til biskop for Grønland og missionskollegiets konsulent.

²⁵⁾ *alle Seminarister skulle han antage*: det grønlandske seminarium oprettedes 1737 efter forslag af Hans Egede, som blev dets forstander.

²⁶⁾ *gramm. Dictionar*: hverken grammatik eller ordbog forelaa trykt paa dette tidspunkt, saa undervisningen maa være foregaaet efter Hans og Paul Egedes sproglige optegnelser.

²⁷⁾ *Grønlænderns latter og grimacer*: da der i slutningen af 1730-aarene opstod en kristenvækkelse i Christianshaabs distrikt, hændte det flere gange, at ny-

vakte lagde oprigtig sorg for dagen over, at de i sin tid „havde leet af Bing (Christianshaabs første missionær), naar han læste for dem.“

²⁸⁾ *strax komme hjem*: i kolonisationens første perioder var missionærernes pligtige tjenestetid kun 4 à 6 aar.

²⁹⁾ *Matrossernis ugudelighed*: Paul Egede fortæller, at ved Christianshaab døde ^{27/3} 1739 „en Matros, der ikke var værd at han skulle leve paa Iorden. — — — En Kiæde af lutter Ugudelighed, Bander og Eder vare hans Morgen- og Aften-Bønner og med de samme endte han og sin Tale, da han nogle Timer før sin Død misted baade Hørelsen og Maalet.“

³⁰⁾ *Hr. Egede*: Paul Egede, Rasch's fetter.

³¹⁾ *u-Enighed* — — — *endog imellem de Geystlige Selv*: heraf kendes kun et tilfælde, nemlig imellem missionærerne Drachardt og Sylow i Godthaab 1740—42 — men altsaa netop paa den tid, da Rasch kom til denne koloni.

³²⁾ *En Fiscal over sig*: dette realiseredes i 1773, da der udnevntes to vice-provster i landet, Sverdrup for Nord- og Thorhallesen for Sydgrønland.

³³⁾ *de mest ustadige og flackende folck*: herom siger missionær Thrane i skrivelse til missionskollegiet af ^{30/7} 1755: „Hvad som meest anfegter det Haab man har, om disse arme Hedningers sande Begierlighed til Guds og Jesu Christi Kundskab, er deres Flakren — — —.“ — Og i en skrivelse af ^{11/4} 1765 til miss. Sverdrup i Jakobshavn i anledning af, at endel af de døbte ved stedet var flyttet bort, hedder det: „Vi undre os ei stort derover, ved at kiende Grønlændernes Tilbøielighed til at flakke fra eet til andet Sted, hvor til de fornemmelig betiene sig af den Leilighed, naar ingen Missionaire er ved Colonien, som ved at erfare saadant deres Forsæt kan overtale dem til at afstaae derfra.“

³⁴⁾ *det lidet af Guds Ord, de engang har hort, igien blevet forliiset*: i denne anledning gav missionskollegiet missionærerne ordre til ved saadanne lejligheder, naar døbte Grønlændere flyttede andenstedshen, „at tilkiende give deres Afreise for den nærmeste Missionaire, og tillige at berette ham deres Forhold og Omstændigheder“ i den hensigt „at afværge at de ei opholde sig uden paa de Steder, hvor Lærere ere i Nærværelsen, for ei at henfalde til deres forige Hedenskab.“

³⁵⁾ *i 10 aar*: i 1760-aarene bestemtes det, at ugifte missionærer skulde gøre tjeneste i Grønland mindst 6 aar og gifte 10 aar.

³⁶⁾ *150 Rdr.*: dette var den fastsatte missionærgage (foruden kostdeputat in natura).

³⁷⁾ *i pension*: efter hjemvending fra Grønland fik missionærerne herefter 80 rd. aarlig i vartpenge, indtil de fik nyt embede.

³⁸⁾ *ingen vilde gaae til Grønland*: i flere perioder var det meget vanskeligt at faa theologer til at søge til Grønland, medens der til andre tider meldte sig i overtal.

³⁹⁾ *blande Sprogene Sammen*: dette er sjældent tilfældet. Europeiske børn i Grønland lærer som regel det grønlandske sprog først.

⁴⁰⁾ *saadanne Børn*: adskillige i Grønland fødte europeiske børn, baade presters og handelsfolks, er senere traadt i tjeneste i landet, som i almindelighed har en stor tiltrekning for saadanne.

⁴¹⁾ *Kongl. Articuler*: forsaavidt hermed tænkes paa love, da er saadanne først i nutiden indført for Grønland. Men 1782 udstedtes en almindelig instruks for alle i handelens tjeneste staaende.

⁴²⁾ *Ober-hoved, der Skulle holde over Articlerne*: Ved udstedelsen af den alm. instruks fik købmændene ordre til med visse mellemrum at oplæse denne for mandskaberne ved kolonierne.

⁴³⁾ *Horerie med Grønlanderns Qvinder*: allerede tidligere var der indgaaet flere blandede ægteskaber, som netop fra denne tid af tiltog mere og mere, ikke blot blandt koloniernes mandskaber, men ogsaa blandt de overordnede funktionærer.

⁴⁴⁾ *større indsigt i de grønlandske Sager*: dette gælder i første række bergmester Fersleff, som havde gjort tjeneste i Grønland, først ved Godthaab og senere ved Christianshaab, fra 1723 til 1739. Det blev ogsaa, da det alm. octroyerede handelskompagni overtog monopolet, overdraget ham at udarbejde instruks for købmændene i Grønland.

⁴⁵⁾ *den ved Jacobs havn kand ieg icke regne*: logen Jakobshavn eksisterede ikke, medens Rasch var i Nordgrønland, den oprettedes først i 1741. I hans tid ved Christianshaab foretoges der kun handelstogter derfra til de derværende bo- og teltpladser.

⁴⁶⁾ *2de gode Catecheter*: ved Christianshaab og Clauthavn tjente i disse aaringer kateketen Jens Pedersen Mørk og ved Jakobshavn Johs. Pedersen Dorf.

⁴⁷⁾ *Nepisene*: øen i Holsteinsborgfjordenes syddel, hvor Hans Egede anlagde koloni 1725 og atter 1729, men som hver gang kun bestod en ganske kort tid.

⁴⁸⁾ *noget Sydligere*: den næste koloni, som anlagdes mellem Godthaab og Christianshaab, var Sukkertoppen 1755.

⁴⁹⁾ *Sydbay*: en ø udenfor Nordre Strømfjord, hvor de hollandske handlere allerede paa Hans Egedes tid holdt til i stort antal. Her anlagdes en loge 1757, hvilken senere flyttedes ned til Holsteinsborg.

⁵⁰⁾ *kun en dags vinter-reyse, naar isen ligger*: med godt islæg kan turen fra Jakobshavn til Christianshaab køres paa 4-5 timer.

⁵¹⁾ *Unartok*: øen Ûnartoq i fjorden af samme navn sydfør Julianehaab. Her findes de berømte varme kilder (navnet betyder: det varmende el: det hede).

⁵²⁾ *Østerbøyg*: den middelalderiske Østerbygd var beliggende i Julianehaabs distrikt.

⁵³⁾ *Westerbøyg*: den gamle Vesterbygd var beliggende i Godthaabs fjordkompleks.

⁵⁴⁾ *Orcades og Hettland* ∴ Orknøy-øerne og Shetlands-øerne.

⁵⁵⁾ *beseiglet indtil 71 gr. og meere*: allerede i den middelalderiske bebyggelsestid udstraktes de Norskes togtrejser til Nügssuaq-halvøen nordfor Disko; stedet kaldtes Eisunes; og endog til helt nordfor Upernavik paa 73° n. br., hvor der i 1824 fandtes en runesten i en varde paa øen Kingigtorsuaq; runerne menes at være fra tiden omkr. 1300. — Og 1616 naaede William Baffin helt op til den 78. breddegrad; han gav arkipelaget omkring det nuværende Upernavik navnet Women Islands.

⁵⁶⁾ *kommer oven af landet* ∴ fra indlandsisen.

⁵⁷⁾ *ikke kand komme til landet for iis mellem Friderichshaab og Statenhuch*: efter kolonien Julianehaabs anleggelse 1774 maatte derfor oftest dennes last oplegges ved Frederikshaab og derfra nedbringes med smaafartøjer.

⁵⁸⁾ *med Skibe fra den vestlige Kant af Lisland*: herfra udgik den af sø-officererne Løvenørn og Chr. Thestrup Egede (Paul Egedes søn) ledede ekspedition 1786--87 til Grønlands østkyst for at finde Østerbygden, men som mislykkedes paa grund af Danmarkstrædets ismasser.

⁵⁹⁾ *Sætte deris Cours — tvers over til Grønland*: dette var allerede forsøgt af Bergenskompagniet ved skipper Hans Fæster med skibet „Egte Sophia“ i 1724, men ligeledes forgæves, idet han ikke kunde komme østkysten formedelst drivmasser nærmere end et par mil, uagtet han krydsede langs isen baade mod syd og nord.

⁶⁰⁾ *Huchen*: Statenhuk.

⁶¹⁾ *observere Veyrliget*: dette fik netop Anders Olsen paa sin østkystekspedition 1783 ordre til at føre journal over.

⁶²⁾ *recognoscere Østerbøygden fra den vestre Side af*: dette realiseredes af Peder Olsen Walløe i aaret 1752, efter at han havde overvintret ved det nuværende Julianehaab. Han naaede dog kun et kort stykke op langs østkysten til lidt nordfor Lindenows fjord ved næsset Kangeq, som senere efter ham kaldtes Cap Walløe; her standsedes han af fastliggende ismasser og maatte vende tilbage til vestkysten, hvor han overvintrede i Agdluitsoq-fjorden sydfor Julianehaab.

⁶³⁾ *Kokome*: rimeligvis fjordarmen ved Qôrnoq mellem Bjørneøen og Storøen i Godthaabs fjordkompleks.

⁶⁴⁾ *Præstefjorden*: bugten ved Eqaluit paa Ameralikfjordens sydside; navnet efter Hans Egede, som herhen ofte foretog lystrejser.

⁶⁵⁾ *da Grønlænderne dræbte saa mange*: dette foregik i begyndelsen af 1740-aarene, medens Niels Egede var købmand ved Christianshaab.

⁶⁶⁾ *ødelægger saa længe hand kand*: lige til begyndelsen af dette aarhundrede, da der udstedtes forbud derimod, plejede rensjægerne under sommertogterne at nedskyde langt flere dyr, end de kunde føre med sig hjem og lod da resterne af kødet ligge til bytte for ræve og ravne.

⁶⁷⁾ *associere Sig med Grønlænderne*: dette skete netop, da der i 1770-aarene anlagdes hvalfangststationer ved Holsteinsborg og i Diskobugt.

⁶⁸⁾ *hvalfiske Ejlænderne*: nuværende Kronprinsens Ejlände i Diskobugtns munding. Navnet skriver sig fra Hollænderne (Walvis Eiland), som her søgte havn under deres hvalfangsttogter. Allerede Hans Egede kendte navnet.

⁶⁹⁾ *Maklykaut*: havnen nordfor isfjorden i Diskobugt, hvor logen Jakobshavn blev anlagt 1741. Navnet menes at være hollandsk: makelijc oud: magelig alderdom, og at sigte til de fortrinlige fangstforhold deromkring — men er snarere grønlandsk, idet ordet *magdliúkait* betyder: bølger eller dønninger, som fremkommer ved at noget falder nedi vandet og setter det i oprør, og kunde have hensyn til de mange isfjelde, som staar paa grund udenfor isfjorden og ved kalvning sætter voldsom dønning ind i havnebugten.

⁷⁰⁾ *2 Handels Skibe*: af disse medførte det ene nemlig tillige lasten til logen Jakobshavn.

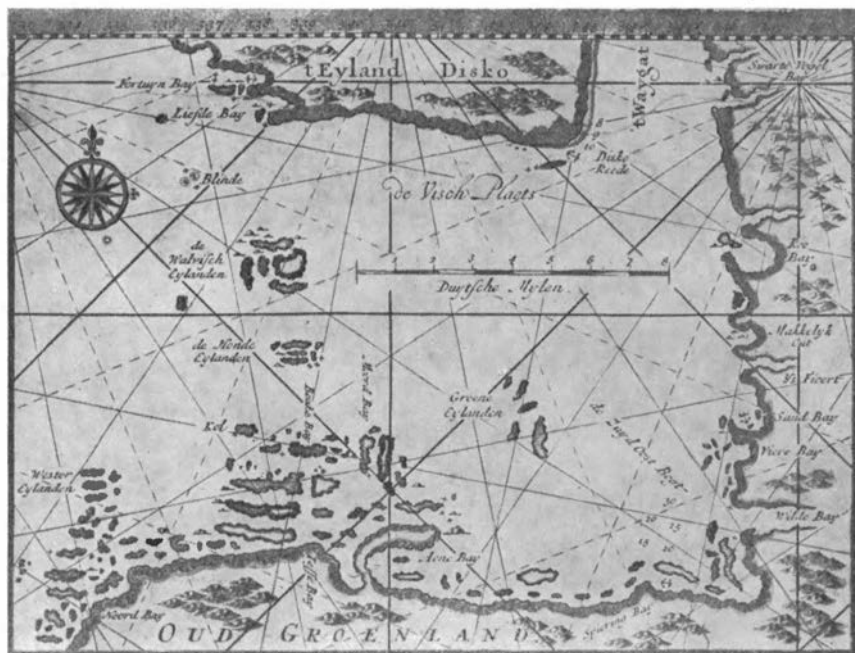
⁷¹⁾ *være saa tidlig der, Som Hollænderne*: af hensyn hertil udsendtes i 1770 80-aarene, da der anstilledes hvalfangstforsøg i Diskobugt, skibene om efteraaret og overvintrede dels ved Godhavn paa Disko og dels ved Jakobshavn, saa de straks ved isens opbrud om vaaren kunde gaa ud paa fangst og komme de fremmede hvalfangere i forkøbet. Da resultaterne heraf imidlertid viste sig ikke at svare til omkostningerne, opgaves dette efter endel aars forløb.

⁷²⁾ *habil Harpunerer*: hertil viste blandingerne sig især at være særdeles velregnede. Saaledes var flere af købmand C. C. Dalagers sønner berømte som harpunerere, og det samme var tilfældet med Godhavns-købmanden Sandgreens søn

Asarpane Andreas Sandgreen (1768—1827), der virkede som harpunerer og formand ved hvalfangsten paa Kronprinsens Ejland lige til sin død.

73) *Syd paa landet — — — er intet ved at gjøre:* i 1780-aarene oprettede Sydgrønlands inspektør B. Olrik hvalfangst ved kolonien Sukkertoppen, hvor der i de seks aar, den bestod, kun fangedes en eneste hval.

74) *fra nogle Eylænder vesten for Fyrstendømmet Slesvig:* blandt indbyggerne paa Vesterhavsøerne Rømø, Føhr og Sild var mange særdeles dygtige hvalfangere, hvoraf adskillige, baade matroser, styrmænd og kommandører, gjorde tjeneste i Grønland, da der oprettedes hvalfangst her.

Hollandsk kart over Diskobugten ca. 1720.

Fra „Nieuwe wassende Graeden Kaert van de Noord Occiaen van Hitland tot in de Straet Davis... welke Straet nu niuelyks en nauenkeurig afgeteckent en beschreeven is door Schipper Laurens Feykes Haan en vorder int ligt gebragt door Gerard van Keulen.“ Amsterdam ca. 1720.

ANDERS OLSENS EKSPEDITION
TIL GRØNLANDS ØSTKYST
1783

Indledning.

I september 1740 rejste den tidligere Christianshaabs-købmand, studiosus *Niels Axelsen Rasch*, en brorsøn af Hans Egedes hustru, efter sin ankomst til Listalandet, som Grønlandsskibet anløb, op til sin hjemstavn i Kvæfjord, for efter aftale med „Grønlands Patron“ *Jacob Sewerin* at „obtinere udi Nordlandene saa mange døgtige og skickelige Karle, som behøves ved Gothaabs Colonie /:for at forsøge, enten mine Landsmænd eller Nordmændene ere de beste udi Grønland:/.“

Blandt de seks unge Nordlændinger, som det lykkedes Rasch at engagere, og som han 1742 førte med sig til landet, var den ca. 24-aarige Senjaværing *Anders Olsen*, som blev en af det 18. hundredaars betydeligste Grønlandspionerer.

Efter sin ankomst til Godthaab 17 juli 1742 udviste han snart en fremragende dygtighed saavel ved koloniarbejdet som ved handelstogtningen, hvorfor han efter faa aars forløb forfremmedes til assistent ved kolonien, i hvilken stilling han derefter virkede en aarrække. Da Grønlandshandelen 1750 overtoges af „Det almindelige octroyerede Handels-Compagnie“, var dette meget ivrigt efter at genantage ham i tjenesten ved Godthaab og overdrog ham at recognoscere „de nordlige Grændsers Beskaffenhed“ med henblik paa eventuelle nyanlæg. Imidlertid havde han med myndighedernes tilladelse nedsat sig som „Friehandlere“ paa forskellige steder nordfor Godthaab, saaledes 1752 „ved det bekiendte Sted Sukker-Top“. Aaret efter indtraadte han dog paany i sin gamle tjeneste ved Godthaab. Her fik han snart paa eget initiativ betroet oprettelsen af et nyt handelsanlæg ved „Søndre Fiskefjord“, hvor han da 1754 anlagde „Logen Fiske-nesset.“

Da det af ham valgte sted straks viste sig fordelagtigt, blev det allerede aaret efter overdraget ham at oprette en ny koloni ved det

tidligere af ham selv udpegede Sukkertoppen, hvor han derefter gennem en lang aarrække — dog afbrudt af et to-aarigt ophold (1765—67) som leder af et hvidhvalfangst-forsøg ved Holsteinsborg-fjorden — oparbejdede en betydelig handelsvirksomhed.

Endelig fik han — ligeledes paa eget initiativ — 1774 overdraget oprettelsen af sit sidste nyanlæg, nemlig kolonien Julianehaab, som han derefter bestyrede og som sædvanlig fik betydeligt oparbejdet — indtil han 1780 efter ansøgning afskedigedes af handelens tjeneste og nedsatte sig som jordbruger og kvægavler inde i Julianehaabsfjorden ved Igaliko, hvor han døde ¹¹/₁₂ 1786. Hans hustru, den som 2—3-aarigt barn af Hans Egede døbte Grønlænderinde *Tupernat*, med hvem han var blevet gift ¹⁰/₃ 1752 i Godthaab, overlevede ham til ¹⁰/₂ 1789. —

Endnu som pensionist kunde den gamle pionér ikke slaa sig til ro ved et stille og roligt liv paa sin gaard i Igaliko. Allerede aaret efter indgav han til den kgl. handelsdirektion forslag om at foretage en rekognosceringsrejse til østkysten.

Selve hans forslag har ikke været at finde iblandt den grønl. handels arkivsager i Rigsarkivet i København. Men dets indhold fremgaar af handelsdirektionens svar derpaa, som findes i Brevkopibog 1781—83.

Svaret er dateret: Kiøbenhavn d. 6te Majj 1782 og oversendes „Forige Kiøbmand *Anders Olsen* ved *Colonien Iulianæhaab*, med Skibet *Holsteensborg*, Skipper *Henr: Brodersen*.“

Dets begyndelse lyder saaledes:

„Vi have modtaget hans Indberetning af 6. Sept: a: p: og deraf med Fornøjelse erfaret, at Gud havde endda sparet hans Liv og Helbred, som vi fremdeles ville have ham tilønsket!

End videre have vi anmerket at han ønskede at gjøre en Reise øster efter omkring *Statenhuck* med Konebaad; og fornemmelig paa den østre Side af samme, alt i den Hensigt, deels at fornemme om de Grønlændere som boe der i Egnen, og hvilke ikke pleye at fare omkring til den vestre Side af Landet, skulle have noget at forhandle, som kunde være nyttigt og fordeelagtigt for Handelen, og hvorhen Kiøbmanden ved *Colonien Iulianæhaab*, ikke heller vel kan strække sine Handels-Togter, formedelst Langvarig Ophold og Hindring af Isen, deels og, forat komme i nøye Erfaring om, hvor der kunne være sikker Indløb, Havn og Skibs-Leye, saavel inde ved Hukken, som og paa begge Sider af samme i Øerne; og der-

over at give saa nøye og fuldstændig Beskrivelse som mueligt er, med alle Kiendemerker af Fiorde og Bugter, af Bierge og videre, deres Skikkelse, og hvordan de fortoner sig baade nær hos og langt fra, med meere dertil henhørende, hvilket han formeener at ville blive til stor Nytte i Tiden, om et eller andet Skib, som maatte blive bestemt til de sydlige *Coloniers* Besejling, skulle, som ofte skeer, i mørkt Veyr og Taage, komme ind imellem Isen og Landet paa *Statenhucks* Grændser, at de da baade kunde vide paa hvad Høyde de vare, naar de fik Landkiending, og ikke igiennem Isen kunde komme i den aabne Søe, og saaledes, uden alt for stor Frygt og Fare, kunde søge Havn forat bierge Liv, Skib og Gods.“

Dette har direktionen taget i betragtning, og i hensigt til at And. Olsen fra begyndelsen af sin ankomst til Grønland har været brugt til saadanne rekognosceringsrejser og haft temmelig godt held dermed, approberer de hans forslag.

Han maa tage sin søn med for at gaa ham tilhaande i fornødent tilfælde paa rejsen og — i tilfælde af And. Olsens frafald — kunne føre baaden tilbage.

Der er givet købmanden ved Julianehaab ordre til at udlevere proviant samt de handelssorter, som And. Olsen maatte ønske at medføre, ialt for en sum af indtil 100 rd. „efter den nu udsendende nye Taxt paa Handels-Varene“.

Tillige skal han faa laane de af rekognosceringsekspeditionen 1777—79 benyttede instrumenter, nemlig: „1 stor Kikkert med Messing Udtræk, 1 Barometrum, 1 Thermometrum, 2 Brækjern, 1 Jord Boer, 1 Jern Mukkert, til behørig Afbetiening paa Reysen.“ —

Under samme dato — 1/5 1782 — udstedtes „*Forholds Befaling*“ for rekognosceringsrejsen, hvori siges, at „Han maa Reyse fra Bugt til Bugt og fra Fiord til Fiord, hvor de forrige Recognoscerings Betientere omtrent have sluttet deres Reyse“ — og give beretning om distancerne, bugters og fjordes længde og vidde samt „Strækning efter Vindene“; om de er fri for is og paa hvilke aarstider; hvor dybe de er; om der vides noget angaaende fangst og fiskeri; samt stedernes grønlandske navne.

Endvidere skal han „bemerke, hvor langt det brugbare Land ved Siderne strækker sig i Bredden“ — og især, om saadanne steder, hvor „de gamle Europæere vides at have boet“, er græsrige eller ej, samt hvordan græsset er, om der kunde være haab om „Føde for

Horn Qvæg og Faar, baade af Græs om Sommeren og til Høe for Vinteren“ — og om der findes tørveskær, byggeplads etc. etc. — altsaa utvivlsomt med henblik paa eventuel bebyggelse af islandske eller norske bønder.

Ligeledes skal han optegne, hvad der maatte findes af ruiner fra gammel tid „og deres Beliggenhed og Beskrivelse“.

Endvidere skal han se efter „gode Veegsteens Brud“ og beskrive stenen, som findes der, ligesom ogsaa „andre gode Steenarter eller og Mineralier, som Steenkul og sligt“, samt beskrive „Veyrliget, Vindene, Kuldens og Varmens Grad“ daglig „efter Barometro og Thermometro“. Og endelig, om der nogensteds ses hvaler — og hvad indbyggerne ved derom og om andet af den slags, ligesom han ogsaa skal optegne befolkningerne og deres antal mennesker. — —

Hvad iøvrigt selve rekognosceringsrejsen angaar, findes blandt de bevarede arkivalier kun de her meddelte to skrivelser fra Anders Olsens egen haand.

Og selvom den gamle pionér, som hans indberetning viser, paa grund af forholdene maatte afbryde sin planlagte opdagelsesrejse, burde den mindes ved at et af de punkter paa Sydøstkysten, som han passerede, opkaldtes efter ham.

Anm. De her omtalte „Recognoscerings Betiente“ var norskfødte, nemlig recognoscerende Kiøbmand“ *Andreas Bruun* (1737—88) og „recognoscerende Assistent“ *Aron Arctander* (1745—1815), som i aarene 1777—79 foretog en ekspedition til Julianehaabs distrikt dels for at undersøge mulighederne for jordbrug og kvægavl og dels for at konstatere omfanget af den middelalderiske bebyggelse og undersøge og beskrive de forefindende ruingrupper.

*Høye Kongl: Direction!*¹⁾

J største Underdanighed vil Jeg her, kortelig, melde, at ieg, saasom Herren hiidtil har sparet mig Liv, og Helbred, nu i Herrens navn agter at tiltræde forehavende Reise.²⁾

Hvad, imod mine Tancker og Forsæt, har hindret samme hiid- indtil, er først een haard og usædvanlig lang Vintter,³⁾ som begyndte tiilig, afvigte Høst, og har holt ved, til lige i denne Maanet — dernæst een grasserende Sygdom,⁴⁾ som først afvigte Aar har hersket lenger Nord paa Landet,⁵⁾ og som i Høst, efter at langs Landet Reisende Konebaader⁶⁾ ankom fra Norden, begyndte her i Syden og har siden *Continueret* heele Vintteren, og endnu holder ved, og har henrycket af Tiiden, Stycker af *Nationen* her paa Grænserne, af bægge Kiøn, hvilket har foraarsaget, at ieg har haft Vanskeligt i at faa Roersker, og har saa endnu, da om melte Sygdom og for kort siden har indfundet sig iblandt de faa hos mig værende Grøn- lændere, hvor af tvende ere døde, og ieg er i stor Frygt for Resten.

Skind overtræk til min Baad,⁷⁾ har ieg for kort siden faaed af Kiøbmand *N. M. Thomsen*⁸⁾ — og *proviand*, med Viidere, for mig og min Søn *Johannis*⁹⁾ — har ieg ligeledis, af Velbemelte Kiøbmand, modtaget, og derfor qvitteret. —

Høye *Direction*, til Kiøbmand *Thomsen* har Jeg indgivet een liiden *Requisition* — for tilkommende Aar, som fornemmelig angaaer noget *Matterial etc: Inventaria*¹⁰⁾ i det Haab, at Stedet, Jeg nu er paa, skulde blive ved at beboes,¹¹⁾ naar Jeg havde vist, at være i Stand, at kunde betale, vilde Jeg have *Requireret* meer, og af andre Nødvendige Ting, som kunde tiene til Stedets nytte, dog hvis Herren endnu sparer mig Livet et Aars tiid, saa vil ieg underdanigst melde Videre herom. —

Høye *Direction*, skulde det findis for godt, at min om melte Søn *Johanis* maatte blive hos mig,¹²⁾ fremdelis efter Reisen er giordt,

og være mig til nogen Nytte for, og ved, Stedet, saa behøver hand og, fremdelis, at nyde *proviand*, og noget liidet som en slags Løn, til een Opmuntring — hvorfor hand hos Kiøbmanden ved *Iulianeshaab*,¹³⁾ kunde oppebære et eller andet nyttigt, og nødvendigt. —

J øvrige jnstilles alt foranmelte i Den Høye *Directions* — og samtlige Høye Øvrigheds naadigste frie Vilie, Velbehag, og Godt befindende, hvormed ieg i alle Maader er, og underdanigst vil være, fornøyet. —

Mine Resterende underdanigste Regenskaber,¹⁴⁾ haaber Ieg, at komme til, at følge med Skibet hiem i dette Aar — saadan, som de efter *Fattale* Omstændigheder kand blive. —

Og hermed befaler ieg mig, med samtlige arme mine¹⁵⁾ — i den Aller højestis, og Den Høye *Directions* og Øvrigheds naadigste Erindring. —

Befalende hernæst Den Høye *Direction* og den samtlige Høye Øvrighed den Aller højestis Naadige Varetægt og Beskiermelse, til ald forønsket Velgaaende,

henlever saa i i største *Submission*

Den Høye *Directions* — og
Øvrigheds —

Gamle, og Ringeste —
— tiennere —

Anders Olsen.

*Jttiblik*¹⁶⁾
i *Jgaliko*¹⁷⁾
d. 26 May
1783.

Høye Kongl: Direction!

Da Gud har føyet Leiligheden saaledes for mig, at Jeg er kommen fra min Sydreise saa betids at ieg underdanigst kand have Leilighed, at Jndberette Den Høye *Direction*, min tilbagekomst, som ieg hermed kortelig vil gjøre — men at Reenskrive mine daglige Optægnelser paa Reisen givis mig icke Leilighed — deels da ieg veed at Skibet, som om samme tiid, som ieg naaede til mit Vaanested,¹⁸⁾ ogsaa kom lykkelig paa Havn ved *Colonien Julianeshaab*, og som sig her, saasnart mueligt, agter at begive sig paa Returen; deels og, da ieg i denne tiid førend Vintteren overfalder mig, maa stræbe mig for mig og de hos mig Værende mine at faa min Vintter Boelig een

smule giort til rette, paa det ieg ei skulle liide slig Kulde som ieg forige Vintter maatte udstaae. —

Jeg vil da hermed, underdanigst, melde, at Jeg har været 18 Mile nord og nordost hen¹⁹⁾ fra *Stattenhuck*²⁰⁾ paa den østre Siide, lengere kunde ieg den tiid icke komme, thi Driivis²¹⁾ og Vintterisen laa ganske fast i Strand Kantten sammenfrossen (dette var i Juli Maanet).

Jeg antraf her i Nærværelsen tre *Familier* Grønlændere, og udspurde af samme, naar de tænkte at om melte Js vilde gaa løs fra Landet, og de sagde, i den tilkomende Maanet (August).

Jeg tænkte da at opholde mig noget der for at kunde naae til et Sted, een god Dags-reise nordefter, hvor der boede nogle *Familier*, som ieg tænkte at faa noget til Handel af, men da de før om melte Grønlændere, som Jeg var hos, sagde mig, at ieg vel, naar Jsen gik loss og fra Landet, da kunde fahre Nord efter, til om melte Sted, og længere; men maatte da ei tæncke, for dette Aar, at komme tilbage, thi, naar Jsen gick derfra løs, lagde den sig ned efter i Huckens Løbe,²²⁾ og uden om, saaledis at mand ei kunde komme der igiennem eller forbi, og da, saasom ieg icke havde efterladt mine i den Stand, at ieg kunde blive Vinttren over borte, vendte ieg tilbage. —

Naar Jeg ellers undtager bemelte Sted, hvorfra ieg vente om, var i øvrige, hvercken paa min Hen- eller Tilbagereise, uden skiers eller inden skiers, nogen Js mig til Hinder (undtagen i et Strøm Løb,²³⁾ paa Hiem Veien, hvor ieg blev opholdt een Dags tiid).

Paa Hen Veien, foer Jeg ganske uden skiers, Hucken og andre Øer forbi. Den indre Tungsøe gick mod Landet, som var Tægn til at ingen Jsfelt var udenfore; langt til Søes kunde ieg ei see, thi Taagen, og en usædvanlig Røg,²⁴⁾ i Luften og over Landet, som har graseret denne Sommer, hindrede mig. —

Da Jeg var kommen til *Kap Far Wel*,²⁵⁾ kom en Strimel Js med S: W: Vind, ind i Farvandet hvor ieg skulde frem, som ieg med stor Farlighed maatte arbeide mig igiennem, og kom saa lykkelig hertil.

Til Handel fick ieg meget liidet, thi ieg antraf kuns 4re Telter paa hiin Siide Hucken, samme havde næsten intet; de øvrige Huckens Beboere, og de paa denne Siide Nord efter, havde i Foraaret alle været ved *Jttiblersoak*,²⁶⁾ ved *Nennortalik*,²⁷⁾ og handlet med Kiøb^m *Thomsen*; af nogle af disse fick ieg dog nogle Raa, ny-fangede Sælskind, paa Hiem Veien.

For hvad Vahrer, ieg i Foraaret modtog, skal Jeg gjøre Reede for, til velbemelte Kiøbmand. —

Den *portion proviant*²⁸⁾ angaaende, for et Aar, som ieg har modtaget for min Søn *Johanis*, indstilles til Den Høye *Direction*, hvad De finder for godt. —

Mine underdanigste Regenskaber, følger med Skibet, som til fornelt er; i den korte Skrivelse, ieg i Foraaret efterlod hos Kiøbmand *Thomsen*, og som nu følger med. --

Den høye og naadige kongl: *Direction* ombedes da underdanigst hermed: icke at tage det fortrydeligt op, at fuldstændig Optægnelse over min om melte Reise, og hvad ieg paa samme har observeret, og erfaret, icke følger, den skal saa snart ieg kommer i Rolighed og i Huus,²⁹⁾ blive giordt færdig, og saa til Aare enten af mig selv, om ieg lever, eller af Kiøb-Mand *N: M: Thomsen* blive leveret³⁰⁾ til Skibet. —

Og herved befaler Jeg Den Høye Kgl: *Direction* den Allerhøieste

og henlever saa i største Submission

Deres —

gamle, og ringeste, tiennere

Jttiblik
i *Jgaliko* —
d. 3. Septbr
1783.

Anders Olsen.

Noter og anmerkninger.

¹⁾ Den grøn. handels og hvalfangsts direktion bestod dengang af flg. medlemmer: *Joachim Godske Greve Moltke* til Bregentved (1746—1818), fhv. statsminister; justitsraad *Peter Mathiessen* (1720—1812); justitsraad *Hartvig Marcus Frisch* (1754—1816); og kammerraad *Friedrich Martini* (1739—1821).

²⁾ *forehavende Reise*: til Grønlands østkyst; foreslaaet af Anders Olsen selv og approberet af direktionen; jfr. indledningen.

³⁾ *usædvanlig lang Vinter*: vinteren 1782—3 var ualmindelig haard og langvarig over hele Grønland; saaledes meddelte købmand C. C. Dalager i Jakobshavn i Nordgrønland, at vinterisen endnu laa i store dele af Diskobugt ind i juni maaned.

⁴⁾ *Sygdom*: efter beskrivelsen af den her omtalte sygdom at dømme, har det været en art influenza.

⁵⁾ *lenger Nord paa Landet*: i Godthaab rasede sygdommen fra høsten 1782 til ud paa vinteren og bortrev mange; missionæren *Thomas Wiborg* (f. i Christianssand 1744), som med stor opofrelse plejede de syge, angrebes selv af sygdommen og kom sig ganske vist, men døde ²/₂ 1783 af skørbug, rimeligvis et eftersmæk af influenzaen.

⁶⁾ *langs Landet reisende Konebaader*: endnu paa denne tid strakte altsaa Grønlændernes sommerrejser sig over store strækninger af kysten ligesom paa Hans Egedes tid.

⁷⁾ *min Baad*: dette har altsaa været en grøn. konebaad, bestaaende af et træskelet overtrukket med svartside-skind, saaledes som det til den nyeste tid har været brugt blandt Grønlænderne og vel endnu er det i enkelte egne af landet og i hvert fald paa østkysten.

⁸⁾ *Niels Møller Thomsen*, f. ca. 1755 i Haarslev paa Sjælland, assistent i Frederikshaab 1775, afløste And. Olsen som købmand i Julianehaab 1780; hjemrejste 1787 og vendte to aar senere tilbage til Grønland som købmand i Christianshaab, hvor han døde ²⁸/₅ 1791. Paa det tidspunkt, da And. Olsens brev er skrevet, var han forlovet med dennes datter *Ane Maria*, med hvem han blev gift i Julianehaab ⁹/₇ 1783. Hun var født i Sukkertoppen 1758 (døbt ¹⁹/₅) og havde opholdt sig i Danmark fra 1778 til 1782. Efter mandens død flyttede hun til Godthaab, hvor hun døde ¹⁶/₂ 1818.

⁹⁾ *Johanis*: And. Olsens yngste søn *Johannes Andersen* var født i Sukkertoppen 1760 (db. ²⁵/₃) og blev som ung antaget i handelens tjeneste ved Julianehaab.

¹⁰⁾ *Material etc. Inventaria*: navnlig landbrugsredskaber og lignende.

¹¹⁾ *blive ved at beboes*: siden And. Olsens tid har bopladsen ved Igaliko — det gamle Garðar — stadig været beboet, væsentligst af hans egne efterkommere.

¹²⁾ *blive hos mig*: efter tilbagekomsten fra Østkyst-rejsen traadte Johannes Andersen ud af handelens tjeneste og bosatte sig hos sin far ved Igaliko. Efter farens død overtog han dennes jordbrug og kvæghold, som han med held fortsatte og udvidede; i Julianehaabs handelsbøger optræder han som „Sr Johannes Andersen, Proprietaire ved Igaliko“. Mineralogen Carl Ludwig Giesecke, som opholdt sig i Grønland fra 1806 til 1813, besøgte ham flere gange og omtaler i sine dagbøger hans bedrift med megen ros; han fortæller ligeledes at Johs. Andersen ogsaa beskeftigede sig med stenslibning; det er da uden tvivl ham, som har udført det gravmæle, som ligger over Anders Olsens gravsted. — Ifl. Julianehaabs kirkebog „døde Johannes Andersen, Eier af Igaliko, af Sting“ d. 12/9 1826. Hans søn, som i daaben fik navnet Poul Egede, blev en meget gammel mand, var to gange gift og havde 13 børn, som alle antog efternavnet Egede. Det er endnu væsentligst hans efterslegt, som lever ved Igaliko og driver jordbrug og kvægavl.

¹³⁾ *Julianehaab*: kolonien anlagdes 1774 af Anders Olsen og opkaldtes efter enkedronning Juliane Marie.

¹⁴⁾ *Regenskaber* ☉: fra And. Olsens sidste tjenesteaar ved kolonien Julianehaab.

¹⁵⁾ *samtliges arme mine*: familien ved Igaliko bestod paa dette tidspunkt af hustruen samt døtrene *Ane Marie* — der som ovenfor omtalt et par maaneder efter blev gift med købmand *Thomsen* —, *Anna Cathrine* (1763—1824), som 1784 blev gift med kolonist ved Godthaab *Hans Raun*, søn af købmand Hans Henrich R. og grønl. hustru *Esther*, og *Okaline Margrethe* (f. ca. 1766), som 1793 blev gift med den i Danmark uddannede bødker *Søren Jensen Geraae*, søn af overassistent i Ritenbenk *Jens Andersen G.* og grønl. hustru *Tupera*. — Sønnen *Poul Andersen* (1753—1824) var allerede ansat som kateket ved missionen, og datteren *Friderica Christina* (1756—1822) var 1780 blevet gift med Hans Egedes dattersøn, assistent *Caspar Eggert Thrane Alsbach*.

¹⁶⁾ *Jttiblik*: Itivdeq ☉: eidet (mellem Igalikofjord, ☉: den gl. Einarsfjördr, og Tunugdliarfikfjord, ☉: den gl. Eiriksfjördr).

¹⁷⁾ *Igaliko*: Igalikofjord, i hvis indre det gamle bispesæde Garðar med domkirken laa (nu bopladsen Igaliko).

¹⁸⁾ *mit Vaanested*: Igaliko.

¹⁹⁾ *18 Mile nord og nordost hen* ☉: ved Danells fjord (grønl. navn: Illivilik) paa 60° 50' n. br.

²⁰⁾ *Stattenhuck*: Statenhuk, det gl. hollandske navn paa Grønlands sydspids, øen *Ūmánarssuaq* (☉: det store hjerteformede), det nuværende Kap Farvel.

²¹⁾ *Driivis*: den saakaldte „Storis“, som fra polarhavet mellem Spitsbergen og Grønlands nordostkyst føres med strømmen ned langs østkysten søndenom landet og op langs vestkysten, som den undertiden kan blokere helt op til Godthaabs højde eller endog længere nordpaa, indtil den af vind og strøm omsider føres vestpaa ud i Davisstrædet og efterhaanden gaar til grunde.

²²⁾ *Huckens Løbe*: sundene nordenfor Kap Farvel-øen, Eggers' Ø og Christian d. IV's Ø; sidstnævnte er det lange Prins Christians Sund, grønl. *Ikerasarssuaq*.

²³⁾ *et Strøm Løb*: rimeligvis sundet bagom øen Nunarssuaq ved munden af Torssukátak-sundet.

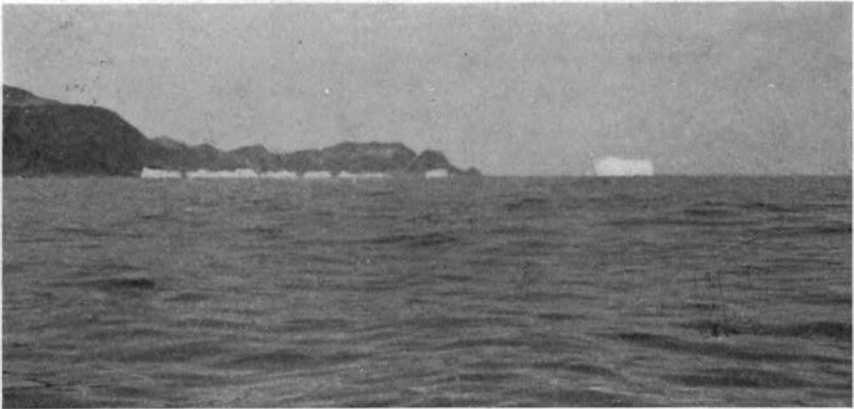
²⁴⁾ *en usædvanlig Røg*: rimeligvis varmedis.

Nanúseq (norsk: Øyfforden) ($60^{\circ} 29'$), første fjord nordenfor Lindenowfjorden.

Nagtoralik ($60^{\circ} 31'$), anden fjord nordenfor Lindenowfjorden.

Kap Walløe ($60^{\circ} 34'$), seet søndenfra.
Her vendte Peder Olsen Walløe om, 8. august 1752.
Fra Anders Olsens reiserute opefter Sydøst-Grønland 1783.
Dr. Gunnar Horn fot. 24. august 1932.

²⁵⁾ *Kap Far Wel*: herved forstodes dengang sydspidsen af den store ø Sermersôq nordfor Nanortalik, nu kaldet Kap Egede, grøn. Kangeq (s: forbjerg).

²⁶⁾ *Jttiblersoak*: Itivdlerssuaq s: det store eide mellem Tasiussaq-bugten i Tasermiut-fjorden og fjorden ved Frederiksdal, den gl. Herjolfsfjord.

²⁷⁾ *Nennortalik*: Nanortalik (s: bjørnepladsen), øen mellem Sermersôq og Tasermiut-fjorden, paa hvis sydøstside anlæget Nanortalik oprettedes 1797. Her havde i øvrigt And. Olsens svigersøn Caspar Alsbach overvintret i aarene 1778—80 og drevet handel med omegnens befolkning, hvorfor inspektøren 1792 foreslog ham som „Opretter af et Forsøg“ her, hvilket direktionen dog ikke vilde gaa ind paa.

²⁸⁾ *portion proviant*: sønnen Johannes fik af direktionen bevilget „Arbeyds-karls Deputat“ af brød, smør, salt kød og flæsk m. m. for et aar i anledning af den forestaaende ekspeditionsrejse.

²⁹⁾ *i Huus*: And. Olsen fik altsaa først sin bolig bygget færdig efter tilbagekomsten fra Østkystreisen.

³⁰⁾ *blive leveret*: And. Olsens dagbogsoptegnelser fra ekspeditionen er rimeligvis aldrig naaet at „blive giordt færdig“; ialtfald har det hidtil ikke været muligt at finde dem iblandt den grøn. handels arkivsager i Rigsarkivet i København.

Kap Discord ($60^{\circ}52'$), seet fra syd, udenfor Pátussoq ($60^{\circ}45'$).
Anders Olsen kom i 1783 saa langt nord (ca. $60^{\circ}50'$),
at han maa have seet dette punkt.
Dr. Gunnar Horn fot. 5. sept. 1932.

N. R. BULL:
BESKRIVELSE AF
SYDGRØNLANDS INSPEKTORAT
1802

Niels Rosing Bull, 1760—1841,
inspektør i Sydgrønland,
senere toldinspektør i Aarhus, etatsraad.
„Tegnet af Paul Ipsen 1792.“
Tilh. Norske Selskab, Oslo.

Indledning.

Forfatteren af nærværende afhandling er den fratrædende inspektør i Godthaab — Sydgrønlands fjerde — *Niels Rosing Bull* — af den norske Trøndersegt.

Han er født $\frac{9}{9}$ 1760 i Christiansund som søn af daværende residerende kapellan, senere sogneprest til Kvernes og provst for Nordmøre Jens Lemvig Bull (1727—99) og Anna Johanne Grøn (1731—96).

Som ung kom han paa krigsskolen og blev 1782 sekondløjtnant og 1787 premierløjtnant. Som saadan deltog han i felttoget mod Sverige 1788, under hvilket han ved et fald med sin hest paadrog sig en hofteskade, som bevirkede, at han 1789 afskedigedes fra hæren med kaptajns karakter.

Efter derpaa at have søgt forskellige embedsstillinger, navnlig indenfor toldetaten, udnævntes han $\frac{25}{5}$ 1796 til inspektør for Sydgrønland, dog med det forbehold, at han, saafremt den tidligere inspektør, cand. jur. Claus Bendeke, som nu skulde forflyttes til Nordgrønland, ikke kom til at tiltræde sit nye embede før det følgende aar, skulde gjøre midlertidig ulønnet tjeneste som inspektoratsfuldmægtig i Godthaab. Dette skete, og først $\frac{1}{6}$ 1797 overtog han inspektørembedet og blev $\frac{26}{7}$ s. a. i Holsteinsborg gift med frk. *Else Sophia v. Meldal* (1769—1813), datter af oberstløjtnant Johan Michael M. (1734—98) og Else Margrethe Hammond (1733—1801).

Bull var en særdeles dygtig og interesseret embedsmand, som trods sin kun 5-aarige virksomhed som inspektør satte sig meget grundig ind i alle landsdelens og dens befolknings forhold og var baade respekteret og vellidt af alle, saavel Europæerne som indfødte. Naar han alligevel saa tidligt forlod landet, maa aarsagen sikkert søges i, at hans embedstid var præget af uheld — skibsforlis og

skibsideblivelser, krigsforhold — 1801 — som influerede paa kommunikationen med Europa og paa vareforsyningen — og navnlig en med fremmede skibe tilført koppeepidemi, som i aaret 1800 næsten raserede hele den nordlige del af hans inspektorat, hvilket gjorde et meget nedslaaende indtryk paa ham. Det var dog oprindeligt ikke hans hensigt at tage sin afsked saa snart, idet han 1801 kun søgte tilladelse til hjemrejse paa orlov for et aar, hvilket bevilgedes 1802, men da han var kommet hjem til Norge, hvor han foreløbig slog sig ned i Molde, i hvis nærhed han ejede „11 Spand Bønder- og Strøgods, beboet af 27 Opsiddere“, søgte han afsked fra inspektør-embedet og blev 1804 told- og konsumptionsinspektør i Slagelse, hvorfra han 1812 forflyttedes i samme embedsstilling til Aarhus. Her døde „Etatsraad, Told- og Consumptions-Inspecteur *Niels Rosing Bull*, Ridder af Dannebrogen“ .^{9/12} 1841. —

Hans eftermand som inspektør for Sydgrønland, til hvem nærværende beskrivelse er adresseret, var *Marcus Nissen Myhlenphort* (1759—1821), hans barndomskammerat fra Christiansund, hvis levnedsskildring findes i Norges Svalbard- og Ishavs-undersøkelers Meddelelser nr. 33, sd. 5—17.

Til min Successor.

Jeg overleverer Dem disse Blade med det oprigtige Ønske: at Handelen maa i Deres Tid skaanes for ethvert af de Uhæld, som raamede den i min!¹⁾ De indeholde en kort Udsigt af *Etablissermenternes* nærværende Forfatning; og min Forhaabning om *Officerernes* Tienstvillighed. Sidste er sagt i Fortroelighed; leg forlader mig til, at den ei misbruges.

Julianehaab

er det sydligste *Etablissement* i Jnspectoratet. Det er et meget fordeeltigt Stæd. Til Lykke er Folkemængden større her, end i de andre Districter; og *Grønlænderne* af den danske Meenighed have Ord for: at de benytte Fordeelene omkring deres Boestæder.

De *Mæhriske Brødre*²⁾ *Missionsplads Lichtenau*,³⁾ er etableret 8 Mile Syd fra *Julianehaab*. Brødre Meenigheden bestaaer for nærværende af 405 *Grønlændere*. Paa det disse ikke skulle forglemme hvad *Missionairerne* lære dem, holde de Hoben samlede ved det Stæd de selv beboe og de øvrige i Nærheden.

Dette skader meget mærkeligen Handelen og *Grønlænderne*, i det at den folkeskye Sælhund ikke søger og mindre slaer sig til Roelighed i de Fiorde, hvor den idelig forfølges af talrige, støiende Fiender; men søger hen til roeligere Stæder, hvoraf gives mange i det vidtstrakte *Julianehaabs* District. Vare disse *Grønlændere* derimod fordeelte, bleve de gavnligere for dem selv og Handelen. Adskillige andre indførte Uordener blandt det *Mæhriske* Samfund, vil De erfare andensteds⁴⁾ omtalt.

Omtrent 20 Mile Syd fra *Julianehaab*, blev, for 5 Aar siden, Blanding *David Kleist*⁵⁾ henlagt paa Øen *Nennortelik*,⁶⁾ for at ind-

kiøbe *Producterne* af de tilgrændsende *Grønlændere* i *Tessermiut*,⁷⁾ som forhen sieldnere besøgte for den lange Fraliggenhed, og af *Grønlænderne* østen for Stædet, som aldrig skal være blevne besøgte. Der haves grundet Formodning: at sidst omskrevne *Grønlændere* ere talrige; deres Boestæder beqveme. Derfor haves godt Haab: at Omkostningerne paa *Nennortelik* blive rigeligen erstattede. Eet Aars Spækudskibning derfra har allerede været 357 Tdr.: Her fanges adskillige Børne, fra hvem Øen har Navn.

Udliggeren *David Kleist* skal være et fromt Menneske, Smed, Bødker, Tømmand, men med alt det en øvet Snighandler i det Store. Hans Bolig er et gammelt europæisk Huus⁸⁾ henflyttet fra *Julianehaab*. I et grønlandsk Huus har han een Spækkiste. Det eeneste Fartøi ved Stædet er en Kønebaad, anskaffet for Handelens Regning. *Producterne* afhentes med *Julianehaabs* Fartøier. Skibshavnen ved *Nennortelik* skal være meget usikker, helst for S: O:,⁹⁾ som her rasende hersker.

Den danske *Missionair*, som boer ved *Julianehaab*, gjør aarlig en Tour til *Nennortelik*.

Det er bragt i Forslag at henlægge til *Lichtenau* en dansk Mand, og at forsyne ham med et *Grønlandsk* Huus og deri en Spækkiste.¹⁰⁾ Man troer at vinde noget derved, da i Tide kan indkøbes, hvad de mange der samlede *Grønlændere* maatte erhverve og fast spille, naar ei strax kunde leveres.

Med *Vished* kan ei *Julianehaabs* Folkemængde¹¹⁾ nævnes; thi mange ere udøbte og flere Familier ei ret kiendte; efter Formodning er den over 2000 Personer.

At Sælhunden fortrinligen falder i dette District, hvor den sees skokkevis blandt den her fast iidelig forefindende Driviis, erfares deraf: at Handelsaaret 1800¹²⁾ var Udskibningen 800 Fade Sælspek. Hvale søge ikke hid og sees ei før ved *Nyesukkertoppen*.

Her skal være god Adgang til Haifangst, som dog hidtil ei har været drevet med nogen Force.

Sælhundefangst med Garn er ikke prøvet, uagtet Kiøbmanden har i flere Aar givet Løfte derom. NB: Blandingen *Lars Kleist*¹³⁾ har faaet Tillæg for at bruges, som fast Mand, ved Garnfangsten i de opmaalte *Ikarisarsuksløb*.¹⁴⁾

Af 4 Bygninge, som fortiene at omtales, er Proviant- og Materiale Huuset den eeneste ret gode Bygning ved Stædet.

Her ere 2de Fartøyer; det mindste og ældste, af Størrelse som eet af Fartøyerne her ved Stædet, er gammelt, men dog endnu brugbart. Det andet er oversendt 1797; er stort og meget for stort for *Julianehaab*, hvor det idelig forfølges af Jis, den det ikke saa let kan undvige og trænge sig igiennem, som et mindre. Dets Størrelse volder: at det aldrig kan sættes paa Land; er saaledes oftere *exponeret* at knuses af Jisen og i Storm at løsrives fra Stædets meget usikre Havn, hvilket eengang er hændet; Lykke, at den tørnede for den medsløbende Dræg, Øyeblikket før den maatte knuses paa et Skiær i Nærheden af Stædet.

Jndseilingen til *Julianehaab* er lang og kan ei skee af Fremmed uden Loots.

Kiøbmand *Johan Christian Mørch*¹⁵⁾ har udmærket sig ved flere Stæder med megen Driftighed og er en meget habil Regnskabsfører og veed det selv. Han er riig paa Planer og Forslag; man gjør vel i, at overveje dem nøye. Da han er *grønlandsk gift* og har 3 Svogere under *Commando*¹⁶⁾, har han et stort Paahæng og kan, for at lette sig, attraae at tiene disse uden sit Tab. Saavidt ieg veed, holder han god Orden blandt det underhavende Mandskab, uden at plage sig og det med unødvendig Strengthed.¹⁷⁾

Assistent *Schack Carl Hiorth*¹⁸⁾ har kun været kort i Landet. Personlig kiender ieg ham ikke. Kan man troe Rygtet, skal han, endskiønt ung, være en Helt ved Flasken og flittig aflægge den Besøg. Min Hensigt er ei at fornærme ham. Ieg sagde, hvad ieg har hørt; og det kan gjerne være Usandhed,¹⁹⁾ hvilket ieg meget ønsker; thi er Handelsbetienten en Dranker, blir han stedse foragtet og ofte maa han høre: „Kiøbmanden drikker vort Brændeviin“. Hvad Agt og Adlydelse kan den vente, som maa tie til Beskyldningen?

Det er bekiendt, at Længden af *Julianehaabs* sydlige District er uvis. Længden nord fra Stædet er omtrent 20 Mile. Et lille fladt Eide,²⁰⁾ 20 Alne bredt, hvor man lettelig slæber Konebaaden over, og derved meget forkorter sin Reise, er Grændsen mellem *Julianehaab* og

Frederichshaab;²¹⁾

fra bemelte Eide til *Kolonien* ere circa 25 Mile.

I denne Strækning findes mange meeget gode Fangestæder; men Folkemængden er ikke stor; Udskebningen derefter; den var størst 1800 og bestod i 314 Fade; mindst var den 1787, neml: 44 Fade.²²⁾

Kunne *Grønlænderne* besøges i *December* og om Sommeren, naar i dette Districts yderste Grændse falder god Klapmyds Fangst, blev Udskibningen anseelig forøget; men Fraliggenheden er for stor og andre naturlige Hindringer forbyde dette. Blandt disse er Vanskeligheden, ja Umueligheden at kunde alle Efteraar passere *Tornarsuk*²³⁾ med europæisk Fartøi: *Tornarsuk* er et meget høit Field, der er omgivet af mange andre høie Fielde. Imellem disse rase Vindene voldeligen; ved Blæst udfare de i græsselige Stød og danne halve Orkaner. I dette Strøg ere Vindene, helst om Efteraaret, sielden roelige. Stædet skal passeres for at naae *Arsut*,²⁴⁾ hvor endeel Grønlændere fordeelagtigen boe. Disses *Producter* blive saaledes ofte uafhængede. Man foresætter sig, at dette skal skee om Foraaret; men skeer det ei meget tidlig, bortrinder enten Spækket, eller og Storiisen, som de fleste Foraar indfinder sig paa denne Høide, forbyder dets Afhængelse.

Paa det at dette Spæk ikke skal spildes, er bragt i Forslag: at henlægge til *Arsut* en paalidelig Mand²⁵⁾ og at forsyne ham med Spækkiste og det fornødne til Ud- og Jndhandling.

Sælfangsten med Garn drives ei i dette District; hvad enten Uvillie, Usagkyndighed eller de af forrige Bestyrere paaberaabte naturlige Hindringer volder dette, kan ieg ikke med Vished sige. Man har troet, at Mangelen af bekvemme Løb ikke tillige skulle gives i *Jsamiut*²⁶⁾ ved *Arsut*, naar *Directionen* beslutter, som den har i Sinde, at lade didlægge en Handler.

Haifangsten kan fortrinligen lykkes i Nærheden af *Frederichshaab*. Det forekommer mig, at man ingensteds anvender nogen Flid paa denne vigtige Fangst.

*Qvandefjordens*²⁷⁾ Grønlændernes Krepokakfangst²⁸⁾ har en Tid ikke været uvigtig.

Handelens Huuse ved dette Stæd ere i temmelig god Forfatning; kun Proviantboden og Spækhuuset mangler Reparation. Bryggerhuuset, som ei allene er meget for stort, men endog for godt til dette Brug, kunde sættes enten i Spækhuusets eller i Provianthuusets Stæd, naar een af disse forældes.

Stædet har kun een, og behøver ei flere, Spækbaade; men den havende er svag af Jndtømmer /: dog ellers i Stand, da nyelig opklæd:/ og af flad, mindre rummende Bygning. Paa en Reise til *Julianehaab* tog Fartøiet nyelig en betydelig Skade i Jisen; det haabes: at den kan blive istandsat.

Skibshavnen er saa god, som den kan ønskes, ganske indelukket og tet ved Spækhuset. Jndseilingen fra Havet er vel ei lang, men kan ikke med Sikkerhed foretages af en Fremmed uden Loots.

Den ældste Betient i Handelens Tieneste, Kiøbmand *Nicolai Daniel Muus*,²⁹⁾ har kun tient eet Aar ved Stædet. Han er *Grønlandsk gift*; er en meget sagtomdig og from Mand, som altid synes at ville Handelens Beste og alle Mennesker hvad godt er; en vis Svaghed i Karakteren forleder ham stundom til at fæste større Tillid til andres onde Raadgivelse, end til egen Overbeviisning. Utidig Overbærenhed og en unødvendig Familiaritet gjør ham mindre agtet og adlødret af Underhævende. Det er ham til udmærket Berømmelse, at han har Ord for: at behandle Grønlænderne redeligen.

*Assistent Adam Gotlob Voigt*³⁰⁾ kom forrige Aar til Landet. Ieg kiender ham ikke; han skal være af sat Alder og embedsfør. 15 Mile nord for dette Stæd ligger

Logen Fiskenæsset³¹⁾

og nær derved De *Mæhriske* Brødres *Missionsplads Lichtenfels*.³²⁾ *Etablissementets* Grønlændere ere 327 af Tal og alle af Brødresamfundet, eet Par Familier !:27 Personer:| undtagne.

Hvad ieg sagde om *Lichtenaus Grønlændere*, passer sig ganske paa de *Lichtenfelske*. Herfor er Stædets *Provenüe* ingenlunde det den kunde og burde være!

*Garnfangsten*³³⁾ her er af nogen Vigtighed og *holder Livet*, saa at sige, i Stædets Handel; men dette Liv er færdigt at endes med Døden, naar Jisaar indfinde sig og den omsværmende Storiis tilstopper Løbene, hvilket de fleste Aar i min Tid er indtruffet. Situationerne i Districtet ere, som allevegne i Landet, fordeelagtige for den iislystne Sæl, der allesteds finder Føde, omvanker og trives. At *Grønlænderfangsten* her er saa særdeles ringe, kan da neppe have anden Grund, end den forhen omtalte.

8 Mile nord for Stædet ligger et forhen beboet, nu øde, Stæd, *Klingane*³⁴⁾ kaldet. Det var forhen meget fordeelagtigt; hvi skulde det ei være saa endnu? Jeg har flere Gange prøvet paa at faae det boesadt af det *Mæhriske* Samfunds Grønlændere, som tilstøde det paa begge Sider; men hvad andet, end *Fordømme*, lagde Hindringer i Veien. At forfriske Erindringen om *Klinganes* Boesættelse, vil vel bevirke Løfter, men intet Virkeligt.

Imidlertid ønsker jeg at gjøre Dem bekendt med den Slags Fangemaade, der forðum gjorde *Klingane* saa *important*. Foruden den sædvanlige Fangemaade i aabent Vand, tillader Situationen at en 10 à 12 Kajacker, hvori uøvede Drænge, kan indstænge alle samlede Sæle i en stor Bugt ved et Slags Vagtholden, medens 3, 4 øvede Fangere ødelægge de Jndstængte, en Fangst, der er moersom og fordeelagtig, om ei fuldt saa indbringende, som *Færøensernes* Hval-Grindefangst.

Haifangsten er vel disse senere Aaringe forsøgt ved *Fiskenæsset*, men har intet Klækkeligt afkastet, formodentlig fordi den ikke er drevet med Flid og med Force. At Haiene søge til i *Fiskefiorden*³⁵⁾ og deromkring, kan ingen Tvivl være underkastet; thi disse Havets Smaae-Despoter ville ingenlunde forsømme den skønne Leilighed i hiin fiskerige Fiord at mædske sig paa Næstens Bekostning.

I bemeldte Fiord falder en stor Overflødighed af velsmagelige Torsk, der tørrede kunne gavne Grønlænderne meget. Paa mine Omreiser har jeg opmuntret til at fange, tørre og bevare den til Trangstider. Endeel god Lever kunde da og indleveres paa Handelen. Det hialp ei. Tael De nu; jeg taelte for Døve.

Jeg veed ei rettere, end at Handelens 3 vigtigste Huuse ved Stædet ere i taalelig Forfatning, uden at tiltrænge Hoved-Reparationer. En overcomplet Bygning, som i gammel Tid var Vaaningshuus, staaer til nedfalds; er lidet værd og savnes ei. Reparationsomkostninger ere altfor spildte.

Stædet har en liden Spækbaad, som til *saadant Brug* kunde undværes; thi det truer med: at de 2de Boestæder *Grædefiorden*³⁶⁾ og *Itersormiok*³⁷⁾ blive ubeboede,³⁸⁾ og bleve de end beboede, som hidindtil, kan det ringe, der faldende Spæk afhentes, som før, enten med Konebaad, eller med et havende mindre europæisk Fartøi; men for Transporter mellem *Godthaab* og *Frederichshaab* er det dog nyttigt: at Stædet er forsynet med hiint Fartøi, der ellers er gammelt og svagt.

Skibshavnen er god; Jndseilingen ikke vanskelig, dog noget lang.

Oberassistent *Christian Frederik Steinlein*³⁹⁾ er Bestyrer af Stædet. Hans første Forfremmelse var *Assistent* ved *Nyesukkertoppen*, i de ðene *Station* erhvervede han sig *Grønlændernes* Had; om han forskyldte det, veed jeg ikke. Ved *Godthaab* var han eet Aar; hans Forhold imidlertid tvetydigt. At han er en listig Person er Sandhed; og ei mindre: at han har stor Lyst at forurette Næsten; at han

gør det maaskee ligesaa ofte han ubemærket kan, derom bærer ieg kun liden Tvivl. Med en døvgjørende Strøm af Ord vil han besmykke alle sine Handlinger; naar han omsider faaer udsnakket og man ønsker ved Spørgsmaal at *confrontere* ham, modsiger han sig idelig og blir fanget, saa øvet han end er: at give *quid pro quo*.

Fra dette Stæd ere 17 Mile til

Godthaab.⁴⁰⁾

Folketallet i dette District er 411 Personer; de 276 ere af Brødre-Meenigheden ved *Nyeherrnhut*.⁴¹⁾ Udskipningen svarer ikke til Folketallet. De faa Erhververe af den danske Meenighed boe fordeelagtigen⁴²⁾, fange og indlevere forholdsmæssig godt.

Godthaab er det fattigste Stæd i *Jnspectoratet*; og hvorfor? Vist ei, fordi Districtet mangler beqvemme Fangestæder; men fordi man ei skiøtter om at beboe disse!

Her er Adgang til Garnfangst; og den har været drevet i mange Aar; men den har ei fordeelagtigen udmærket sig. *Killingarsuk*⁴³⁾ var hidtil det fordeelagtigste Stæd. *Teltøerne*⁴⁴⁾ love at blive mere *importante*, de Aar Storiisen udebliver og stræng Kulde ei tillægger de grunde Stæder derhenne. Meere kunde haabes af dette Stæd, naar det ikke var saa langt fraliggende. Det har i 2de Aar været prøvet og erfaret: at mange Sælhunde søge igiennem Løbene. Derfor bør de flere Slags Sælgarn forsøges ved bemelte Stæd saaledes: Først i *September* bør didlægges 3de Mænd, 2de *Europæere* og 1 *Grønlænder*; saalænge Jisen tillader, bør de fortsætte Fangsten i de aabne Løb; naar disse tilfryse, da med Garn under Jisen; og Forsøget bør ei hæves før i *Marts* eller *April*, efter Vinterens Beskaffenhed. Det er fuldkommen at formode: at Forsøget lønnes med godt Udfald.

Et lige Forsøg med Jisgarn bør skee ved *Fiskenæsset*.

Stadfæster Erfaringen efter, i det mindste, 3 Aars Forsøg, at Fangsten ved *Teltøerne*, paa dene Maade, ei giver godt Udbytte, hvilket ieg dog ingenlunde formoder: da bør Stædet forlades, og Løbene ved *Kangek*⁴⁵⁾ atter besættes, disse vare nedlagte, fordi Fangsten ved alle 3 Stæder fordrede for mange Hænder ei allene der, men tillige paa 2de Fartøier, der bestandigen maa være i Farten under Fangsten.

Jeg har stedse havt i Sinde at lade om Sommeren gjøre Forsøg med Sælgarn paa de Stæder, hvor Sælen den Tid hensøger; og dette

er inde i Fiorden, hvor de i store Skokke samles til Giæst paa Sildene;⁴⁶⁾ men foruden andre Hindringer savnedes i mine 2de første Betieningsaar Bindegarn; og i de andre indfaldt flere uventede Forretninger for Mandskabet ved idelige Transporter,⁴⁷⁾ saa at Forsættet har ei i min Tid været at fuldføre.

Faaer De nogen sinde Leilighed hertil, da gjør Prøve oppe i *Bals-Revier*⁴⁸⁾ ved *Kuksuk*⁴⁹⁾ og flere Stæder. Maaskee kunde og i saame Fiord opdages beqvemme Stæder til Haifangst. Man kunde ved saame Leilighed indsamle en Forraad af Sild, for at uddeele i Trangtid.

Ved Udstædet *Sartlok*⁵⁰⁾ og om Foraaret i *Nepisetsundet*⁵¹⁾ falder nogen, skjønt ikke betydelig Hvidfiskefangst. Det forekommer mig, at denne Fangst bedre lykkedes for *Grønlænderne* med stærkere Fangstredskaber. Disse tabe de ofte ved at ansætte Hvidfiske. Maaskee man i hiint *Jnspectorat*, hvor denne Fangst skal falde i det store, har lært at give Redskaberne Styrke efter Dyrets Kræfter.

Ved Udstedet *Kangek* falde en stor Hob Hellefiske⁵²⁾ fra *April* og heele Sommeren igiennem. Grønlænderne bragte dem heele; ieg gav fra 12 Sk. til 24 for Stk.; lod dem ophænge og tørre. Saalænge ieg havde Forraad havde ieg om Vinteren ideligt Besøg og Anmodning af *Grønlændere* om Overladelse heraf. Selv vidste de ei at samle og bevare. Det blev saare nyttigt, om de kunne lære *Oekonomie* med denne Overflødighed. I de for mig uforglemmelige Aar 1798 og 1799⁵³⁾ lod ieg nogle af Folkene fare ud for at fange. Det første Aar vare de borte 2½ Dag og bragte nogle og 20 Stk.: Det andet Aar, den 5 *Augustii*, traf man det med Længsel ventede Skib underveis og vendte.

Til Drivtræes Indsamling have *Gothaabs*, *Nyesukkertoppens* og *Holsteinsborgs* Districter beqvemmere Leilighed, end de andre; dernæst *Fiskenæssets*. Aldeles ubetydeligt er det, som falder i de 2de sydligste Districter: Jisen, som alle Aar omringer den sydligste Kust, medtager det Drivtræ, som vilde nærme sig og det, som Lykken og Havet allerede havde opkastet paa Strandbredden.

Ved *Frederichshaab* og *Fiskenæsset* er nogen Leilighed til Tørveskiær; men den benyttes ei deels, fordi Folkene have, den beqvemmeste Tid dertil, andre nødvendige Forretninger; deels, og fornemmelig, fordi Leilighederne ei ere at rose; og den skaarne Tørv tørres sieldnere i dette fugtige Land.

Handelens Huuse ved *Gothaab* ere mere og mindre forfaldne. Kirkebygningen staaer faldefærdig; og skal den op, skal den først need fast til Grunden. Min Jdee har været at flytte den, da den staaer for nær Elven og, om mueligt, at faae den opreist af Steen.⁵⁴⁾ Inspecteurhuuset har ieg bestandig ladet paaflikke; og det er i nogenledes Stand; dog er Taget paa dets vestre Side, endskiønt ikke længe siden omlagt, men lagt af en Fusker, meget utet.⁵⁵⁾ Dette og Brændeskiultaget, som før var slet, men fik nu i Vinter sin Rest under den dybeste Snee idet at Spærrer knustes, maa af om kort Tid. Brændehuuset er siden istandsat. *Coloniebygningen*⁵⁶⁾ mangler kun ubekostelige Reparationer for at være i god Forfatning. Bryggerhuuset er forsvarligt. Spækhuuset er stærkt; men Baadehuuset er ringe; dette kan dog istandsættes uden stor Bekostning. Provianthuuset er dette Aar forsvarligen istandsadt.

Begge de større Fartøier ere i god Stand. *Directionen* havde indvilget: at *Materialier* til Fastdæk i Transportbaaden bleve udsendte 1799. Først nu tillode Omstændighederne, at Arbeidet blev fuldført med samt en Hovedreparation paa samme Fartøi, alt forrettet af *Frederichshaabs* Tømmermand som i den Anledning, og for at istandsætte Proviantboden, var hidkaldet. De manglende Seil til Spækbaaden, kan udsøges af de biergede Seil fra Vraget og her forfærdiges, ligesom Seilene til Transportbaaden nu bleve.

Baadehavnen⁵⁷⁾ ved *Colonien* er næsten aaben for Havet, og giver i stormende Veir søvnløse Nætter; men med Agtpaagivenhed: at Fortøiningen er god, ligge Fartøiene sikke. Denne iidelige Agtpaagivenhed og Uroe smager ei Mandskabet; derfor foreslaae de: at Fartøiene maa henlægges i den saa kaldte Skibshavn. Dette tillod ieg sielden, fordi Havnen er langt fra *Colonien*⁵⁸⁾ og iust fordi Havnen er god troer man sig sikker, ei betænkende: at den omsværmende Jis og anden Uhæld kan lettelig, ved for megen Sikkerhed, forarsage Ulykke. Jeg saae Beviis derfor og man fik ei raade sig selv.

Endskiønt deñe Foranstaltning egentlig og nærmest er Kiøbmandens Pligt, fandt ieg dog nyttigt at anmærke den, fordi Kiøbmændene sielden blive gamle ved *Gothaab*, og en fremmed, ung Kiøbmand lettere laer sig vildlede, end den, som Erfaringen lærte det Sande.

Jndseilingen fra Havet, gieñem det nordre Løb, er ei farlig, naar ei Taagen skiuler Landkiendingen; men den er lang. Skibshavnen er meget god, kun Skade, at den er langt fra *Colonien*.

Det er Oberassistent *Ulrik Sontums*⁵⁹⁾ første Regnskabsaar. Han forsømmer ei Tiden; vil og har stedse bragt Dagsforretningerne strax paa Papiiret, da Regnskaberne ligge ham bestandig i Hovedet; med disse vil han neppe nogensinde reste. At han er redelig i Handel med *Grønlænderne* og at han vil Handelens Vel tør ieg forsikre; han vil og sit eget; kun er det at beklage, at han, som ungt Menneske, ikke har det Herredømme over sig selv at skye *Spirituosa*. Desværre! han pimper, skiøndt hemmelig! : naar kan deñe Last skiules? :/ og, som ieg grundet befrygter, ikke lidet; men er roelig og erkjender med Veemod og Løfter, om Bedring, sin Feil, den ieg oprigtig ønsker han kunde aflægge.

12 Mile nordfor er *Fiskefiorden*⁶⁰⁾ Districtets yderste Grændse. Denne Fiord er mærkværdig deraf: at der skal gives megen Torsk og Haiiske og, med Vished, en god Forraad af Drivbrænde.

22 Mile fra *Gothaab* ligger

Nyesukkertoppen.⁶¹⁾

Dette Stæds Folkemængde er 330 Personer, altsaa under *Gothaabs* og omtrent som *Fiskenæssets*; men da *Grønlænderne* her have Frihed at boe, hvor de finde for godt, seer man fordeeltagtig Virkning deraf paa Udskebningen. Denne er ikke uvigtig og var størst Aaret 1795 neml: 372 Fade. Samme Aar blev udskebnet fra *Gothaab* 148 Fade; fra *Fiskenæsset* 174. Samme Aar var særdeles fordeeltagtig for alle 3 Stæder.

Som en Sieldenhed anføres, at 4 Fangere i *Narksamiut*⁶²⁾ i *Nyesukkertoppens* District leverede, Handelsaaret 1797, 85 Bal: Sælspæk og 5 D^o i *Kangerloksweitsiak*⁶³⁾ 72½ Bal:.

Paa dette Stæds Handel indkomer et lille Kvantum Hvidfiske-spæk. Enhjørningen og Hvalrossen pleier undertiden her at fanges; men da sidstnævnte barske Person tapperligen kiempes med og forfølger Fienden, vover sielden nogen, og aldrig een, at ansætte. De faa, som fanges, skal finde Døden paa denne Maade: Hvalrossen sover paa Landet; den skal undertiden hugge sig fast til Klipper efter Tænderne; medens den sover, udfalder Vandet; den sees af *Grønlænderne* og bliver et Offer for disses Pile og Graadighed. Undertiden fanges den, med ingen Fare, paa Jisen.

Garnfangsten har været forsøgt i adskillige Aar; men den er ikke bragt til nogen Fuldkommenhed. Naar Vedkommende intet

forsømme, men gjøre sig en Ære af at opfylde sine Pligter, troer ieg: at denne Fangst, saavel her, som ved de fleste Stæder, skal give rigeligt Vederlag for anvendte Omkostninger, endskiøndt disse blive altid store, saalænge Bindegarnet er saa *excessive* kostbart. At forøge Mandskabet /: som var bragt i Forslag: / for ved *Nyesukkertoppen* at udvide Garnfangsten, er ikke tilraadeligt, saalænge det er mueligt at faae slette Erhververe leiede.

Da Hvale ikke indfinde sig alle Aar /: saa er sagt, maaskee urigtigt: / paa deñe Høide og da Erfaringen har godtgiort: at meget Fleeth forlises uden Nytte, vil Hvalfangst neppe blive *importerende* her; ⁶⁴⁾ saa meget mindre, da Sælfangsten, som dog er den vigtigste for *Grønlænderne*, maatte lide derunder.

Ved *Colonien* falde en Mængde Torsk og flere Mile derfra Overflødighed af Laxøreter, der friske smage godt, men saltede, som ieg er kommet efter, harske nok. Bedre Virkningsmaade vilde maaskee gjøre sidstmeldte Artikel begierligen søgt.

Af 6 Huuse ved Stædet er mig intet bekiendt at være i slet Forfatning. Det 7, et Fiske-Tørrehuus, staaende paa Øen tet ved Stædet, er der til ingen Nytte; bør altsaa flyttes, naar det passeligen kan anvendes.

Stædet har 2de beqvemme, smaae Spækfartøier, som ere her til stor Nytte. Det har 3de mindre Baade, som ei heller uden Savn kunne undværes.

Endeel have havt for Skik at forlange *retihaberet* den eller hin foretaget Forandring; deri samtykkede ieg aldrig, uden hvor det var nødvendige Smaating; thi ieg erfoer: at den ankomne Kiøbmand vilde altid bessermachen, deels paa Formandens, stedse paa Handelens Bekostning, og sielden uden for at befordre egen Magelighed.

De, som uafhandlet foretage Forandringer af den Beskaffenhed, at dertil skal have Jnspecteur-Samtykke, forudsee Nægtelse deraf; altsaa var Forandringen enten unødvendig, eller den kunde sparsomeligere være bleven udført. Unødvendigen anvendte Bekostninger gaae for Kiøbmandens Regning.

Ved Omreiserne er det særdeles fornødent at afhandle med Vedkommende Nyttens, ja Nødvendighed af at *Materialier* og alle andre Ting, hvortil have Huusrum, ikke henslænges hist og her under aaben Himmel, udsadte for alle Veirforandringer, som let og hastig forderver det beste *Materiale*.

Jndseilingen til Stædet er kort, dog ikke sikker uden for kiendt Mand. Havnen er meget god og tet ved Huusene.

Kiøbmanden *Mads Hvads Mørch*⁶⁵⁾ er en øvet og flittig Regnskabsfører; holder Orden, men med nogen for stor Støi og Streng-
hed, blandt det underhavende Mandskab, som frygter, ei agter ham. Han er en meget stor Huusholder for sig selv; sāmenskraber alt hvad han kan for *Procenter* at vinde og saaledes gavner han Handelen tillige. Hans slette Side var slemt Fylderie, som han dog skal have foresat og bestræbt sig for at aflægge. Under Ruset var han uroelig, næsten brutal. Kan deñe skammelige Last ikke aflægges /:om den ei er det:/ er det vel, at Brændeviinet er meget uvarigt i hans Hænder.

*Strømfiorden*⁶⁶⁾ er Grændsen mellem dette Stæd og *Kikortursok*⁶⁷⁾; man regner fra *Nyesukkertoppen* og did 27 Mile; og fra *Kikortursok* til *Holsteinsborg* 1 Mil.⁶⁸⁾

Jeg sparer mig den Smerte at tale om disse Stæder; thi De kiender dem nøie.⁶⁹⁾

Ved Enden af min *Grønlandske*-Bane kan ieg ei lade ubemærket: hvor vigtig Tieneste den gjør *Grønland* og *Grønlænderne*, som kraftigen befordrer Øiemedet: *erhverv og spar!* Hungeren, den kummerfuldeste Tilstand i Livet, er det kraftigste Motiv.

Dernæst er Blandingslægtens Opdragelse til *Grønlændere*⁷⁰⁾ en meget vigtig Gienstand for Deres Omsorg og Virksomhed.

Hindringerne for Opfyldelsen af begge disse Pligter blive store og møisommelige; men Standhaftighed heri belønner Dem med den Overbeviisning: at De gjorde vore *Grønlandske* Brødre det Gode De kunde og dertil og til alt andet Nyttigt og Godt ønsker ieg Dem den største Hæld. —

Godthaab den 12 Augustii 1802.

Bull.

Noter og anmerkninger.

¹⁾ *Uheld, som rammende den i min Tid*: der sigtes bl. a. til en række skibsforlis og skibsideblivelser; saaledes 1798, da koloniskibet til Godthaab efter at have lidt nogen skade af isen i Davisstrædet, vendte tilbage og gik i vinterhavn ved Stavanger.

²⁾ *De Mæhriske Brødre*: Herrnhuterne, som stiftede deres mission i Grønland 1733.

³⁾ *Lichtenau*: anlagt 1774 ved Agdluitsoq-fjordens nordside.

⁴⁾ *andensteds*: i kopibøgerne, som findes i inspektorsarkivet i Godthaab. Insp. Bull var ikke nogen ven af den herrnhutiske mission, væsentligst af den her nævnte aarsag, hvorfor han ivrede stærkt for de herrnhutiske Grønlænderes udflytning til fangstrige pladser. Han havde dog ogsaa andre anker imod denne mission, bl. a. dette, at „Søsterhusene“ vænnede de indfødte kvinder til lediggang. Saaledes udtalte han i en skrivelse fra 1798: „til hvad Gavn for Landet disse Mennesker bleve tilladte at hidfare, hører til de Mysterier, som evig blive incognita“; helst ønskede han deres mission nedlagt: „Grønlands Genius skulle det ved alt Herrnhuthisk“! — Herrnhuterne fortsatte dog deres virksomhed i Grønland til aar 1900.

⁵⁾ *David Lars Emanuel Kleist* (1758—1826), søn af europeisk bødker ved Frederikshaab Christen Larsen K. og hustru, Grønlænderinde Else. Sendtes til København paa initiativ af sin gudfader, købmand ved Frederikshaab David Emanuel Christian Wulff, og oplærtes til bødker, i hvilken egenskab han virkede i Frederikshaab efter sin tilbagekomst, til han 1797 ansattes som filialbestyrer i Nanortalik. Gift med Grønlænderinde *Helena*. Han var svoger og tillige svigerfar til købmand Joh. Chr. Mørch, idet dennes første hustru var hans søster og anden hustru hans datter (se nedenfor anm. 15).

⁶⁾ *Nennortelik*: paa øen Nanortalik (Bjørnepladsen) nordfor munden af Tasermiut-fjorden overvintrede assistent Caspar Alsbach ca. 1780 og handlede med befolkningen i omegnen. 1792 foreslog inspektør Lund at ansætte ham der som fast filialbestyrer, men dette skete ikke. Først 1797 oprettedes her fast filialhandelsplads, som hurtig fik en betydelig omsætning. 1803 meddelte insp. Myhlenphort, at efter pladsens oprettelse „samlede Østbøygdingerne (☉): folk fra den sydlige del af landets østkyst sig meere og meere deromkring“.

⁷⁾ *Tessermiut*: Tasermiut-fjorden paa 60° 10' n. br., hvor der findes adskillige ruingrupper fra den norske middelalderse bebyggelse.

⁸⁾ *et gammelt europæisk Huus*: det første, af koloniens grundlægger Anders Olsen 1774 ved Julianehaab opførte vaaningshus.

⁹⁾ *S: O: s*: den varme føhnvind.

¹⁰⁾ Der blev aldrig oprettet handelssted ved Lichtenau, derimod oprettedes en snes aar senere et saadant ved Agdluitsoq-fjordens munding, nemlig „udstedet“ Sydprøven.

¹¹⁾ *Julianehaabs Folkemængde*: ^{30/6} 1805 talte ifl. missionærens opgivelse „den danske mission“ i Julianehaabs distrikt 653 medlemmer; antallet af hedninger ansloges samtidig til ca. 700. Den herrnhutiske missions døbte opgaves 1802 til 405 personer.

¹²⁾ „*Handelsaaret*“ regnedes fra 1 juli til 30 juni: ved „*Handelsaaret 1800*“ skal da forstaas ^{1/7} 1799—^{30/6} 1800.

¹³⁾ *Lars Kleist*: yngre bror af ovennævnte D. L. E. K.

¹⁴⁾ *Ikarisarsuksløb*: Ikerasårssuk, et langt, smalt sund ca. 20 km. vest for Julianehaab.

¹⁵⁾ *Johan Chr. Mørch* (1765—1830), biografi se Norges Svalbard- og Ishavsundersøkers Meddelelser nr. 52.

¹⁶⁾ *under Commando s*: de var ansat i handelens tjeneste; de to af dem var ovennævnte D. L. E. K. og L. K. (anm. 5 og 13). Den førstnævnte blev tillige senere Mørchs svigerfar.

¹⁷⁾ *unødvendig Strenghed*: insp. Bull modarbejdede bestandig handelsfunktionærernes tilbøjelighed til at „ville skaffe sig Lydighed ved Tampen“.

¹⁸⁾ *Schach Carl Rantzau Hiorth* (1777—1855), var handelsbetjent i København, da han 1800 fik ansættelse som assistent i Grønland. Skulde egentlig til Julianehaab, men maatte, da skibet, som først skulde anløbe Frederikshaab, ikke kom dertil før i oktober, overvintre der og kom først 1801 til sit bestemmelsessted. 1803 blev han „oberassistent“ i Fiskenæsset og 1804 købmand i Holsteinsborg, hvorfra han hjemgik 1811. Senere fuldmægtig i Klasselotteriet. 26 april 1803 forliste han med et transportfartøj mellem Julianehaab og Nanortalik og reddede kun med nød og neppe livet efter med 3 mand at have holdt søen 12—14 mil med en lille jolle.

¹⁹⁾ *kan gierne være Usandhed*: det var det vistnok; ingen senere meddelelser bekræfter rygtet, som ogsaa modbevises ved hans hurtige advancement.

²⁰⁾ *Et lille fladt Eide*: landtungen Itivdliatsiaq mellem Torsukátaksløbet og Kobberminebugten bag halvøen Alángorssuaq; nu er der gravet kanal gennem eidet.

²¹⁾ *Frederichshaab*: anlagt 1742, opkaldt efter kronprinsen, den senere kong Frederik V.

²²⁾ 1805 kaldes spækindhåndlingen ved Frederikshaab „god“; da var der allerede sidst i april indhandlet over 300 fade og altsaa endnu to maaneder tilbage af handelsaaret og det endog af den bedste fangsttid.

²³⁾ *Tornarsuk*: fjeldet Tôrnårssuk paa øen af samme navn paa 60° 20' n. br. Opkaldt efter den gl. eskimoiske religions fornemste hjælpeand. Navnet blev af Egederne brugt om Djævelen og indgik som saadant i de grønsl. bibeloversættelser.

²⁴⁾ *Arsut*: bopladsen Arsuk paa fastlandsnæsset paa nordsiden af fjorden af samme navn, i hvis indre kryolithbrudet lvgitút ligger.

²⁵⁾ *en paalidelig Mand*: 1805 blev Arsuk „udsted“, s: filialhandelsplads, under bestyrelse af tidligere mandskabsformand ved Fiskenæsset og Frederikshaab, Sven-

sken *Jonas Jansen Berglund*, som kom til landet 1787 og døde ved Arsuk 1825; gift med en datter af købmand Hans Henrik Raun og grøn. hustru blev han stamfar til en stor slægt i Sydgrønland.

²⁶⁾ *Isamiut*: ordret: beboerne af Isa ɔ: Isa-løbet ca. 20 km. nordfor Arsuk.

²⁷⁾ *Qvandefjorden*: fjorden umiddelbart sydfor kolonien Frederikshaab, nu kaldet Kvane Fjord, grøn. Quánersôq ɔ: den som er rig paa kvane-planter (angelica).

²⁸⁾ *Krepokakfangst*: grøn. qiporqaq, knølhval el. pukkelhval.

²⁹⁾ *Nic. Dan. Muus* (1748—1829), prestesøn fra Snåsa, ass. i Upernavik 1771, i Ũmánaq 1775, købmand sst. 1778, i Upernavik 1780, atter i Ũmánaq 1782, i Christianshaab 1787. Hjemrejste 1790 og boede i Mariager til 1792, derefter paany ansat i Sydgrønland, snart som assistent og snart som købmand, ved næsten alle kolonier, til han entlediges 1805. Gift 1779 med *Cecilia Christina Lillienschiold de Svanenhielm* (1759—1804), datter af købmand i Christianshaab Jonas L. de S. og hustru, Grønlanderinde Birgithe.

³⁰⁾ *Adam Gottlob Voigt* (egtl. Vogth) (1767—ca. 1835), proviantforvalter i søværnet, ass. i Frederikshaab 1801, i Sukkertoppen 1802, senere købmand i Holsteinsborg, entl. 1806 paa grund af gæld. Gift 1802 med købmand Muus's datter *Kirsten Angel M.* (1786—1835).

³¹⁾ *Logen Fiskensset*: anlagt 1754 af den kendte Grønlandspionér, Nordlændingen Anders Olsen, paa øen Qeqertarssuatsiaq (ɔ: den temmelig store ø).

³²⁾ *Lichtenfels*: anlagt 1758 som herrnhutisk missionsstation; navnet hentyder til de golde klipper deromkring i forbindelse med skriftordet fra Esaias 60,1.

³³⁾ *Garnfangsten*: drevet med aabentvands-garn, udspændt i smalle sunde og løb mellem skærgaardsøerne.

³⁴⁾ *Klingane*: Qilángait (plur. af qilángaq: søpapegoje), øgruppe nordfor Sermilik-fjorden paa 63° 30' n. br., af Europeerne kaldet Klingarne (grøn. qilángarne, lokalis: paa q.-øerne). Var beboet allerede paa Hans Egedes tid. 1770 oprettedes her en „annex-mission“, ledet af en dansk kateket Johs. Andersen Raaberg. Menigheden her talte snart opimod 100 medlemmer, men allerede før 1800 var stedet øde.

³⁵⁾ *Fiskefjorden*: fjorden, hvor Fiskensset ligger og som paa grøn. kaldes qeqertarssuatsiaup kangerdlugssua (ɔ: den temmelig store ø's fjord) kaldtes allerede af Hans Egede: Søndre Fiskefjord — i modsætning til Niaqúngunaq-fjorden mellem Godthaab og Sukkertoppen, som benævnedes: Nordre Fiskefjord.

³⁶⁾ *Grædefjorden*: boplads kort sydfor munden af den lange, smalle fjord Kangerdluarssugssuaq, der ligeledes benævnes Grædefjord, hvilket navn skal skrive sig fra et grøn. sagn.

³⁷⁾ *Itersormiok*: nogen boplads af dette navn kendes ikke mere.

³⁸⁾ *blive ubeboede*: ɔ: som følge af det herrnhutiske missionsprincip: at holde menigheden samlet paa selve missionspladsen.

³⁹⁾ *Chr. Fred. Steinlein*: f. 1756 i Hillerød, d. efter 1810. Var inddømt i Københavns tugthus paa livstid for begaaet falsk, men blev efter sin hustrus ansøgning benaadet ved kgl. resol. af ^{27/2} 1796 mod at gaa til Grønland som assistent med forpligtelse til, under trusel om genindsættelse i tugthuset, ikke at vise sig i Danmark, Norge og Hertugdømmerne. Var assistent i Sukkertoppen 1796—1800, derefter „oberassistent“ i Godthaab til 1801. Allerede 1798 ansøgte han — som „bedaget“ og fordi hans helbred havde lidt endel ved de besværlige togtreiser — om „Løes-

givelse“ fra det ham paalagte „Baand“, som dog først ophævedes ved kgl. resol. 1802. Hjemgik fra Fiskeresset 1804. — Denne mands fata er heldigvis et unicum i Grønlands personalhistorie. Det følte som en stor forurettelse af hans samtlige medfunktionærer og har utvivlsomt ogsaa bidraget stærkt til det vanry, som ansættelse i Grønland gennem længere tid havde i vide kredse.

⁴⁰⁾ *Godthaab*: anlagt 1728 af Hans Egede, som hertil flyttede det 1721 paa „Haabets Ø“ nord for munden af Godthaabsfjorden anlagte første etablissement, kaldet „Haabets Colonie“.

⁴¹⁾ *Nyeherrnhut*: oprettet 1733 af brødremissionærerne Chr. David, Mathæus Stach og Chr. Stach. Stedet er beliggende paa selve Godthaabslandets vestside 3—4 km. fra kolonien. Nu findes her et rævestutteri.

⁴²⁾ *boe fordeelagtigen* ☉: paa de gode fangstpladser i distriktet.

⁴³⁾ *Killingarsuk*: Qilángárssuit-øerne ca. 20 km. sydfor Godthaab.

⁴⁴⁾ *Teltøerne*: øgruppe udenfor fjorden Íkátoq sydfor forbjergtet Skinderhvalen. Navnet „Teltøerne“ sigter til stedets anvendelse som sommerfangstplads.

⁴⁵⁾ *Kangek*: den lille ø Kangeq ved Godthaabsfjordens nordre munding kort sydfor „Haabets Colonie“s plads. Stedet var atter besat allerede 1805 og er stadig filialhandelsplads. Det var tidligere beboet af herrnhutiske Grønlændere.

⁴⁶⁾ *Sildene*: anmagssat (*mallotus arcticus*).

⁴⁷⁾ *idelige Transporter* ☉: i anledning af fangstskibet „Marie Louise“s forlis kort sydfor forbjergtet Skinderhvalen ^{20/10} 1800.

⁴⁸⁾ *Bals-Revier*: Godthaabs fjordkompleks, kaldet „Balls river“ efter en engelsk storkøbmand Richard Ball, som var medinteressent i den af James Hall ledede Grønlandsekspedition 1612.

⁴⁹⁾ *Kuksuk*: navnet paa Godthaabs-fjordkomplekssets nordre arm (qugssuk ☉: svane).

⁵⁰⁾ *Sartlok*: bopladsen Sárdloq paa Godthaabsfjordens nordkyst overfor „Saddens ø“ (Sermitsiaq).

⁵¹⁾ *Nepisetsundet*: sund mellem Godthaabsfjordens nordland og foranliggende øer; navnet kommer af nipisa: stenbider. Her finder stadig hvidhvalfangst sted om foråret.

⁵²⁾ *Hellefiske*: kveite.

⁵³⁾ 1798 udeblev Godthaabskibet helt. Det dertil bestemte, „Jupiter“, led i juni maaned endel skade af isen i Davisstrædet og gik — utroligt nok — tilbage til Stavanger!! — 1799 tegnede det, som det her ses, ligeledes til skibsudeblivelse, hvorfor varelagrene næsten var opbrugt ved kolonien, da skibet endelig langt om længe ankom.

⁵⁴⁾ Da Godthaab — siden 1792 — var lagt ind under Frederikshaabspræsten som anneks, forfaldt kirkebygningen, hvori tillige var missionærbolig, efterhaanden aldeles. Handelsdirektoratet foreslog at nedrive den. Det skyldes inspektør Myhlenphort, at dette ikke skete, idet han fik den repareret. Bygningen, som oprindeligt var opført i 1750-aarene, benyttedes som kirke til 1849; den staar endnu og benyttes som materialhus.

⁵⁵⁾ *meget utet*: insp. Myhlenphort beretter, at i regnvejr, „som indtreffer 2 à 3 Gange om Ugen“, maatte man have ca. 30 kar i beredskab til at sætte under dryppene; desuagtet fik han om høsten 1802 sine sengklær og bøger „næsten bedærvede“ af indtrængende regnvand.

⁵⁶⁾ *Coloniebygningen* ☉: den oprindelige paa Hans Egedes tid opførte kampe-
stensbygning, som staar den dag idag og benyttes som bestyrerbolig.

⁵⁷⁾ *Baadehavnen*: den lige foran kolonien liggende lille bugt, hvor der
findes landgangsbro. Her kan intet større fartøj ligge for anker undtagen i blik-
stille vejr.

⁵⁸⁾ *langt fra Colonien*: skibshavnen ved Godthaab ligger paa sydsiden af det
store nes, hvor kolonien er bygget, 3—4 km. fra denne. Nu er der anlagt vej dertil,
som kan befares af lastbil. Tidligere maatte varerne fragtes med baad til og fra
kolonien ad en lang og besværlig søvej.

⁵⁹⁾ *Ulrich Sontum* (1773—1813), student fra Bergen, ansat 1797 som sekretær
hos insp. Bull, hvis bror var forlovet med hans søster. Konstitueredes som assistent
i Holsteinsborg 1799 og blev 1801 købmand i Godthaab, hvorfra han hjemgik 1805.
Myhlenphort omtaler ham som „paapasselig og reedelig, men en stor Ven af
Flasken“.

⁶⁰⁾ *Fiskefjorden* ☉: Nordre Fiskefjord (grønl. Niaqúngunaq-fjorden). Her speku-
lerede Hans Egede i sin tid paa at faa anlagt en koloni, eventuelt at flytte „Haa-
bets Colonie“ dertil.

⁶¹⁾ *Nyesukkertoppen*: 1755 anlagdes af den kendte Grønlandspionér Anders
Olsen en ny koloni ved Kangâmiut lige nordfor Evighedsfjorden. Den fik efter
de toppede fjelde Ūmânârssuit nogle km. nordligere navnet Sukkertoppen. 1781
flyttedes den efter købmand J. L. Smidts forslag til sin nuværende plads og fik
navnet Nye Sukkertoppen, medens den gamle plads, der vedblev at være beboet
af Grønlændere, kaldtes Gammel Sukkertoppen.

⁶²⁾ *Narksamiut*: bopladsen Narssarmiut (☉: sletteboerne) paa en ø kort nordfor
Gl. Sukkertoppen.

⁶³⁾ *Kangerloksweitsiak*: Evighedsfjorden (grønl. Kangerdlugsuatsiaq ☉: den tem-
melig store fjord), dengang sterkt beboet, nu derimod ubeboet. Her boede den
bekendte „profet“ Habakuk (død 1798) og hans kone „profetinden“ Maria Magda-
lena (d. 1802), som startede et farligt sværmeri i 1790-aarene.

⁶⁴⁾ Hvalfangstanlæg oprettedes ved Nye Sukkertoppen af Sydgrønlands første
inspektør Bendt Olrik (1749—93), som med sædvanlig halstarrighed vedblev at op-
retholde den, endog imod direktionens udtrykkelige ordre, uagtet der i løbet af de
seks aar, den bestod, kun fangedes en eneste hval.

⁶⁵⁾ *Mads Hvass Mørch* (1765—1831), jysk prestesøn, ansat som ass. i Frederiks-
haab 1790, i Sukkertoppen 1791, „oberass.“ i Godthaab 1792, i Qerrortussoq ved
Holsteinsborg 1794, købmand i Sukkertoppen 1799, entl. 1804; aaret efter handels-
forvalter for Færøerne med sæde i Thorshavn; kammerraad. En søn af ham Jens
August Mørch (1798—1856) var fra 1824 til sin død ansat ved handelen i Nord-
grønland; dennes søn Johs. Herman Mads Mørch (1834—89) var ligeledes ansat i
Nordgrønland 1862—83

⁶⁶⁾ *Strømfjorden* ☉: Søndre Strømfjord paa 66° 5' n. br., en af de længste
fjorde i Vestgrønland.

⁶⁷⁾ *Kikortarsok*: Qerrortussoq, hvalfangst- og handelsloge under Holsteinsborg,
oprettet 1778.

⁶⁸⁾ *Holsteinsborg*: anlagt 1756, oprindelig paa øen Sydbay ved fjorden Nordre
Isortoq, senere flyttet til sin nuværende plads af Niels Egede, efter hvis forslag
den opkaldtes efter missionskollegiets præses, greve Johan Ludvig Holstein.

⁶⁹⁾ *De kiender dem nøie*: Myhlenphort var, da han udnævntes til inspektør, købmand i Holsteinsborg siden 1801.

sparer mig den Smerte: Bull sigter her til den ødelæggelse, der ved koppe-epidemien 1800 var anrettet blandt Holsteinsborgs distrikts befolkning.

Herom udtaler han sig i en indberetning til handelsdirektionen af ³⁰/₁₀₀ 1801 som følger:

„*Kikortursok* gjenkiendes kun af Navnet: 2de Grønlændere, som i August (1800) bleve udsendte med Brevskaber fra Holsteinsborg til Egedesminde returnerede den 5. Sept. De bragte den Tidende: at mange Grønlændere i Egedesmindes District vare hendøde af en smittende Sygdom, og at Kiøbmand *Myhlenphort* havde indlogeret dem hos Mandskabet, for at vogte dem for Smitten. Denne Forsigtighed beroeligede Kiøbmand *Heiberg* (Edv. Christie H., kbmd. ved Holsteinsborg til 1801), indtil 10 à 11 Dage efter bemeldtes Tilbagekomst, da den eene klagede over Sygdom og ved Eftersyn befandtes at have Udslæt. Ogsaa den anden blev nogle Dage efter syg. Nu først mærkede man Uraad. Man separerede de Syge fra de formodede Sunde; men for silde; thi de Hiemkomnes Familier vare allerede smittede, uagtet ingen mærkede det før tiende Dagen efter hine 2des Død, der indtraf 17 Dage efter Tilbagekomsten. — — — Smitten havde udbredt sig for vidt og var nu ei at forebygge. — — — Ved *Kikortursok* bleve alle smittede og kun 6 Personer restituerede. Ved *Holsteinsborg* bleve 17 helbredede og 23 undgik at smittes. De Hendødes Antal ved begge Stæder formodes at være 352 Personer; deraf 222 af Holsteinsborg og 130 af *Kikortursoks* Folkemængde“, — De faa overlevende fra *Qerrortussoq* flyttede ind til kolonien og stedet stod foreløbig mennesketomt og blev ikke beboet igen før endel aar senere.

⁷⁰⁾ *Blandingslægtens Opdragelse til Grønlændere*: denne sag var paa dette tidspunkt et aktuelt og brændende spørgsmaal, idet de af blandet ægteskab i tjenesten staaende var meget utilfredse med at faa ringere løn end de europæiske arbejdsfolk og haandværkere, uagtet, som insp. Bull selv vidner: „Blandingene i Tienesten fast alle ere raske, brugbare Folk baade til Søe- og Landtjeneste“, medens de paa den anden side følte sig højt hævet over deres ublandede landsmænd, saa at de mandlige blandinger ikke vilde gifte sig med ublandede Eskimopiger, ligesom ikke heller piger af blandet ægteskab vilde gifte sig „med en virkelig Grønlænder — — han kan ei skaffe mig europæisk Kost“. Iøvrigt vilde ublandede eskimoiske erhververe ej heller ægte blandingspiger: „disse Quindemennesker kan ieg hverken føde eller klæde, og de tiener mig ikke heller til mine huuslige Sysler.“ (Myhlenphorts indberetning ³/₄ 1804.)

P. H. MOTZFELDT:
BESKRIVELSE AF
LOGEN KRONPRINSENS EJLAND
MED ANLÆGET HUNDE-EJLAND
1799

Peter Hanning Motzfeldt, 1774—1835,
inspektør i Nordgrønland,
direktør for den Kgl. Grønlandske Handel.
Miniatur, tilh. Grønlands Styrelse, København.
(Forstørret.)

Indledning.

Under 6 decbr. 1798 udsendtes fra inspektoratet i Godhavn ti. „Samtlige Etablissementsbestyrere i Nordre Grønland“ et cirku-lære, i hvilket udtryktes handelsdirektionens ønske om at faa indsendt udførlige beskrivelser af de paagældende distrikter og tillige af-æskedes d’herrer erklæringer om, hvad der kunde gøres „til Grøn-lændernes Kaars Forbedring“ samt hvorvidt „Indførelse af Borgerlige Love i Grønland“ vilde være til nytte eller ej.

I henhold hertil indkom endel saadanne beskrivelser og betæn-ninger, af hvilke nogle eksisterer endnu og hvoraf en enkelt — M. N. Myhlenphorts ang. Egedesmindes distrikt — tidligere er offentlig-gjort i Norges Svalbard- og Ishavsundersøkelser, Meddel. nr. 39, 1937.

Senere er det lykkedes at opspore endnu en distriktsbeskrivelse, forfattet af en norskfødt mand — hvilken nu hermed publiceres. —

Forfatteren af denne distriktsbeskrivelse, *Peter Hanning Motzfeldt*, var født d. 13 dec. 1774 i Skøgn i Trøndelag som søn af oberstløjtnant Lorentz Marcus Hanning og første hustru Marie Sophie Motzfeldt, hvis navn han senere antog efter kgl. bevilling.

Efter uddannelse i 10 aar paa sorenskriver i Ryfylke *Bulls* kontor rejste den unge mand til København for at forberede sig til juridisk eksamen paa morsmaalet. Efter at være manuucert af sin fætter cand. jur. Peter Hanning Hammer tog han 19 apr. 1794 eksa-men med karakteren „bekvem“ og aflagde 5 maj den praktiske prøve med karakteren „vel“. Straks derefter fik han ansettelse i kgl. grønl. handels tjeneste og udsendtes s. a. til Grønland, hvor han det første aar var assistent i Godhavn, men allerede i 1795 udnevntes til „Oberassistent“ (o: bestyrer) ved „Logen Kronprindsens Ejland“. Her var han til 1799, da han forfremmedes til købmand (o: koloni-bestyrer) i Ritenbenk. I hver av disse stillinger udviste han baade handelsmæssigt og administrativt stor dygtighed, hvorfor han, da inspektoratet for Nordgrønland blev ledigt i 1801 ved cand. jur.

Claus Bendekes (1764—1828, død som justitiarius i Christiansand; Ejdsvoldsmænd) hjemgang, konstitueredes og to aar senere fast ansattes i dette embede. Som inspektør arbejdede Motzfeldt med lige stor energi paa handelens og hvalfangstens ophjælpning og paa befolkningens udvikling og fremgang. Saaledes indførte han forskellige forbedringer i handelens drift og indgav 1806 et forslag til oprettelse af et stort fælles tranbrænderi for hele Diskobugt, og senere et lignende til omordning af landsdelens medicinalvæsen, ligesom han paabegyndte udarbejdelse af love for det grønlandske samfund og affattede en detailleret plan om „en Lærestalt til den grønlandske Ungdoms Underviisning“. — Imidlertid afbrødes hans bestræbelser i alle disse henseender af krigen med England 1807—14, og han fik nu fuldt op at gøre med at holde sit inspektorat oven vande under de vanskeligheder, indskrænkninger og restriktioner, som den næsten helt standsede besejling af landet medførte. Men ogsaa denne situation viste han sig voksen, idet han dels gennem sit bekendtskab med engelske hvalfangerkaptejner fik disse til at overlade sig, hvad de kunde undvære af proviant og forsyninger, og dels i samarbejde med Sydgrønlands inspektør, M. N. Myhlenphort, ved en „Order in Council“ fik tilladelse af den engelske regering til fri handel med London eller Leith og derefter traadte i forbindelse med et engelsk firma, som udsendte et par skibsladninger til Grønland, saa at den værste nød blev afhjulpet.

Efter krigens slutning satte Motzfeldt handel og hvalfangst igang igen, men da hans helbred nu var svækket, navnlig paa grund af de haarde strabadser og den mangelfulde forplejning under krigsperioden, maatte han 1815 rejse til Danmark paa rekreation. Det var utvivlsomt hans hensigt at drage ud igen aaret efter, men under opholdet i København blev det ham betydet, at man havde brug for hans erfaring i handelsdirektionen, og 8. apr. 1817 udnævntes han til medlem af direktionen for den grønlandske og færøiske handel, i hvilken stilling han forblev til sin død 7 okt. 1835; imidlertid var han blevet hædret med justitsraadstitel. — 11 febr. 1820 blev han gift med *Emilie Wilhelmine Ernst*, f. 14 juni 1794 i København, død sst. 26 marts 1838, datter af købmand Hans Jørgen Ernst og Anna Marie West. Hustruen fik ogsaa en vis tilknytning til Grønland, idet hendes morbror, exam. jur. Johs. West, blev Motzfeldts efterfølger som inspektør for Nordgrønland 1818—24, og hendes bror Carl Edvard Ernst var assistent og købmand i Grønland 1820—25.

Cron Prinds. Eiland (Logen)
d. 31 May 1799, af P. Motzfeldt.

Pro Memoria:

J underdanig følge den Høye Befaling, som Deres Velædelhed har *cōmuniceret* mig i *Circulair* Skrivelse dateret 6. Decbr 1798, modtaget sidstleeden 6. Martii, opfordres Jeg ligesaa meget af Lyst til efter ringe Evne at gavne, som af Pligt til herved underdanigst at bidrage det lidet Jeg formaaer, til opnaelse af vor allernaadigste Regierings viise og Velgiørende Hensigter med Grønland og dets Jndbyggere. —

Efter Hr *Jnspecteurs* gode Veiledning, skal Jeg altsaa saavidt mine Reigenskaber og øvrige Forretninger vil tillade, for det 1ste, i en kort Beskrivelse over Logen *Kronprindsens Eyland* og Anlægget *Hunde Eyland*, meddeele all den Kundskab Jeg kan om disse Stæders *oeconomiske* og øvrige Forfatning, og 2^{det}, kortelig sige mine ringe Tanker om hvad Jeg fornēmelig troer, ville bidrage til Landets Opkomst og Grønlændernes Kaars Forbedring. —

For med nogen Orden og Nøyagtighed at beskrive bemelte mig til Bestyrelse anbetroede *Etablicementer*, vil Jeg tage under Betragtning, ethvert af disse Stæder. —

- I. *Beliggenhed og Naturlige Beskaffenhed.*
- II. *Huusbygninger og Fartøyer.*
- III. *Befolkning:*
 - a) *af dansk Mandskab.*
 - b) *af Grønlændere.*
- IV. *Grønlændernes Boestæder.*
- V. *Stædets Beqvemmeligheder*
 - a) *i henseende til Hvalfangst i særdeleshed, hvad Grønlændernes øvrige Næringsveje [angaar] i almindelighed.*
 - b) *i henseende til Garnfangst.*
 - c) — — *Wand og Brændsel.*

og endelig

VI. *Grønlændernes gamle Boestæder, efter deraf fundne Rudera, med videre.* —

Samt under Beskrivelsen af Logen tillige *Separat* om de, derunder liggende 2de Hvalfanger Forsøg paa Øerne *Kormarfik* og *Okak*.

A. Logen Kronprindsens Eyland.

Er i Aaret 1778 *etableret* paa *Aupalugtok*, den Sydligste af en Samling, af tæt ved hinanden liggende smaae og noget større Holmer eller Øer, 50 i Tallet, som tilsaamentagne kaldes *Kittigsorsuit* og strækker i Længden fra S. O. til N. W. omtrent 2 Miile og i Bredden fra N. O. til S. W. 1 Miil. —

Sammes

I. Beliggenhed og naturlige Beskaffenhed.

Beliggenheden er omtrent paa 69° Nordlig Bredde og 46° Vestlig Længde, fra *Londons Meridian* bereignet, i Munden af *Disko Bugt*. — Fra Øst til Vest danner disse Øer 3de, nogle Rifleskud breede, Sund eller Giennemløb, hvoraf det sydligste mellem *Aupalugtok* eller det egentlige *Kronprindsens Eyland*, *Simigsuak* og *Kitlek* paa Sønder samt Øerne *Uiortlak* og *Nunarsuak* paa Nordre Side især er Reent og seilbart, endog for de største Skibe. —

Enhver af disse Øer er en nøgen Klippe, som saavidt Jeg har formaat at undersøge, fornemmelig bestaaer af Granit eller Graasteen med iblandede røde og hvide Quarts Aarer. —

Den højeste Klippe er paa Øen *Nunnersuak*; men hverken paa denne eller nogen anden ligger Sneen hele Sommeren. — J Nogle Dale, især paa *Logiens* Øe, voxer Iaa meget Græs, som ville være tilstrækkelig til Vinter Foeder for et par Faaer eller Giedder, og paa de fleeste Øer, især de Vestligste, voxer en mængde *Cocleare*. —

Paa adskillige Øer findes god Tørve Jord og i en Bugt ved Søn paa Østre Side af *Nunarsuak* findes et temmelig fiint Blaaeleer som er meget got og tienligt til Miner Arbejde. — Ligeover for *Logien* paa den modsatte Siide af det forbie løbende Sund, er Skibs Havnen i en liden Bugt, som dannes mellem 2de store og 2de smaae Øer. —

Den er rummelig, har god Anker Bund og er beskyttet for Søegang end og fra S. W. — J Henseende til Jnd og Udseilingen, er

denne Havn saa bequem som mueligt, da den, foruden det store Jnd og Udløb mod Syd, har endnu et smalt, dog reent og dybt Giennemløb mod Nord, saa at et Skib kan løbe ud af Havnen, hvad Vind det end Blæser. — Jmidlertiid er dog den Ubequemelighed, at Skibenes Losning og Tilladning, som maae skee over det Sund mellem *Logen* og Skibs Havnen, ofte lider Ophold, naar det blæser noget haardt fra Østen eller Vester, da Landingsstæderne bestaaer i smaae udstaaende Pynter eller Odder, hvor nogen Søegang gjør det umueligt for et Fartøj at ligge ved Land. — Paa østre Side af Skibs Havnen, er ned sadt en stoer Skibs Ringbolt til Skibenes Fortøying.

Slupshavnen er en liden Bugt paa den Nordvestre Side af *Apalugtok*, men den er saa snæver og u-seilbar at man nøye maae passe at berge Slupperne paa Land, saasnart Søegangen spaaer uvejer, især fra S. W.

Her er ikkun 2de *Slups Slæbesteder*, det ene ved Spek-Huuset bruges, naar Søen er aaben, men saa snart Jisen lægger mellem Øerne, maae Slupperne, for Hvalfangstens Skyld, fløttes til et Stæd paa Vestre Siide af Øens sydligste Pynt, hvor Nordlig Vind ved Hielp af Strømmen sædvanlig giver Aabninger mellem Jisen. —

Ved Spek-Huuset er saa vel for Sluppernes Slæbning, som for bædre at kunne udrulle Spek-Fade, ved sammes afskibning, bort *minneret* noget af et Klippe Stykke, som ved udstaaende skarpe Kanter, særdeeles i nogen Søegang, beskadigede Fadeværket og Slupperne; men da de dertil brugte Miineborre bleve stumpe, og her hverken er Smedde eller Reedskaber, saa kunde dette nøttige Arbejde ikke den gang gandske fuldføres. —

Slups Slæbe-Stedet paa Sydvestre Siide er egentlig en Kløft mellem Fieldene, som før det kan bruges maae, saa meget muelig, jevnes med oversavede 18 Allinger, Sand og Jis, og saa snart Jisen gaaer bort, maae det ikke forsømmes at bringe Slupperne til Spek-Huuset, da de ellers lættelig kan forliises i en Storm fra Væsten eller Sydvest. —

Et beqvemt Stæd til at tage paa Land en Baad af 3 høyst 4 Læsters Drægtighed, findes paa en af de smaae Øer i Skibs Havnen, *Baadøerne* kaldet. —

II. Huusebygninger og Fartøyer.

Huusene bestaaer i 3de Vaanings Huuse, alle Hvalfanger Bygninger, som staaer i en Række fra Øst til Vest 5 a 6 al. fra hinanden, nesten midt paa Øen *Aupalugtok*, des uden et Spekhuus af Bindings-Værk ved Søen paa nordre Siide, Muurene af et *Material* Jord-Huus lidet østlig fra Spek-Huuset, og et Brygger-Huus af Torv og Steen i en Dal, nogle Refle Skud S. O. for de 2de Hvalfanger Huuse. —

Da disse Huuse paa det nøyeste findes beskrevne i de aarlige Reigenskaber, saa formoder Jeg det vilde være ligesaa overflødig som kiedende at læse en Jgientagelse af denne Beskrivelse her. —

Jeg vil derimod korteligen anmerke: at Vaanings Huusene meget urigtig ere opsatte paa det øverste af en Bakke 4 a 500 Skridt fra Søen, da dette gjør alle Transporter fra Søen meget besværlige, især i Skibs-Tiiden, da alt Tønde Gods og andet meere som her til udkømer, maae af Mandskabet bæres op ad Bakken, og da det er nesten umuelig, naar Vejen ved indfaldende Regn Veier er bleven glat, saa standser dette ofte Skibets Udlosning. —

Foruden denne betydelige Uleylighed, er ogsaa denne: at Spæk-Huuset, som maae staae ved Søen, ligger i Skiul, saa langt fra Vaanings-Huusene, at Bestyreren meget besværlig kan have alt det opsyn med dette vigtige Huuð, som det fordrer, særdeles i Skibs-Tiiden. —

Meget beqvemere og med langt mindre umage kunne Huusene have været opførte nede ved Søen, hvor det for Tiiden ubrugelige *Material* Jord-Huuð staaer, da her, ved et par Vejters Gravning og nogen planering, kunne blive en gandske god og ruemlig Huustompt.

J Henseende til Hvalfangsten havde man vel da lidet længere Vej til Udkiks Klippen og det Stæd paa Øens søndre Siide, hvor Slupperne maae staae om Vinteren, men da denne Vej blev gaaet uden at have nogen Byrde, saa var denne umage ubetydelig, og af ligesaa liden Betydenhed var den lidet længere Vej til Vandstedet, da Vandet skulle bæres eller kjøres ned af Bakken. —

Med alt dette ville dog Huusenes Fløtning nu, blive Handelen til alt for megen Bekostning, fornemmelig da duelige Tømmermænd saa vandskelig kan faaes forhyrede her til Landet. —

Af *Fartøyer* haves ved Logen: 4 Danske og 5 Engelske Slupper; hvilke sidste for Handelens Reining ere indkøbte af Engelske Hvalfangere. —

Blandt de Danske Slupper er een, som forrige Aar blev nye opklæd og bruges til Reyse *Fartøy*, forsynet med nyt *Storseil*, *Fokke* og *Klyvert*.

Een Dansk og en Engelsk *Klinke Sluppe* ere saa gamle og brøstfældige at de ikke kan bruges før de bliver nye opklædte, og af de øvrige Slupper er i sær 2de, af Min Formand indkøbte, Engelske Slupper meget gamle og skrøbelige.

Da *Tømmermændene* i de sidste 4 aar, enten har været uduelige, som *Henrich Petersen*, eller og, dels været overladt til *Egedesminde*, dels manglet gandske ved et af *Stæderne*, som i 1798, saa er *Hvalfanger Slupperne* ikke aarlig bleven saaledes forbedret og istand sadt, som det nødvendig udfordres ved et *Stæd*, hvor *Slæbestæderne* ere saa sleme og besværlige som her, og da den eeneste duelige *Tømmermand* som nu haves, atter i Aar skal overlades til *Godhavn*, saa bliver det høyst nødvendig til neste Aar at requirere nogle nye *Hvalfanger Slupper* hie^mefra, for ikke at ko^me i *Forlegenhed*. Da her ikkun er faa *Folk*, og *Slæbestæderne*, som meldt, ere meget besværlige, bør Jeg underdanig anmerke: at Jeg anseer lætte og velbyggede 5 og 6 aarede Slupper af *Klavel Bygning*, for meget bædre og beqvemere til *Hvalfangsten* her, end de store 7 aarers Slupper, som baade medtager 1 a 2 Mand meere til *Besætning*, og er ubeqveme til at slæbe over *Jisen* og at tage paa *Land*. —

Foruden ovenmeldte 9 Slupper haves her en liden *Bergens Bisp* eller *Jolle*, som ved en hæftig Storm er bleven gandske *ramponeret*. —

Een stoer nye *Klavel Sluppe*, som i dette Handels Aar er modtaget fra Logen *Godhavn*, er for stoer og ubeqvem til *Hvalfangst* og bruges til *Transport* *Fartøy* ved *Hunde Ejland*.

Den ved *Godhavn* under *Bygning* staaende *Jagt*, som i Aar udkom til *Kronprindsens Ejland*, faaer formodentlig en anden *Bestemelse*, da den er meget for stor for dette *Stæd*. —

III. Befolkning.

a) af Dansk Mandskab.

Ved Directionens Skrivelse af 12 ap. 1790 blev dette Stæd i 2de paafølgende Aar tilstaaet 2de Hvalfanger *Matroser* foruden det forhen Reglementerede Mandskab 1 Spækskiærer, 1 Tømmermand, 1 Bødker, 1 Kok og 4 *Matroser*.

Fra Handelsaaret 1796, da Jeg blev ansadt som Bestyrer her, har Kronprindsens Eyland, med *nationale* Hvalfangere iberegnet, aarlig været forsynet med 10 i Tienesten staaende Mænd, indtil iaar, men fra Novbr 1798, har Stædet haft 2 Hval Fanger *Matroser* mindre altsaa ikkun 1 Spækskiærere, 1 Tømmermand, 1 Bødker, 1 Kok, 1 National og 3 Danske Hvalfanger *Matroser*, hvilket Antal Mandskab Jeg troer er passende, baade i Henseende til Hvalfangsten /: som med tilstrækkelig Antall af Grønlændere, fornuftig og godt behandlede, gierne kunne drives uden Danske *Matroser*!, og i Henseende til det her forefaldende Arbejde om Sømeren, da *Logens* Forening med Anlægget *Hunde Eyland*, gjør at begge Stæders Mandskab, samlet kan forrette det fornødne Arbejde saavel hvad *Logen* som Anlægget angaaer. —

Ved at tale om det danske Mandskab, kan Jeg ikke undlade underdanig at yttre den Meening, at Handelen i sær hvad dette *Etablissement* betreffen, uden Skade kunne undvære de saa kaldte Hvalfanger *Matroser*, som ofte neppe kan roe med en Aare, og i den Stæd antage *Nationale* Hvalfangere og *Colonister*, fornemmelig af blandede Egteskaber og uduelige Kajakfangere. —

Af denne Forandring ville flyde adskillige ikke uvigtige Fordeele, hvoriblandt Jeg underdanig tager mig den Frihed at anmerke følgende. —

1. Da en *National* Hvalfanger har Part med sine Landsmænd i de fangede Hvale, saa er hans aarlige Løn fra 10 til 20 Rd^r passende. Handelen ville altsaa bespare den større Gage og de *Cordeel* Penge som *accorderes* de hertil udkomende Danske *Matroser*. —
2. Ved denne Forandring kunne Handelen undvære en Dansk Spækskiærer, imod at en udmærket god *National* Hvalfanger, under Navn af Spækskiærer eller Formand for Hvalfangsten forrettede en Spækskiærer Post.

Derved kunne i det mindste bespares de betydelige *Cordel* Penge, som en Spækskiærer nu nyder. —

3. Een Deel af det Øll, hvoraf en Dansk, efter Spiise Taxten, nyder 1 Tønde hver 8de Uge, og nogle af de Sælskind, som Hvalfanger *Matroserne* overlades til Klæder, kunne ogsaa bespares. —
- og 4. Da her om Vinteren almindelig ikke forefalder andet Arbejde end hvad der angaaer Hvalfangsten, saa ville de i Tienesten staaende *Nationale*, efter enhvers Duelighed, ikke mangle Lejlighed til at erhverve sig noget ved Garn og Skyde Fangst, hvilken nyttige Beskieftigelse Bestyreren ikke kunne være saa ufornuftig at hindre, naar intet af Handelens Arbejde blev forømt. —

Eenhver *National* blev altsaa sadt i stand til at indgaae Egteskab og underholde en *Familie*, hvilket ville lokke adskillige ved andre Stæder overflødige Grønlændere af deres Slægtskab hertil, hvorved den Mangel her nesten altid siden 1786 har været paa fornøden Mandskab, især til Hvalfanger Forsøget *Kormarfik's* Besætning ville afhielpes. —

Hertillagt, at min Erfaring overbeviiser mig om, at naar Grønlænderne ikke bliver ilde og urimelig behandlede, er de ikke alleene, uden Samenligning, bædre Hvalfangere, men er ogsaa til ethvert andet forefaldende Arbejde, i det mindste ligesaa Villige og Duelige som nogen af de hertil udkomende Danske *Matroser* og *Colonister*, saa skulle Jeg have efterladt min Pligt, om Jeg ikke underdanig indstillede disse mine uforgribelige Tanker til høyere Gunstig Omdømme. —

b) *Befolkning af Grønlændere.*

Da ingen af mine Formænd har efterladt nogen Opteigning over de Grønlændere som aarlig have boet her, saa er det mig umuelig at meddeele nogen nøyagtig Forteignelse over dette Steds Grønlandske Beboere før Handels Aaret 1796, da Jeg modtog *Kronprindsens Ejland* til Bestyrelse. —

Efter hvad Jeg derimod deels har ladet mig fortælle, deels selv har seet av Handels *Journalen*, af *Copie* Bogen og af gamle nu øde Boestædder paa 18 af *Kronprindsens Ejlands* Øer, har dette Stæd været vel besadt med gode Grønlændere, indtil en Pestilentalsk Sygdom som nogle Grønlandske *Familier* fra *Friderichshaab* bragte

hertil Norden i Handels Aaret 1786, henrev de fleeste Grønlændere og deriblandt Stædets gamle faste Beboere. Siden denne sterke Død, har dette Stæd nesten altid haft Mangel paa duelige Grønlændere. De som siden Tiid efter anden flyttede her til fra andre Stæder, ere deels dertil drevne, enten af Flakkelyst eller i Haab om et Aars heldig Hvalfangst, men fornemmelig af begge Aarsager, og have efter 1 høyst 2 Aars Ophold igien flakket til andet Stæd, i sær fordi Sælfangsten her nesten aarlig er saa daarlig at de ankomne Grønlændere, som formodentlig heller ikke har været af de beste Fangere, have lidt Mangel. —

Da Jeg modtog *Logen*, Høsten 1795, var her ikke engang 2de Sluppers Besætning af Grønlændere. Med *Jnspecteurs* Tilladelse overtalede Jeg derfor nogle *Familier* fra *Godhavn* at fløtte hertil, men af disse reiste en god Sluppes Mandskab tilbage samme Vinter af misfornøelse over den mislige Fangst. —

Hvad i øvrigt angaaer saavel de herboende Grønlænderes antall og duelighed, som hvor mange her er fødte og døde i de sidste 4 Aar, fra Handels Aaret 1796, lader Jeg herved følge Gienpart af hvad Jeg derom har anteignet i min *Journal*, overensstemmende med de til *Jnspecturen* indsendte *Designation*, 4 i Tallet, beteignet Lit^r A, N° 1, 2, 3 og 4.

Af disse *Designationer* i sær for 1796 og 1798, er fornemmelig at merke, de mange smaae Børn, som i disse Aar ere bortdøde, hvis antall i Forhold til Folkemængden, er meget betydelig.

Een stoer Deel af disse Børns Sygdom, har været af en besynderlig Beskaffenhed. De have nemlig, under megen Spiiselyst, hentærtet, faaet en stoer opblæst Mave og ere endelig hendøde, efter nogle Maaneders Svaghed, uden synderlige Smerter. Saa skadelig som det er for Folkemængdens formeerelse, at smaae haabefulde Børn saaledes jevnlig bortdøe, foraarsager det og, at Grønlændere som have Børn, frygter for at boesette sig her. —

Ved anlægget *Hunde Eylands* Foreening med Kronprindsens Ejland, vand *Logen* intet i sit Folke Tall det første Aar; thi da endeel af Anlæggets Grønlændere flyttede til Forsøget *Wæster Ejland*, var der ikkun knap Besætning til 5 Slupper og altsaa indtet meere end hvad Stædet selv behøvede til Hvalfangsten. —

Jeg ansaae det desuden saa meget mindre værd at formaae 1 Slupsmandskab /: det høyeste som kunde undværes:/ at flytte fra Anlægget til *Logen*, da *Logens* Besætning ikkun bestoed i 4 Slupper.

Kormarfik kunne altsaa ikke tilligemed Logen blive besadt endog med den ringeste Magt til Hvalfangst, og det var altsaa lige gyldigt hvilket Stæd havde 4 eller 5 Slupper, da begge Stæder ere lige gode og beqveme til Hval Fangst —

J det nestpaafølgende Handels Aar 1798, da *Pensionist Thornings* Forfløttelse hertil forstærkede Stædet med en Slupes Mandskab, formaaede Jeg den meget duelige Kajak Fanger og Harpunerer *Uttunina*, nu *Otto*, hvis betydelige *Familie* udgiorde en god Slups Besætning, at flytte fra *Hunde Ejland* her til Logen, hvorved Jeg da kunde bemande 6 Slupper, og altsaa, for første Gang, drive Hvalfangsten baade fra Forsøget *Kormarfik* og Logen paa en og saame Tiid hvert Stæd besadt med 3 Slupper. —

IV. Grønlændernes Boestæder:

Efter at Stædets gamle faste Beboere, i Aaret 1786, for den største Deel vare bortdøde, have alle Grønlændere her boesadt sig paa Øen *Aupalugtok* i Nærheden af de Danske Hvalfanger Huuse, og i sidste Vinter have de, indtil 3 Sluppers Mandskab sidst i Februarj flyttede ud til Forsøget *Kormarfik*, boet her i 7 Huuse, hvoraf det længst borte ikke staaer over 300 Skridt fra de Danske Huuse.

Saa skadelig som det sikkerlig er for Grønlændernes Ernæring ved Fangst af Hviid Fiske Fangst, at de Alle saaledes boe samlede ved de Danske Huuse, saa er det derimod nødvendigt i Henseende til Hvalfangsten, saalænge Stædet ikke er saaledes befolket at Logen, uden Savn, kan afgive i det mindste 3 Sluppers Mandskab, som for Høsten skulle boe ved Forsøget *Kormarfik*.

V. Stædets Beqvemlighed.

- a. *i Henseende til Hvalfangst i Særdeleshed samt Grønlændernes øvrige Næringsveie i Almindelighed.*

Efter *Kronprindsens Eylands* Beliggenhed i Mundingen af *Disko* Bugt, hvor saavel Hvalfiske som de øvrige Sædyr, som gaae ind og ud af Bugten, maae passere den forbie, synes det høyst rimelig, at man maatte kunne gjøre sig de største Forhaabninger om en fortrinlig god Lejlighed til Hval og Sælfangst; Men desuagtet har Erfarenheden bevist at Fangsten ej alleene indtet Aar har været meget

betydelig, men at den end og nogle Aar, hvad Hval Fangsten angaaer, har aldeles Misløktes. —

Een kort Oversigt af den aarlige Hvalfangst siden Stædet i Aaret 1778 blev etableret som Anlæg, giver Jeg mig den Frihed her at meddeele i overensstemmelse med de derom erholtte Oplysninger. —

J Handels Aarene 1779 og 1781 overvintrede her 2de Hvalfangerskibe, hvis Mandskab tilsammen udgjorde 12 Sluppers Besætning; Men ved denne betydelige Magt blev ikke fanget een eneste Hval i disse Aaringer. —

Først i Handels Aaret 1782; da Hvalfangsten blot blev drevet af Grønlændere paa Europæisk Maade med 6 Slupper under Anførsel af daværende Hvalfanger Assistent *Thorning*, blev her fanget 4 Hvale

J Handels Aaret 1783 under Bestyrelse af Ober Assistent <i>Glomstad</i>	5	—
J Handels Aaret 1784 under Bestyrelse af Ober Assistent <i>Glomstad</i>	2	—
J Handels Aaret 1785 under Bestyrelse af Ober Assistent <i>Lidemark</i>	2	—
J Handels Aaret 1786 under Bestyrelse af Ober Assistent <i>Dorf</i>	1	—
J Handels Aaret 1787 under Bestyrelse af Ober Assistent <i>Dorf</i>	0	—
J Handels Aaret 1788 under Bestyrelse af Ober Assistent <i>Myhlenphort</i>	4	—
J Handels Aaret 1789 under Bestyrelse af Ober Assistent <i>Lamørsen</i>	5	—
J Handels Aaret 1790 under Bestyrelse af Ober Assistent <i>Steen</i>	1	—
J Handels Aaret 1791 under Bestyrelse af Ober Assistent <i>Steen</i>	2	—
J Handels Aaret 1792 under Bestyrelse af Ober Assistent <i>Steen</i>	5	—
J Handels Aaret 1793 under Bestyrelse af Ober Assistent <i>Steen</i>	1	—
J Handels Aaret 1794 under Bestyrelse af Ober Assistent <i>Steen</i>	3	—

J Handels Aaret 1795 under Bestyrelse af Ober Assistent <i>Steen</i>	3	—
J Handels Aaret 1796 under Bestyrelse af Ober Assistent <i>Motzfeldt</i>	4	—
J Handels Aaret 1797 under Bestyrelse af Ober Assistent <i>Motzfeldt</i>	0	—
J Handels Aaret 1798 under Bestyrelse af Ober Assistent <i>Motzfeldt</i>	2	—
Hvad Lykken beskierer i indeværende Aar kan endnu ikke be- stemmes, da Tiiden til Hvalfangst endnu ikke er forløben. —		

Af det anførte sees det, at Hvalfangsten gandske har misløktes ej alleene i de 2de Aar her overvintrede Hvalfanger Skibe, men ogsaa efter den Tiid i Aarene 1787 og 1797, og viidere at den de fleeste Aar har været meget maadelig. —

Aarsagerne hertil kan, foruden Uheld at Harpunerne brækker, være mange, men nogle Ubeqvemligheder som ere almindelige, vil Jeg, efter det Jeg har kunnet erfare, underdanig anmerke, og disse ere:

1. at Hvalen alle Aar, ved at gaae ind og ud af Bugten, følger det store *Disko Ejland* paa den eene og *Matenetsok* og de fleere nærmest det faste Land liggende Øer paa Søndre Side. —

Her kommer altsaa ikkun faae Hvale om Høsten og Vinteren og disse faae opholde dem ikke her, eller have nogen stadig Gang, men de løbe altid meget hastigt og man seer dem som oftest ikkun at puste 1 a 2 Gange, undtagen naar det en enkelt Gang indtreffer at Bugten overalt er tillagt med Jis og her gives aabent Vand; Men om Vinteren, naar dette Tilfælde indtreffer, er det kun sielden at Aabningerne blive frie for tynd Jis og er af den Beskaffenhed at deri kan Brandtvagtes. —

2. Foruden at Hvalene meget sielden, og ikkun Enkelt lade sig see herom Vinteren, falder og Vinden den meste Tid ud af Bugten og er enten Østen eller S: O: hvorved Jisen altid driver herind paa Land, og da Øerne *Kitlet* og *Okak* ligger omtrent 1 Miil lige Linie i Vest fra Logen, saa maae Vinden om Vinteren, altid være Nordlig, naar man fra selve Logen skal kuñe komme ud paa Brand Vagt. —

Egentlig af denne Aarsag, har paa *Okak*, den Væstligste af alle Øer, aarlig staaet 3 Slupper, for derfra at kunne Brand-

vagte, naar Østen Vinden som meldt forbyder det ved Logen; Men saavel om *Okak's* som *Kormarfik's* Lejlighed til Hvalfangst forbeholder Jeg mig at sige mine Tanker, naar Jeg herefter kortelig beskriver disse 2de Stæder. —

og 3. Den Mangel her altid, siden 1786, har været paa Hvalfangende Grønlændere. — Da *Kronprindsens Eylands* mange Øer udgiøre omtrent 2 Miile i Længden og Fiskene om Vinteren men især i Martio og April mest lader sig see ved den Nordligste Ø *Kormarfik*, som grændser mod *Godhavn*, hvortil man paa den Tiid ikkun meget siælden kan komme med Sluppe fra Logen formedelst Jis; saa skulle Stædet være forsynet med Mandskab i det mindste til 7 a 8 Slupper for deraf fra Høsten at kunne besætte Forsøget *Kormarfik* med 3 a 4 Slupper. — Derved blev da Hvalfangsten drevet fra 2de Stæder heele Vinteren, og man kunne, i det mindste i Henseende til Vinterfangsten, giøre sig dobbelt Haab om Hæld, da *Kormarfik* just ligger saaledes at Østen og Sydøstlig Vind skaffer der aabent Vand.

Den mindste Magt som kunne fordeeles var vel 6 Sluppers god Besætning; men foruden at det er betenkeligt at deele et saa ubetydeligt Antall, særdeeles i de korte Vinterdage, saa er det ogsaa Vanskeligt deraf at faae netop 3 Sluppers Mandskab overtalt til at flytte ud fra Logen, hvor de have deres Huuse og Ejendom, og hvor de ved indtræffende Misfangst lettere kan faae Understøttelse. —

Jmidlertiid har Jeg i dette og forrige Aar, da her just var fuld Besætning til 6 Stk. 6/aarede Slupper, saaledes foruden 3 Slupper ved Logen, haft *Kormarfik* besadt med 3 Slupper, dog ikke fra Høsten /: dette har Jeg aldrig kunnet opnaae /:, men fra sidst i Februarij Maaned, da Hvalen fornemelig plejer at opholde sig der og Sælfangsten sædvanlig er noget bedre end ved Logen. — Den beste Tiid til Hvalfangst ved Logen er fra Medio April Maaned, naar Jisen driver ud af Bugten. *

Efter Grønlændernes Sigende, skal det være et meget siælden u-hældig Aar, som 1797, at ikke et Stiime af Hvale i April eller Mai kommer ind Væster fra og i nogle Dage holde dem roelige østlig mellem dette og *Hunde Eyland*, og særdeeles megen Forventning kan man have herom, i fald Jisen bliver liggende i Sydost Bugten mellem *Christianshaab* og *Egedesminde*, da den feide Hvalfisk, som elsker Kulden, søger Ophold ved denne faste Jis. —

Jøvrigt dependerer Hvalfangstens Hæld ved alle Stæder saaledes ogsaa her, saa meget af Jislægget og Vejrliget endog paa fleere Stæder, som i *Waygattet*, paa Væster Side af *Disko* og i Strædet, at det meget ankomer paa disse Slumpetræf, forudsadt at Bestyreren ikke er skiødesløs, men lader sig sine Pligter være magtpaaliggende. —

Hvalfangsten udgjør ved Kronprinsens Eyland Grønlændernes fornemste Nærings Vej, men naar denne ikke beskæftiger dem, drive de deres Kajak eller Riflefangst efter Sæl-Hunde og Hvidfiske. — Kajak Fangsten i aabent Vand er især om Høsten meget besværlig og fordrer gode og veløvede Kajakroere, da den skal søges 1 a 2 Miile til Søs, hvor Søen paa denne Aarets Tiid er meget oprørt af jevnlig indtreffende Storme. —

J de under Lit. A fremsendende Designationer over Grønlændere som aarlig har boet her, har Jeg efter beste Skiønsomhed kortelig anmerket ved enhver Fanger, dens Duelighed til Fangst, hvoraf det vil erfares, at ret gode Fangere have enten gandske manglet, eller deres Antall har været saare u-betydelig i Forhold til de Grønlændere som skulle fødes og underholdes af Fangsten. —

Naar Jisen lægges, bliver Fangsten altid noget bedre, efterdi den da skeer med Rifle som ikke fordrer nogen sær Duelighed i Kajak, og Fangernes Antall altsaa meget forøges; men desuagtet har heller ikke denne Fangst, noget Aar i min Tiid, kunnet forsyne Grønlænderne saaledes at de ikke, desværre alt for ofte, have været trengende til Understøttelse af Spæk og Dansk Proviant, saa meget hellere, som de idelige Brand Vagter, naar dertil gives Lejlighed, ofte afholder dem fra Sælfangsten. —

Her opholder sig ofte, særdeelees om Vinteren, en stor Deel Hvid Fiske og Eenhjørninger, men foruden at det klare Vand, som komer af den her overalt værende Steenbund, skal foraarsage at den meget skye Hvidfisk meget vanskeligere kan fanges her end i Bugten, hvor der er Leer og Mudderbund, som oprøres af adskillige Elve og den meget stærke Strøm fra Jisefjord, saa fordrer ogsaa denne Fangst duelige og øvede Kajakfangere, hvoraf her ikkun er meget faae.

J de 3de sidste Aar, da her har været et par duelige Fangere, er her aarlig fanget 3 a 4 Stk. saa kaldte Eenhjørninger, hvoraf dog ikkun 5 Stk. har haft Horn, som alle ere indkomne til Handelen. —

Da Jeg fra min første Bestyrelsestiid aarlig har holdt nøyagtig optegning over Grønlændernes Fangst, saa haaber Jeg det ikke vil

ansees overflødig, at Jeg herved under Lit. B fremsender en *Summary* Forteignelse over Fangsten i hver Maaned, fra begyndelsen af Novbr til slutningen af Junii, begyndt 11 Aug. i Handels Aaret 1796 og sluttet 31 Maii 1799. Fra begyndelsen af Juni til Novbr bliver meget siælden fanget en enkelt Sælhund; alle Sælhunde er i denne Tiid enten inde i Bugten eller er gaaet Nordefter, og først i Julii Maaned flytte de faae duelige Grønlændere som eje Konebaade, deels til *Egedismindes* District for at samle Duun, fange Sælhunde og Lax, samt skyde Reensdyr, og deels til *Christianshaabs* District paa Hvid Fiske, Sæl og Silde Fangst, da herved *Kronprindsens Eyland* hverken er Fangst eller Fiskerie, naar Jeg undtager nogen Ulker og smaae Torsk hvoraf langt fra ikke heller er nogen Mængde. —

Da Jeg altiid har været og endnu er af den Meening, at her maae være Banker, hvor der opholder sig Hællefiske og Kabliu siden disse fanges, ikke alleene ved *Godhavn* og *Egedesminde*, men nogle faae af begge slags er ogsaa i de sidste Aar fanget ved *Hunde Eyland*, saa har Jeg paa egen Bekostning forsynet adskillige Grønlændere med Fiske Snører, søgt at overbevise dem om Nyttens og desuden udlovet en Kattuns Anoerak til den som først kunde opfinde en Hællefiske Banke; Men uagtet at nogle Grønlændere hver Somer have gjort Forsøg paa forskiellige Stæder, er endnu ingen saadan Fiskebanke opdaget. —

b. *Bequemmelighed i Henseende til Garnfangst.*

Da *Kronprindsens Eyland* bestaaer i en Samling af mange smaae Øer og disse ligge i Mundingen af *Disko Bugt*, saa gaaer her en meget sterk Strøm, som tilligemed Vinden idelig medens her er aabent Vand bringer smaae Jisfælde og Jisstykker ned i og igiennem end og de mindste Løb eller Sund og foraarsager, at Garn som udsættes i aabent Vand bliver Forliist eller dog sønderrevet uden at Fangsten i nogen Henseende erstatter Tabet. — Baade Jeg og den gamle Pensionist, over Assistent *Thorning*, har forsøgt i aabent Vand, at spænde store Garn over endeel smaae Løb, men uden at vi tilsammen Fangede meere end 3de smaae Sælhunde, blev Garnet itureven og Spoleret af Jsen. — Noget bædre er vel Garnfangsten under Jisen, men at ogsaa denne er heel ubetydelig, vil Gunstigst erfares af Bielaget Lit. C, som viiser den aarlige Garnfangst i Handels-Aarene 1796, 1797, 1798 og 1799. —

Men uagtet Garn Fangsten her er ubetydelig og kan aldrig drives med Haab om mindste Gevinst formedelst det hyppige Forliis af Garn, ved det at Jsen ofte, deels brækkes itu, og deels skrues Garnene under Jskanten, saa er Garnfangsten dog en vigtig Understøttelse for et saa almindelig daarlig Fangested som dette, og derfor har Ieg ikke alleene selv, undtagen det første Aar, gienlig, drevet Fangsten i det mindste med 10 a 20 Garn, men ogsaa dertil opmuntret baade det Danske Mandskab og de udelige Fangere af Grønlændere, for saavidt som muelig at afværge og formindske Grønlænderne for saa vidt Trang og Mangel. —

c. *Bequemelighed i Henseende til Vand og Brændsel.*

Paa Øen *Aupalugtok*, hvorpaa Logen er *etableret*, er 3de smaa Færskvands Søer, hvoraf den største ligger omtrent midt paa Øen et par 100de Skridt sønden for Hvalfanger Huusene, og af dette tages det fornødne til Huusholdningen. — Vandet i denne Søe, som er af brun *Couleur* og indeholder mange smaa *Insecter*, er hverken vel smagende eller *appetitligt*; men sundt eller uskadeligt er det uden Tvivl, da ingen som har opholdt sig her, kort eller længe, har fundet sig i ringeste Maade besværet deraf. —

Om Vinteren Bundfryser denne og øvrige Færske Søer, og maae man da smelte Jis til Thevand og Madlavning, hvortil rimelig, en anseelig Deel meere Brændsel medgaaer. —

Næsten paa alle Øer her, findes færsk Vand, som i Almindelighed er meget klarere og meere Velsmagende end det som haves ved Logen.

Saavel paa *Aupalugtok* som endeel andre Øer findes her Forraad af god Tørv, hvoraf aarlig skieres en Deel, som fornemlig forbruges til Mandskabets Kakkelføne. —

Foruden dette Brændsel er Stedet tilstaaet 6 Favne Bøge Brende og 6 Læster Steenkul. Men Kullene er i min Tiid aarlig fremarbejdet ved *Skandsen* paa *Disko* af *Logens* Mandskab, og naar det bestemte *Quantum* af disse Steenkul kan hertil faaes *transporterede*, har Stedet, ved god *Oeconomie*, tilstrækkelig udkomme af Brændsel. —

og VI. Grønlændernes gamle Boestæder.

Her findes gamle Steen og Jordmuure af Grønlandske Huuse paa 18 af Kronprindsens *Ejlands* Øer, hvor Grønlænderne før 1786 have boet, nemlig paa Øerne 1. *Aupalugtok*, 2. *Simiksuak*, 3. *Kitlet*, 4. *Uiortlik*, 5. *Simiutanguak*, 6. *Nunarsuak*, 7. *Okak*, 8. *Jnnarsulik*, 9. *Norsak*, 10. *Jmeriksok*, 11. *Jvsoriksok*, 12. *Arkitsok*, 13. *Annarmiut*, 14. *Yaractorfik*, 15. *Kaksersudt*, 16. *Kingiktorsoak*, 17. *Kormarfik*, 18. *Attakangitsok*, og da paa mange af disse Øer findes *rudera* af 3 à 4 og flere Huuse, saa bestyrkes dette, hvad Jeg har ladet mig berette af gamle Grønlændere, at dette Stæd i forrige Tiider har haft mange Beboere. —

Under Logen Kronprindsens Eyland ligger:

1. Hvalfanger Forsøget Kormarfik.

Dette er det Nordligste og en med de Vestligste af Kronprindsens *Ejlands* mange Øer og ligger omtrent 2 Miile fra *Logens* Øe *Aupalugtok*.

Paa dens Nordre Siide ligger *Godhavns Anlæg* 4re Miile borte, og paa Sønder Siide har den, foruden nogle tæt ved liggende smaae Øer, den meget store Øe *Kaksersuak*, imellem hvilken og *Kormarfik* er et Sund af nogle Rifleskuds bredde.

Dens Længde fra Øst til Vest er omtrent 1500 Skridt og Bredden 500 Skridt. — Her findes ingen egentlig Skibshavn, men her er 2de Slupshavne, som dog ikke er meget bædre og sikkrere end den ved *Logen*.

For Handelens Reining er ved dette Forsøg paa Øens østre Siide opført et Grønlandsk Jordhuus, som 1796 blev istand sadt, afdeelt i 2de Værelser og forsynet med Panneling, Gulv, Brixer, Bænker og Lampestolle af Brædder. J det eene af disse Værelser er et lidet Kammer med Laas for, til Grønlænder *Proviants* og Fleet Sorters Bevaring. —

J Afhandlingen om *Logens* Hvalfangst har Jeg allerede meldt hvad Jeg kan sige om *Kormarfiks* Lejlighed baade til Hval og Sæl Fangst og vil derfor her ikkun tilføye: at de under *Logen* anførte fangne Hvale, er ved dette Forsøg fanget. —

J 1792 2 Stk., 1793 1 Stk., 1794 1 Stk., 1795 1 Stk. og 1799 3 Stk. Desuden er i 1797 forliist 2 og i 1798 1 Hval i aabent

Vand og got Vejer, fordie Liinen ved den eene af Harpunerne i de 2de gik itu, og at det Forsøg efter min underdanige Formeening fortienner megen Opmærksomhed. —

og 2. Hvalfanger Forsøget Okak.

Er den Vestligste og en med de største af Kronprindsens *Ejlands Øer* og ligger omtrent 1 Miil fra *Logen* og lidet længere fra *Kormarfik*.

Her er ingen Skibs eller Slups-Havn og intet Huus; Men paa den højeste Klippe som vender mod Vest staaer en Flag Stang.

Dersom *Kronprindsens Eyland* havde saa mange Grønlændere at *Okak* uden Savn for Hvalfangsten fra *Logen* og det bædre Forsøg *Kormarfik*, kunne have 3 Sluppers god Besætning, som boede der heele Vinteren og under en god Formands Anførsel drev Hvalfangsten, saa kuñe man vel have grundet Formodning om Fangst, da her baade holder sig Hvale og Østen Vinden, som her er mest herskende, altid giver aabent Vand paa Øens Vestre Siide, indtil Øen *Kormarfik*; Men paa den Maade dette Forsøg nu drives med *Logens* Hvalfangende Mandskab, er det af liden eller slet ingen Betydenhed af følgende Aarsager.

1. Da her ikkun er et eeneste Stæd paa den heele Øe, hvor Slupperne om Høsten kan tages paa Land og saa langt borte fra daglig Tilsyn kan staae sikker for Storm og Søgang, og dette Stæd er paa den Sydostlige Side, saa hændes det ofte at man med Østen Vind ikke kan koñe fra Slæbestædet til det aabne Vand formedelst Jis. —
2. Da *Okak* ligger mere en $\frac{1}{4}$ Miil adskilt fra de øvrige Øer, saa brækker Jisen derimellem meget Lættelig og saavel af denne Aarsag, som fordie den meget stærke Strøm som støder an mod *Okak* giennemskiær og fortærer Jisen paa mange Stæder, er det ofte meget Vanskelig og undertiiden umuelig at koñe dertil fra *Logen*.
- og 3. Det er ikke uden i Tilfælde af, at man ikke med *Logens* Slupper kan koñe paa Brandvagt formedelst Jis, at de paa *Okak* staaende Slupper, om der er Lejlighed, bliver brugte; thj naaer det er muelig at koñe med Slouppen til *Okak*, bliver derhen som oftest Brandvagtet fra *Logen* og *Kormarfik*. —

J *Decbr*, *Januarii* og *Februar* naar Jisen er best fremkomelig, er Dagene for korte til at gaae ud til *Okak*, bringe Slupperne til det aabne Vand, og enda udrette noget ved Fangsten, saa meget mindre som Slupperne atter om Aftenen bringes paa Land og her ikke er noget Huuslye, om man skulle blive nød til at ligge her Natten over.

Hertil lagt: at naar der gives aabent Vand ved *Okak* med østlig eller Sydvestlig Vind, strækker dette næsten altid langs de øvrige Væstlige Øer ind til *Kormarfik* og man altsaa ved *Kormarfiks* Besætning med Grønlandere heele Vinteren, meget beqvemt kunne benytte Lejligheden til Hvalfangst ogsaa ved *Okak*; saa troer Jeg at dette Forsøg ikke for Tiiden fortjener nogen synderlig Opmærksomhed. —

Her er heller ikke noget Aar fanget nogen Hval. —

B. Anlægget Hunde Eyland.

Bestaaer i en Samling af 22 tet ved hinanden liggende Øer, som paa Grønlandsk kaldes *Kittiguarsuit* og strækker omtrent i Længden fra Øst til Vest 1 Miil og i Bredden fra Nord til Syd $\frac{1}{8}$ Miil.

Anlægs-Huuset er opført paa den Sydvestligste Øe *Kydtlæt*, som er en med de største af *Hunde Eylands* Øer, omtrent $\frac{3}{8}$ Miil lang fra øst til vest og fra 400de til 1500de Skridt bred fra Nord til Syd. Sames

I. Beliggenhed og naturlige Beskaffenhed.

Beliggenheden er i Mundingen af *Disko* Bugt 3 Miile i Syd fra *Kronprindsens Eyland* og 3 Miile i Nord fra Øen *Manetsok*.

De fleeste af *Hunde Eylands* Øer, men især *Kydtlæt*, hvorpaa Anlægs Huuset staaer, er, i Forhold til Beliggenheden, meget græs-rige og paa alle Øer voxer en Mængde *Cocleare*.

Efter min ringe *Mineralogiske* Kundskab, bestaaer Klipperne her, saavidt Jeg har haft Lejlighed til at undersøge det, dels af Granit eller Graasteen med hvide *Quartz* Aarer, men fornemlig af en grønlig og sorteblaa Skiversteen, hvoraf Klipperne paa Øen *Sitliksit*, paa Dansk *Brynesteene*, gandske bestaaer, men Brynesteenen som gives her, er af det grove Slags og ikkun tienlig til at skærpe Lændsere, Flændse og Kap Kniver. —

Paa nogle Øer, men især paa Anlæggets Øe *Kydtlæt* findes god Tørve Jord. —

Skibs Havnen ligger paa Øster Ende af Anlæggets Øe *Kydtlet*, omtrent $\frac{1}{8}$ Miil fra Spek-Huuset, og dannes mellem denne Øe paa Wester, *Takkisueitsiak* paa Øster og *Kingiktuarsok* paa Norder Siide. —

Naar et Skib bliver rigtig fortøyet, kan det her ligge sikkert og godt, og omendskiønt ikke Jnd og Udseilingen er aldeles saa beqvem som ved *Kronprindsens Ejland*, saa er dog ogsaa her 2de Skibs Løb mellem Øerne, det eene mod Syd og det andet mod Nord. —

Med nogen Søegang fra Vester og Sydvest er det vanskelig at losse og ladde; Men da Landings Stædet ved Pak-Huuset bestaaer af smaae flade Skivesteene kan et Fartøj bædre lægge til her end ved *Logen*. —

Slups Havn, er en fra Østen indløbende Bugt paa Anlægs Øens Øster Ende, i hvis Munding ligger en liden Øe kaldet *Saffiorfik*. —

Den er saa dyb og Rūmelig, at her foruden Slupperne kan ligge et par store Baade for Anker, og den er saa god og sikker mod alle Slags U-veier, at der siælden merkes nogen Søegang. —

Her er 2de Slups Slæbesteder som bruges under Hvalfangsten, det eene ved Spek-Huuset bruges om Høsten, og det andet paa den søndre Side af Hvalfanger Huuset bruges om Vinteren. —

Begge disse Slæbe-Stæder ere meget beqveme i Samenligning med de som findes ved *Logen*. —

II. Huusebygninger og Fartøyer.

Huusene bestaaer i en Hvalfanger Bygning, opført i Handelsaaret 1790 nogle 100de Skridt fra Søen paa Nordre og ligesaa langt fra Søen paa Søndre Siide, og et Spæk-Huusb af Bindings-Verk ved Søen paa Nordre Siide lige ned fra Hvalfanger Huuset. —

Da Vejen fra Spækhuuset til Hvalfanger Huuset er næsten jevn, saa er *Transporten* her langt fra ikke saa besværlig her som ved *Logen*. —

Hvalfanger Huuset er meget slet opbygget og saa daarlig istandsat, at de 2de Værelser som deri er indrettet for *Assistenten* og Mandskabet, neppe vare beboelige i 1797 og Loftet hvor *Proviand* etc: bevares, drev om Vinteren fuld af Sne. —

Jeg har vel aarlig ladet gjøre nogle smaae Forbedringer, men af Mangel paa fornøden Tømmermandshielp, er Huuset endnu ikke i den Stand det burde være for deri at kunde bevare *Proviand* etc: og boe nogenledes beqvemmelig og uden Skade for Helbreden. —

Af Fahrtoyer haves her 8te Slupper. — Deriblandt er en Dansk Klavel Sluppe saa gl: og beskadiget at den ikke i mange Aar har været brugelig, og en Engelsk Klink Sluppe er saa gammel og daarlig at den ikkun er brugelig til Malvent Sluppe ved Hvales Flændsning. —

Af de øvrige 6 Slupper, bruges de 5 til Hvalfangsten og en nye Klavel Sluppe som i dette Handels Aar er modtaget fra *Logen Godhavn* bruges til *Transport* Fartøy i Mangel af en Baad af passende Størrelse. —

III. Befolkning

a) af Dansk Mandskab.

Siden Handels Aaret 1797 har her været en Spækskiærer, en Tømmermand og 4 saa kalte Hvalfanger *Matroser*, undtagen i 1798, da baade *Logen* og Anlægget ikkun havde een Tømmermand. —

Hvad jeg i henseende til *Kronprindsens Ejland* underdanigst har taget mig den Frihed at melde angaaende Danske Hvalfangeres om Vexlen, med Jndfødde, passer sig ogsaa aldeeles hvad *Hunde Ejland* betreffer. —

b) Befolkning af Grønlændere.

Hvad Folkemængde her har været før Handels-Aar 1797, kan jeg, af mangel paa Efterretninger, ikke bestemt angive. Men efter det jeg har hørt fortælle, skal *Hunde Ejland* i forige Tiider have været vel forsynt med Beboere. —

Den smitsome Sygge, som i 1786 berøvede Kronprindsens Eyland nesten alle dens Beboere, var dette Steds Grønlændere saa løkkelig at undgaae, men dog skal Folke Mængden meget have aftaget, fornemmelig ved Bortfløtning til *Egedesmindes District*. —

Hvor mange Grønlændere her aarlig siden haver boet siden Handels-Aaret 1797, samt hvor mange her ere fødte og døde, vil Gunstigst sees af medfølgende 3de *Designationer* teignet Lit^r D N° 1. 2 og 3. —

IV. Grønlændernes Boestæder:

Endog før Hvalfangsten blev forsøgt ved *Hunde Ejland*, har de fleste Grønlændere boet paa Anlægs Øen *Kydtlet*, da den baade er smukkest og ligger beleylig for Sælfangsten, og for Tiiden er denne Øe eene beboet, dog staaer Huusene her meget meere adspredde end ved *Logen*. —

At Grønlænderne her boe samlede paa een Øe er nødvendig for Hvalfangsten, og saa længe Folkemængden ikke bliver noget større, er det ogsaa uskadeligt for Grønlændernes egen Fangst. —

V. Stædets Bequemmelighed.

a) *i henseende til Hvalfangst i særdeleshed samt Grønlændernes øvrige Næringsveie i Almindelighed.*

Lejlighed til Hvalfangst om Vinteren, er i almindelighed bedre her end ved *Logen*; thi foruden at *Hunde Ejland* ligger nærmere *Manetsok* og Hvalerne her, i almindelighed, have en meere stadig Gang, saa er og Anlægget meget rigtig *etableret* paa den Vestlige Kant af den Sydvestlige Øe, hvor der for det meste bliver Brandvags Lejlighed med østlige Vinde.

Af denne Aarsag har og *Hunde Ejland* de fleste Aar fanget 1 Hval om Vinteren, da dette lykkelige Tilfælde, hvorved Grønlændernes Trang afhielpes, derimod meget sielden har fundet Sted ved Kronprindsens *Ejland*. —

Derimod er Hvalfangsten om Foraaret, efter at Jisen for det meste er drevet bort, omtrent af lige Godhed;

thi uagtet det Stime af Hvale som almindelig kommer sidst i April eller Maii, som oftest plejer at holde dem nærmere *Kronprindsens Ejland*, saa hænder det derimod undertiden, at der opholde sig Hvale imellem *Hunde Ejland* og *Manetsok*.

Desuden foraarsager nu *Hunde Ejlands* Forening med *Kronprindsens Ejland* en bestandig *Communication* mellem begge Stæder, som tilligemed den fælleds Jntresse gjør, at der hastig kan komme Efterretning fra det Stæd hvor Hvalene maatte opholde dem, hvorved begge Stæders Hvalfangende Magt kan samles og drive Fangsten hvor *apperancerne* er størst, da det nu er ligegyldig af hvem Hval-

lene bliver Harpuneret, og ved hvilket af Stæderne de Flændses og bierges. —

Efter saaledes at have sagt mine uforgribelige Tanker om Lejligheden til Hvalfangst i almindelighed, følger dernest en kort Beretning om den Aarlige Fangst ved *Hunde Ejland* fra Handels Aaret 1788, da Hvalfangsten derfra for første Gang blev forsøgt paa *Europæisk* Maade med 3 Slupper. —

J Handels Aaret 1788, under Bestyrelse af Over Assistenten ved <i>Kronprindsens Ejland</i>	1	Hval
J Handels Aaret 1789, under Bestyrelse af Kiøbmanden ved <i>Egedesminde</i>	3	—
J Handels Aaret 1790, under Bestyrelse af Kiøbmanden ved <i>Egedesminde</i>	2	—
J Handels Aaret 1791, under Bestyrelse af Kiøbmanden ved <i>Egedesminde</i>	4	—
J Handels Aaret 1792, under Bestyrelse af Kiøbmanden ved <i>Egedesminde</i>	3	—
J Handels Aaret 1793, under Bestyrelse af Kiøbmanden ved <i>Egedesminde</i>	0	—
J Handels Aaret 1794, under Bestyrelse af Kiøbmanden ved <i>Egedesminde</i>	3 ^{1/2}	—
J Handels Aaret 1795, under Bestyrelse af Kiøbmanden ved <i>Egedesminde</i>	5	—
J Handels Aaret 1796, under Bestyrelse af Kiøbmanden ved <i>Egedesminde</i>	3	—
J Handels Aaret 1797, da det var foreenet med <i>Kronprindsens Ejland</i>	1	—
J Handels Aar 1798, da det var foreenet med <i>Kronprindsens Ejland</i>	3	—

Jndeværende Aars Hvalfangst kan ikke bestemmes, da Tiiden endnu ikke er forløben. —

Foruden Hvalfangsten, som ogsaa her er Grønlændernes fornemste Erverving, bestaaer deres Næring i Sæl og Hvid-Fiske Fangst og meget ubetydeligt Fiskerie. —

Hvad Sælhunde og hvid Fiske Fangsten ved *Hunde Ejland* angaaer, er den fuldkomen af samme Beskaffenhed som ved *Logen*. —

At Anlægget desuagtet almindelig har haft bædre Fangst sær af hvid Fiske, kommer efter min Meening ikke af bædre Lejlighed, men deraf, at der aarlig har været et større Antall af duelige Kajakroere og flittige Fangere; thj ogsaa her er Høstfangsten meget besværlig og fra *Junii* Maaned indtil *November* er her ingen Sæl-Hunde. — —

Saasnart derfor Hvalfangsten er til Ende fløtter alle Grønlændere fra *Hunde Ejland* til *Christianshaab* og *Egedesmindes Districter* ligesom de duelige og velhavende Grønlændere ved *Logen*, og hjælper da betydelig til at forøge disse *Districters*, men især *Christianshaabs Production* af Spæk. —

Den hermed underdanig fremsendende Liste, teignet Lit^r E, er et uddrag af min og *Assistent Scheens* holte *Journaler*, som viiser den maanedlige Sæl og Hvidfiske Fangst ved Anlægget fra Handelsaaret 1797 til 31te Maii 1799 *inclusive*. —

Fiskeriet om Vinteren bestaaer ikkun i nogle Ulke, som i Trangstiden dog stiller Hungeren; Men meere Opmærksomhed fortiener det, at her i et Sund af 3 til 4 Rife Skuds bredde, som dannes fra Syd til Nord mellem den store Øe *Upernavik* paa Østre og *Kydtlet* og nogle flere Øer paa Væstre Siide, i Høsten 1797 blev for første Gang fisket et par Hælle Fiske og Havtorske, og at nogle flere af begge Slags blev fisket same Stæds i sidste Høst, da dette Fiskerie, om det, som Ieg har Grund til at haabe, skulle vedblive, og tage til, vil det tiæne Grønlænderne til betydelig Understøttelse, da Sælfangsten just paa denne Tiid gemeenligen er allerdaarligst. —

Paa Øen *Upernavik* udklækkede nogle Eder-Fugle deres Unger, men Antallet er lidet og ubetydeligt og indbringer saa got som intet. —

b) *Beqvemmelighed til Garnfangst.*

Denne er i almindelighed endnu slætttere her end ved *Kronprindsens Eyland*. —

Baade er Fangsten for det meste daarlig og Garnene staaer for at forliises med mindste Uvejer eller Søgang. —

Een Liste over Garn Fangst her i de 3de sidstafvigte Vintere fremsendes under Lit^r F. —

c) *Bequemmelighed i henseende til Vand og Brændsel.*

Ved Flagstangen, som staaer paa en liden Klippe eller Høy 1 par Hundrede Skridt i Wæst fra Hvalfanger Huuset, er en Kilde 20 a 30 Skridt i Omkreds, hvorfra det til Huusholdningen fornødne Vand bliver taget. —

Ukogt smager dette Vand, i sær om Høsten, noget brak, og det bliver brunt og har en ubehagelig Lugt om Vinteren; Men kogt, taber det denne ubehagelige Smag og Lugt og er godt brugelig baade til Theevand og Madkøning. —

Denne Kilde holder længe Vand om Vinteren og Bundfryser ikke uden Kulden er streng og vedvarende. —

Paa Anlægs Øen findes god Tørve Jord, som i rigtig Tiid skaaret og tørret kan anvendes baade i Kakkellovnen og Skorsteenen. —

Foruden denne Tørv er Stædet tilstaaet 3 Favne Bøge Brænde og 3 Læster Steen Kul, som er fuldkommen tilstrækkelig naar Steen Kullene kan faaes, men da her ikke haves Fartøy til *Transporten*, saa har *Hunde Eyland* i Handels Aarene 1797 og 1799 maattet mangle Steen Kul og da haft Brendemangel, som i dette Aar blev afhjulpet ved endeel som blev overladt fra *Logen*, men som i 1797 forarsagede at Ieg med Mandskabet den meeste Tiid af Vinteren maatte boe i Grønlandsk Huus, da Tørven same Aar var saa slet bierget, at den var nesten gandske ubrugelig. —

VI. Grønlændernes gamle Bostæder.

Foruden Anlægs Øen *Kydtlet*, hvor de fleste Grønlændere have boet, findes adskillige *Rudera* af gamle Grønlandske Huuse som Øerne *Upernavik*, *Kingiktuarsuk*, *Okaitsut* og *Sitlisis*. —

Omtrent 2 Miile Nordvest fra *Hunde Eyland* og lige saa langt i Sydvest fra *Kronprindsens Eyland* ligger en liden Øe, som af Danske kaldes *Rotten*, men heder paa Grønlandsk *Nuneitsiak*. —

Denne Øe, som ikke har nogen Havn, har for Tiiden ingen Beboere; Men her findes Bygninger af 4re Grønlandske Jordhuuse, som for 20 a 30 Aar siden skal have været beboede. —

Hermed slutter Ieg denne korte Afhandling om de mig til Bestyrelse anfortroede *Etablicementer*, som Ieg underdanig vover at

forsikre, uagtet dens mange Ufuldkom̄nheder, dog er Sandferdig og over eensstemende med min Kundskab og Erfaring om disse Stæder. — —

* * *

Hvad dernest angaaer Forbedringer i Grønlændernes Kaar, hvorom Ieg for det 2^{det} underdanig skulle fremsætte mine ringe Tanker, da troer Ieg disse Forbedringer af Landets Opkomst fornemlig maatte befordres

1. *Wed Oplysnings-Væsenets Forbædring og Oplysningens Udbredelse.*

Den Oplysning som hidtil ved *Missionen* er udbreed over dette Lands Jndbyggere er i Henseende til deres Timelige Vell, saavidt Ieg har kundet erfahre, ikke af saa megen Betydenhed som man kunne vente af et saa bekostelig *Institut*, hvis Hensigter er saa Velgiørende; thj tilforladelig er det, at de døbte Grønlændere ere i almindelighed ligesaa overtroiske, og har ligesaa megen Lyst til at dræbe Hæxer som de udøbte, og at derimod Tyverie og Løsagtighed, bliver anset for ligesaa lastværdig blandt de udøbte som de døbte. —

Jeg maae underdanig bede *pardoneret*, at Ieg her tilstaaer at det stridør aldeles imod min Erfaring at Grønlænderne, i almindelighed, skulle være Tyvagtige, og at Ieg tvertimod har været af den For-meening, at de ægte Grønlændere ere meget oprigtige og Reedelige. —

Vel ejer en Grønlænder ikke mange Ting som synes at kunde friste andres Begierlighed, men han ejer ikke desmindre adskilligt, saasom Lamper, *Kolypsiutter*, smukke Reens og Sælhundeskind, gode Kanoebaade og Kajak-Redskaber foruden Boeskab, som han har tilkiøbt sig paa Handelen, som af Grønlænderne er af stort Værd, men desuagtet kan han trygt henlægge disse og andre Ting i sin Kone-Baad eller andensteds uden Laas og Lukke, og Ieg har aldrig hørt Exempel paa, at nogen er bleven berøvet nogen af deres saaledes bevarede Eiendome. —

At de har bestiaalet de Danske ved deres Ankomst her til Landet, troer Ieg, kom deraf, at da Grønlænderne ansaae dem for Fremmede, der kom for at berige sig paa deres Bekostning, saa var dette, efter deres Meening, ikke Tyverie, men ikkun at tage Erstatning, og de bleve i denne Tiid, maaske altfor ofte, ikke lidet bestyrket heri, ved en eller anden Handels Betients aabenbare Snyderie. —

De ansee saaledes endnu hvad de hemelig kan borttage fra en Engelskmand eller Hollænder, for en Rætmæssig og god Erhvervelse, fordie disse *Nationer* i forrige Tiider have bestiaalet, ja endog Plyndret fra Grønlænderne. —

Men da de for Tiiden ikke anseer de Danske for Fremmede, men meget meere som Landsmænd og Venner, saa er det saavidt Jeg veed, et særdeeles sielden Tilfælde, at en Danske bliver bestiaalet af en Grønlænder, og hendes dette, da er Tyven uden Tvivl en ved en *Colonie* opdraget og ved Omgang med de Gemeene Danske fordervet og uduelig Persohn, og det synes mig end og at tiene til Beviis paa Grønlændernes Afskye for Tyverie, at de uden mindste Uvillie seer at Tyven bliver straffet, da de derimod aldeles ikke ville taale at de Danske afstraffede den som havde myrdet en formeent Hæx, fordie dette ikke bliver anseet for en Skiendig, men heller som en god Handling. —

Grønlændernes særdeeles Hang til Overtroe om Hæxerie, gjør at de anseer ethvert uløkkelig Tilfælde som træffer dem, som noget der er dem paaført af en Hæx, som paa Grønlandsk kaldes *Jllisetsok*, og er meget forskellig fra de saa kalte *Angekoker* !: Klogemænd !, og da de saaledes ikke alleene søger Hævn for det paa førte Onde, men frygter ogsaa for de Ulykker, som den formeente Hæx kan paaføre Dem, og som især bestaaer i at dræbe dem eller deres *familie*, saa er dette Aarsagen til adskillige grusomme Morder Scener, hvorved de undertiiden endog begaaer den umeñskelige Afskyelighed, at æde den dræbte Hæxes Lever, paa det han ikke efter Døden skal kunne tilføye dem noget Ondt. —

Til at udrydde denne Overtroe, og heme disse afskyelige Mord, tør Jeg underdanig ansee Oplysningens Udbreedelse som det kraftigste, sikkreste og maaskee det eeneste Middel, thi om end og en Lov forbød disse Mord under Haardeste Straf, saa ville desuagtet ingen Grønlænder derved finde sig overbeviist om, at disse Mord virkelig vare Misgierninger, og Loven, saa velgiørende dens Hensigt end var, blev uden Virkning og den blev desuden heel Vanskelig at bringe i Udøvelse. —

Hertil lagt den Jndflydelse som en forøget Oplysning i almindelighed ville have paa Grønlændernes Sæder og Vindskibelighed, kan Jeg ikke andet end ansee Oplysnings Væsenets Forbedring, Overtroens udryddelse, og nyttige Kundskabers udbreedelse for den vigtigste Velgierning som kunne skienkes et u-oplyst Folk og det der

forne \bar{m} elig ville bidrage til Landets Opkomst og Grønlændernes Kaars Forbedring. —

Men da Oplysningen ikke synes at kunne fremes under *Missionens* nærværende Forfatning, med de hertil udsendte *Missionairer*, forne \bar{m} elig fordie disse, om de end alle besad Kundskaber nok, foreenet med den bedste Villie, dog have altfor meget at overtage, og besidder ikke den Størke i Landets vanskelige Sprog, som maae være en Høyst nødvendig Egenskab hos dem, som paa en overbeviisende Maade skal fordrive Overtroe og fremme Sandhed og Oplysning; saa er min underdanige Meening: at dette maatte skee deels ved gode og til Hensigt passende Bøger, men deels og forne \bar{m} elig ved Oprettelse af en Lære Anstalt eller Skole her i Landet, hvor gode Subjecter af Landets egne Børn !: som ikke ville mangle:! bleve dannede og gjorde duelige til at være deres Landsmænds Lærere. —

2^{det} *Ved de bedste Midler at opmuntre Grønlænderne til Duelighed og Stræbsomhed i alt hvad der angaaer Deres Fangst og øvrige Næring.*

J den Henseende har *Directionen* allerede gjort den beste Begyndelse ved at sørge for, at de unge uformuende Drænge bliver forsynet med Kajaker, og ved at ville udlove en lille *Præmie* til Grønlander Drænge for den første Sælhund de fanger i Kajak med Harpun og Blære. —

Ved disse og flere saadanne Opmuntringer, hvorved Duelighed, Vindskibelighed og Forsynlighed kunne fremavles, ville Grønlænderne vinde meget i deres Kaars Forbedring, ligesom og Følgerne deraf maatte blive høyst fordeelagtig for Handelen. —

Jeg maae her underdanig ommelde den Fordeel Ieg troer det maatte være baade for Handelen og Grønlænderne, om disse uden Savn og ubeqvem \bar{e} lighed kunde undgaae, at beklæde deres Vinterhuuse med Sælskind saaledes som hidindtil har været almindelig Brug, hvorved et betydelig antal af sort siddede Sælskind aarlig bortraadner. — Nogle faae faste Beboere ved Hvalfanger Stæderne bruger vel Brædder, men for de øvrige Grønlændere som ofte forandre Boepæl, er Bræddebeklædningen baade for kostbar og for ubeqvem at flytte med Grønlændernes Fartøyer. —

Derimod formeener Ieg, at velflettede Rusiske Baste Matter ville være særdeles tienlige og beqvem \bar{e} , da de sam \bar{e} nviklede meget

læt kan Transporteres og vil formodentlig heller ikke være kostbare. —

Jeg holder det ogsaa for Pligt, herved underdanig at foreslaae: at Handelen, saa hastig muelig, til Prøve søger at forsyne ethvert *Etablissement* med 10 a 20 stk. af disse Mætter, for i benefnte Hensigt, til billigste Priis at udhandles til Grønlænderne. — Efter hvad Jeg herom har talt med adskillige Grønlændere, og Grønlandsk gifte Danske, kan Jeg ikke tvivle om, at Mættene vil søges med Begierlighed, og Jeg tør da have det velgrundede Haab, at ligesom Grønlænderne derved vil kunne undvære en anseelig Deel Sælskind, som hidindtil har været dem nødvendige, maae dette ufeilbar forarsage, at et større *Quantum* af denne Vare Sort indleveres paa Handelen. —

* * *

Til Slutning bør Jeg ikke undlade at berøre 2de i Henseende til Grønlands Opkomst og Forbedringer i Jndbyggernes Kaar meget vigtige Gienstænder, *nemlig Penges indførelse, og at bringe Grønlænderne under Borgerlige Loves velgiørende Tvang.* —

Jeg føler her, som i flere Henseender, med Ydmygelse, hvor meget denne vigtige Sag, som angaaer et helt Folks nærværende og tilkomende Vell, dens fuldkomne Afhandling og udvikling overgaaer min Tiid, men især mine ringe Evner. Men da Jeg er skeed den Ære, som Handels Betient at blive opfordret til underdanig at meddeele mine ringe Tanker, saa er det saa meget meere min Pligt, i det mindste efter beste Evne heri at viise min gode Villie. —

Ved *Penges indførelse* i Handelen, ville udentvivl Grønlændernes Begreber om Ejendom og Ejendoms Rett særdeeles meget opklares, udvides og forbedres, og da dette nødvendig maatte have en Mægtig Jndflydelse paa Deres Vindskibelighed og Forsynlighed, saa troer Jeg at dette maatte være et kraftigt Middel til at hiælpe dette Lands Jndbyggere længere frem paa *kulturens* Bane.

Jmidlertiid har dog Penges indførelse paa nærværende Tiid, saa mange Ulejligheder ifølge med sig, at Jeg er uvis om det gode som derved blev stiftet, overstiger disse, hvoraf Jeg her kortelig skal fremsætte de fornemste Jeg kiender. —

- a) Grønlændernes nærværende Uvidenhed om Penge og deres Nytte, ville aldeles udsætte dem for Bedragerier af enhver

som havde Lyst til paa denne Maade at berige sig. — Tilstrækkelig Kundskab om Penges Værd og Nytte maatte altsaa først meddeeles dem. —

- b) Snighandel saavel som Brendeviins og andre forbudne Varers Salg til Grønlænderne ville da nesten umuelig kunne forekommes, til største Skade baade for Handelen og Grønlænderne. —
- og c) Naar Grønlænderne have lært at kiende Penges Værd, vil deres Lyst til at eye disse, ligesom den ansporer dem til Stræbsomhed, sikkerlig tilintetgiøre deres Gavmildhed og Godædighed mod Deres, formedelst mindre Duelighed, eller mindre Hæld, eller og formeedelst Alder og Svaghed trængende Landsmænd, hvorved nu et hvert Stæds Grønlændere næsten er at ansee som een *Familie*. —

Denne art af Fælleddskab, er vel saavidt skadelig for Vindskibeligheden, da den dovne Grønlænder stoler paa at fødes ved hans meere duelige og virksomme Landsmænds Fangst og Erværelse, men foruden at den beforder Eenighed og en fælleds *Jnteresse*, som er særdeeles Nyttig i Henseende til Grønlændernes Fangst af Hvidfiske, og de større Arter af Sælhunde, saa frygter Ieg for, at de formeedelst Alder og Svaghed trængende Grønlændere, som inttet kunde Erverve, imodsadt Fald ville komme i en beklagelig Forfatning. —

Saa længe Oplysningen ikke er meere udbreed, Handelen paa nærværende Maade drives for Hans *Majestets* Kongens Reigning, og Penge ikke ere Grønlænderne bekiendte i Handel og Vandel, tør Ieg underdanig formeene, at Grønlændernes Simple Næring og Levemaade ikkun i meget enkelte Tilfælde gjør *Borgerlige Love* nødvendige, i sær da de i deres Forhold imod hinanden, rætte dem efter gl. Skikk og Vedtægt som /: saavidt Ieg har kundet bedømme:/ nøye kommer overeens med Natuurens og Billighedens Love, naar Ieg undtager hvad deres overtroiske Meeninger om Hexerie forleeder dem til og det Tilfælde, at de skulde være beskienkede, hvilket efter Handelens nærværende Jndretning, dog høyst siælden kan finde Sted. —

Klager af Grønlænderne over Fornermelser af deres Landsmænd har Ieg aldrig hørt; Men skulle endog en Grønlænder have fornærmet nogen, eller og, han paa anden Maade begaaer en, efter

Grønlændernes Meening, skamelig eller urigtig Handling, maae han frygte for, at han derfor paa det eftertrykkeligste bliver beskiemet, især ved deres offentlige Leege eller *Balliaring* !: paa Grønlandsk *ajagerpok* !: som bestaaer deri, at de Vexelviis under Spøg i Sange, giennemhegle hinandens Feil — en efter mine Tanker saare god og nyttig Skikk, som nogle *Missionairer*, af u-kyndighed om disse Leeges Hensigt og Nytte, have søgt at udrydde fordie de vare Hedenske. —

Derimod ville *Love eller Anordninger* som bleve givne i enkelte Tilfælde, hvor de maatte findes nyttige og nødvendige, lære Grønlænderne at kiende og adlyde en Samling af *Borgerlige Love*, naar disse efter Tiidernes Trang skulle findes passende og nødvendige. —

Jeg troer saaledes, at det paa nærværende Tiid maatte være af megen Nytte, ved en Lov at bestemme Grønlændernes Forhold, Pligter og Rettigheder i Henseende til fundne forliste Skibe, og den derved forefaldende Biergning. —

Da Grønlænderne nu anseer et forlist Skib og dets indehavende Ladning som Ting uden Ejer, hvilke det altsaa staaer enhver frit for at bemægtige sig, saa følger naturligviis deraf:

- a) De bierge og beholde alt hvad de synes om. —
- b) De afholdes fra at bringe Efterretning herover til Handels *Etablementerne*. —
- c) Da der paa saadanne forliste Skibe gemeenlig findes Brendeviin og andre *Spirituose* Drikke Vahrer, har man haft *exempel* paa, at en Grønlænder ved saadan Lejlighed har drukket sig ihjæl, og ellers at de i deres umaadelige Fuldskab, foruden andre Udsævelser, har været paa Vejen at myrde hinanden. —

Her er altsaa, blandt fleere, et Tilfælde hvor Loven, paa en Velgiørende Maade, maatte berigtige Grønlændernes ufuldkomne Begreb om Ejendoms Rett, hemme Uordener og forekomme den Skade, som dette maatte foraarsage Skibbrudne i Almindelighed, saavel som Handelen, hvis Tab især blev betydelig om det forliste Skib !: som engang har været Tilfældet !: var et af de Skibe som aarlig beseile *Colonierne*. —

J øvrigt kan Ieg ikke andet end underdanig Bifalde, at den dømmende Magt i almindelighed; Men især i Tilfælde af Misgierninger, maatte saaledes *organiseres*, at nogle af de beste og meest oplyste Grønlændere deeltager i saame som Meddoms Mænd, efter som de i den Engelske Lovgivning bekiendte *Jury*, da dette betydelig ville Lætte Lovenes indførelse og overholdelse. —

Logen Kronprinsens Eyland den 31^e Maii 1799.

Underdanig
af
P. Motzfeldt.

S: T:
Herr Jnspecteur
Bendeke.

Udsigt fra Hunde-Ejland mot vest,
Fotografi av C. Wagner 1903,
tilh. H. Ostermann.

Noter og anmerkninger.

Side 149, linie 9. *Inspecteuren*: Claus Bendeke, f. $\frac{1}{2}$ 1764 i Vang paa Hedmark, cand. jur. 1788, inspektør for Sydgrønland (Godthaab) 1795, for Nordgrønland (Godhavn) 1797, entl. 1803, d. $\frac{29}{5}$ 1828 som justitiarius ved overretten i Christiansand. — 11. *Logen*: ved „loge“ forstodes et mindre etablissement, bestyret af en „Ober-assistent“. — *Anlæg* \circ : en filialplads, bestyret af en assistent.

Side 150, 4. *Kormarfik*: grønsl. qúmarfik, \circ : stedet hvor man lader vandet, almindelig landingssted for baade paa vej mellem Egedesminde og Disko. — 5. *Okak*, \circ : tungen, saaledes kaldet paa grund af sin beliggenhed yderst i øgruppen som en udløber fra denne. — 6. *Kronprindsens Eyland*: tidligere kaldet Hvalfiske-Øerne el. Hvalfiske Ejlandene, af engelske og hollandske hvalfangere henholdsvis Whale Islands og Walvis Eylanden. Ved kolonisationens begyndelse var sundene mellem disse øer almindelig ankerplads for hvalfangerskibene, hvorfra de gik paa fangst ud i Davisstrædet og op i Diskobugt. 1736 fandt Paul Egede her en hel kirkegaard fuld af hvalfangergrave. Øerne bestaar af gnejs, der stryger fra S. O. til N. V. Alle øerne hælder jævnt mod N. O. og er stejle mod S. V.; de er stærkt afslebne af isen og har efter istiden været sænket i havet, saa der findes kun meget lidt jordlag paa dem. — 7. *i Aaret 1778*: aaret før havde assistenten fra Egedesminde med et par slupper ligget her paa hvalfangst i april og maj, og som følge heraf anbefalte statsminister Høegh-Guldberg anlæggelsen af et fast etablissement paa øerne. Dette skete den følgende sommer, og ved overdirektionens skrivelse af $\frac{1}{2}$ 1778 omdøbtes stedet til „Kronprindsens Eyland“ efter kronprins Frederik. Den senere første Nordgrønlands-inspektør Joh. Fr. Schwabe, der opholdt sig to aar i landet for at sætte sig ind i forholdene, boede her den største del af vinteren 1779—80. — *Aupalugtok*: grønsl. augpalugtoq, \circ : det røde, hedder nu Kitsigsut, \circ : de langt ude mod vest liggende. Paa denne ø ligger nu den ene af øgruppens to bopladser. — 9. *Kittigsorsuit*: grønsl. kitsigsorssuit, \circ : de store derude mod vest. — 15. *Disko Bugt*: tidligere kaldet Hvalfiske Bugten (Walvis Bay). — 18. *Simig-suak*: grønsl. simigssuaq, \circ : den store prop. — 19. *Kitlek*: grønsl. kitdleq: den vestligste. — *Uiortlek*: grønsl. uigordleq, \circ : det yderste tilhæng. — *Nunarsuak*: grønsl. nunarssuaq, \circ : det store landstykke. Paa denne ø hændte $\frac{2}{9}$ 1801 den ulykke, at missionær Fugl samme dag, som han med skibet „Staden Rønne“ var ankommet hertil fra Danmark, paa en udflugt sammen med skipperen og flere andre, gik fra sine ledsagere og forsvandt spørløst, uagtet der søgtes efter ham flere dage. Han mentes at være styrtet ned i havet fra en skrænt. Af Grønlænderne antoges han at være bortført af „ingnerssuit“, \circ : de underjordiske. — 28. *Cocleare*: fortrinligt

middel mod skørbug. — 34. *beskyttet for Søegang*: dette var dog ikke altid tilfældet. Naar storm og flodtid traf sammen, kunde havnen være farlig. I januar 1787 sprængte saaledes skibet „Island“, som overvintrede der, sine fortøjninger og drevs ind paa land, men reddedes dog med stort besvær. I november 1801 forliste her paa samme maade logens „Store Transport-Sluppe“.

Side 151, 10. *Ringbolt*: paa stedet findes endnu den dag idag flere saadanne. — 12. *Apalugtok*: se ovenfor sd. 150, l. 7. — 29. 18 Allinger: brædder el. bord af denne længde.

Side 152, 2. *3de Vaanings Huuse*: opført af stokværk „efter norsk Maade“. — *Hvalfanger Bygninger*: til bolig for de ved hvalfangsten beskeftigede, s: „ober-assistent“, assistent, spekskærere, „matroser“, saavel europæiske som indfødte, samt tømmermand og bødker. — 4. *et Spekhuus af Bindings-Værk*: udsendt og opført 1790, 26 al. langt og 11 al. bredt. — 6. *Jord-Huus*: opført „paa grønlandsk maade“ af tørv og sten lagt lagvis, med tag af brædder. — 25. *Veiter*: grøfter (Ivar Aasens norske ordbog). —

Side 153, 2. *indkiøbte af engelske Hvalfangere*: 1797 fik nogle engelske kaptejner inspektørens tilladelse til for kort tid at laane fadeværk ved Logen „til at bierge Spækket udi“. Til gengæld oplagde de, naar de rejste bort, slupper for vinteren med tilladelse til at benytte disse ved logens hvalfangst. Nogle af disse slupper købtes af overassistenten. Prisen for en ny god slup var sædvanligvis 10 L. St. — 7. *Klinke Sluppe*, s: klinkbygget. — 9. *Min Formand*: „ober-assistent“ Joh. Chr. Steen (se nedenfor sd. 158). — 12. *Henrich Petersen*: tømmermand ved Egedesminde og Kronprinsens Ejland 1793—96. — 22. *Klavel Bygning*, s: kraelbygget, med bordene lagt kant mod kant, i modsætning til klinkbygget, hvor bordene er lagt med kanten over det næstfølgende. Ordet stammer fra: Karavél (spansk carabola), det 15—16de aarhundredes fartøj. — 25. *slæbe over Isen*: de kraelbyggede baade, hvis sider altsaa er glatte, glider lettere over is og klipper end de klinkbyggede. — 30. *Godhavn*: loge paa sydsiden af Diskoøen, anlagt 1773. Stedet var tidligere meget besøgt af de hollandske hvalfangere, som benævnedes det Liefde Bay. — 31. *en anden Bestemmelse*: dette blev ikke tilfældet; jagten kom til Kronprinsens Ejland og er identisk med den ovenomtalte (sd. 150, l. 34) „store Transport-Sluppe“.

Side 154, 7. *Handelsaaret 1796*: det saakaldte „Handelsaar“ regnedes dengang fra 1 juli til 30 juni det flg. aar, men benævnedes efter det sidste, saa at det her betyder, at Motzfeldt overtog bestyrelsen af logen fra 1 juli 1795. — 8. *nationale*: indfødte. De første grønlandske hvalfangermatroser ansattes af inspektør Schwabe 1782 ved anlægget Fortunebay under Godhavn med 10 rd. i aarlig løn foruden sædvanlige „Spekpenge“, s: procenter af hver fanget hval, og „fuld gemeen Mands Kost“, samt med den bestemmelse, at de skulde bo sammen med det europæiske mandskab og dette „tilholdes at omgaaes dem paa en sagtmodig og venlig Maade og uden at forhaane dem“. — 11. *1 Spækskiærere*: som saadan og formand for mandskabet samt harpunerer tjente paa Kronprinsens Ejland fra 1797 til sin død 1827 blandingen Asarpane Andreas Sandgreen, f. 1768, søn af Godhavns anlægger, købmand Svend Sandgreen (1734—93) og hustru, Grønlænderinde Karen (ca. 1736—83). — 17—18. *Logens Forening med Anlægget Hunde Eyland*: denne fandt sted fra 1/7 1796 for at ophjælpe logens produktion. — 19—20. *samlet kan forrette det fornødne etc.*: i vinteren 1797 skrev 7 av logens mandskab til inspektøren, at de

var uvillige til og ikke ansaa sig pligtige til at udføre „Fællesarbejde“ ved de to stæder. Hertil svarede inspektøren, at de skulde gjøre det, i modsat fald vilde de blive straffet. — 31. *den større Gage*: en europeisk hvalfangermatros lønnedes sædvanligvis med 36 rd. aarlig i fast gage; ansættelsen gjaldt som regel for 3 aar, blev den forlænget, gaves et tillæg paa 4 rd. aarlig. — 32. *Cordeel*: en slags store tønder, som ved hvalfangsten brugtes til at samle spækket i (Molbechs danske ordbog). Der gaves en vis procent i penge for hver hjemsendt saadan til hver af de i fangsten deltagende personer efter disses rang.

Side 155, 3 *Spise Taxten*: udstedt ^{23/5} 1771, fastsatte den daglige kost, „hvorefter de udi det kgl. octroyerede Handels Compagnies Tieneste staaende Mandskaber ved Collonierne i Grønland forfleges“. — 4—6. *Sælskind* — — — *til klæder* — — — *bespares*: hvor meget dette kunde betyde, kan ses af, at der ved Godhavn, hvor hvalfangermandskaberne ganske vist var betydelig større end ved Kronprinsens- og Hunde Ejland, i handelsaaret 1789, foruden hvad stedet selv producerede, maatte skaffes andenstedsfra 830 behaarede og 164 afhaarede sælskind. — 10. *Garnfangst*, se nedenfor sd. 162. — *Skydefangst*: jagt paa de saakaldte útoq'er, ♂: sæler, som ligger og varmer sig paa isen ved siden af deres aandehuller. Denne fangst drives i maanederne februar—maj med hundeslæde, ofte over meget vidtstrakt terræn. — 17. *siden 1786*: epidemi-aaret, se det følgende. — 36. *været vel besadt*: allerede Paul Egede traf her 1736 en stor befolkning. — *Pestilentalsk Sygdom*: i aarene 1785—86 gik to haarde epidemier over næsten hele Grønland, den første kaldes af missionær Caspar Grewe ved Claushavn „Purpur-Feber eller Friesel“; den anden var børnekopper. Befolkningen paa Ejlandene hentede sig sygdommen „paa Hellefiskepladserne (ved Nordre Strømfjord, skellet mellem Syd- og Nordgrønland) ved Omgang med Sydlændingene“ (navnlig folk helt nede fra Frederikshaabs og Julianehaabs distrikter); efter deres tilbagekomst til deres vinterpladser bredte epidemien sig til hele Diskobugt. Da kirurgen fra Godhavn i november 1785 kom til Kronprinsens Ejland, var „alle Huuse anstukne“, og trods energiske foranstaltninger var der indtil midten af februar 1786 død over 60 personer. Efter epidemierne var logens befolkningstal meget ringe. Det lykkedes vel snart at drage nogle familier dertil, saa at hvalfangsten kunde opretholdes, men endnu 1789 talte befolkningen kun 19 af mandkøn og 28 af kvindekøn.

Side 156, 5. *Flakkelyst*: Eskimoerne var fra gl. tid stadig omflakkende, hvilket i Grønland vedvarede indtil langt ned i det 19de aarhundrede, idet det hang sammen med ernæringsforholdene de forskellige steder og navnlig sæltrækket. — 34. *Wæster Ejland*: en øgruppe beliggende i Davisstrædet et stykke syd for Diskobugtens munding. Ogsaa dens navn stammer fra Hollænderne og refererer sig ligesom dens grønlandske navn Kidtlit, ♂: de vestligste, til beliggenheden ca. 17 km. ude fra landet. Øgruppen var beboet før kolonisationen. Allerede 1750 paatænkte det at oprette en „Loge“ her, og 1778 foresloges et „Anlæg“ med slupper til hvalfangst, hvilket beboerne selv ønskede 1782, men ikke fik, og under epidemien blev stedet næsten øde til stor skade for kolonien Egedesminde, under hvilken øgruppen hører, idet den ikke blot mistede produkterne af sælfangsten herfra, men tillige de der sædvanligvis strandede drivhvaler, som nu blev fremmede hvalfangeres bytte. Derfor gav handelsdirektionen ordre til „ved passende Opmuntringer“ at forsøge at faa folk andenstedsfra til at flytte dertil. Dette lykkedes dog kun lidt efter lidt, saa at

der først 1794 kunde anstilles hvalfangstforsøg. 1798 fangedes 6 hvaler, og aaret efter oprettedes et fast „Anlæg“ paa den største af gruppens øer.

Side 157, 1. *Kormarfik*: se ovenfor sd. 150. — 5. *Pensionist Thorning*: Adam Christian Thorning, f. 1726 paa øen Gjøll i Limfjorden, prestesøn, kom 1754 til Grønland som skibstømrer, 1773 assistent i Egedesminde, 1778 anlægger af hvalfangstforsøg paa Kronprinsens Ejl., 1782 „oberassistent“ i Ritenbenk, entlediget 1792, d. 1807 paa Kronpr. Ejl. Gift med Grønlænderinde Maria (1742—1824). Thorning var berømt for sin udmerkede børneopdragelse. Hans efterslegt i Grønland er dygtige folk. — 8. *nu Otto*: han er altsaa blevet kristendøbt under sit ophold paa Kronpr. Ejl. — 15. *alle Grønlændere her boesadt sig*: der findes grønlandske hustomter paa en stor del af øerne, medens for tiden kun to af dem er beboede, nemlig Kitsigsut og Imerigsoq. — 34. *Fangsten — indtet Aar — meget betydelig*: i skrivelse fra inspektøren af ^{29/7} 1799 kaldes Kronpr. Ejl. „et unærsomt Sted“ med hensyn til sælfangst.

Side 158, 6. *overvintrede her 2de Hvalfangerskibe*: 1777 etableredes hvalfangst i større stil ved overvintrende skibe, som rejste fra København i september med last til kolonierne og gik i vinterleje paa forskellige steder, saaledes ved Holsteinsborg i Sydgrønland og ved Jakobshavn og Kronpr. Ejl. i Diskobugt, fra hvilke steder mandskaberne da drev hvalfangst om vinteren, hvorefter skibene indtog ladningerne fra fangstuddyttet og kolonierne og hjemgik i maj for atter at udgaa om høsten. Da udbyttet imidlertid ikke svarede til forventningerne, ophørte dette efter nogle aars forløb og fangsten dreves udelukkende fra kolonierne og specielt oprettede hvalfangeretablissementer. — 12. *Thorning*: se ovenfor sd. 157, l. 5. — 15. *Glomstad*: Jens Peter Hansen Glomstad, f. 1752 i Aamot i Østerdalen, exam. jur. 1782, s. a. „oberassistent“ paa Kronpr. Ejl., 1784 købmand i Jakobshavn, hvor han døde ^{23/4} 1788. — 19. *Lidemark*: Caspar Gottlieb Lidemark, f. 1758 i Christiania, student 1776, hvalfangstassistent i Claushavn 1782, „oberass.“ paa Kronpr. Ejl. 1784, købmand i Upernavik 1785, i Egedesminde 1787, i Jakobshavn 1791, d. ^{19/12} 1796 i København. Gift med blanding Eleonora Dorf (1770—1837), datter af Egedesmindes kbmd. Johs. Pedersen Dorf. — 21. *Dorf*: Peder Boyesen Dorff, f. 1756 i Land i Norge, 1782 assistent i Christianshaab, 1785 „oberass.“ paa Kronpr. Ejl., hjemgaaet for sygdom 1787, dødsaaet ukendt. — 25. *Myhlenphort*: Marcus Nissen Myhlenphort, f. ^{26/2} 1759 i Christiansund, exam. jur. 1785, hvalfangerass. ved Igdlutsiaq i Diskobugt 1786, „oberass.“ paa Kronpr. Ejl. 1787, købmand i Jakobshavn 1788, i Egedesminde 1791, i Holsteinsborg 1801, inspektør for Sydgrønland (Godthaab) 1802, d. ^{7/2} 1821. — 27. *Lammersen*: Johann Friederich Lammersen, f. ^{14/7} 1763 i København, 1784 assistent i Godhavn, 1788 „oberass.“ paa Kronpr. Ejl., 1789 købmand i Ūmánaq, derefter ass. forskellige steder i Diskobugt, d. ^{12/2} 1826 i Jakobshavn. Gift med blanding Ane Dorf (1752—1827), dt. af kbmd. Johs. Pedersen Dorf og enke efter kbmd. i Christianshaab Niels Fogh Irgens (1750—87). Deres datter Sara Margrethe Lammersen (1790—1869) blev 1807 gift med Nordmanden, missionær i Egedesminde og Jakobshavn Bernt Hartz (1781—1822). — 29. *Steen*: Johan Christian Steen, f. ^{15/12} 1764 i Kolding, styrmand 1785 paa et Grønlandsskib, 1789 „oberass.“ paa Kronpr. Ejl., 1795 ved Godhavn, 1800 købmand i Christianshaab, hjemrejste 1807, senere købmand i Norge, d. ^{9/11} 1813.

Side 159, 7. *i indeværende Aar*: i handelsaaret 1799 fangedes ved Kronpr. Ejl. ialt 6 hvaler, deraf 3 ved Qúmarfik under ovennævnte Sandgreens (sd. 154, l. 11)

ledelse, medens 7 „forlistes“, 5: sank tilbunds efter at være harpuneret. — 17. *Matenetsok*: øen Manitsoq paa sydsiden af Diskobugtens munding udenfor kolonien Egedesminde. Her indrettedes hvalfangstforsøg 1788, drevet med 3 slupper under en formands ledelse, men da det ikke svarede regning, nedlagdes det 1791; der fangedes i disse tre aar kun een hval. — 26. *Brandvagtes*: brant vagt, sømilitært udtryk 5: vagtpost, udgik; benyttedes i Grønland om at ligge ude med slupper paa hvaljagt. — 30. *Kitlet*: kidtlit 5: den vestligste. — *Okak*: se ovenfor sd. 150, l. 5.

Side 160, 16. *de korte vinterdage*: mørketiden, som her varer fra ca. 1 december til 12 januar. — 22—23. *dog ikke fra Høsten*: da var nemlig størstedelen af befolkningen endnu ikke vendt tilbage fra sommertogterne sydefter paa rensjagt, sælfangst og kveitefiskeri. — 27. *Bugten*: sædvanligt, endnu stadig benyttet lokalt navn for Diskobugt. — 33. *feide*: norsk feit: fed. — 37. *Waygattet*: sundet nord om Diskøen kaldtes af Hollænderne: Vajgat. — *Strædet*: Davisstrædet.

Side 161, 7. *gode og veløvede Kajakroere*: Grønlands dygtigste kajakroere findes stadig paa „Ejlandene“ ved Diskobugt: Kronprinsens-, Hunde- og Vester Ejland. — 17. *skeer med Rifle*: skydefangst, se ovenfor sd. 155, l. 10. — 24—25: *Hvid Fiske*: hvidhval (*Delphinopterus leucas*). — *Eenhjørninger*: narhval (*Monodon monoceros*). — 29. *Jisefjord*: den berømte Jakobshavns isfjord paa Diskobugtens inderkyst, en af de største udskydningskanaler for indlandsisens afkastning i hele Grønland. Dens hovedarm er 5—6 km. bred og over 28 km. lang, regnet fra isfjeldsbanken foran dens munding til fronten af den udskydende bræ, som er meget produktiv. De store isfjelde herfra gaar, naar de med strømmen drives ud af fjorden, som regel paa grund paa en havbundsbanke ved dennes munding, hvor de undertiden kan blive staaende i aarevis, indtil afsmeltning eller kalvning formindsker dem, saa de rives løs og driver videre ud gennem Diskobugt og ned igennem Davisstrædet, hvorfra endel af dem gaar videre og ender paa New Foundlandsbanken. — 33. *Horn*: narhvalens stødtænder. Disse var i 18 aarhundrede meget værdifulde, de eksporteredes til Indien, hvor de anvendtes til udsmykning af templer og pagoder.

Side 162, 6. *til Egedesmindes District*: de sædvanlige sommerfangstpladser her er øgruppen Taseralik ved munden af Nordre Strømfjord, hvor fra gammel tid mængder af mennesker mødes fra Syd- og Nordgrønland, selve strømfjorden, i hvis forskellige arme drives laksefiskeri i elvene og rensjagt paa sletterne, samt øen Manitsoq sydfør udstedet Agto, hvor en mængde mennesker i august maaned ligger i telt paa kveitefangst; i aaret 1906 traf jeg saaledes her over 25 telte med omtr. 300 beboere, deriblandt størstedelen af befolkningen fra Kronprinsens og Hunde Ejland. Dunindsamling finder under nedrejsen til sommerfangstpladserne sted paa en mængde af smaaøerne i distriktets skærgaard. — 7. *til Christianshaabs District*: navnlig den saakaldte Sydostbugt, som fra Diskobugt skærer sig ind i landet mellem øen Sarqardlit i Egedesmindes distrikt og næsset Nuk lige sydfør kolonien Christianshaab. Her drives især i juni maaned fangst af anmagssat, lodder (*mallotus arcticus*), som i mægtige stimer stryger op langs kysten. De fanges med net og ketsjer og tørres paa klipperne til vinterforraad. Sælfangst drives her ligeledes samt rensjagt paa de store sletter rundtom bugten. — 8. *Sild*: de ovenomtalte anmagssat. — 10. *smaae Torsk*: fjordtorsk, grønl. úvaq. — 13. *Hællefiske*: en stor arktisk flynderart (*Reinhardtius hippoglossoides*). — 18. *Kattun*: en slags

bomuldstøj, som i almindelighed trykkes med brogede farver og oprindelig er ostindisk (Molbechs danske ordbog). — *Anoerak*: grønl. ánorâq, bluse til at trække paa over hovedet. — 19. *Hællefiske Banke*: der findes ingen saadan i Diskobugtmundingen, derimod inde ved Jakobshavns isfjord, hvorfra der om vinteren hentes fisk baade fra Godhavns og Egedesmindes distrikter. — 22. *Garnfangst*: drives ved hjælp af garn udspændt under isen paa de steder, hvor sælerne trækker.

Side 163, 1 ff. I skrivelse fra handelsdirektionen af 29/7 1799 udtales, at endel aars erfaringer har vist, at der nesten intet er at vinde for handelen ved garnfangst ved Ejlandene, fordi garnene saa ofte forlises, men den bør alligevel vedligeholdes, fordi de faa garnfangede sæler „ere en ikke ubetydelig Hielp for Grønlanderne ved et saa u-nærsomt Sted“. Det var dengang saagodtsom udelukkende Europæerne ved Kronpr. Ejland, som drev denne fangst. — 32. *Skandsen*: stedet, som ligger paa sydøstsiden af Diskoøen ca. 40 km. fra Godhavn, har navn af en basaltformation (grønl. ivnarssuit, de store bratninger), hvis ejendommelige udseende og skuffende lighed bragte Hollænderne til at give det navnet „de Schans“. Foran den laa den saakaldte „Disco Reede“, hvor hvalfangerne laa om vaaren og ofte fangede godt. De var ogsaa de første, som her gravede „Smedekul, som har en hel god Brand, og som vel kan holde Ild en heel Dag“. Stedets grønl. navn er Aumarûtigssat, o: kullene. Kulbrydningen her fra de norske etablissementer begyndte ca. 1776.

Side 164, 5. *Simiutanguak*: grønl. simiutánguaq o: den lille tilhørende prop, saaledes kaldet efter øens beliggenhed i munden af et sund mellem andre øer. — Innarsulik: grønl. ivnârssulik o: stedet med den lille bratning. — 6. *Norsak*: grønl. norssaq o: kastetræ (hvormed harpunen eller kastepilen udslynges). — *Imeriksok*: grønl. imerigsoq o: det vandrige. Paa denne ø, som ligger nord for Kitsigsut, hvor hvalfangerlogen laa, ligger nu handelens bygninger. — *Ivsoriksok*: grønl. ivssorigsoq o: den tørv-rige. — *Arkitsok*: grønl. arqitsoq o: den navnløse. — *Anarmiut*: grønl. anarmiut o: beboerne paa ekskrementstedet. — 7. *Yaraktorfik*: grønl. ujaragtarfik o: stenhentnings-stedet. — *Kaksersudt*: grønl. qagssersût o: stedet, der er rigt paa kuplede forhøjninger. — *Kingiktorsoak*: grønl. kingigtorssuaq o: den store stejle. — 8. *Attakangitsok*: ateqángitsoq o: den som ikke har navn. — 13. *Kormarfik*: se ovenfor sd. 150, l. 4. — 17. *Godhavns Anlæg*: en hvalfangerstation, beliggende paa den sydligste pynt af den halv ø paa sydspidsen af Diskoøen, hvorpaa logen Godhavn ligger. Kaldtes ogsaa „Godhavns Næs“; stationen her oprettedes 1782 og bestod til 1851; udkigshytten, opført af to sammenstillede hvalkæber med udvendig bordklædning, staar endnu paa toppen af næsset. — 26. *et Grønlandsk Jordhuus*: i krigsaarene 1807—14 ophørte hvalfangsten her næsten helt, 1809 nedlagdes den og huset flyttedes over til logen. — 28. *Lampetolle*: opsatser til anbringelse af grønl. vegstenslamper til opvarmning og belysning. — 29. *Fleet*: benævnelse paa liner, harpuner, lænsere o. l. til hvalfangsten anvendte redskaber.

Side 165, 4. *Okak*: se ovenfor sd. 150, 5. — 8. *intet Huus*: der opførtes dog et „jordhus“ ligesom det paa Qúmarfik og samtidig med dette 1791, men det maa altsaa senere være flyttet bort, formentlig til Hunde Ejland. Den l. 7 omtalte flagstang er da rimeligvis blevet staaende efter husets bortflytning.

Side 166, 15. *Hunde Eyland*: ogsaa dette navn stammer fra Hollænderne og viser, at der forud for kolonisationen maa have boet mange folk her. Da Paul Egede første gang kom hertil i eftersommeren 1736, traf han ganske vist „ikkun 3de Telte“, men grunden hertil var, at størstedelen af befolkningen endnu var ude

paa deres sommertogter. — 17. *Kittigsuarsuit*: grønl. kitsigsuarssuit ♂: de smaa derude i vest. — 25. *Manetsok*: se ovenfor sd. 159, l. 17—27. *Kydtlæt*: grønl. kitdtlæt ♂: de vestligste. — 34. *Sitdliksit*: grønl. sitdliksit, plur. af sitdlit ♂: slibesten. — 36. *Lændsere*: lanser eller spyd til brug ved hvalfangst.

Side 167, 3. *Skibs Havnen*: en rummelig bugt, nedenfor handelens huse, danner en god havn for baade og mindre fartøjer, medens derimod skibe maa ligge til ankers i sundet mellem nedennævnte øer. — 5. *Takkisueitsiak*: grønl. takisuatsiak ♂: den temmelig lange. — *Kingiktuarsuk*: grønl. kingigtuarssuk ♂: den lille stejle. — 12—14. *ved Pak-Huuset* — — — *bædre* — — *end ved Logen*: bopladsen paa Hunde-Ejland ligger stadig meget spredt, handelens økonomihuse nede ved havnebugten, udstedsbestyrerboligen i højere terræn et temmelig langt stykke derfra, kapellet omtr. en km. længere mod vest, og Grønlænderhusene dels i nærheden af havnebugten og dels omkring ved øens andre vige. — 16. *Saffiorfik*: grønl. *savfiorfik* ♂: smedeøen. — 26. *en Hvalfanger Bygning*: opført i sommeren 1789 af stokverk, 11,9 m. lang og 8,8 m. bred. — 28. *et Spæk-Huus af Bindings-Verk*: opført 1793, 6,5 m. langt og 4 m. bredt. — 33. *meget slet opbygget*: huset stod dog til omkr. 1835, da baade det og spækhuset flyttedes andenstedshen og afløstes af mindre huse opført af tørv og sten med bræddetag; hvalfangeranlægget var da nedlagt og stedet blevet filialhandelsplads under Egedesmindes koloni. Tomterne af de gamle huse ses endnu og kaldes *quiarneq* ♂: forhenværende spækhusplads.

Side 168, 14. *Dansk Mandskab*: fra begyndelsen bestod dette af hvalfanger-assistent, spækskærer og et par matroser, hvortil 1792 kom bødker og tømmermand. — 30. *Bortfløtning til Egedesmindes District*: dette var nemlig under epidemierne i 1785—86 blevet stærkt affolket, hvorfor man søgte at faa folk andenstedsfra til at flytte dertil.

Side 169, 5. *Huusene her meget mere adspredde*: jfr. ovenfor sd. 167, l. 12—14. — 7. *samlede paa een Øe*: øgruppens befolkning har bestandig siden boet paa samme ø — *Hunde Ejlands Forening med Kronpr. Ejl.*: jfr. ovenfor sd. 154, l. 17—18. De første hvalfangstforsøg her anstilledes 1787 af mandskabet fra Kronpr. Ejland, men da øerne handelsmæssigt hørte ind under Egedesminde, lagdes hvalfangsten fra 1788 ogsaa ind under denne koloni indtil 1796, da den atter lagdes ind under Kronpr. Ejl., saaledes at der skulde være „Samfiske“ imellem dem, og assistenten fra Kronpr. Ejl. lede denne, med bolig ved „anlægget“.

Side 170, 6—7. *paa Europæisk Maade*: Grønlændernes oprindelige hvalfangst foretoges med konebaade og kajaker.

Side 171, 3—4. *et større Antall af duelige Kajakroere*: grunden hertil var, at det var den oprindelige befolkning, som stadig boede her og ikke tilflyttere andenstedsfra som paa Kronpr. Ejl. — 8. *til Christianshaabs og Egedesmindes Destrict*: jfr. ovenfor sd. 162, l. 6 og 7. — 12. *Assistent Scheen*: Jeppe Andreas Scheen, f. 1763 i Bergen, uddannedes til kirurg og fik som saadan og tillige hvalfanger-assistent ansettelse i Godhavn 1790, ved Igdlutsiak 1791, paa Hunde Eiland 1796, ved logen Arveprindsens Ejland 1799, konst. købmand i Ritenbenk 1801, entl. 1802, d. $\frac{2}{2}$ 1805 som assistent paa grønl. handels kontor i København. — 18. *Upernavik* ♂: foraarplads. Paa denne ø findes endel ældgamle hustomter. — 20. *Havtorske*: kabliau (*Gadus callarias*). — 28. *Garnfangst*: ved Hunde Ejland spiller garnfangst af sæler kun nogen rolle i gode isaar.

Side 172, 26. *Okaitsut*: grønsl. oqaitsut ☉: skarvene. Paa denne ø findes ældgamle hustomter, af hvilke nogle nu ligger under højvandsmærket. — 29. *Rotten*: afkortning af dens af Hollænderne givne navn: Rotgans Eyland. — *Nuneitsiak*: grønsl. nunatsiaq ☉: det temmelig lille landstykke.

Side 173, 14—15. *Lyst til at dræbe Hexer*: et saadant tilfælde var indtruffet endnu i 1796 ved Godhavn ligesom ogsaa nogle aar tidligere. Naar imidlertid Motzfeldt af døbte Grønlanderes deltagelse i sligt udleder, at den oplysning, som missionen havde udbredt i landet, ikke var af saa stor betydning, som man skulde have ventet, da maa dertil bemærkes, at Godhavn ikke havde havt fastboende missionær. — 23. *Kolypsiutter*: grønsl. qulivsiut ☉: vegstensgryde til at koge i over lamperne. — 24. *Kanoebaade*: der maa menes kajaker.

Side 174, 12—14: *ikke taale at de Danske afstraffede den som havde myrdet en Hex*: ved det ovenomtalte tilfælde i Godhavn stod, medens morderen afhørtes af inspektøren, en mængde Grønlandere udenfor for eventuelt at tage ham i deres beskyttelse. — 15. *en god Handling*: drab af hekse betragtedes i den gammeleskimoiske verden som en samfundspligt. — 18. *Illisetsok*: grønsl. ilisitsoq: ☉: en som driver hekseri til andres skade. — 19. *Angekoker*: grønsl. angákoq ☉: aandemaner.

Side 175, 11. *passende Bøger*: nogle aar senere opfordrede handelsdirektionen sine funktionærer i Grønland til at indsende forslag til saadanne; der foreligger ogsaa flere manuskripter, men de blev ikke trykt, formodentlig paa grund af krigen 1807—14. — 12. *en Lære Anstalt*: som inspektør indgav Motzfeldt i samarbejde med missionær Bram i Jakobshavn og sin kollega inspektør Myhlenphort i Godthaab detailleret forslag til en saadan. Handelsdirektionen indvilgede deri, men sagen standsedes af krigen 1807—14 og blev først langt senere delvis realiseret ved oprettelsen af seminarier i Godthaab og Jakobshavn 1845. — 26. *høyst fordeelagtig for Handelen*: nemlig ved produktleveringens stigning. — 31. *sort siddede Sælkind*: skind af svart siden (*Phoca groenlandica*). — 36. *Russiske Baste Matter*: der paa-begyndtes nogle aar senere indførelse af saadanne, men ogsaa dette standsedes af krigen 1807—14.

Side 176, 16. *Penges indførelse*: dette var allerede et par aar tidligere forsøgt ved Jakobshavn af købmand Myhlenphort ved udstedelse af en art kreditsedler som betaling for indhandlede produkter. Muligvis har dette givet Motzfeldt ideen til sit forslag her, som nu realiseredes af inspektør Bendeke, idet denne 1801 udstedte en slags pengesedler af kasserede spillekort forsynet med inspektoratets segl, og satte dem i omløb ved Godhavn. Dette blev oprindelsen til de stadig benyttede grønlandske pengesedler, som gjaldt overalt i landet og fuldstændig afløste den tidligere tuskhandel.

Side 177, 4—5. *Snighandel* — — *Brændeviins og andre forbudne Varers Salg* — — — *ville da nesten umuelig kunne forekomme*: dette blev dog ikke følgen af indførelsen af pengesedler, idet disse kun gjaldt ved handelsstederne i Grønland og saaledes ikke kunde have nogen interesse for skibsfolk, da de ikke kunde veksles i Danmark. — 10. *tilintetgøre deres gavmildhed etc.*: indførelsen af pengesedler fik heller ikke denne formodede uheldige følge. — 30. *gl. Skik og Vedtægt*: de første love for Grønlanderne blev netop bygget herpaa.

Side 178, 4. *ajagerpok*: grønsl. ajagarpoq ☉: holder rettergang ved trommedans og stridssang. — 6—7. *nogle Missionairer* — — — *have søgt at udrydde*:

dette gælder dog langt fra alle; saaledes holdt missionær Glahn i Holsteinsborg (1763—69) meget stærkt paa den gammelkimoiske rettergangsmaade. — 27. *druknet sig ihjel*: et saadant tilfælde indtraf 1790, da nogle Grønlændere fra et i Diskobugt grundstødte og af mandskabet forladt skib havde taget bl. a. endel brændevin, som de førte med sig til deres sommerfangstplads ved Nordre Strømfjord, og hvor da „en Kiærling tog saa meget til sig af Brændeviinet, at hun deraf hensov paa Stedet“, hvilket dog havde tilfølge, at en mand slog spundset af tønden og lod resten af indholdet løbe ud i stranden. — 35—36. *et af de Skibe som aarlig beseile Colonierne*: dette var netop ovennævnte skib „Giertrud Cathrine“, som efter at have anløbet Claushavn var paa vej til Ūmánaq, da det stødte mod et isfjeld og efter at være forladt af besætningen strandede paa Grønne Eiland i Diskobugts syddel.

Side 179, 4—5. *Grønlændere — — — som Meddoms Mænd*: dette blev taget til følge, da de saakaldte forstanderskaber, som bl. a. skulde varetage rettergangen, oprettedes i 1850—60-aarene først i Syd- og senere ogsaa i Nordgrønland. Medlemmerne deraf var de ved kolonierne ansatte danske tjenestemænd samt de af Grønlænderne ved de forskellige steder i distrikter valgte pârssissut ☉: forstandere. — 13. *Inspecteur Bendeke*: se ovenfor sd. 149, l. 9.

SAGREGISTER

Aandemanere, se angekokker.	Fingernemhed, Grønlandernes 22.	Huse, Grønlandernes 18.
Aandemanerséance 41 f.	Fiskearter 47.	Hvalaadsel 9.
Angekokker 18, 21, 40 ff., 47 ff., 61 f.	Fiskenæssets loge 131—33.	Hvalarter 24 ff., 57.
Bardehvaler 24, 57.	Fiskeri 7, 8.	Hvalfangst 10, 130, 159 ff., 169 ff.
Besøg indbyrdes, Grønlandernes 23.	Folketal 128, 129, 131, 133, 136.	Hvalfangstanlæg 164 f.
Bjørnefælde 49, 63.	Forgiftning 9.	Hvalfangst, tanker om, 97—100.
Brandstiftelse, Hollændernes 10.	Frederikshaabs koloni 129—31,	Hvalrosser 27.
Bygninger, europæiske 8, 10.	Fuglearter 34 ff., 59.	Hvalspæk 24 f.
Bær 8, 47, 60.	Føde, hvalernes 27,	Hvidfisk 26, 57.
Børnekopper 9, 52, 55.	Gamle bopladser 164, 172.	Hvidhvaler, se hvidfisk.
Drivbrænde 7.	Garnfangst af sæler 131, 133, 162 f., 171.	Ildspaasættelse 53.
Drivis 8, 13.	Godthaabs koloni 133—36.	Indfødt befolkning 155 f., 168.
Drivtømmer, indsamling af, 134.	Grønlandsbeskrivelse, plan om 3.	Indhandling 12.
Ederfuglearter 36, 60.	Haardhertethed hos Grønlanderne 19.	Isbjørne 29 f.
Endrægtighed hos Grønlanderne 21.	Hajer 25, 26, 44, 62.	Julianehaabskoloni 127—29.
Enhjørninger 26, 57.	Hajfangst 130, 132.	Kajaksejlads 22.
Epidemier 155 f., 182.	Handelskompagniet 10.	Kapere, engelske 49, 63.
Eskimoernes ægteskab med norske kvinder 49, 63.	Handelsvarernes kvalitet 79.	Kaskelothvaler 24 f., 57.
Falke 34.	Harer 32, 46.	Kateketmissioner 52.
Fangst 11, 18 f.	Havebrug 13.	Kateketoplæring 15.
Fangstdyr 7, 12, 13, 14.	Herrnhutermissionen 127, 131, 133, 139.	Klapmydsen 27, 57.
Fartøjer 129, 130, 132, 135, 137, 153, 168.	Herrnhuterne 8, 9, 52, 56.	Klima, Grønlands 39.
Fauna Groenlandica 3.	Himmelfænomener 61.	Koldsindighed hos Grønlanderne 16, 18, 19, 20, 21.
Filialhandelsplads, oprettelse af, 127 f.	Hjælpsomhed indbyrdes, Grønlandernes 21, 23.	Kolonimandskaber 154, 168.
	Hund, den grønlandske 33.	Koloniflytning 11, 55.
	Husbygninger 128, 130, 132, 135, 137, 152, 167 f.	Konebaadsrejser, Grønlandernes 23.
		Kongens overtagelse af den grønlandske Handel, forslag om, 76.

Koppepidemi 144.	Rekognosceringsrejse til øst-	Stridssang 21 f.
Kvejtefangst 134.	kysten 112—18.	Sukkertoppens koloni 136
Kæntring i kajak 22.	Religion, Grønlændernes 15.	—38.
Københavnsbesøg, Grøn-	Rensdyr 31, 45, 62	Svartsiden 27, 57.
lændernes 23.	Rensdyrjagt, Grønlænder-	Sværdfisk 25 f., 29.
	nes 31, 38.	Sværmeri, religiøst 54.
Laksefiskeri 13.	Rettergang, grønlandsk 57.	Sygdomme, Grønlændernes
Landdyr 29 ff.	Ruiner, middelalderske, 48,	38.
Love for Grønlænderne	62.	Sælfangst-produktion 128.
177 ff.	Ryper, 35.	Sælhundearter 27 f., 57 f.
		Søfugle 36, 59 f.
Maanesagn 40.	Sagn, om bjørne 30, 58.	Søkampen ved Maklikout
Metaller 36.	Sagn, om falke 34.	12, 54.
Missionen, hindringer for,	Sagn, om hajerne 44, 62.	Sørøvere, sagn om 48 f.
80 ff.	Sagn, om harer 33, 46, 58,	
Missionens nyordning, for-	62.	Teltliv 18.
slag til, 82 ff.	Sagn, om hvaler 42 f.	Tordensagn 39.
Missionskollegiet 10, 17.	Sagn, om polarræven 32.	Trangstider 20.
Missionsrejser 17.	Sagn, om raven 59.	Trævækst 36, 47, 60.
Missionsvirksomhed 17,	Sagn, om raven og sø-	Tørveskær 134, 163, 172.
79 ff.	fuglen 35.	
	Sagn, om rensdyret 45.	Ugler 34.
Narhvaler, se enhjørninger.	Sagn, om rypen 35, 59.	Undergang, den gl. norske
Natur, Grønlands 36 ff.	Sagn, om sangfugle 46 f., 62.	kolonisations 48 f., 63.
Nordlands-karle til Grøn-	Sagn, om uglen 59.	Undervisning, Grønlænder-
land 74 f.	Sagn, om uglen og haren 35.	nes 23.
Nyanlæg 55.	Sagn, om ørnen 34, 59.	Urenlighed hos Grønlæn-
Nyanlæg, forslag om, 89 f.	Sagnskikkelser 37 f.	derne 18, 20.
	Samling, indfødtes, ved en-	Utaknemlighed hos Grøn-
Oktroj, Jac. Sewerins, 73.	kelte pladser 7, 8, 9, 16,	lænderne 20.
Opdyrkning landets, forslag	17, 52, 56.	Varme kilder 47, 48, 62.
til, 90—97.	Samliv, Grønlændernes 21.	Vegstensfjelde 9.
Oplysningen 173 ff.	Sangfugle 36, 59.	
	Skibsforlis 55.	Ægteskab med Grønlænder-
Parring, hvalernes 28 f., 58.	Skindproduktion 7, 12.	inder 7, 8, 10, 11, 12,
Penges indførelse 176, 187.	Skydevaabens indførelse,	13, 52, 56 f.
Polarræve 32.	uvilje imod 61.	
	Slædekørsel 33.	Økonomi, Grønlændernes
Raadne fjelde 49, 63.	Spraglesæler 27, 58.	18 f.
Ravne 35.	Spækkets behandling ved	Ørne 34.
Rekognoscering efter Øster-	kolonierne 77 f.	Østerbygden, refleksioner
bygden, forslag til, 75.	Spækproduktion 11.	ang. 86 f.

STEDREGISTER

<p>Aalborg 61.
 Aamot, Østerdalen, 183.
 Aarhus 124.
 Agdluitsoq-fjorden 62, 106,
 139 f.
 Agto 184.
 Alángorssuaq 140.
 Amaralik, se Ameralik-fjor-
 den.
 Ameralik-fjorden 74, 90,
 106.
 Amerdloq 53.
 Amerika 48, 63, 86, 88.
 Amsterdam 107.
 Andenes, 66 f., 72, 99, 101.
 Annarmiut 164, 185.
 Arkitsok 164, 185.
 Arktisk Amerika 58, 59,
 62.
 Arsuk 130, 140 f.
 Arsut, se Arsuk.
 Arveprinsens Ejland 54, 55,
 186.
 Attakangitsok 164, 185.
 Aumarútigssat 185. Se
 Skandsen.
 Aupalugtok 150 ff., 157,
 163 f., 180 f.
 Austmannadalen 102.

 Baadøerne 151.
 Baals Revier 9, 52, 74, 79,
 102.
 Baffinsbugten 54.
 Bals-Revier 134, 142. Se
 Baals Revier.
 Baals Rivir 102, 142.
 Bergen 68 f., 72, 74, 95 f.,
 99, 143, 186.
 Beren-Eyland 87, 98.
 Bjørneøen 106.
 Bonke Bay 53.
 Bregentved 119.
 Bugten, se Diskobugt.
 Bø i Vesteraalen 71 f.</p> | <p>Cap Walløe 106, 121.
 Christian IV's Ø 120.
 Christiania 183.
 Christianshaab 11, 12, 51,
 53, 54, 56, 58, 62, 68, 70,
 76, 78, 85 f., 98, 103 ff.,
 106, 111, 141, 160, 162,
 171, 183, 186.
 Christiansand 66, 119, 148,
 180.
 Christiansund 54, 125 f.,
 183.
 Claushavn 12, 54, 56, 105,
 182 f., 188.
 Colonien Nordsoack 54.
 Colonie Rosencrantz 55.

 Danells fjord 120. Se Ilivilik.
 Danmark 94, 119 f., 141,
 148, 180, 187.
 Danmarkstrædet 105.
 Davidskirken 3.
 Davisstrædet 61, 120, 139,
 142, 180, 182, 184.
 Disco Reede 185.
 Disko 54, 105 f., 159, 161,
 163, 181, 185.
 Diskobugt 53, 54, 85 f., 97 f.,
 106 f., 119, 148, 150, 157,
 162, 180, 182 ff., 188.
 Disco Eyland 91.
 Drangedal 3.
 Dronninggaard 102.
 Dronninglund gods 53, 55,
 67 ff., 74, 102.

 Egedesminde 11, 53, 55,
 62, 144, 147, 153, 160,
 162, 168, 170, 180 f., 182 ff.,
 185 f.
 Eggers' Ø 120.
 Einarsfjörðr 120. Se Igaliko-
 fjord.
 Eiríksfjörðr 120. Se Tu-
 nugdliarfíkkfjord.</p> | <p>Eisunes 105.
 England 92, 98, 148.
 Eqalugssuit-bugten 53.
 Eqaluit 55, 106.
 Europa 126.
 Evighedsfjorden 52, 143.

 Finmarken 70 ff., 102 f.
 Fiskefjorden 136, 143. Se
 Nordre Fiskefjord.
 Fiskefjorden 132, 141. Se
 Søndre Fiskefjord.
 Fiskenesset 8, 51 f., 111,
 131 ff., 134, 136, 140 ff.
 Fjære 53.
 Fortunebay 181.
 Frederiksdal 122.
 Frederikshaab 3, 7, 8, 51,
 56, 57, 62, 76, 85 ff., 88 ff.,
 98, 102, 105, 119, 129 ff.,
 132, 134 f., 139 ff., 143,
 155.
 Frosta 72.
 Færøerne 143.
 Föhr 107.

 Gammel Sukkertoppen 52,
 143.
 Garðar 62, 120.
 Gieseckes Sø 53.
 Gjøl 53.
 Godhavn 106, 147, 153, 156,
 160, 164, 168, 181 ff., 185,
 187.
 Godhavns Anlæg 185.
 Godhavns Næs 185.
 Godthaab 3, 9, 11, 15, 51,
 52, 53, 56, 57, 69 f., 76, 78,
 85, 90, 92, 96, 98, 102 ff.,
 105 f., 111 f., 119 f., 125,
 132, 133—36, 138 f., 141 ff.,
 180, 183, 187.
 Godthaabsfjorden 52, 142.
 Greve 4.
 Grimstad 53.</p> |
|---|--|--|

- Grædefjorden 132, 141.
 Grønne Ejland 188.
- Haabets Colonie 52, 142 f.
 Haabets Øe 52, 142.
 Haarslev 119.
 Hadsel 72.
 Hals Ladegaard 102.
 Hamburg 98.
 Hardanger 58.
 Hedmark 180.
 Helsingør 67.
 Herjolfsfjord 122.
 Hetland, se Shetlandsøerne.
 Holland 79, 98.
 Holsteinsborg 3, 5, 10 f.,
 13 f., 50, 53, 55 ff., 58,
 61 f., 105 f., 125, 134, 138,
 140 f., 143 f., 183.
 Holsteinsborgfjorden 105,
 112.
 Huchen, se Statenhuk.
 Hudson Bay 63.
 Hunde-Ejland 145, 149,
 153 f., 156 f., 160, 162,
 166—72, 179, 181 f., 184 ff.
 Hvalfiske Ejlandene 180.
 Se Kronprinsens Ejland.
 Hvalfiske Bugten 180. Se
 Diskobugt.
- Igaliko 62, 112, 116, 118,
 120.
 Igalikofjord 120.
 Igdluerúnerit 52.
 Igdlutsiaq 183, 186.
 Íkátóq-fjorden 142.
 Ikerasarssuaq 120.
 Ikerasârssuk 128, 140.
 Ikertóq-fjorden 58.
 Ilivilik 120.
 Imerigsoq 183.
 Imeriksok 164. Se Ime-
 rigsoq.
 Indien 184.
 Innarsulik 164, 185.
 Isa-løbet 141.
- Isamiut 130, 141.
 Isfjord, Jakobshavns 12, 54,
 56, 184 f.
 Isfjord, Torsukátaks 54.
 Island, 70, 86 ff., 92, 98.
 Itersormiok 132, 141.
 Itivdleq 120.
 Itivdlerssuaq 122.
 Itivdliatsiaq 140.
- Jttiblersoak, se Itivdler-
 ssuaq.
 Jttiblik, se Itivdleq.
 Jvsoriksok 164, 185.
 Jakobshavn 12, 13, 53, 54,
 56, 58, 85, 103 ff., 106,
 119, 183, 187.
 Jan Mayen Eyland 87, 98.
 Julianehaab 54, 69, 105 f.,
 112 f., 116, 119 f., 127 ff.,
 130, 140.
 Julianehaabs distrikt 62.
 Julianehaabsfjorden 112.
- Kaksersuak 164.
 Kaksersudt 164, 185.
 Kangâmiut 52, 143.
 Kangeq 122.
 Kangeq (Godthaab) 133 f.,
 142.
 Kangeq-nesset 106. Se Cap
 Walløe.
 Kangerdluarssugssuaq 141.
 Se Grædefjorden.
 Kangerdlugssuatsiaq 143.
 Se Evighedsfjorden.
 Kangerloksweitsiak 136,
 143. Se Kangerdlugssu-
 atsiaq.
 Kap Discord 122.
 Kap Egede 122. Se Kangeq.
 Kap Farvel 51, 117, 120 ff.
 Kap Farvel-øen 120.
 Kikortursok 138, 143 f. Se
 Qerrortussoq.
 Killingarsuk 133, 142. Se
 Qilángârssuk.
- Kingigtorsuaq 105.
 Kingiktorsok 164, 185. Se
 Kingigtorsuaq.
 Kingiktuarsok 167, 172, 186.
 Kitlek 150, 159, 180.
 Kitdlit 182. Se Vester Ej-
 land.
 Kitsigsut 180, 183. Se Au-
 palugtok.
 Kittigsorsuit 150, 180.
 Kittigsuarsuit 166, 186.
 Klingane 131 f. Se Qilángait.
 Kobberminebugten 140.
 Kokome, se Qôrnoq.
 Kolding 183.
 Kormarfik 155, 157, 160,
 164 ff., 183, 185. Se Qú-
 marfik.
 Kronprinsens Ejland 106 f.,
 145, 147, 150—66, 167 ff.,
 170 ff., 179 ff., 182 ff., 185 f.
 Kuksuk 134, 142. Se Qugs-
 suk.
 Kvernes 125.
 Kvane Fjord 141.
 Kvæfjord 67, 111.
 Kydtlæt 166 f., 169, 171 f.
 København 3, 14, 23, 67 ff.,
 70, 78, 88, 95 f., 99, 102,
 112, 122, 139 ff., 146 ff.,
 183, 186.
- Labrador 63.
 Land 183.
 Ledreborg 53, 102.
 Leith 148.
 Lichtenfels 52, 131, 141.
 Lichtenau 127 f., 139 f.
 Liefde Bay 181. Se God-
 havn.
 Limfjorden 53.
 Lindenows-fjorden 106, 121.
 Lindesnæs 88.
 Lisdlandet 111.
 Lofoten 66 f., 71.
 London 148, 150.
 Lysekloster 58.

- Maklikout 12, 54.
 Maklykout 97, 106. Se Maklikout.
 Malnes 72.
 Manitsoq 166, 169, 184, 186.
 Manitsoq-øen ved Agto 184.
 Mariager 141.
 Matenetsok 159, 184. Se Manitsoq.
 Molde 126.
- Nagtoralik 120.
 Nanortalik 122, 127 f., 139.
 Nanûseq 121.
 Narksamiut 136, 143. Se Narssarmiut.
 Narssarmiut 143.
 Nennortalik, se Nanortalik.
 Nepisene 53, 58, 85, 97, 105.
 New Foundlands-banken 184.
 Niaqûngunaq-fjorden 141, 143.
 Nipisatsundet 131.
 Nordgrønland 105, 119, 125, 143, 146 ff., 180, 184, 188.
 Nordkap 86.
 Nordland 68 ff., 71, 73 f., 90, 92 f., 95, 98 f., 111.
 Nordmøre 125.
 Nordsøen 98.
 Nordre Fiskefjord 141, 143.
 Nordre Isortoq fjord 143.
 Nordre Strømfjord 53, 105, 182, 184, 188.
 Norge 79, 86, 88, 90, 98, 126, 141, 183.
 Norsak (Nordsoack) 13, 54, 164.
 Nûgssuaq-halvøen 54, 63, 105.
 Nûk, Christianshaabs, 184.
 Nunarssuaq 120.
 Nunarsuaq 150, 164, 180. Se Nunarssuaq.
- Nuneitsiak 172, 187. Se Rotten.
 Nyesukkertoppen 128, 132, 134, 136 ff., 143.
 Nyhavn 102.
 Ny Herrnhut (Nyherrnhut) 52, 133, 142.
 Næsne 72.
- Okaitsut Ø 172, 187.
 Okak 159 f., 164 ff., 184 f.
 Orcades, se Orknøy-øerne.
 Orknøy-øerne 86, 105.
 Oslo 124.
- Pátussoq 122.
 Prins Christians Sund 120. Se Ikerasarssuaq.
 Præstefjeldet 53.
 Præstefjorden 90.
- Qeqertarssuatsiaq 141.
 Qerrortussoq, loge, 143.
 Qilángarsuit-øerne 142.
 Qilángait-øerne 141.
 Qôrnoq 106.
 Qôrnoq-fjorden 90.
 Quânersôq 141. Se Kvane Fjord.
 Qugssuk, Godthaabsfjordens nordre arm, 142.
 Qvandefjorden 130. Se Kvane Fjord.
 Qûmarfik 183.
- Rifcol 53.
 Ritenbenk 12, 13, 15, 54, 55, 120, 147, 183, 186.
 Rommelpottens Fjord 53.
 Rotgans Eyland 187.
 Rotten 172, 187. Se Rotgans Eyland.
 Rusland 98.
 Ryfylke 147.
 Rømø 107.
- Saffiorfik 167, 186.
 Sárdloq 134, 142.
 Sarqaq 54.
 Sarqardlit-øen 184.
 Senjen 70.
 Sermersôq 122.
 Sermilik-fjorden 141.
 Shetlandsøerne 86, 105.
 Sild 99, 107.
 Silt, se Sild.
 Simigsuaq 150, 164, 180.
 Simiutanguak 164, 185.
 Sitliksit 166, 172, 186.
 Sjølland 119.
 Skandsen 163, 185.
 Skinderhvalen 142.
 Skogn 147.
 Slagelse 126.
 Slesvig 99, 107.
 Snâsa 141.
 Spitsbergen 86 f., 98 f., 120.
 Statenhuk 74, 85 ff., 88 f., 105 f., 112 f., 117, 120.
 Stavanger 139, 142.
 Steigen 71.
 Stickende Jacobs Bay 54.
 Stinken Jacobs Bugt 13, 54.
 Storøen 106.
 Straet Davis 107.
 Strædet 161, 184. Se Davisstrædet.
 Strømfjorden 138, 143. Se Søndre Strømfjord.
 Sukkertoppen 9, 10, 14, 52, 105, 107, 111 f., 119, 141, 143.
 Svartenhuk halvøen 55.
 Sverige 125.
 Sydbay 53, 105, 143.
 Sydgrønland 107, 124 ff., 141, 148, 180, 182, 184, 188.
 Sydostbugt 184.
 Sydprøven 140.
 Sydøst-Grønland 121.
 Søndre Fiskefjord, 111, 141.

- Søndre Strømfjord 143.
Sæby 102.
- Takkisueitsiak 167, 186.
Taseralik 184.
- Tasermiut-fjorden 122, 128,
139.
- Tasiussa-q-bugten 122.
- Telemarken 71.
- Teltørne 133, 142.
- Tessermiut, se Tasermiut-
fjorden.
- Thorshavn 143.
- Törnårssuk-fjeldet 130, 140.
- Torssukátaksløbet 140.
- Torssukátak-sundet 120.
- Trondheim 68, 70 ff., 90.
- Trøndelag 147.
- Tunugdliarfikfjord 120.
- Uiortlak 150, 164, 180.
- Ūmánaq 54, 55, 103, 141,
183, 188.
- Ūmánarssuaq 120. Se Sta-
tenhuk.
- Ūmánárssuit 143.
- Ūnartoaq 62, 85 f., 88 ff., 98,
105.
- Upernavik 54 f., 105, 141.
- Upernavik Ø 171 f., 186.
- Vadso 70.
- Vajgattet 12, 184.
- Vang 180.
- Vebbestad gaard 67 f.
- Vendsyssel 53, 67.
- Vesteraalen 66 f., 71.
- Vesterbygden 86, 105.
- Vester Eiland 156, 182,
184.
- Vestgrønland 143.
- Vinje gaard 71 f.
- Virebay 53.
- Voss 58.
- Walvis Eiland, se Kron-
prinsens Eiland.
- Waygattet 161, 184. Se Vaj-
gattet.
- Weide Fjord 10.
- Wennie, se Vinje.
- Women Islands 105. Se
Upernavik.
- Xstianshaab, se Christians-
haab.
- Yaraktorfik 164, 185.
- Zuykerbrood 52.
- Østerbygden 62 f., 69, 71,
74 f., 85 ff., 88 f., 98, 105.
- Østerdalen 183.
- Østersøen 79.
- Øyfjorden 121. Se Nanū-
seq.

PERSONREGISTER

- Alsbach, Casp. Eggert Arnarsâq, Grønlænderinde
Thrane, assistent, 120, 55.
122, 139.
- Alsbach, Kirstine Methea, Arnkiel, Jørgen, assistent
g. m. L. A. Lyng 54. 54.
- Alsbach, Lauritz Jacobsen, Baffin, William, opdagelses-
missionær 54. rejsende, 105.
- Amalia, Grønlænderinde, g. Ball, Richard, londonsk køb-
m. J. C. Hammond 53. mand, 102, 142.
- Andersen, Johs., jordbruger Balle, Frederik, provst 3.
og kvægavler, 115, 118 ff., Bendeke, Claus, inspektør,
122. 125, 148, 179 f., 187 f.
- Andersen, Poul, kateket, Bentsen, Jacob, skipper, 70.
120. Berckentin, Chr. Aug.,
greve 54.
- Ane Maria, Andersdatter, Berglund, Jonas Jansen, ud-
g. m. N. M. Thomsen, 119 f. ligger, 141.
- Anna Cathrine, Andersdat- Bing, Andr., missionær, 104.
ter, g. m. H. Raun, 120. Birgithe, Grønlænderinde,
Arctander, Aron, assistent, g. m. J. L. de Svanenhielm,
114. 53, 141.
- Birgitte Ottedatter, g. m. S. Nielsen, 102.
- Bloch, Niels Brønlund, mis- sionær 53, 54.
- Bram, E. S., missionær, 187.
- Brodersen, Henr., skipper, 112.
- Bruun, Andr., Grønlands- købmand, 55, 114.
- Bruun, Johan Henrik, køb- mand 55.
- Brøgger, Anders, foged, 71.
- Bull, sorenskriver, 147.
- Bull, Jens Lemvig, provst, 125.
- Bull, Niels Rosing, inspek- tør 123 f. Portræt 124.
138 ff., 143 f.
- Buschmann, Augustinus, provst, 72.

- Buschmann, Ingrid, frk. 66.
 Buschmann, Johan, toldbetjent, 72.
 Christian VI, konge 53.
 Cranz, David, historieskriver 3, 59.
 Dalager, Christopher Carl, købmand 14, 54, 55, 102, 106, 119.
 Dalager, Lars, købmand 57, 102.
 Dalager, Maren, g. m. J. Sewerin, 102.
 David, Christian, herrnhutisk missionær, 142.
 Dorf, Ane, g. m. 1) N. F. Irgens, 2) J. F. Lammer- sen, 183.
 Dorf, Eleonora, g. m. C. G. Lidemark, 183.
 Dorf, Johs. Pedersen, kateket og købmand 53, 105, 183.
 Dorff, P. B., overassistent, 158, 183.
 Drachardt, Chr. L., missionær, 70, 104.
 Egede, blandingslegt, 120.
 Egede, Chr. Thestrup, søofficer, 105.
 Egede, Elimar, overlæge 6.
 Egede, Hans, 3, 6, 53 ff., 62, 67 ff., 70, 80, 103, 105 f., 111 f., 119 f., 141 f.
 Egede, Jørgen Frederik, købmand 57.
 Egede, Niels 3, 5, 50, 53, 54, 55, 56 f., 58, 59, 61, 62, 63, 102, 143. Portræt 6.
 Egede, Paul 53, 55, 68, 80, 88, 103 ff., 180, 185.
 Egede, Peder, missionær 53.
 Else, Grønlænderinde, g. m. C. L. Kleist, 139.
 Ernst, Carl Edv., købmand, 148.
 Ernst, Emilie Wilhelmine, g. m. P. H. Motzfeldt, 148.
 Ernst, Hans Jørgen, købmand, 148.
 Esaias, profeten, 141.
 Esther, Grønlænderinde, g. m. H. H. Raun 52, 120.
 Fabricius, Otto, missionær og Grønlandsforsker, 3, 51, 59, 60, 63.
 Fersleff, Mathias, købmand, senere borgmester, 62, 67, 105.
 Feykes Haan, Lourens, holl. skipper, 107.
 Finckenhagen, Johan, missionskollegiets sekretær, 102.
 Fleischer, Johan Sechmann, sorenskriver 58.
 Frederik IV, konge, 75.
 Frederik V, konge, 51, 140.
 Frederik, kronprins, 180.
 Frederik Christian, Grønlænder 55.
 Friderica Christina, Andersdatter, g. m. C. E. T. Alsbach, 120.
 Frisch, Hartvig Marcus, justitsraad, 119.
 Fugl, I. M., missionær, 180.
 Fæster, Hans, skipper, 106.
 Geelmuyden, Niels Chr., købmand 51.
 Geraae, Jens Andersen, assistent og købmand 55, 120.
 Geraae, Søren Jensen, bødker, 120.
 Giesecke, Carl Ludw., mine- ralog, 120.
 Gieverts, Tarrald Andreas, gaardbruger, 68.
 Gill, Jonas, missionær 54.
 Glahn, Henr. Christopher, missionær, 53, 56, 57, 58, 59, 60, 61.
 Glomstad, J. P. H., købmand, 158, 183.
 Gregor d. store, pave, 61.
 Grewe, Caspar, missionær, 182.
 Grætzte, Michel Vilh., bødker 54.
 Grøn, Anna Johanne, g. m. J. L. Bull, 125.
 Grønbech, Segud Hansen, missionær, 103.
 Haagensen, Hans, kolonist, 74, 102.
 Habakuk, grønsl. sekterer, 143.
 Hall, James, engelsk ekspeditionsrejsende 52, 102, 142.
 Hammer, Peter Hanning, cand. jur., 147.
 Hammond, Else Margrethe, g. m. J. M. v. Meldal, 125.
 Hammond, Joh. Christopher, assistent 53, 55.
 Hanning, Lorentz Marcus, oberstløjtnant, 147.
 Hans Púngujôg, grønsl. kateket 56.
 Hartz, Bernt, missionær, 183.
 Heiberg, Edv. Christie, købmand, 144.
 Helena, Grønlænderinde, g. m. D. L. E. Kleist 139.
 Hind, Petter Lorentz, overassistent 54.
 Hiorth, Schack Carl Rantzau, assistent, 129, 140.
 Holberg, Ludvig 61.

- Holm, Christopher, missionær 57.
- Holstein, Joh. Ludv., lensgreve, præses for missionskollegiet, 53, 102, 143.
- Horn, Gunnar, dr. phil., polarforsker, 121 f.
- Høeg-Guldberg, statsminister, 180.
- Ipsen, Paul, portrætmaler, 124.
- Irgens, Niels Fogh, købmand, 183.
- Jochumssøn, Matthis, ekspeditionsrejsende 62.
- Jonsen, Petter, kolonist, 74, 102.
- Juliane Marie, enkedronning, 120.
- Juliane Marie, Grønlænderinde, g. m. C. C. Dalager 54.
- Kannak, aandemaner 40, 61.
- Karen, Grønlænderinde, g. m. S. Sandgreen, 181.
- van Keulen, Gerard, holl. kartograf, 107.
- Kirsten, Grønlænderinde 55.
- Kleist, Christen Larsen, bødker 51, 139.
- Kleist, David L. E., udligger, 127 f., 139.
- Kleist, Lars, koloniarbejder, 128, 140.
- Krogh, Matthias Bonsach, biskop, 72.
- Krogh, Truels, foged, 72.
- Larsen, Berthel, præst 52.
- Lammersen, J. F., overassistent, 158, 183.
- Lammersen, Sara Margrethe, g. m. B. Hartz, 183.
- Landorph, Jørg. Brodersen, kommandant 53.
- Lange, Jacob Petter, kateket og assistent 54.
- Lidemark, C. G., købmand, 158, 183.
- Lovisa, Grønlænderinde, g. m. P. L. Hind 54.
- Lund, Andr. Molbech, inspektør, 139.
- Lyng, Lars, bødker 53.
- Lyng, Lars Albrechtsen, kolonist 53.
- Løvenørn, Paul, søofficer, 105.
- Maria, Grønlænderinde, g. m. Ad. Chr. Thorning 53, 183.
- Maria Magdalena, g. m. Habakuk, 143.
- Marianna, Grønlænderinde, g. m. 1) M. V. Grætzke, 2) J. Sverdrup 54.
- Maren, Grønlænderinde, g. m. J. Arnkiel 54.
- Maren, Grønlænderinde, g. m. Lars Lyng 53.
- Martini, Friedr., kammeraad, 119.
- Mathiessen, Pet., justitsraad, 119.
- v. Meldal, Else Sophie, g. m. N. R. Bull, 125.
- v. Meldal, Johan Michael, oberstløjtnant, 125.
- Mette, Grønlænderinde, g. m. Johs. Pedersen Dorf 53.
- Michael, erkeengel 61.
- Molbech, Chr., dansk forfatter 56, 57, 62, 182, 185.
- Moltke, Joachim Godske, greve, 119.
- Motzfeldt, Marie Sophie, g. m. L. M. Hanning, 147.
- Motzfeldt, Pet. Hanning, inspektør, 145 ff., 148 f., 159, 179, 181, 187, portræt 146.
- Muus, Kirsten Angel, g. m. A. G. Voigt, 141.
- Muus, Nic. Daniel, købmand, 131, 141.
- Myhlenphort, Jørgen, missionær 56.
- Myhlenphort, Marc. Nissen, inspektør, 126, 139, 142 ff., 147 f., 159, 183, 187.
- Møller, Jacob Poulsen, kateket 54.
- Mørch, Jens Aug., købmand, 143.
- Mørch, Joh. Chr., købmand, 129, 139 f.
- Mørch, Johs. Herm. Mads, købmand, 143.
- Mørch, Mads Hvass, købmand, 138, 143.
- Mørk, Jens Pedersen, kateket, 105.
- Nansen, Fridtjof, 102.
- Nebel, Bendix, handelsmand, 71.
- Nicolai, grønl. kateket 54.
- Nielsen, Søren, byfoged, 102.
- Okaline Margrethe, Andersdatter, g. m. S. J. Geraae, 120.
- Olrik, Bendt, inspektør for Sydgrønland, 107, 143.
- Olsen, Anders, Grønlandspionér 51, 52, 53, 55, 62, 69, 74, 102, 106, 109, 111—14, 116, 118 ff., 121 f., 140 f., 143.
- Ostermann, H., sogneprest, forfatter 58.
- Otto Uttunina, Grønlænder, Harpunerer, 157, 183.

- Paars, Cl. Enevold, guvernør 53.
- Pernille, Grønlænderinde 55.
- Petersen, Henrich, tømmersmand 153, 181.
- Raaberg, Johs. Andersen, kateket, 141.
- Rasch, Axel Nielsen, gaardbruger og handelsmand, 67.
- Rasch, Gjertrud Nielsdatter, g. m. H. Egede, 68.
- Rasch, Niels Axelsen, 66—72, 101, 104 f., 111. Portræt 66.
- Rasmussen, Knud, dr. phil., polarforsker 58, 59, 61, 62.
- Raun, Hans, kolonist, 120.
- Raun, Hans Henrik, overassistent 52, 120, 141.
- Rebecca, Grønlænderinde, g. m. Jac. P. Møller 55.
- Røst, Beret Lucie, g. m. 1) A. N. Rasch, 2) T. A. Gieverts, 67.
- Saabye, Hans Egede, missionær 56, 62.
- Saabye, Mette Elisabeth, g. m. C. Holm 57.
- Sandgreen, Asarpane Andr., harpunerer, 107, 181, 183.
- Sandgreen, Svend, købmand, 181.
- Scheen, J. A., assistent og kirurg, 171, 186.
- Schwabe, J. F., inspektør, 180 f.
- Sewerin, Jacob, monopolindehaver 12, 51, 53, 54, 55, 67 ff., 70 ff., 73, 84, 102 f., 111.
- Smidt, Jens Larsen, købmand, 143.
- Sontum, Ulrich, overassistent, 136, 143.
- Stach, Chr., herrnhutisk missionær, 142.
- Stach, Mathæus, herrnhutisk missionær, 142.
- Steen, J. C., købmand, 158 f., 181, 183.
- Steinlein, Chr. Fred., overassistent, 132, 141.
- Susanne, Grønlænderinde, g. m. Berthel Laersen 52.
- de Svanenhielm, Cecilia Christina Lillianschiold, g. m. N. D. Muus, 114.
- de Svanenhielm, Jonas Lillianschiold, købmand 53, 141.
- Sverdrup, Jørgen, missionær og viceprovst 54, 56, 103 f.
- Sylow, Arnoldus v. Westen, missionær, 51, 104.
- Thams, Anna Barbara, g. m. 1) N. A. Rasch, 2) A. Buschmann, 71.
- Thams, Peter, lagmand, 71 f.
- Thomsen, Niels Møller, købmand, 115, 118 ff.
- Thorhallesen, Egil, missionær og viceprovst 52, 57, 104.
- Thorning, Adam Chr., assistent 53, 157 f., 162, 183.
- Thrane, Severin, missionær, 104.
- Thulin, Lavina, g. m. P. Thams, 71.
- Tulle, Hans Hansen, missionær 53.
- Tupera, Grønlænderinde, g. m. J. A. Geraae 55, 120.
- Tupernat, Grønlænderinde, g. m. And. Olsen, 52, 112.
- Tønder, foged, 70.
- Voigt, (Voght), Adam Gottlob, assistent, 131, 141.
- Wagner, C., prest, 179.
- Walløe, Peder Olsen, assistent og ekspeditionsrejsende 62, 106, 120.
- West, Anna Marie, g. m. H. J. Ernst, 148.
- West, Johs., inspektør, 148.
- Wiborg, Th., missionær, 119.
- Willumsen, Johs. Andreas, assistent og købmand 54.
- Wullff, David Emanuel Chr., købmand, 139.

- Nr. 20. VOGT, TH., *Norges Svalbard- og Ishavs-undersøkelsers ekspedisjon til Sydøstgrønland med „Heimen“ sommeren 1931.* — Særtr. av Norsk Geogr. Tidsskr., b. 4, h. 5. 1933. Kr. 2,20.
- „ 21. BRISTOWE, W. S., *The Spiders of Bear Island.* — Repr. from Norsk Entomol. Tidsskr., b. 3, h. 3. 1933. Kr. 0,75.
- „ 22. ISACHSEN, F., *Verdien av den norske klappmyssfangst langs Sydøst-Grønland.* 1933. Kr. 1,60
- „ 23. LUNCKE, B., *Norges Svalbard- og Ishavs-undersøkelsers luftkartlegning i Eirik Raudes Land 1932.* — Særtr. av Norsk Geogr. Tidsskr., b. 4, h. 6. 1933. Kr. 1,00.
- „ 24. HORN, G., *Norges Svalbard- og Ishavs-undersøkelsers ekspedisjon til Sydøstgrønland med „Veslemari“ sommeren 1932.* — Særtr. av Norsk Geogr. Tidsskr., b. 4, h. 7. 1933. Kr. 1,60.
- „ 25. ORVIN, A. K., *Norges Svalbard- og Ishavs-undersøkelsers ekspedisjoner til Nordøst-Grønland i årene 1931—1933.* — Isfjord fyr og radiostasjon, Svalbard. Særtr. av Norsk Geogr. Tidsskr., b. 5, h. 2. 1934. Kr. 1,60.
- „ 26. GRIEG, J. A., *Some Echinoderms from Franz Josef Land, Victoriaøya and Hopen. Collected on the Norwegian Scientific Expedition 1930.* 1935. Kr. 1,00.
- „ 27. MAGNUSSON, A. H., *The Lichen-Genus Acarospora in Greenland and Spitsbergen.* — Repr. from Nyt Magazin for Naturvidensk. B. 75 1935. Kr. 1,60.
- „ 28. BAASHUUS-JESSEN, J., *Arctic Nervous Diseases.* Repr. from Skandinavisk Veterinär-Tidsskrift, No. 6, 1935. Kr. 2,20.
- „ 29. I. KOLSRUD, O., *Til Østgrønlands historie.* II. OSTERMANN, H., *De første etterretninger om østgrønlandingerne 1752.* — Særtr. av Norsk Geogr. Tidsskr., b. 5, h. 7. 1935. Kr. 2,20.
- „ 30. TORNØE, J. KR., *Hvitserk og Blåserk.* — Særtr. av Norsk Geogr. Tidsskr., b. 5, h. 7. 1935. Kr. 1,00.
- „ 31. HEINTZ, A., *Holonema-Reste aus dem Devon Spitzbergens.* — Sonderabdr. aus Norsk Geol. Tidsskr., b. 15, 1935. Kr. 1,00.
- „ 32. ORVIN, A. K., *Norges Svalbard- og Ishavs-undersøkelsers ekspedisjoner i årene 1934 og 1935.* — Særtr. av Norsk Geogr. Tidsskr., b. 5. 1935. Kr. 1,00.
- „ 33. OSTERMANN, H., *Dagbøker av nordmenn på Grønland før 1814.* 1935. Kr. 10,00.
- „ 34. LUNCKE, B., *Luftkartlegningen på Svalbard 1936.* — Særtr. av Norsk Geogr. Tidsskr., b. 6. 1936. Kr. 1,00.
- „ 35. HOLTEDAHL, O., *On Fault Lines Indicated by the Submarine Relief in the Shelf Area West of Spitsbergen.* — Særtr. av Norsk Geogr. Tidsskr., b. 6. h. 4. 1936. Kr. 0,75.
- „ 36. BAASHUUS-JESSEN, J., *Periodiske vekslinger i småviltbestanden.* — Særtr. av Norges Jeger- & Fiskerforb. Tidsskr. h. 2 og 3, 1937. Kr. 1,00.
- „ 37. ORVIN, A. K., *Norges Svalbard- og Ishavs-undersøkelsers ekspedisjoner til Øst-Grønland og Svalbard i året 1936.* — Særtr. av Norsk Geogr. Tidsskr., b. 6, h. 7. 1937. Kr. 1,00.
- „ 38. GIÆVER, JOHN, *Kaptein Ragnvald Knudsens ishavsferder.* Sammen-arbeidet efter hans dagbøker, rapporter m. v. 1937. Kr. 5,80.
- „ 39. OSTERMANN, H., *Grønlandske distriktsbeskrivelser forfattet av nordmenn før 1814.* 1937. Kr. 6,40.
- „ 40. OMANG, S. O. F., *Über einige Hieracium-Arten aus Grönland.* 1937. Kr. 1,60.
- „ 41. GIÆVER, JOHN, *Norges Svalbard- og Ishavs-undersøkelsers ekspedisjoner til Øst-Grønland sommeren 1937.* — Særtr. av Norsk Geogr. Tidsskr., b. 6, h. 7. 1937. Kr. 0,75.
- „ 42. SIEDLECKI, STANISLAW, *Crossing West Spitsbergen from south to north.* — Særtr. av Norsk Geogr. Tidsskr., b. 7, h. 2. 1938. Kr. 1,00.
- „ 43. SOOT-RYEN, T., *Some Pelecypods from Franz Josef Land, Victoriaøya and Hopen. Collected on the Norwegian Scientific Expedition 1930.* 1939. Kr. 1,60.
- „ 44. LYNGE, B., *A small Contribution to the Lichen Flora of the Eastern Svalbard Islands. Lichens collected by Mr. Olaf Hanssen in 1930.* 1939. Kr. 1,00.
- „ 45. HORN, GUNNAR, *Recent Norwegian Expeditions to South-East Greenland.* — Særtr. av Norsk Geogr. Tidsskr., b. 7, h. 5-8. 1939. Kr. 1,00.

- Nr. 46. ORVIN, ANDERS K., *The Settlements and Huts of Svalbard*. — Særtr. av Norsk Geogr. Tidsskr., b. 7, h. 5-8. 1939. Kr. 1,00.
- ” 47. STØRMER PER, *Bryophytes from Franz Josef Land and Eastern Svalbard. Collected by Mr. Olaf Hanssen on the Norwegian Expedition in 1930*. 1940. Kr. 1,00.
- ” 48. LID, JOHANNES, *Bryophytes of Jan Mayen*. 1941. Kr. 1,00.
- ” 49. I. HAGEN, ASBJØRN, *Micromycetes from Vestspitsbergen*. Collected by dr. Emil Hadač in 1939. II. HADAČ, EMIL, *The introduced Flora of Spitsbergen*. 1941. Kr. 1,00.
- ” 50. VOGT, THOROLF, *Geology of a Middle Devonian Cannel Coal from Spitsbergen*. HORN, GUNNAR, *Petrology of a Middle Devonian Cannel Coal from Spitsbergen*. 1941. Kr. 1,60.
- ” 51. OSTERMANN, H, *Bidrag til Grønlands beskrivelse, forfattet av nordmenn før 1814*. 1942. Kr. 7,60.
- ” 52. OSTERMANN, H, *Avhandlingar om Grønland 1799—1801*. 1942. Kr. 6,40.
- ” 53. ORVIN, ANDERS K., *Hvordan opstår jordbunnsis?* — Særtr. av Norsk Geogr. Tidsskr., b. 8, h. 8, 1941. Kr. 1,00